

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

7

776
საქართველოს
გამართლება
1974

კაცია

საქართველოს მშენებელი
კავშირის ორგანო

ა ლ მ ა ნ ე ა ხ ი

კ ა კ ა დ ე მ ი ა

გ ა მ თ ღ ი ს

ს ა მ თ ვ ე შ ი

ე რ თ ხ ე ლ

თ ბ ი ზ ი ს ი

1974

შპს-ს სს. სს. სს.
საქართველოს
გამართლება
1974

12596

7

შთავარი რედაქტორი

8 Г
899.962.1 (092)

კ. 847

გიორგი მერკვილაძე

პასუხისმგებელი მდივანი

ჯუშუბერ თითმბერია

КРИТИКА

სარედაქციო კოლეგია:

გურამ ასათიანი,
აკაკი ბაქრაძე,
დიმიტრი ბენაშვილი,
მამია დუდუჩავა,
გივი ვარდოსანიძე,
ლავროსი კალანდიაძე,
გიორგი მარგველაშვილი,
შალვა რადიანი,
მრეშია ქარმელიშვილი.

△ △

Альманах

Орган Союза
писателей
Грузии

(на грузинском
языке)

№ 7

1974 г.

△ △

Издательство «Мерани»
Тбилиси,
пр. Руставели, 42

მისამართი: 380008. თბილისი, რუსთა-
ველის პროსპ., 42;

ტელ. 93-18-69.

7—2—3

«ჩვენი ეპოქის გონება, ღირსება და ზინჯისი»

მრავალწლოვანი საბჭოთა ლიტერატურა მსოფლიოში პირველი სოციალისტური სახელმწიფოს კბილაა. მთელი ამ ხნის მანძილზე საბჭოთა მწერლობა იყო ჩვენი ხალხის ცხოვრების — მისი შრომისა და ბრძოლის, შენებისა და შემოქმედების მხატვრული მემკვიდრე.

რთული და მძიმე, მაგრამ სახელოვანი გზა განვლო საბჭოთა ხალხმა. ეს გზა კომუნისტებისაა მიდის. ამ გზაზე ჩვენს ხალხს დრომად მიუძღვის ლენინიზმი — ყველა დროის უდიდესი მოძღვრება. ლენინური კომუნისტური პარტიაა საბჭოთა ხალხის შრომისა და ბრძოლის მებრძოლი.

„პარტია — ჩვენი ეპოქის გონება, ღირსება და სინდისია“ — ეს სიტყვები მსოფლიოში პირველი სოციალისტური სახელმწიფოს დამაარსებელს ვ. ი. ლენინს ეკუთვნის.

სწორედ ამ დევიზით — „პარტია ჩვენი ეპოქის გონება, ღირსება და სინდისია“ გაიმართა თბილისში მწერალთა და კრიტიკოსთა სრულიად საკავშირო შემოქმედებითი თათბირი.

საბჭოთა მწერლებისა და კრიტიკოსების შემოქმედებითი შეხვედრა თბილისის გარდა ეწყობოდა რესპუბლიკის სხვა ქალაქებსა და რაიონებში, სადაც მკითხველ მასებთან ერთად განიხილეს თანამედროვე ლიტერატურაში კომუნისტის სახის ხორცშესხმის საკითხები.

თათბირი შესავალი სიტყვით გახსნა საბჭოთა კავშირის მწერალთა კავშირის გამგეობის მდივანმა კრიტიკოსმა ვიტალი ოზეროვმა.

— საბჭოთა ადამიანებმა იციან, — თქვა ვ. ოზეროვმა, — რომ ყოველივეს, რასაც კი ამ ათწლეულების მანძილზე მივაღწიეთ, კომუნისტურ პარტიას უნდა ვუმადლოდეთ. უსაზღვრო კომუნისტური პარტიის, მისი ლენინური ცენტრალური კომიტეტის ავტორიტეტი. გრანდიოზულმა პროგრამამ, XXIV ყრილობამ რომ წამოაყენა, აღაფრთოვანა ჩვენი მრავალეროვნული ქვეყნის მშრომელები მეცხრე სუთწლეულის გეგმების გადაჭარბებით შესრულებისათვის...

ახლა, როგორც ამბობს ლ. ი. ბრეჟნევი, პარტიამ მიაღწია იმას, რომ ინტერნაციონალიზმი, რომელიც იყო ერთი მუჭა კომუნისტების იდეალი, გადაიქცა საბჭოეთის ყველა ერისა და ხალხის მილიონობითა და მილიონობით ადამიანის ღრმა რწმენად და ქცევის ნორმად.

შემდეგ ვ. ოზეროვი განაგრძობს: ჩვენ გვახსოვს და გვეხსომება მაიკოვსკის სიტყვები:

«Хочу

снять заставить заново

величайшее слово «Партия».

სიტყვა პარტიაზე — ასე შეიძლება ვუწოდოთ იმ მწერლურ საუბარს, ამ დარბაზში რომ უნდა დავიწყოთ. დიდად სასიამოვნოა, რომ ვ. ი. ლენინის დაბადების 104 წლისთავის ამ ღირსშესანიშნავ დღეებში ჩვენს საუბარში მონაწილეობს რესპუბლიკის პარტიული და საბჭოთა აქტივი.

ვ. ოზეროვმა ვრცლად ისაუბრა იმ უდიდეს გამოცდილებაზე, რაც კომუნისტის სახის ხორცშესხმის თვალსაზრისით საბჭოთა ლიტერატურამ დააგროვა. მან დაახასიათა დღევანდელ საბჭოთა ლიტერატურაში კომუნისტის სახის ჩვენების უმთავრესი ტენდენციები.

— ამ ბოლო წლებში, — თქვა ვ. ოზეროვმა, — საგრძნობლად გაიზარდა და გაცხოველდა მწერალთა ინტერესი პარტიის თემისადმი. საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის XXIV ყრილობაზე მაღალი შეფასება ხვდა მხატვრულ ლენინიანას და ეს ნიშანდობლივია: ვ. ი. ლენინი ჩვენი ეპოქის უდიდესი კომუნისტი, მისი ნათელი სახე შთააგონებს მთელი მსოფლიოს კეთილი ნების ადამიანების საქმეებს და გულისთქმას. არცთუ ცოტა წარმატებას მიაღწია ისტორიულ-რევოლუციურმა პროზამ. სულ უფრო და უფრო მეტი გამოდის საინტერესო

ნაწარმოებები, რომლებიც აგვიწერენ კომუნისტებს — ჩვენს თანამედროვეებს და, რაც ძალზე ნიშანდობლივია, ეს თანაბრად ეხება ჩვენს ყველა ლიტერატურას. გარდა ამისა, კომუნისტთა პარტიის, მისი ერთგული შვილების შესახებ მნიშვნელოვანი ნაწარმოებები შეიქმნა საზღვარგარეთის ქვეყნებში, პირველ რიგში და განსაკუთრებით — სოციალისტურ ქვეყნებში.

ახალი ადამიანის სახის შექმნა ლიტერატურული ოსტატობის საუკეთესო სკოლაა. ოსტატთა გამოცდილება მოგვაგონებს: წარმატება ხვედრია იმ მწერლისა, ვინც შეძლო დაენახა და შთამბეჭდავად ეჩვენებინა მებრძოლისა და მოქალაქის ხასიათის შემდგომი მოძრაობა-განვითარება. ამ ხასიათისათვის ძირითადია კომუნისტის დამახასიათებელი თვისებები: მარქსიზმ-ლენინიზმის უანგარო ერთგულება, პარტიულობა, იდეურობა და მიზანსწრაფულობა, საბჭოური პატრიოტიზმი და ინტერნაციონალიზმი, საბრძოლო აქტიურობა პარტიის საზის გატარებაში, სწრაფვა მასებთან ყოფნისაკენ, მათი დარაზმვისაკენ.

ყოველი ჯურის „სოვეტოლოგები“ — მემარჯვენენიც და „მემარცხენენიც“ ჯიუტად ბურდღუნებენ ერთსა და იმავეს: თითქოსდა ვიდაც მოითხოვს, რომ უკლებლივ ყველა ნაწარმოებში გამოვიყვანოთ პარტიის წარმომადგენელი და თითქოსდა ეს სახე შემკობილი უნდა იყოს „დაკანონებული“ და სავალდებულო თვისებებით. მორიგი უგუნური მონაჭორია! ჩვენი ლიტერატურის ძალა სწორედ იმაშია, რომ იგი სულ უფრო და უფრო ფართოდ წარმოაჩენს სოციალისტური საზოგადოების მიერ წარმომობილ ადამიანურ ხასიათთა მრავალფეროვნებას. ადამიანურ ინდივიდუალობათა მრავალფეროვნება, ჩვენი თანამედროვის სულიერი სიმდიდრე — აი, ახალ შემოქმედებით აღმოჩენათა საფუძველი. და პირიქით, ხალხის ცხოვრების, მისი ფართო ინტერესების უცოდინარობის შედეგია ლიტერატურული სქემები. ზოგი ასეთი სქემა ძალზე გამძლე და სიცოცხლისუნარიანია. კარგია, რომ სქემატიზმის გამოვლინება დღეს უკვე უარყოფილია, როგორც აშკარა ანაქრონიზმი.

ხშირად ამბობენ, განაგრძობს ვ. ოხეროვი, ლიტერატურის ავანსცენაზე ახლა, როგორც იქნა, „ჩვეულებრივი ადამიანი“ გამოვიდაო. ეს მთლად ასე არაა. ჯერ ერთი, საბჭოთა ლიტერატურის ყველა საუკეთესო ნაწარმოებში მოქმედებდნენ არა განსაკუთრებული პიროვნებანი, არამედ გუშინდელი მწყმსები, როგორც იყო ჩაპაევი, რიგითი მუშები, როგორც იყო დავიდოვი. მეორეც, „მშვიდობიანი ცხოვრების“ ამსახველ

ნაწარმოებებში, თუკი ისინი მხატვრულად სრულფასოვანია, „ჩვეულებრივი“ ადამიანები სულაც არ გახლავან უმნიშვნელო, სულიერად, ზნეობრივად უღიმღამო ადამიანები. დიახ, ჩვენს წიგნებში ასახულია მიმდინარე ცხოვრება, ყოველდღიურობა, ჩვეულებრივი სამუშაო დღეები. ორგანიზატორს, ხელმძღვანელსაც იგივე ინტერესები ასულდგმულებს, რაც მის ირგვლივ მყოფთ — სამუშაო, ოჯახი, სწავლა, ყოფა, სხვადასხვა სახის საზოგადოებრივი და პირადი ურთიერთობანი, სიმპათიები და ანტიპათიები, მაგრამ ნუ დავივიწყებთ: სოციალისტური საზოგადოების მოქალაქეს, ყოველივე ამას გარდა, ახასიათებს მაღალი იდეურობა, ყოველდღიური შრომისადმი შემოქმედებითი დამოკიდებულება. კომუნისტი ნებაყოფლობით კისრულობს ყველაზე მძიმე საქმეს, მიაშურებს ყველაზე წინა უბანს. ესაა მისი მთავარი უფლება და ერთადერთი — უმაღლესი პრივილეგია!

ვ. ოზეროვი ყურადღებას ამახვილებს საქმის კაცის დახატვამდე დღევანდელი მწერლობის ზოგ მომენტზე და ამბობს: კომუნისტური მშენებლობის ორგანიზატორის, მუშაკისა და ადამიანის თანამედროვე ტიპზე საუცხოოდ ილაპარაკა ამხანაგმა ლ. ი. ბრეჟნევმა თავის მთელ რიგ გამოსვლებში. ასე, მაგალითად, შარშან კიევში წარმოთქმულ სიტყვაში მან ხაზგასმით აღნიშნა, რომ ჩვენ გვჭირდება, ძალიან გვჭირდება ჩვენი სოციალისტური ფორმაციის საქმიანი ადამიანები, რომლებიც კომპეტენტურობასა და ინიციატივას შეათავსებდნენ ღრმა პარტიულობასა და საზოგადოებრივი ინტერესებისათვის ზრუნვასთან.

სწორი არ იქნებოდა, განაგრძობს ვ. ოზეროვი, თუ სათანადოდ ვერ დავაფასებდით იმას, რაც შექმნა ჩვენმა ლიტერატურამ. იგი სწორი გზით მიემართება და წარმატებაც ბევრი აქვს, მაგრამ ასევე სწორი არ იქნებოდა იმის დავიწყება, თუ რამდენი რამ აქვს მას კიდევ გასაკეთებელი საიმისოდ, რომ ჩვენი წიგნების გმირები გაუტოლდნენ თვით ცხოვრების გმირებს. ჩვენს სახელოვან ისტორიულ გზაზე ახალ ბრწყინვალე ეტაპად მოგვევლინება სკკპ XXV ყრილობა. მნიშვნელოვანი ლიტერატურული ნაწარმოებები რამდენიმე დღეში არ იქმნება, უკვე დროა ვიფიქროთ იმაზე, თუ რითი შეხვდებიან მწერლები ამ ღირსშესანიშნავ მოვლენას, როგორ ჩაერთვებიან საყოველთაო-სახალხო საქმიანობაში, რა წიგნებს მიუძღვნიან ჩვენს დროს, პარტიას.

რა თქმა უნდა, მწერლები კვლავაც განახორციელებენ მთელ რიგ

მნიშვნელოვან ღონისძიებებს. ჩვენი ესოდენ წარმომადგენლობითი თათბირი ადასტურებს ამგვარი მუშაობის აქტუალობას და ნაყოფიერებას. არის წინადადებანი, რომ კარგი იქნებოდა, თუ ეს თათბირი დაგვირგვინდებოდა შემაჯამებელი საუბრით, რომელზეც თავს მოიყრიდნენ ჩვენი ქვეყნის ლიტერატორები, რათა XXV ყრილობის კარიბჭეზე მშობლიურ პარტიას მოახსენონ თავიანთი შემოქმედებით მიღწევები. შესაძლოა ამ სრულიად საკავშირო საუბარში მონაწილეობა მიიღონ სხვა სოციალისტური ქვეყნების მწერლებმაც.

დასასრულ, ვ. ოზეროვი ამბობს:

ჩვენ ვცხოვრობთ ძლევამოსილი კომუნისმის ეპოქაში — კომუნისმი აწრდილივით კი აღარ დადის ევროპაში, მთელ მსოფლიოში, არამედ გვევლინება ახალი ცხოვრების შემქმნელად და შემოქმედად. თანამედროვეთათვის, შთამომავალთათვის მხატვრულად უნდა ავსახოთ ადამიანები, რომლებიც ჭეშმარიტად შეადგენენ ეპოქის გონებას, ღირსებასა და სინდისს, — აი, ჩვენი მოწოდება და არაფერი არ შეიძლება იყოს ამ მოწოდებაზე უფრო მაღალი და მშვენიერი.

თათბარზე ვრცელი და შთამბეჭდავი სიტყვა წარმოსთქვა საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველმა მდივანმა ამხ. ე. დ. უ. ა. რ. დ. შ. ე. ვ. ა. რ. დ. ა. მ. ხ. ე. ა. შევარდნაძის სიტყვა დაიბეჭდა ჟურნალ „საქართველოს კომუნისტში“ (1974 წ., № 5) და გაზ. „ლიტერატურულ საქართველოში“ (1974 წ., 14 ივნისი).

მოსხენებებით გამოვიდნენ რსფსრ მწერალთა კავშირის გამგეობის მდივანი ფ. ე. ლ. ი. ქ. ს. კ. უ. ხ. ე. ც. ო. ვ. ი, აზერბაიჯანის მწერალთა კავშირის გამგეობის პირველი მდივანი მ. ი. რ. ხ. ა. ი. ბ. რ. ა. პ. ი. მ. ო. ვ. ი, უკრაინის ნეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, კრიტიკოსი ი. გ. ო. რ. დ. ე. გ. ე. რ. ი. ნ. ი, ყაზახეთის ლიტერატურისა და ხელოვნების ისტორიის ინსტიტუტის დირექტორი ა. ძ. ი. პ. შ. ა. რ. ი. ფ. ო. ვ. ი, ლიტველი კრიტიკოსი ა. ლ. გ. ი. მ. ა. ნ. ტ. ა. ს. ბ. უ. ჩ. ი. ს. ი.

კომუნისტი — ესაა სიმბოლო ჩვენი დროისა, — თქვა ფ. კუხნეცოვმა. — ახალი ეპოქის ახალი ადამიანი, — სწორედ ეს ხასიათი უნდა ასახოს ლიტერატურამ და ხელოვნებამ, რათა შემოუნახოს შთამომავლობას თანამედროვეობის ის დინამიური ძალა, დღეს რომ განსაზღვრავს მთელი მსოფლიოს მომავალს...

მე შესაძლებლობა არა მაქვს მიმოვიხილო ჩვენი მრავალეროვნული ლიტერატურის ყველა ნაწარმოები, სადაც კი მოცემულია ეს ხასიათი: ჩემი ამოცანა სხვაა — შევეცადო გავაანალიზო ჩვენს ლიტერატურაში გამოყვანილი ნამდვილი, ჭეშმარიტი კომუნისტის ხასიათის ტიპური, განმსაზღვრელი თვისებები...

რევოლუციური იდეურობა, კომუნისტური მრწამსი — აი არსი საბჭოურ ლიტერატურაში დახატული კომუნისტისა, ლენინელისა. კომუნისტური მრწამსი ჩვენს ლიტერატურაში გააზრებულია არა როგორც მარტოოდენ რწმენა, არამედ როგორც საზოგადოების განვითარების ძირეულ კანონზომიერებათა ცოდნა, მათი დაუფლების უნარი... ამ ბოლო წლებში ჩვენს მრავალეროვნულ ლიტერატურაში შეიქმნა მთელი ციკლი ეპიკური ნაწარმოებებისა, რომლებიც ეძღვნება არამარტო რევოლუციის, არამედ ახალი ცხოვრების მშენებლობის შემდგომ ეტაპებს, სოციალიზმის ისტორიას ჩვენს ქვეყანაში. მათი ავტორები დღევანდელი დღიდან გაცქერიან ხასიათებსა და გარემოებებს, რომლებიც ახასიათებდა სოციალისტური მშენებლობის პირველ წლებს, კოლექტივიზაციის წლებს...

ჩვენი ისტორიულ-რევოლუციური, სამხედრო პროზა თავისი სულისკვეთებით ღრმად თანადროულია. იგი გვეზმარება გადაჭრათ ყველაზე თანადროული, სადღესო, საქმიანი და ზნეობრივი საკითხები.

თანამედროვე საბჭოურ ლიტერატურას ძნელი მოვალეობა აწევს — შეისწავლოს და დახატოს ჩვენი დღეების კომუნისტის ჭეშმარიტად ხალხური სახე. ჩვენი ლიტერატურა მხარს ვერ უსწორებს დროს, რომელიც არნახული ტემპებით მიიწევს წინ. ჯერ კიდევ არ შექმნილა 70-იანი წლების კომუნისტის, ჩვენი დროის ნამდვილი გმირის ტიპური ხასიათი, რომელიც ისევე მიმზიდველი და მისაბაძი იქნებოდა ახალგაზრდობისათვის, როგორებიც იყვნენ ჩაპაევი ან პავლე კორჩაგინი 20-30-იანი წლების ახალგაზრდობისათვის...

კომუნისტისათვის დღესაც პირადულზე მაღლა დგას საზოგადოებრივი ინტერესები, როდესაც ეს ესაჭიროება პარტიას, საქმეს, ადამიანებს, ქვეყანას. ეს სრულიადაც არ ნიშნავს საკუთარი თავის უარყოფას. პირიქით — ესაა გზა პირადისა და საზოგადოებრივის ერთიანობისაკენ, ვინაიდან საზოგადოებრივ საქმიანობაში, კოლექტიურ შეგნებულ შრომაში, ადამიანთა საკეთილდღეოდ გარჯაში ყველაზე მეტად ვლინდება და სულიერად მდიდრდება პიროვნება. (ამის საილუსტრაციოდ ფ. კუზნეცოვს

მოჰყავს ი. ტრიფონოვის რომანის „წყურვილის მოკვლის“ გმირი, მშენებლობის უფროსი ერმაჩოვი)...

როგორია ჩვენი ლიტერატურის წარმოდგენით კომუნისტის დამოკიდებულება მატერიალური კეთილდღეობისა და ცხოვრების ფასეულობათადმი? ბუნებრივია, ამ დამოკიდებულებას საერთო არაფერი აქვს ასაკტიზმთან. კომუნისტი ხარ მანამდე, სანამ მატერიალური კეთილდღეობა მიგაჩნია ნამდვილი ადამიანური არსებობისათვის აუცილებელ პირობად; როგორც კი მატერიალური კეთილდღეობა გექცევა თვითმიზნად, შენი ყოფის აზრად — უკვე ხდები ბურჟუა, მეშხანი, ობივატელი, უბადრუკი, საცოდავი ადამიანი, ვინაიდან ჭეშმარიტი სიმდიდრე ადამიანისა მისი სულის ძალა გახლავთ. იდეათა მთელი ეს კომპლექსი ძალზე საინტერესოდ და ღრმად დაამუშავა ქართველმა მეცნიერმა გ. ბანძელაძემ.

ჩვენი ლიტერატურა წარმოაჩენს მოქალაქეობრივ საწყისს, როგორც კომუნისტის, თავისი დროის მოწინავე ადამიანის ხასიათის განმსაზღვრელ თვისებას, განამტკიცებს შეგნებული სოციალური პასუხისმგებლობის გრძობას საზოგადოების, ხალხის, სახელმწიფოს ბედ-იღბლისათვის, ადამიანთა ბედნიერებისათვის. (მომხსენებელი საილუსტრაციოდ განიხილავს ნ. პროსკურინის რომან „ხვედრს“, ასახელებს აგრეთვე ვ. ფომენკოს, ი. ტრიფონოვის, დ. გრანინის და სხვათა რომანებს, ვ. კოჟევნიკოვის, ა. მალცევის და სხვ. მოთხრობებს).

თანამედროვე საბჭოური ლიტერატურა და მისი გმირი, ჩვენი დროის ახალი, მოწინავე ადამიანი, კომუნისტი ებრძვის მეშხანის სოციალურ ეგოიზმს, წვრილბურჟუაზიულ ანარქიზმსა და თავაშვებულობას, ბიუროკრატიზმსა და კარიერიზმს, გულგრილობას, ნაციონალიზმსა და შოვინიზმს. სამწუხაროდ, ეს ანტისაზოგადოებრივი თვისებები კომუნისტთა შორისაც იჩენს თავს. ამ მოწინააღმდეგესთან ბრძოლა დღესაც არაა იოლი. საჭიროა არა უბრალოდ ზნეობრივი, არამედ სოციალური ბრძოლა. ეს ბრძოლა მოითხოვს გმირობას, რომელიც განსხვავდება ომის წლების გმირობისაგან (ამასთან დაკავშირებით განიხილავს დ. გრანინის რომანს „ვეგებები ქარიშხალს“). თანამედროვე პროზამ თვალნათლივ დაგვანახა, რომ ორი სოციალური ტიპი პიროვნებისა — კომუნისტისა და მეშხანისა — არ შეიძლება გამუდმებით, აქტიურად არ ებრძოდნენ ერთმანეთს, და ეს ბრძოლა უკომპრომისოა...

დღეს საზოგადოება განსაკუთრებით დიდ ზნეობრივ მოთხოვნებს უყენებს კომუნისტებს. ეს კანონზომიერია; რაც უფრო მაღალი იდეალი

და ზნეობრივი თვისებები ექნება თითოეულ კომუნისტს, მით უფრო მაღალი იქნება პარტიის ავტორიტეტი... კომუნისტს უფლება არა აქვს ჩამორჩეს დროს, ეგ კი არა, უნდა გაუსწროს კიდევაც, რადგან სულ უფრო და უფრო ვითარდება და რთულდება ეპოქის მოთხოვნები (ამის საილუსტრაციოდ ვრცლად განიხილავს ფ. აბრამოვის რომანს „გზები და გზაჯვარედინები“)...

დღევანდელი კომუნისტის სახის მიგნებაში, კაცმა რომ თქვას, ყველაზე მეტი წარმატება აქვს საბჭოურ დრამატურგიას. მისი წარმატებანი განაპირობა როგორც გამოცდილი დრამატურგების — მაკაიონოკისა და საფრონოვის, არბუზოვისა და შტეინის, სალინსკისა და როზოვის, ისე უფრო ახალგაზრდა, დღემდე ნაკლებ ცნობილი მწერლების ნამუშევრებმა. მაყურებელთა და კრიტიკოსთა ყურადღება მიიპყრო ისეთმა ხასიათებმა, როგორებიც არიან ინჟინერი ჩეშკოვი (დგორეცკის „უცხო კაცი“), ლაგუტინი (ბოკარევის „მეფოლადეები“) და სხვ. თანამედროვე კომუნისტების: მუშების, ინჟინრების, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესისათვის მებრძოლ მეცნიერთა ხასიათებს წარმოაჩენს თანამედროვე პროზაც (ვ. ლიპატოვი, მ. კოლესნიკოვი, ვ. პოპოვი, გ. ფანჯიკიძე, პ. ზავრებელი და სხვ)...

დარწმუნებული ვართ, ამბობს დასასრულ ფ. კუზნეცოვი, რომ ჩვენს დღევანდელ, ზვალინდელ ლიტერატურაში გაჩნდება კომუნისტთა ახალი ნამდვილი, მხატვრულად სისხლსავე ხასიათები... საბჭოურ ლიტერატურას შეაქვს და კვლავაც შეიტანს თავის დიდ წვლილს ჩვენი საზოგადოებრივი ცხოვრების მორალური, სულიერი ატმოსფეროს ჩამოყალიბებაში, საბჭოთა ადამიანების კომუნისტური შეგნებით აღზრდის საქმეში.

მ ი რ ზ ა ი ბ რ ა ჰ ი მ ო ვ მ ა თავისი გამოსვლის მნიშვნელოვანი ნაწილი დაუთმო აზერბაიჯანელი, სომეხი და ქართველი მწერლების შემოქმედებაში კომუნისტთა ხასიათების შექმნის ტრადიციებს.

სოციალისტური რეალიზმის ერთ-ერთი ფასდაუდებელი ესთეტიკური თვისება ისაა, — თქვა მ. იბრაჰიმოვა, — რომ იგი ასახავს ცხოვრებას მუდმივ მოძრაობაში, ყველა მისი დამახასიათებელი გამოვლენით, წინააღმდეგობებით, ტენდენციებით. სოციალისტური ლიტერატურის ესთეტიკური პრინციპებისათვის სავსებით უცხოა ადამიანთა ხასიათების გაუბრალოება, პიროვნების ცალმხრივი დახატვა. სამწუხაროდ, ზოგიერთ:

ნაწარმოებში ჯერ კიდევ ვხვდებით ამგვარ მოვლენებს, და ამის მიზეზიც ნათელია; როდესაც მწერალი გულგრილია თავისი გმირებისა და მათ ირგვლივ მიმდინარე მოვლენებისადმი, იგი ვერ შექმნის ისეთ ნაწარმოებს, მკითხველის გულსა და გონებას რომ შესძრავს. ამის საპირისპიროდ, ზოგი ავტორი ვითომდა მწვავე სიუჟეტის ნაწარმოების შექმნის მიზნით, თავის გმირს აიძულებს ჩაიდინოს ისეთი საქციელი, რაც არ შეესაბამება მის ბუნებას და ცხოვრების პირობებს. გმირის შრომითი საქმიანობა მეორე პლანზე გადადის და ნაწარმოები ივსება წვრილმანი ვნებებით, სატრფიალო თავგადასავლებით (ვთქვათ, ალი ალაბეილის რომანი „ყოველივე ამის მერე“). სამწუხაროდ, ასეთი სუსტი ნაწარმოებები გვხვდება ქართულ და სომხურ ლიტერატურაშიც...

რეალისტური ნაწარმოებები, რომლებშიც გამოყვანილია გმირთა რეალური სახეები, წარუშლელ შთაბეჭდილებას ახდენენ მკითხველზე. ასეთია აზერბაიჯანელი მწერლის აბულქასანოვის დიდი სამამულო ომის ამსახველი სამტომიანი ეპოპეა. რომანში მხარდამხარ იბრძვიან აზერბაიჯანელები, ქართველები, სომხები, რუსები, უკრაინელები... ამ ადამიანთა შეგობრობა, ძმური თავდადება კეთილშობილ იდეებს აღუძრავს მკითხველებს. იგივე ითქმის პ. ქოჩარის, გ. სევუნცის, ნ. დუმბაძის, აკ. ბელიაშვილის და სხვათა ნაწარმოებებზე.

ჩვენი ლიტერატურა გამუდმებით მდიდრდება ახალ-ახალი ტალანტებით. ახალგაზრდა თაობიდან მინდა დავასახელო ქართველები — შ. ნიშნიანიძე და გ. ფანჯიკიძე, სომხები — გ. მათევოსიანი და ვ. პეტროსიანი, აზერბაიჯანელები — ა. აილისლი და ანარი...

სომხური, ქართული და აზერბაიჯანული ლიტერატურები სამართლიანად ამაყოფენ, — თქვა მ. იბრაჰიმოვმა, — თავიანთი გმირებით — კომუნისტებით. კომუნისტებს ვხვდებით საბჭოური საზოგადოების განვითარების ყველა ეტაპის ამსახველ ნაწარმოებებში. მათი კეთილშობილი, გმირული თვისებებიც, მათი შეცდომებიც და ნაკლიც ცხოვრებისეულია და ამიტომაც — დამაჯერებელია (ვრცლად განიხილავს კ. ლორთქიფანიძის „კოლხეთის ცისკარს“, ს. რაჰიმოვის „საჩლის“, ნ. ზარიანის „აცავანს“)...

უნდა აღვნიშნო, რომ იდეალური გმირის კრიტიკა თავის დროზე გამოიწვია დადებითი გმირის, კერძოდ — კომუნისტის სახის ზერეულ, სქემატურმა ჩვენებამ. ამ კრიტიკის მიზანი ის იყო, რომ ლიტერატურულ ნაწარმოებებში ასახულიყო ადამიანი მთელი თავისი ფსიქოლოგი-

ური სიღრმითა და მრავალფეროვნებით, რთული ხასიათით. მაგრამ, სამ-
 წუხაროდ, ზოგმა მწერალმა, მეტადრე ახალგაზრდებმა, კრიტიკის მო-
 წოდება — გმირი მთელი მისი წინააღმდეგობებითა და რთული ხასია-
 თით დახატეთო, არცთუ მთლად სწორად გაიგეს და მაინცდამაინც მან-
 კიერ ადამიანებზე დაიწყეს წერა. ამგვარ ნაწარმოებებში თითქმის ვერ
 ვხედავთ გმირს — კომუნისტს, მის საზოგადოებრივ, პარტიულ საქმიან-
 ნობას, ადამიანებთან მის ურთიერთობას...

ქმნის რა ნოვატორულ ნაწარმოებებს, სადაც უარყოფით მხარეებთან
 ერთად მოცემულია ის კარგი და მშვენიერი, ადამიანს რომ ახასიათებს,
 საბჭოური ლიტერატურა ავითარებს და ამდიდრებს მსოფლიო კლასიკის
 პროგრესულ, დემოკრატიულ ტრადიციებს... მე მსოფლიოს ბევრ ქვე-
 ყანაში მომიხდა მოგზაურობა და ყველგან ვნახე, რა დიდი ინტერესით
 ეკიდებიან იქაური მკითხველები ჩვენს მრავალფეროვნულ საბჭოურ ლი-
 ტერატურას.

ყოველივე ამან არ შეიძლება არ აღგვიძრას პასუხისმგებლობის გან-
 საკუთრებული გრძნობა. უფრო ღრმად უნდა შევისწავლოთ ჩვენი დრო,
 ჩვენი რთული საუკუნე, გულისყურით უნდა ჩავუკვირდეთ, თუ რა გავლენას
 ახდენს ადამიანებზე საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცვლილებები და
 მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუცია...

ეჭვი არ არის, მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუცია მთელს მსოფ-
 ლიოში შემოქმედებს ადამიანთა — მრეწველობის მუშაკთა, მუშათა და სხვა-
 თა ხასიათზე, იცვლება შრომის პირობები, კვალიფიკაცია, კულტურული
 დონე, მოკლედ — ადამიანის შინაგანი სამყარო, ფსიქოლოგია.

სამეცნიერო-ტექნიკური თემატიკის ამსახველ საუკეთესო ნაწარმო-
 ებებში კომუნისტის სახე აერთიანებს წარმოების ნოვატორს და გულსა-
 თუთ ხელმძღვანელს. კომუნისტი — ესაა ცოცხალი განსახიერება შე-
 მოქმედებითი დამოკიდებულებისა ყველა იმ მნიშვნელოვანი პროცესისად-
 მი, ჩვენს საზოგადოებაში რომ ხდება. მის საქმიანობაში, სამუშაოსადმი,
 ადამიანებისადმი მის დამოკიდებულებაში მთავარია შემოქმედებითი საწ-
 ყისი, შემოქმედებითი სულისკვეთება. მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუ-
 ციის ეპოქის ადამიანის მკაფიო სახე შეიქმნება მხოლოდ მაშინ, როდეს-
 საც შევძლებთ კომუნისტის ხასიათის ამ თვისებათა დანახვას და მხატ-
 ვრულად ხორცშესხმას...

ყოველ რესპუბლიკაში იღვწის მწერალთა დიდი კოლექტივი, იღ-

გწიან ტალანტები. მე გულშიც არ გამივლია მელაპარაკა ამ უდიდესი სიმდიდრის — ამიერკავკასიის ხალხთა ლიტერატურის ყველა მნიშვნელოვან მოვლენაზე. ვიცოდი, რომ ეს შეუძლებელია. ამიტომაც მხოლოდ ზოგიერთი მაგალითი მოვიყვანე, რათა დამესაბუთებინა ჩემი შეხედულებანი.

დასასრულ, მ. იბრაჰიმოვმა თათბირის მონაწილეებს მოუწოდა:

მოდით, მთელი ჩვენი შთაგონება, მთელი ჩვენი მგზნებარება მოვახმართ საპატოო ამოცანას — ჩვენი დროის საუკეთესო იდეალებისათვის მებრძოლის — კომუნისტის მონუმენტური სახის შექმნას!

ი გ ო რ ძ ე ვ ე რ ი ნ მ ა საუბარი დაიწყო კომუნისტის სახის ხორცშესხმაში უკრაინული მწერლობის გამოცდილების გახიარებით.

ორმოციოდე წლის წინათ, — თქვა მან, — 1933 წლის ნოემბერში, გაზეთ „პრავდაში“ დაიბეჭდა პ. ტიჩინას ლექსი „პარტია მიგვიძღვის“. ჩვენი პარტიის ცენტრალური ორგანოს მოწინავე, რომელიც ამავე სიტყვებით იყო დასათარებული, წერდა: „საბჭოთა უკრაინის გამოჩენილმა უპარტიო პოეტმა პავლო ტიჩინამ სწორად შენიშნა მიღწეულ გამარჯვებათა ძირითადი მიზეზი. „პარტია მიგვიძღვის“ — ასე ჰქვია დღევანდელ „პრავდაში“ გამოქვეყნებულ მის ლექსს“.

ფიქრობთ, ეს დამახასიათებელი ეპიზოდია და მიგვითითებს იმაზე, თუ ლიტერატურასა და ხელოვნებას როგორი საოცარი სიზუსტითა და ემოციურობით შეუძლია უთხრას ხალხს მისი ცხოვრების არსებით მხარეზე. შემთხვევითი როდია, რომ ტიჩინასეული პოეტური ფორმულა — „პარტია მიგვიძღვის“ — მილიონობით საბჭოთა ადამიანისათვის კომუნისტური პარტიისადმი მათი დამოკიდებულების თავისებურ დევიზად იქცა. შემდეგ ი. ძევერინმა ვრცლად ისაუბრა იმაზე, თუ როგორ აისახა მრავალეროვან საბჭოთა მწერლობაში კომუნისტის ამაღლვებელი სახე.

საბჭოთა მწერლისათვის, როგორც ყველა საბჭოთა ადამიანისათვის, კომუნისტური პარტია განხორციელებს „ჩვენი ეპოქის გონებისა, ღირსებისა და სინდისისა“.

აი, რატომ ეძღვნება პარტიასა და მის ერთგულ შვილებს საბჭოთა ლიტერატურის საუკეთესო ფურცლები. გორკიდან და მაიაკოვსკიდან მოკიდებული, საბჭოთა მწერლებმა ბევრი რამ გააკეთეს უდიდესი კომუნისტის, რევოლუციის გენიის, ვლადიმერ ილიას ძე ლენინის ისტორიულად მართალი სახის დასახატავად. შეიქმნა დიდი ლენინის თანამედროვეებისა და კომუნისტური პარტიისა და საბჭოთა სახელმწიფოს გამოჩენილი მოღვაწეების ჭეშმარიტად მხატვრული პორტრეტები. მწერალთა მუდმივი

ყურადღების ცენტრში დგანან ლენინური იდეებისადმი ერთგული ადამიანები. ჯერ კიდევ ოქტომბრის რევოლუციამდე დაიწერა მ. გორკის „დედა“, კარგა ხანია შეიქმნა სერაფიმოვიჩის „რკინის ნიაღვარი“, დ. ფურმანოვის „ჩაპაევი“, ნ. ისტროვსკის „როგორ იწრთობოდა ფოლადი“, თ. გლადკოვის „ცემენტი“, ვ. ლაცისის „ქარიშხალი“, კ. ლორთქიფანიძის „კოლხეთის ცისკარი“, ა. გოლოვკოს „შამბნარი“, ნ. ზარიანის „აცავანი“ და სხვ. მაგრამ ამ ნაწარმოებებში ასახული კომუნისტები მუდამ ჩვენს გვერდით არიან და კვლავ გვხიბლავენ თავიანთი იდეური სიმტკიცითა და ზნეობრივი სილამაზით.

როგორაა გამოხატული ეს უმდიდრესი ტრადიცია უკანასკნელი წლების ლიტერატურაში, საბჭოთა მწერლების შემოქმედებაში?

ჩვენი ლიტერატურის გამოცდილებას რომ ვუკვირდებით, აშკარად ჩანს, რომ იგი ცხოვრებას, სინამდვილეს არ ღალატობს და კომუნისტს გვიხატავს, როგორც ნამდვილად გმირულ პიროვნებას.

სინამდვილის ზეგავლენით პიროვნების იდეური და ზნეობრივი ზრდაა დახატული გ. მარკოვის, გ. კონოვლოვის, კ. სიმონოვის, ა. ჩაკოვსკის, ი. ბონდარევის, ფ. აბრამოვის და სხვა რუსი მწერლების რომანებში, უკრაინელი მწერლების ა. გოლოვკოს, მ. სტელმახის, ი. ჩობანის რომანებში. ავტორები ყურადღებას ამახვილებენ ხალხის წრიდან გამოსულ ადამიანთა სულიერ დავაჟვაცებასა და შემეცნების ჩამოყალიბებაზე.

ჩვენი ლიტერატურა უკანასკნელ ხანებში გამდიდრდა კოლექტივიზაციის თემაზე დაწერილი ნაწარმოებებით. ბუნებრივია, რომ ამ ნაწარმოებთა ცენტრშიც ყოველთვის დგას კომუნისტი. რაღა თქმა უნდა, კომუნისტის, ნამდვილი გმირის სახეს ავლენენ ჩვენი მწერლები იმ ნაწარმოებებშიც, რომლებიც სხვა თემებს, უპირველეს ყოვლისა, მუშათა კლასის თემას ეძღვნება.

ბურჟუაზიული კრიტიკა საბჭოთა მწერლებს ბრალს სდებს იმაში, თითქოს ისინი უარყოფენ ტრაგიკულობის პრობლემას. თუ ყურადღებით ჩავუკვირდებით ამ ბრალდებას, ნათელი გახდება, რომ ჩვენს იდეურ ოპონენტებს უფრო მეტად „აღელვებთ“ ჩვენი მწერლების პოზიცია, რასაც ისინი ადგანან ამ პრობლემის გადაწყვეტისას, რაკილა შეგნებულად უარყოფენ სკეფსისსა და უიმედობას. მაგრამ სოციალისტური რეალიზმის ხელოვნებას არ შეიძლება ჰქონდეს სხვა პოზიცია, როცა იგი სინამდვილეს მის რევოლუციურ განვითარებაში ასახავს! (შემდეგ ორატორი

ვრცლად ლაპარაკობს უკრაინელი მწერლების რომანებსა და მოთხრობებში დახატული გმირი კომუნისტების სახეებზე).

— საბჭოური ლიტერატურის ნოვატორობა, — თქვა ა. შარინოვმა, განსაკუთრებული ძალით გამოიხატება კომუნისტ-ლენინელთა ასახვაში. ლიტერატურა აპოეტურებს გმირობას, პატიოსნებას, ახალი სამყაროს მშენებლის სულიერ სილამაზეს.

ლიტერატურის ახალი გმირი მხოლოდ ხალხური იდეების მატარებელი კი არა, ამ იდეათა განმახორციელებელიც არის. ასეთია იგი შუა აზიისა და ყაზახეთის მწერალთა შემოქმედებაშიც. როგორც წესი, ხალხის გამოცდილება ამ რესპუბლიკების მწერალთათვის — განსაკუთრებით უფროსი თაობის მწერალთათვის — იყო მწერლის პირადი გამოცდილებაც. ძნელი და რთული გზა განვლო ხალხმა, ვიდრე რევოლუციის არსს ჩაწვდებოდა, და სოციალისტური რეალიზმის ძალაც იმაში მდგომარეობს, რომ მას არასოდეს აურჩევია მიხვეულ-მოხვეული გზები ცხოვრების რთული პროცესების ასახვად, ახალი კომუნისტური იდეოლოგიისა და მორალის განსამტკიცებლად. დამადასტურებლად ამისა საკმარისია გავიხსენოთ, თუ როგორ აისახა საბჭოთა აღმოსავლეთის მწერალთა საუკეთესო ნაწარმოებებში ადამიანთა ცხოვრება. კომუნისტის კეთილშობილური ხასიათი იშლება მწვავე, ცხოვრებისეულ კონფლიქტებსა და სიტუაციებში, ადამიანთა ურთიერთობაში, აზროვნებაში არსებულ გადმონაშთებთან ბრძოლაში. ასეთია, მაგალითად, სადრიდინ აინის მიერ თავის პირველ რომანში დახატული კომუნისტისა და მტკიცე რევოლუციონერის აბდულეხოვის რთული სახე.

უნდა აღინიშნოს, რომ უზბეკი, ყაზახი, ყირგიზი და ტაჯიკი მწერლების ისტორიულ-რევოლუციურ თემაზე შექმნილ ნაწარმოებებში დასამახსოვრებელია სახეები რუსი კომუნისტებისა, ისინი რევოლუციური იდეების პირველი გამავრცელებელი იყვნენ შუა აზიასა და ყაზახეთში.

ჩემი აზრით, კომუნისტის სახეს ამა თუ იმ ერის ლიტერატურაში უნდა ვიკვლევდეთ ღრმად და ყოველმხრივ, რაც შეუძლებელია შედარებით-ტიპოლოგიური მეთოდის გარეშე.

კომუნისტის ნამდვილი სახის შექმნა შეუძლებელია, თუ მწერალს არა აქვს დიდი პასუხისმგებლობის გრძნობა ისტორიის, ხალხის, ეპოქის წინაშე. აქ მხოლოდ თემის აქტუალობა როდი კმარა. კომუნისტის სახე მოითხოვს მწერლისაგან მკაფიო იდეურ პოზიციას, საფუძვლიან მომზადებას, დიდ გამოცდილებას, შემოქმედებით წვას.

ჩვენ, კრიტიკოსებსა და ლიტერატურისმცოდნეებს, დიდი საქმე მოგვლის — კომუნისტის სახის შექმნაში თანამედროვე მხატვრული გამოცდილების განზოგადება, სოციალისტური რეალიზმის აქტუალურ პრობლემებზე მსჯელობა, ინტერნაციონალური ერთიანობის პრობლემებისა და ლიტერატურების ეროვნული თავისებურების კვლევა, მოძმე ხალხთა ლიტერატურების ურთიერთკავშირისა და ურთიერთგამზიანების პროცესის შესწავლა. სამწუხაროდ, უნდა ითქვას, რომ 70-იანი წლების ადამიანის, კომუნისტის სახემ ჯერაც ვერ პოვა სრული ასახვა მხატვრულ ლიტერატურაში.

ჩვენი ცხოვრება უფრო გმირულია, ვიდრე ჩვენი წიგნები. კომუნისტები იყვნენ იმათ რიგებში, ვინც აითვისა ყამირის თვალუწვდენელი სივრცეები, ვინც აშენებს ახალ ქალაქებსა და სოფლებს, ახალ ელექტროსადგურებს, იღებს უხვ მოსავალს... რომელი ერთი ვთქვათ! მკითხველებს სურთ თავიანთი საყვარელი მწერლების ნაწარმოებებში იხილონ შრომის ეს გმირები, ის ხალხი, რომელსაც შესწევს ძალა გადალახოს სიძნელებები და დაბრკოლებანი.

ეჭვი არ არის, აუცილებლად შეიქმნება ნაწარმოებები, რომლებიც ღირსეულად ასახავენ ჩვენს დროს, ჩვენს ქვეყანაში გაშლილ კომუნისტურ მშენებლობას.

ა. ბ უ რ ი ს მ ა თავისი გამოსვლა მიუძღვნა ამ დიდად საპატიო, ეპოქალური მნიშვნელობის საქმეში — ჩვენი დროის მოწინავე ადამიანის, კომუნისტის სახის შექმნაში — ბალტიისპირეთის ხალხთა მწერლობების წვლილს.

ესტონეთს, ლატვიასა და ლიტვას, — თქვა ბურისმა, — უკვე ჩვენი საუკუნის დასაწყისში ჰქონდათ რევოლუციური ბრძოლისა და არალეგალური პარტიული მუშაობის დიდი გამოცდილება, რაც დაკავშირებული იყო რუსეთის პროლეტარიატის რევოლუციურ მოძრაობასთან. მაგრამ ესტონელების, ლატვიელებისა და ლიტველების მოწინავე ნაწილსაც კი ზოგჯერ ვერ გაეგო, თუ რას ნიშნავდა სიტყვა კომუნისტი. ამის მაგალითად შეიძლება გამოგვადგეს 1909 წელს გამოსული ლიტველი მწერალი ქალის ლაუდინუ პელადას რომანი „მეცდომა“. ამ რომანში, პირველად ლიტურ ლიტერატურაში შეიქმნა კომუნისტის სახე.

ა. გუდაიტის-გუძიავიჩიუსი იყო პირველი ლიტველ მწერლებს შო-

რის, რომელმაც აღწერა 1918-1919 წლების რევოლუციური მოვლენები. იგი მარქსიზმს იატაკქვეშეთსა და ციხეებში სწავლობდა. მან შექმნა იმ წლების მოვლენათა პანორამა, რომელშიც მონაწილეობდნენ ერთმანეთისაგან განსხვავებული სოციალური ძალები. მაგრამ მისი ეპიკური რომანების ცენტრში ყოველთვის იდგნენ კომუნისტები, რომლებიც თავდაუზოგავად იბრძოდნენ ისტორიულ მოვლენათა მსვლელობის შესაცვლელად.

უკვე 1945 წელს, როდესაც ლიტველ მწერლებს შეიარაღებული კლასობრივი ბრძოლის მეტად რთულ ვითარებაში უნდა გაეზიარებინათ კარდინალურად შეცვლილი ლიტერატურისა და ცხოვრების ურთიერთობა, მწერალი იუნიკუსი წერდა: „ასე გგონია, ეს ყველაფერი ახლახან იყო, მშრალი ციფრები გვეუბნებიან, რომ იმ დღიდან გავიდა ხუთი წელი. მაგრამ გზა, რომელიც ჩვენ განვვლეთ და ბრძოლა, რომლიდანაც ჩვენ გამარჯვებულნი გამოვედით, ვერავითარ შემთხვევაში ვერ ჩაეტევა ამ ხუთ წელიწადში. ჩვენ წინ წავედით, ჩვენ მივემართებოდით ძველი სამყაროდან ახლისაკენ, სამამულო ომის მკაცრი დღეებიდან მსოფლიო-ისტორიულ გამარჯვებამდე. ამ გზას ვერ გაზომავ ვერც დროითა და ვერც კილომეტრებით“. მაგრამ, დავუმატებ, იგი იზომება, ნიკოლოზ ოსტროვსკის შემოქმედებას თუ გავიხსენებთ, „ფოლადის წრთობის“ ძალით. ამისათვის კი მხოლოდ გაბედული და ლამაზი სიტყვები არ კმარა, ადამიანი-კომუნისტის ყველაზე ინტიმური განცდები უნდა შეერწყას მის კლასობრივ მორალსა და ნებისყოფას, ისე ვერ გაუძლებ სოციალისტური რევოლუციის გამოცდას.

სწორედ ეს პრობლემები იდგა ბალტიისპირეთის მწერლების წინაშე, — განაგრძობს ა. ბუჩისი, — ომისშემდგომ პირველ წლებში, როცა ბევრი ადამიანის გონებაში ხდებოდა რთული ფსიქოლოგიური, სულიერი გარდატეხა, ერთი შეხედვით შეუმჩნეველი, მაგრამ ფრიად მნიშვნელოვანი, რადგან მაშინ მწერალი, პ. ცვირკას სიტყვებით რომ ვთქვათ, იყო მოწმე როგორც „ადამიანური დაცემისა, ასევე ახალი ცხოვრებისთვის მისი გარდაქმნისა, ადამიანის არარაობისა და სიღიადისა, ძველი სამყაროს, ძველი ფორმების ნგრევისა და ახალი ადამიანის დაბადებისა“. ასეთი იყო ამ დროის დამახასიათებელი ნიშნები.

მაგრამ მათი მხატვრული გააზრება არ იყო იოლი. ისეთი გამოცდილი და ნიჭიერი მწერალიც კი, როგორც პ. ცვირკა, აღიარებდა, რომ „დღევანდელი საბჭოთა თემატიკა მოითხოვს რაღაც ახალ აკორდს, ახალ გრძნობებს. ეს კი ქმნის ბევრ სიძნელეს“. თუმცა ეს სიტყვები 1947 წელს

2. „კრიტიკა“ № 7.

9652/1

პ. მარქსის სახ. საბ. სსრ
სახელმწიფო ბიბლიოთეკა

ითქვა, ისინი, ვფიქრობ, გამოხატავენ ბალტიისპირელი მწერლების საერთო განწყობილებას.

მაგრამ ცხოვრება მოითხოვდა რთული კონფლიქტების დაუყოვნებლივ გადაწყვეტას და მწერლებიც, პირველ რიგში მწერალი-კომუნისტები, ითვალისწინებდნენ ცხოვრების მოთხოვნებს.

არ შეიძლება არ გვიხაროდეს ის, რომ საბჭოთა ბალტიისპირეთის მწერლები, საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკების წარმომადგენლები, ასე მეგობრულად მუშაობენ ყველაზე რთული სახის — კომუნისტის სახის შესაქმნელად.

მოსხენებების მოსმენის შემდეგ გაიმართა კამათი.

ნივხმა მწერალმა ვლადიმერ სანგიმ თავისი გამოსვლა მიუძღვნა საბჭოთა ჩრდილოეთის ხალხთა მწერლობის ჩასახვასა და განვითარებას. როგორც ცნობილია, რევოლუციამდე ნივხი ხალხი სიბნელეში ცხოვრობდა. ნივხურ მწერლობაზე ხომ ლაპარაკიც ზედმეტი იყო. მოძმე რესპუბლიკების ძმური დახმარებით ნივხებმა შექმნეს თვითმყოფადი კულტურა და საფუძველი ჩაუყარეს თავიანთ ლიტერატურას. ჩვენ, წარმომადგენლები ყველაზე ახალგაზრდა საბჭოური ლიტერატურისა, — თქვა ვ. სანგიმ, — რომელიც სულ თოთხმეტ წელიწადს ითვლის. სიამაყის გრძობით მივაკუთვნებთ თავს დიდ საბჭოთა მწერლობას. ორატორმა ვრცლად ისაუბრა ცნობილი ჩრდილოელი მწერლების — გორკის სახელობის სახელმწიფო პრემიის ლაურეატის ნანაელ გრიგოლ ხოჯერის, ჩუქჩ იური რითხეუს, მანს იუვან შესტალოვის და სხვათა შემოქმედებაზე. აღორძინებული ხალხების პირველმა მწერლებმა თავისი პოეტური სიტყვა უძღვნეს დიდ ლენინს. მას შემდეგ კომუნისტის სახე მთავარი გახდა ჩრდილოეთის ხალხთა მწერლების შემოქმედებაში. ეს სახე დღეს მთავარი და წამყვანია ჩვენთვის და ასეც დარჩება.

— ხასიათები ხასიათებს ქმნიან, — ამბობს ანატოლ სოფრონოვი (მოსკოვი), — ეს ჭეშმარიტებაა. მთელი ისტორია ჩვენი ლიტერატურისა ამის დადასტურებაა, ჩვენ უნდა შევქმნათ ისეთი ხასიათები, რომლებიც კეთილისმყოფელურ გავლენას მოახდენენ თანამედროვე ადამიანზე. თითოეული ჩვენთაგანი აღსავსეა ასეთი პურვილით: სწორად გავხსნათ ხასიათი თანამედროვე ადამიანისა, უპირველეს ყოვლისა, კომუნისტისა, ჩვენი დღეების მშენებლისა. ეს ხასიათი ჯერ კიდევ ღრმად ვერ ისახება ლიტერატურაში და განსაკუთრებით ღრმატურგიაში. ა. სოფრო-

ნოვი აღნიშნავს საბჭოთა დრამატურგების მიღწევებს თანამედროვე, მოწინავე მშრომელი ადამიანის ტიპური სახის შექმნაში, მაგრამ შენიშნავს, რომ ამ მხრივ დრამატურგია ჯერ კიდევ ვალშია მაყურებლის წინაშე. თანამედროვეობა არ არსებობს ბრძოლის გარეშე, ლიტერატურა არ არსებობს თანამედროვეობის გარეშე. ეს ეხება განსაკუთრებით დრამატურგიას, სადაც მუდამ მთავარი იქნება ბრძოლა ტენდენციათა შორის, მთავარი იქნება ცხოვრებისეულ-იდეური კონფლიქტები. მწერალთა და კრიტიკოსთა ეს შეხვედრა, — თქვა ა. სოფრონოვმა, — გასცდება რიგითი თათბირის საზღვრებს, როგორც ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მოვლენა ჩვენი ლიტერატურული ცხოვრებისა.

ლ ა ზ ი ზ კ ა ი უ მ ო ვ მ ა (უზბეკეთი) აღნიშნა: ჩვენი უდიდესი მონაპოვარია ხალხთა ლენინური მეგობრობა, ურთიერთდახმარებისა და ურთიერთგამდიდრების ფაქტორი. ინტერნაციონალიზმის თემა ჩვენი მწერლობის წამყვანი თემა უნდა იყოს. ორატორი ამ მხრივ სანიმუშოდ მიიჩნევა რ. ფაიზის რომანს „მისი უდიდებულესობა—ადამიანი“, რომელშიც დახატულია თანამედროვე მუშის სახე. დიდი სამამულო ომის წლებში მან შეიფარა და აღზარდა 16 ეროვნების ბავშვი. ეს ნამდვილად დიდი, ინტერნაციონალური ოჯახი იყო. ასეთ კონკრეტულ ფაქტებში აისახა ჩვენი სინამდვილე და ის ახალი, რაც საბჭოთა ადამიანის მრწამსიდან და ზნეობრივი სიმალლიდან გამოდის. ახლა ჩვენი ადამიანების ინტერნაციონალისტური სულისკვეთება მსოფლიო მასშტაბებს იძენს. მაგრამ ხაზი უნდა გავუსვათ, რომ ინტერნაციონალიზმი კლასობრივი ცნებაა. ამასთან დაკავშირებით ორატორი ლაპარაკობს ჩილეს ტრაგედიაზე, ჩილეს პროგრესული და რეაქციული ძალების ბრძოლის კლასობრივ ხასიათზე. სწორედ ინტერნაციონალიზმის გრძნობაა დამახასიათებელი საბჭოთა ლიტერატურისათვის და ეს გვიჩვენებს ჩვენი იდეოლოგიისა და ჩვენი ცხოვრების უპირატესობას.

მ ა რ ი ა პ რ ი ლ ე ჟ ა ე ვ ა (მოსკოვი) თათბირის მონაწილეებს შესასხენებს მიაკოვსკის ცნობილ სიტყვებს:

...Долгую жизнь
товарища Ленина
надо писать

и описывать заново

და ამბობს: მიუხედავად საბჭოთა ლენინიანის უდიდესი მიღწევებისა, საჭიროდ და აუცილებლად მიმაჩნია, რომ ჩვენი დროის მწერლებმა საერთო ძალით შექმნან ვლადიმერ ილიას ძე ლენინის შთაგონებული მხატვრული სახე. ეს ძნელი, ძალზე ძნელი ამოცანაა, მაგრამ ეს სიძნელე უნდა გადაილახოს. ვ. ი. ლენინისათვის დამახასიათებელი საქმიანი და რომანტიკული ატიმოსფერო იყო გამეფებული XXIV ყრილობაზე. ამ ყრილობას ჩემთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა, იმიტომ, რომ მასზე საბავშვო წიგნი უნდა დამეწერა. ბავშვებისათვის წერა ძალზე ძნელია. უნდა შეგეძლოს რთულზე ისაუბრო ნათლად, უბრალოდ და საინტერესოდ. ლ. ბრეჟნევისა და ა. კოსიგინის მოხსენებებმა დახატეს გრანდიოზული სურათი ჩვენი საზოგადოების გუშინდელი, დღევანდელი და ხვალისდელი დღეებისა. ყრილობის დელეგატების გამოსვლები ამ სურათს უმატებდნენ რეალურ, კონკრეტულ, ცხოვრებისეულ ფაქტებს.

ნ. კ. კრუპსკაიამ ერთ-ერთ ანკეტაში ლენინზე თქვა: „გაბედულია და მამაცი“. მართლაც, იგი ყოველთვის გაბედული იყო და მამაცი. მაშინაც, როცა ოცდასამი წლის ახალგაზრდა კაცი ჩამოვიდა ცივ სანკტ-პეტერბურგში და მუშათა მოძრაობის სათავეში დადგა, მაშინაც, როცა მუშენსკოეს გადასახლებაში ჰარტიის პროგრამის პროექტს ქმნიდა, როცა იქვე „ისკრას“ შექმნაზე ფიქრობდა; მამაცი და გაბედული იყო, როცა რევოლუციას ახდენდა, მამაცი და გაბედული იყო, როცა საბჭოთა კავშირის სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის შექმნა გამოაცხადა... ლენინიანას ოქროს ფონდი სულ უფრო და უფრო უნდა ვამდიდროთ, ეს ჩვენი ვშიდათაწმიდა ვალია.

გ უ რ ა მ ა ს ა თ ი ა ნ მ ა ისაუბრა რესპუბლიკის ცხოვრებაში მომხდარ მნიშვნელოვან მოვლენებზე, სოციალური და ზნეობრივი ხასიათის ცვლილებებზე. გულისტკივილი გამოთქვა, რომ შორიდან ზოგს ჩვენი რესპუბლიკის მკვიდრთა ცხოვრება გაბმული თავშექცევა ეგონა და ჩვენში ეგზოტიკურ ხედებსღა ამჩნევდა. ერთხანს ინერგებოდა ისეთი შთაბეჭდილება, თითქოს ყველა პრობლემა მოგვარებული გვექონდა, და ვითარებას ისე სახავდნენ, თითქოს ჩვენი თანამემამულეები თავიანთი ფიზიკური, გონებრივი, სულიერი ძალების დაძაბვით კი არ ქმნიდნენ ცხოვრებას, არამედ ცხოვრებობანას თამაშობდნენ. ვფიქრობ, თათბირის მონაწილე მწერლებმა თვალნათლივ ნახეს, თუ რა ენერგიას, რა შრომას ხარჯავს ჩვენი ხალხი მის წინაშე დასახული ამოცანების გადასატრელად. ცხოვრებამ

გვიჩვენა და გვიჩვენებს, — განაგრძობს ორატორი, — რომ ჩვენ დღეს განსაკუთრებით გვჭირდება ჩვენი ლიტერატურული და სოციალურ-პოლიტიკური პრობლემებისადმი რეალისტური მიდგომა. გვინდა მაქსიმალური კრიტიკული სიფხიზლე, მოვლენების ღრმად შეფასება, არამარტო იმისთვის, რომ ძველი შეცდომები არ განმეორდეს, არამედ იმისთვისაც, რომ არ დავეშვათ ახალი შეცდომებიც.

კომუნისტის სახე მრავლისმომცველი ცნებაა, რომელიც მთელ რიგ ასპექტებს, წარმოდგენებს, ასოციაციებს გულისხმობს. კრიტიკოსი ლაპარაკობს ამ ცნების პოეტური პროცირების საქმეში არსებულ მდიდარ ტრადიციებზე და ამ მიმართებით მაგალითად მიიჩნევს მაიაკოვსკის შემოქმედებას.

ჩვენ ყოველთვის უნდა გვახსოვდეს ჩვენი მკითხველი, რომელსაც დიალექტიკა ესმის როგორც კამათი. და იგი მარტო მტერს, იდეოლოგიურ ოპონენტს კი არ ეკამათება, არამედ მისი კამათი ხშირად მძაფრი შინაგანი დიალოგის ფორმას იღებს და მას სჭირდება არამარტო დამაჯერებელი, დამარწმუნებელი საბუთები, არამედ დახვეწილი, გონებისა და ახალი სულიერი გამოცდილების სასწორზე აწონილი არგუმენტები. ჩვენი მთავარი მკითხველი სწორედ ამ ახალ სულიერ გამოცდილებაზე დაყრდნობას მოითხოვს, ჩვენ კი მას ხშირად ახალი მასალის ნაცვლად ვთავაზობთ ძველებურად, კარგად გამომწვარ, მაგრამ დღევანდელი წნევისა და ტემპერატურისთვის უვარგის აგურს. ჩვენს დროში მოწოდებულნი ვართ საკუთარი სულიერი ციტადელი ავაგოთ და იგი უნდა ავაშენოთ დროის შესაბამისი მასალით.

გ. ასათიანი ლაპარაკობს თანამედროვე ქართული პოეზიის მთავარ ტენდენციებზე, მის არსებით ნიშნებზე, იმაზე, თუ როგორ აისახა ქართულ ლიტერატურულ-მხატვრულ აზროვნებაში ცხოვრების კომუნისტური ხასიათი. ორატორი მოუწოდებს ლიტერატურის მოქალაქეობრივ-სოციალური პათოსის გაძლიერებისაკენ, შემოქმედებითი ძალების მეტი აქტიურობისაკენ.

ბელორუსმა მწერალმა ივანე ჩიგრინოვმა დამსწრე საზოგადოებას მოაგონა ბელორუსი მწერლების საქვეყნოდ გახმაურებული ნაწარმოებები, რომლებშიც შთამბეჭდავადაა გახსნილი კომუნისტის ხასიათი. როგორც ცნობილია, ბელორუსია ემზადება ფაშისტური გერმანიის უღლისაგან თავდახსნის 30 წლისთავის შესახვედრად. ორატორმა თავისი საუბარი კომუნისტებზე მჭიდროდ დაუკავშირა ამ დღესასწაულს, კიდევ

ერთხელ გაუსვა ხაზი ბელორუსი კომუნისტების თავდადებულ ბრძოლას ფაშისტ დამპყრობელთა წინააღმდეგ. ორატორმა თავისი სიტყვის დიდი ნაწილი დაუთმო ბელორუსიის კომპარტიის გმირულ თავდადებას მეორე მსოფლიო ომში, რადგან ამ თავდადებაში გამოვლინდა ბელორუსი კომუნისტების დიდი ნებისყოფა, სიმტკიცე, პატრიოტიზმი. ი. ჩიგრინოვს მოჰყავს ასეთი მრავლისმთქმელი ეპიზოდი:

პარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა 1941 წლის 30 ივნისს საოლქო და სარაიონო კომიტეტებს დაუგზავნა დირექტივა, რომ მტრის მიერ ოკუპირებული რაიონების პარტორგანიზაციები იატაკქვეშეთში გადასულიყვნენ. ამ დროისათვის მინსკი უკვე მტრის ხელში იყო. და აი, რიგითმა კომუნისტებმა, მინსკელმა მუშებმა და მოსამსახურებმა გადაწყვიტეს შეექმნათ იატაკქვეშა საქალაქო კომიტეტი. მათ არ იცოდნენ, რომ ქალაქში დატოვებული არ იყო პარტიული ცენტრი. ამიტომ ისინი თავიანთ საქალაქო კომიტეტს დამატებით კომიტეტად აცხადებდნენ. ეს კომიტეტი მოქმედებდა თითქმის 1943 წლამდე. და უკვე შემდეგ, როცა მშვიდობიანობა დამყარდა, ეს დამატებითი კომიტეტი მინსკის ძირითად და ერთადერთ კომიტეტად იქნა მიჩნეული.

ი. ჩიგრინოვმა საგანგებოდ გაუსვა ხაზი წარსულსა და აწმყოს შორის განუწყვეტელ კავშირს, აღნიშნა, რომ ბელორუსიის კომუნისტები დღესაც თავდადებით იღვწიან შრომით უბნებზე და თავიანთი მამების ღირსეულ შვილებად რჩებიან. ბელორუსული ლიტერატურა ასახავს კომუნისტთა დღევანდელ საქმიანობას, მათ ცხოვრებასა და მოღვაწეობას.

პროზაიკოსმა ვლადიმერ ფომენკომ (დონის როსტოვი) საუბრის დასაწყისში გამოთქვა გულისტკივილი, რომ შედარებით ნაკლები აქტუა კომუნისტების სახის შექმნაში საკუთარ, ინდივიდუალურ გამოცდილებასზე, ამ სფეროში ლიტერატურულ ოსტატობაზე, იმაზე, რასაც მწერლის ლაბორატორია ჰქვია. იმისთვის, რომ დღევანდელი ცხოვრება სრულად და მრავალმხრივად, მასშტაბურად ვაჩვენოთ, — ამბობს ორატორი, — ჩვენი რომანების, ეპიკური ნაწარმოებების ცენტრში უნდა დავაყენოთ კომუნისტი. თვითონ ცხოვრება მოითხოვს ამას, თვითონ სინამდვილე სვამს საკითხს ასე. რა თქმა უნდა, მე არ მოვიტხოვ, რომ კომუნისტი-ადამიანი ჩვენს წიგნებში თავიდან ბოლომდე მხოლოდ გრანტიკისაგან იყოს გამოკვეთილი. საზოგადოებრივ ასპარეზზე თუ პირად ცხოვრე-

ბაში სულ ყოველთვის შეუძლებელია, სულ ყოველთვის მართალი კაცი ზეა-
დამიანური იქნება ცხოვრებაშიც და ლიტერატურაშიც. როგორღა უნდა
განვითარდეს ასეთი კაცის ხასიათი, როგორღა უნდა შეიცვალოს იგი?

ვ. ფომენკომ ილაპარაკა თავის შემოქმედებით გამოცდილებაზე კო-
მუნისტების სახეების შექმნაში, იმაზე, თუ როგორ აფასებს იგი კომუნის-
ტის მოვალეობას, როგორ უყურებს კომუნისტის პირად ცხოვრებას. პი-
როვნულ ინტერესებს.

— სავესებით კანონზომიერი ამბავია, თქვა ვილემ გროსმა
(ესტონეთი), — რომ საბჭოთა ლიტერატურის კლასიკაში ყველა უნდა-
რესი გმირი კომუნისტია. ვმირი, რომელიც თავისი ნებით, რწმენით, მო-
წინავე მსოფლმხედველობით შემოქმედებს საზოგადოებრივ პროცესებ-
ზე, ახალი მოვლენაა, რითაც საბჭოთა ლიტერატურამ გაამდიდრა კაცობ-
რიობა. ეს პროცესი კანონზომიერი და ორგანული იყო ესტონურ ლიტე-
რატურაშიც. ამას ორატორი ცხადყოფს იუჰან სმუულის, აუგუსტ იაკობსო-
ნის, იოჰანეს სემპერის უმთავრესი ნაწარმოებების მაგალითით. და მაინც,
ამბობს ორატორი, ამ პერიოდის ლიტერატურის საერთო დონე, ლიტერა-
ტურული ოსტატობის ხარისხი სასურველი სიმაღლისა ვერაა. ამის მიზე-
ზია ის, რომ მაშინ სოციალისტური რეალიზმის მეთოდს სათანადოდ ვერ
ვფლობდით და ვულგარული სოციოლოგიზმიც გვიშლიდა ხელს. დღეს
ჩვენი ლიტერატურა ახალ სიმაღლეზე ადის და ახალ სიღრმეს წვდება
კომუნისტების ხასიათების შექმნაში. ორატორი განიხილავს პაულ გუუს-
ბერგის, ეგონ რანეტის და სხვათა ფრიად მნიშვნელოვან ნაწარმოებებს,
რომლებშიც დამაჯერებლად, სიმართლით აისახა კომუნისტთა ხასიათები.
ესტონელი მწერლების სულ უფრო და უფრო მეტ ნაწარმოებში მთავარ
როლს ასრულებენ მოწინავე ადამიანები, კომუნისტები, თუმცა ჩვენი
მწერლები ჯერ კიდევ ვალში არიან ჩვენი თანამედროვის, ჩვენი დროის
გმირის წინაშე.

იაკუტელმა მწერალმა სოფრონ დანილოვმა გააკრიტიკა
რსფსრ მწერალთა კავშირის გამგეობის მდივნის ფ. კუზნეცოვის მოხსე-
ნება, რომელშიც არ აისახა თათრეთის, ბაშკირეთის, ჩუვაშეთის, მარეთის,
ბურიატიის, იაკუტიის, ტუვიმთა და ჩრდილოეთ კავკასიის რესპუბლიკე-
ბის მწერალთა შემოქმედება. ეს მწერლები ხომ რუსეთის ფედერაციაში
ცხოვრობენ და მუშაობენ. რა თქმა უნდა, აქ ვერ მოხერხდება ამ რესპუბ-
ლიკათა მწერლების ნაწარმოებების დაწვრილებითი ანალიზი, მაგრამ უმ-

თავრესი წიგნების თუნდაც დასახელება მაინც აუცილებელი იყო, თქვა მან.

საბჭოთა ლიტერატურის მსოფლიო ავტორიტეტს, უწინარეს ყოვლისა, ის ქმნის, — ამბობს ს. დანილოვი, — რომ მან მსოფლიო ლიტერატურაში პირველად ასახა არა საერთოდ რევოლუციონერის (ამის მაგალითები ადრეც იყო ცნობილი), არამედ კომუნისტი-ლენინელის ხასიათი. ორატორმა ვრცლად განიხილა იაკუტელი მწერლების ნაწარმოებები, რომლებშიც ღრმად და საინტერესოდ აისახა ბოლშევიკისა და კომუნისტის სახე და ხაზი გაუსვა: რუსეთის ფედერაციის რესპუბლიკათა მწერლები განაწე რომდი დგანან საერთო საკავშირო ლიტერატურული პროცესებისაგან. წვენი ლიტერატურის ისტორიამ გვიჩვენა, რომ მსდღებებს, იმათ, ვინც ფიქრობს იაროს გატკეპნილი გზით, ლიტერატურაში არაფერი ესაქმებათ, იგენში არ არის და არც შეიძლება იყოს ხელშეუხებელი თემები თუ აგლმეუხებელი სახეები.

პოეტი ანატოლ ჩეპუროვი (ლენინგრადი): ჩემს მესხიერებაში არასოდეს დაიხრდილება ლიტერატურული გმირების — კომუნისტების: ლეგინსონის, კორჩაგინის, დავიდოვის, ჩაპაევის სახეები. ჩემი თაობის ახალგაზრდობა ომში რომ ჩაება, მათი ნებისყოფითა და იდეური რწმენით, ვაჟკაცობითა და შეუპოვრობითაც იყო ჩავინებული. დღეს გმირის პოვნა უფრო ძნელია, ვიდრე უშუალოდ ბრძოლის ველზე თუ გააფთრებული, აშკარა კლასობრივი ბრძოლის პროცესში, მაგრამ დღევანდელ გმირს სხვა გარეგანი ნიშნები აქვს, გმირები ჩვენს ირგვლივაც არიან და მწერლის ვალია იპოვოს იგი. კომუნისტის შინაგანი სამყაროს გადმოსაცემად უსაზღვროდ დიდი შესაძლებლობანი აქვს ლირიკულ-ეპიკურ ჟანრს. მრავალპლანიანი ნაწარმოები საშუალებას იძლევა ერთმანეთს შეგურწყათ პირადული და საერთო-სახალხო სულისკვეთება.

აფხაზეთის მწერალთა კავშირის გამგეობის თავმჯდომარე ივანე თარბამ ვრცლად მიმოიხილა აფხაზი მწერლების — სამსონ ჭანბას, ივანე პაპასქირისა და სხვათა კოლექტივიზაციის თემაზე შექმნილი ნაწარმოებები და აღნიშნა, რომ აფხაზმა მწერლებმა დაბატეს საბჭოთა ხელი-სუფლების გამარჯვებისათვის მებრძოლ თანამემამულეთა — კომუნისტების დასამახსოვრებელი ხასიათები. ახლა ისე გვეჩვენება, თითქოს კოლექტივიზაციის დროიდან დიდი ხანი იყოს გასული, სინამდვილეში კი მას აქვთ

სულ ორმოციოდე წელი გავიდა. ახლა ჩვენი საზოგადოების წინაშე სულ სხვა ამოცანები დგას. შეცდომა იქნება იმის ფიქრი, თითქოს კომუნისტის სახე უცვლელი დარჩა; იცვლება ცხოვრება, შეიცვალა კომუნისტის სახეც. თუ ადრე გმირი კომუნისტები ერთეულები იყვნენ, დღეს გმირობა მასობრივი ხასიათისაა. კომუნისტს არა აქვს არავითარი პრივილეგია დანარჩენ ადამიანებთან შედარებით, მისი ერთადერთი პრივილეგიაა დიდი პასუხისმგებლობა აღებული ვალდებულებისა და საქმის გამო, პასუხისმგებლობა იმ ადამიანთა გამო, ვისაც იგი ხელმძღვანელობს. ცხოვრებაში არავინაა ისეთი, ვინც მეცნიერებისა და პრაქტიკის ყველა სფეროში თანაბრად ერკვეოდეს, მაგრამ კომუნისტი, განსაკუთრებით კი ხელმძღვანელი, დაუფლებული უნდა იყოს ერთ მეცნიერებას, რასაც პირობითად შეიძლება ადამიანისმცოდნეობა ვუწოდოთ. კომუნისტ-ხელმძღვანელს უნდა ესმოდეს ფიზიკოსისაც, მწერლისაც, მუშისაც, გლეხისაც, ჯარისკაცისაც, ყველა ადამიანისა, ადამიანებს კი, მოგესხენებათ, განსხვავებული ბუნება და ხასიათი აქვთ. სამუშეაზროდ, ბევრ ნაწარმოებში კომუნისტის სახე სქემატურია, სტანდარტულია და ჩვენ დაუფარავად უნდა წარმოვაჩინოთ ამგვარი სახეების უმწეობა და უღიმღამობა. ჩვენ, აფხაზი მწერლები, ქართველ თანამოკალმეებთან ერთად, მთლიანად და ერთსულოვნად ვუჭერთ მხარს საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ენერგიულ გადამჭრელ ღონისძიებებს.

სიტყვის დასასრულ ი. თარბამ წაიკითხა დ. გულიას ლექსი „პარტია“.

პოეტმა ატა ატაჯანოვმა (თურქმენეთი) ისაუბრა თუ როგორ ემზადებიან მისი მშობლიური თურქმენეთის მშრომელები რესპუბლიკაში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების 50 წლისთავის შესახებ. ერთ დროს ჩამორჩენილი ქვეყანა იქცა მძლავრი ინდუსტრიისა და სოფლის მეურნეობის სოციალისტურ რესპუბლიკად. და ყოველივე ეს მიღწეულია პარტიის ხელმძღვანელობით, ლენინური ეროვნული პოლიტიკის, საბჭოთა კავშირის ხალხთა ურდევვი მეგობრობის მეოხებით. სწორედ ამის გამოა, რომ ჩვენს ცხოვრებაშიც და ლიტერატურაშიც კომუნისტს განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს. ჩვენს მწერლებს საპატიო საქმედ მიაჩნიათ აჩვენონ კომუნისტი — ხალხის წინამძღოლი, მისი კეთილდღეობისათვის მებრძოლი ადამიანი.

შემდეგ ორატორმა ვრცლად დაახასიათა ყურბანსახატოვის რომანი

„ტოილი მერგენი“, ბერდი ქერბაბაევის რომანი „წვეთი წყალი — ოქროს მარცვალი“, თურქმენი ლიტერატორებისათვის, — თქვა მან დასასრულს, — კომუნისტის სახე ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი თემაა, რადგან, სადაც არ უნდა ვიყოთ, რა უბანზეც არ უნდა ვიღვწოდეთ, ყველგან ვგრძნობთ პარტიის წარმმართველ ხელს და მზრუნველ რჩევას.

ჟურნალ „ვოლგას“ (სარატოვი) მთავარმა რედაქტორმა ნიკოლოზ შუნდიკმა ძირითადად ილაპარაკა ანტისაბჭოელებზე, ანტიკომუნისტებზე. მან საბუთიანად, დამაჯერებლად გააბათილა ანტიკომუნისტების ყოველგვარი ბრალდება და ნათელყო, რომ ყველაფერი, რასაც ჩვენი იდეოლოგიური მტრები კომუნისტებს ცოდვად უთვლიან, სინამდვილეში უდიდესი დეაწლი და დამსახურებაა მშრომელი ხალხის წინაშე. განა გასაკვირია, — თქვა მან, რომ ანტისაბჭოელთა ისტერია სულ უფრო და უფრო იზრდება? ეს სავსებით კანონზომიერი ამბავია, რადგან რაც უფრო ძლიერნი ვართ, მით უფრო აფრთხილებიან ჩვენი მტრები.

საბჭოთა მწერლებს ვალად გვაქვს, — თქვა ნ. შუნდიკმა. — ვიმრომით ძალ-ღონის დაუშოგავად, რათა თითოეულმა ჩვენთაგანმა, თავისი ნიჭისა და უნარის შესაბამისად, კიდევ ერთი მტრიხი შევმატოთ ჩვენი ეპოქის მთავარი გმირის — კომუნისტის პორტრეტს.

პოეტმა ბორის ოლეინიკმა (უკრაინა) თქვა: საბჭოთა ადამიანებს გვყავს იდეალი, ყოველთვის მისაბამი მაგალითი ყველა თაობის ადამიანებისათვის, ეს არის დიდი ბელადი ვლადიმერ ილიას ძე ლენინი და ჩვენ თამამად შეგვიძლია თქვათ, რომ კომუნისტის ნამდილად სრულყოფილი სახე ჩვენს ლიტერატურაში არის ლენინის სახე.

ჩვენს ლიტერატურაში ლენინიანას საფუძველი ჩაუყარეს გორკიმ, მაიაკოვსკიმ, გალაკტინ ტაბიძემ, პავლო ტიჩინამ და სხვა გამოჩენილმა მწერლებმა. ისეთმა პოეტებმა, როგორებიც არიან ნ. ტიხონოვი, ა. სურკოვი, მ. ბაჟანი, პ. ვორონკო, ე. მეჟელაიტისი, გ. აბაშიძე, მ. ლუკონინი და სხვ. თავიანთი საუკეთესო ნაწარმოებები მიუძღვნეს კომუნისტებს.

კომუნისტის სახის შექმნის საპატიო მისია წილად ხვდა ჩვენს მრავალერთნულ საბჭოთა ლიტერატურას. ნამდვილი კომუნისტი არის ყოველმხრივ სრულყოფილი ადამიანი.

ლევ იაკიმენკომ (მოსკოვი) გაიხსენა, თუ რა დიდი გავლენა მოახდინეს მისი თაობის ჩამოყალიბებაზე პავლა კორჩაგინმა და ჩა-

ბაევა, დავიდოვა და ლევინსონმა. ეს ის თაობაა, რომელიც 19-20 წლი-
სა შეხვდა მეორე მსოფლიო ომს. დღევანდელ ჭაბუკებსა და ქალიშვი-
ლებსაც უყვართ ეს გმირები, ამბობს კრიტიკოსი. მაგრამ მათ თავიანთი
ახალი საყვარელი წიგნები აქვთ და ახალი საყვარელი გმირებიც ჰყავთ.
ოზეროვის, ნოვიჩენკოს, აბუსალაევის და სხვა კრიტიკოსთა შრომებში სა-
ინტერესოაა განხილული დადებითი გმირის პრობლემა, მაგრამ ეს უმ-
თავრესად კეთდება საბჭოთა ლიტერატურის ისტორიის მაგალითზე. და-
დებითი გმირის პრობლემა უმთავრესი პრობლემაა ჩვენი ლიტერატური-
სა, მაგრამ ჩვენ უნდა ვუპასუხოთ კითხვას: როგორია ეს გმირი 70-იან
წლებში, რას წარმოადგენს იგი? რა მოთხოვნებს ვუყენებთ მას? როგორი
ასახვა პოვა ამ გმირმა მწერლობაში, არა საზოგადოდ, არამედ სწორედ
ჩვენი დღეების მწერლობაში? პრობლემების თეორიულად გააზრების გა-
რეშე მიზანს ვერ მივალწევთ. ჩვენი წიგნების გმირები ცხოვრებაში უნდა
ვეძიოთ. ამისათვის ცხოვრების შესწავლაა საჭირო. მთავარია ახალი ტიპის,
ახალი გმირის აღმოჩენა. ლ. იაკიმენკო შეასხენებს დამსწრეთ, რომ გორ-
კის „მეშინების“ წაკითხვის შემდეგ ჩეხოვს განსაკუთრებით ნილი მოხ-
ვდა თვალში. „ნილი ძალზე საინტერესოა“, წერდა ჩეხოვი ავტორს.
საქმე ისაა, რომ ნილი ახალი გმირი იყო ლიტერატურისა. თანამედროვე
პროზის დახასიათებისას კრიტიკოსი ახალ ზნეობრივ ფასეულობებს გამოჰ-
ყოფს თ. აბრამოვის, ს. კრუტილინის, ნ. შუნდიკის, მ. ალექსეევის, ი. მე-
ლეუის ნაწარმოებებში და განსაკუთრებულ ყურადღებას ამახვილებს სა-
მამულო ომის ამსახველ პროზაზე (კ. სიმონოვის ტრილოგია, ი. ბონდა-
რევისა და ვ. ბიკოვის მოთხრობები და რომანები).

— დღევანდელ ოსურ ლიტერატურაში, — თქვა ოსმა მწერალმა
რი უ რ ი კ თ ე დ ე თ ი მ, — კომუნისტის, თანამედროვეობის მოწინავე
ადამიანის მრავალი სახეა შექმნილი. „კომუნისტის“ ცნება გაქვავებული
რამ კი არაა, იგი განუწყვეტილად იცვლება კაცობრიობის ცოცხალი გამოც-
დილების შესაბამისად, ვითარდება და სრულქმნილი ხდება. 70-იანი წლე-
ბის კომუნისტთა ხასიათში თავს იჩინს „დროთა კავშირი“, იგრძნობა
ჩვენი დღეების კომუნისტთა ორგანული კავშირი წინა თაობების კომუნის-
ტებთან. მაგრამ 70-იანი წლების კომუნისტებზე, რა დასამალია, არა
გვაქვს ისეთი წიგნები, 20-იანი, 30-იანი წლების კომუნისტებზე და-
წერილ წიგნებს რომ შეედრებოდეს მკითხველებზე ზემოქმედების
თვალსაზრისით. ჩვენ გადამეტებულად გაგვიტაცა ხასიათების ნატურიდან
გადმოღებამ, ყოფისაღმწერლობამ, მთავარი კი მხატვრული განზოგა-

დებაა, ხასიათების რომანტიზირებაცაა საჭირო და ა. შ. თვითონ მწერლის, შემოქმედის პიროვნულ-სულიერი თვისებები აუცილებლად ასვამს ბეჭედს მის წიგნებს, მის პერსონაჟებს. მწერალი თავისი ზნობით, სულიერი წყობით ღირსი უნდა იყოს არჩეული დიდი თემისა, წმინდა მასალისა. ჩვენი მწერლების პოზიცია, ისევე როგორც ყველა კომუნისტისა და ყველა პატიოსანი მოქალაქის პოზიცია, ახლა გამოჩნდება ჩვენი რესპუბლიკის ხელმძღვანელთა იმ აქტუალურ, ენერგიულ ღონისძიებებთან და მოკიდებულებაში, რაც ახლა ტარდება ჩვენში ატმოსფეროს გაჯანსაღებისა და ცხოვრების ლენინური ნორმების დამკვიდრებისათვის.

— რევოლუციური ბრძოლების თემატიკას, — თქვა ლატვიელმა მწერალმა პეტერის ზელიემ, — ჩვენმა მწერლებმა ადრევე მიაქციეს დიდი ყურადღება. ეს განსაკუთრებით გამოვლინდა ლატვიელ წითელ მსროლელთა ცხოვრებისა და ბრძოლის თემასთან დამოკიდებულებით. მარტო ანდრეი უპიტის წვლილი რად ღირს ამ საქმეში! თვით წითელ მსროლელებშიც ბევრი მწერალი ერია და მათაც ჩინებული წიგნები დაწერეს. ლატვიაში საბჭოთა ხელისუფლების აღდგენის შემდეგ ისტორიულ-რევოლუციურმა თემამ დიდად განაპირობა რომან-ეპოპეის წამყვანი როლი (ანა საქსეს, ვილის ლაცისის, გუნის ცირულისის, იან ნიედრეს, ა. ბელას, ა. იანსონის და სხვათა ნაწარმოებები). რატომაა ჩვენს ლიტერატურაში ასეთი დიდი ინტერესი ისტორიულ-რევოლუციური თემისადმი? იმიტომ, რომ ყოველმხრივ გავიაზროთ, თუ როგორ მოვედით დღევანდელ დღემდე, ხოლო ამის გააზრება კი დაგვეხმარება დღევანდელი დღისა და მომავლის გააზრებაში. ჩვენი მწერლების მეოხებით წინა თაობების რევოლუციონერები თითქოს ჩვენი თანამედროვენი გახდნენ, ჩვენთან ერთად იღვწიან და იბრძვიან ქვეყნის უკეთესი მომავლისათვის. ჩვენი ცხოვრება მძლავრ სტიმულს გვაძლევს ჩვენი დროის რევოლუციონერის — ნამდვილი კომუნისტის სახის შესაქმნელად და ჩვენც ამისთვის ნიჭი და უნარი არ უნდა დავიშუროთ.

ვრცელ და ძალზე ემოციურ, მღელვარე სიტყვაში გამოჩენილმა საბჭოთა მწერალმა ვალენტინ კატაევმა დამსწრეთა თვალწინ გააცოცხლა თავისი შეხვედრები სახელოვან ადამიანებთან — ნ. კრუპსკაიასთან, ვ. მაიაკოვსკისთან, მ. გორკისთან, ა. ლუნაჩარსკისთან, დ. ბედნისთან... მან გაიხსენა რევოლუციური ოდესა, აჯანყებული „პოტიომკინი“, ფათე-

რაკები სამოქალაქო ომის გზებზე, ნების პერიოდი, შემდეგ სამამულო ომის უმძიმესი, გმირული წლები...

ვ. კატაევის გამოსვლა იყო ცოცხალი, შთამბეჭდავი საუბარი დროსა და საკუთარ თავზე. ამ გამოსვლისათვის მე თითქოს მთელი სიცოცხლე ვემზადებოდი, — თქვა ვ. კატაევმა. — ვიცით, რომ ყოფიერება განსაზღვრავს ცნობიერებას. ამ სიტუარმაგის ჟამს უკვე შემიძლია შევაჯამო ყოფიერება, რომელიც შექმნა ჩემმა ცნობიერებამ, კომუნისტის ცნობიერებამ.

ვ. კატაევმა დიდი კმაყოფილებით აღნიშნა, რომ ჩვენს რესპუბლიკაში შესამჩნევია დიდი შრომითი აღმავლობა. ამის ნიმუშია ალაზნის სარწყავი სისტემა, დიდია ამ მშენებლობის მასშტაბი — თქვა ვ. კატაევმა. აღტაცებას იწვევს საბჭოთა საქართველოში დღეს დასადგურებული სულისკვეთება, რომელიც შრომისა და შემოქმედების ყველა უბანზე იგრძნობა.

თბილისის დიმიტროვის სახელობის საავიაციო ქარხნის ხარატმა, ლენინის ორდენოსანმა ტრიფონ როსტიაშვილმა აღნიშნა, რომ მწერლობამ უფრო საფუძვლიანად, უფრო ღრმად უნდა გაიცნოს მუშათა კლასის ცხოვრება და ასახოს თანამედროვე მუშებისა და ინჟინრების საინტერესო და რთული, დიდი სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის შრომა, ამ ადამიანების ცხოვრება, მათი სიხარული და ტკივილები. დღევანდელი მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის, რევოლუციის უკან დგას ადამიანი. ჩვენ გვინდა მწერლობამ ასახოს ამ ადამიანის შემოქმედებითი შრომა და ბუნება, მისი სული, მისი ხასიათი. დღევანდელ ქარხნებში სადღა ნახავთ ძველებურ უროებს, ახლა აქ დგას ურთულესი აგრეგატები. და სულიერი სამყარო მუშისა, რომელიც მარტივი უროთი კი არ მუშაობს, არამედ ამ ურთულეს მანქანებს მართავს, უდავოდ, საინტერესოა.

ზორი ბალოიანი (სომხეთი): ათობით წიგნის დასახელება შეიძლება, რომლებშიც მოქმედებენ კომუნისტები. ზოგი მეტად დაგვამახსოვრდა, ზოგი ნაკლებ. მაგრამ, აი, ჩვენს ცხოვრებაში ისინი იმგვარად ვერ შემოვიდნენ, როგორც ოდესღაც შემოვიდნენ ფურმანოვის, ოსტროვსკის, ფადეევის გმირები. კომუნისტის სახის შექმნისას, რა დასამალია, ჩვენ შტამში, ტრაფარეტი გვჯაბნის ხოლმე. ჩვენი გმირი თითქოს მიწიერი არაა, ნამეტანი სერიოზულია, მეტისმეტად „საზოგადოებრივი“, მოსაწყენი მამაკაცია. როცა კომუნისტის სახეს ქმნიან, იგი მაინცდამაინც რაიკომის მდივანი თუ არა, პარტორგანიზაციის მდივანი მაინც გამოპ-

ყავთ. ასეთი სქემატურობა ბოჭავს მწერალს. ვ. კატაევმა თქვა: „მთავარია, რომ ნაწარმოები საინტერესოდ იკითხებოდეს, სხვაგვარად იგი ვერ მიაღწევს მიზანს“. ასეა, არ უნდა დავივიწყოთ, რომ ჩვენს ქვეყანაში კომუნისტთა 15 მილიონიანი არმიას. საჭიროა შეიქმნას რიგითი კომუნისტის განზოგადებული სახე. ღრმად მწამს, რომ ჩვენი სიტყვის ოსტატები შექმნიან ამგვარ ცოცხალ სახეს კომუნისტისა, რომელიც წიგნიდან ცხოვრებაში გადმოინაცვლებს, გახდება ჩვენი მეგობარი და შემწე გაჭირვების უამს.

ბოტმა ალექსანდრე მეჟიროვიმ გაიხსენა, თუ ამ ოცდაათი წლის წინათ უშუალოდ ცეცხლის ხაზზე, მან, მაშინ ასეულის მეთაურის მოადგილემ, როგორ დაწერა ლექსი — „კომუნისტებო, წინ!“

ივანე სტადნიუკი (მოსკოვი): ძალზე ხშირად კრიტიკა გვერდს უვლის ჩვენი ნიჭიერი მწერლების მნიშვნელოვან ნაწარმოებებს. აქ უკვე იყო საუბარი ნიკოლოზ შუნდიკის შესანიშნავ რომანზე „ლურჯთვალა ქვეყანაში“, რომელსაც ჩვენი დღევანდელი საუბრის თემასთან პირდაპირი კავშირი აქვს. ეს რომანი მკითხველთა ინტერესის სფეროში უნდა მოვაქციოთ. ანდა ავიღოთ უკრაინულად გამოსული რომანი ზარუნისა — „გიღია“ — აქაც კომუნისტის სულიერი სიმაღლე, მისი რთული ხვედრი კარგადაა ნაჩვენები. კარგ წიგნებზე არ იწერება იმდენი, რამდენიც უმნიშვნელოებზე იწერება. ამ სტატიების უმეტესობა ხომ ცარიელი ქებათა ქებაა.

უკანასკნელ წლებში ბევრი წიგნი დაიწერა სამამულო ომზე, კარგი წიგნები დაიწერა: კ. სიმონოვის ტრილოგია, ი. ბონდარევის „ცხელი თოვლი“, ა. ჩაკოვსკის „ბლოკადა“... განსაკუთრებით დიდ ინტერესს იწვევს ის თავები, რომლებშიც ასახულია სისხლიანი დრამის ყველაზე კრიზისული დღეები — ომის დასაწყისი... ამ დღეებზე ახლა ბევრი იწერება, ვინ რას წერს და ვინ რას... მოქალაქეობრივ, მწერლურ მოვალეობად მიმაჩნია, რომ ჩემი აზრიც გავაცნო ხალხს და ამას ვაკეთებ კიდევ რომან „ომში“. შესაძლოა ჩემი მოსაზრება ტენდენციური იქნეს, მაგრამ ეს იქნება პარტიული ტენდენციურობა, რაც მსჭვალავს ჩემს რომანებს — „ადამიანები ანგელოზები არ არიან“ და „ომი“.

დანიელ გრანინი (ლენინგრადი): მე შევეხები თემას, რომელიც ძალზე მაინტერესებს ამ ბოლო ხანს. ესაა პარტიული ხელმძღვა-

ნელის თემა. სწორედ უკანასკნელ წლებში მომიხდა ყოფნა მრავალ მხარესა და ოლქში: არხანგელსკში, უზბეკეთში, ტოლიატში, სახალინზე, შვედხედი სხვადასხვა რანგის პარტიულ ხელმძღვანელებს. უნდა გითხრათ, რომ ესენი ახალი ტიპის ხელმძღვანელები არიან, ახალი ტიპის კარგი ხელმძღვანელები. ქვეყნის განაპირა კუთხეებშიც კი მე გამაკვირვა რაიკომის მდივნის ინტელიგენტურობამ, დიდმა გონიერებამ, გაბედულებამ ამა თუ იმ საქმის გადაწყვეტაში. თანამედროვე პარტიულ ხელმძღვანელს უხდება არამარტო ორგანიზაციული, არამედ ზნეობრივი ხასიათის საკითხის გადაჭრაც (ორატორი იხსენებს რამდენიმე კონკრეტულ შემთხვევას). ჩვენ შევეჩვიეთ — კრიტიკაშიც და მკითხველთა წარმოსახვაშიც — გმირების დაყოფას დადებითად და უარყოფითად. მე მგონია, რომ ამგვარი დაყოფა, როცა საქმე ეხება პარტიულ მუშაკებს, უინტერესოა და არცაა საჭირო, ეს ხელს უშლის მწერალს. მთავარია ადამიანი ვაჩვენოთ მრავალმხრივი ასპექტით.

მეცნიერულ-ტექნიკურმა რევოლუციამ ცოტა ილუზია როდი გავვიჩინა. დისკუსიებს ვმართავთ ხოლმე თუ როგორ ზემოქმედებს ადამიანის ფსიქიკაზე ეს რევოლუცია და ა. შ. მაგრამ უნდა ვთქვათ: წარმოების ავტომატიზაციამ, შრომის მექანიზირებამ, იმავდროულად მრავალი პირობეც დასვა. შრომა რადიკალირად მონოტონური, ერთფეროვნული, უინტერესო ხდება. ამ ჩინებულ საამქროებში, სადაც ჰაერი კონდიცირებულია და კედლებიც ინჟინრული ფსიქოლოგიის შესაბამის ნაირ-ნაირ ფერადაა შეღებილი, უნებურად გებადება კითხვა: როგორ იცვლება ამისთანა პირობებში ადამიანის სული? რა ემართება მას? მდიდრდება? ღარიბდება? ყველაფერი ეს უნდა გავიცნობიეროთ. მართალია, პირველადია ყოფიერება, ცნობიერება კი მეორადია, მაგრამ პარტიული ცნობიერება პირველადია, ადამიანის ცნობიერება პირველადია. იმის გაცნობიერება, თუ რისთვის ცოცხლობ, რისთვის შრომობ, ამის გაცნობიერება — პირველადია. უფლება არა გვაქვს, ვიფიქროთ, თითქოს განვითარებადი ტექნიკური რევოლუცია, რომელსაც სარგებლობა მოაქვს ადამიანებისათვის, ჩვენს მაგივრად აღზრდის ადამიანის სულს, ვერავითარი ტექნიკური რევოლუცია ვერ შექმნის ვერც იდეალებს, ვერც ადამიანის სულის მშვენიერებას. ეს ჩვენი შრომა და ჩვენი მოვალეობაა.

ქ ა მ ა ლ ა ბ უ კ ო ვ ი (დალესტანი): თემა—კომუნისტის სახე საბჭოთა ლიტერატურაში — სოციალისტური რეალიზმის ლიტერატურის მაგისტრალური თემაა. სწორედ მიღწევებით ამ სფეროში, მიღწევებით

იმ გმირთა სახეების შექმნაში, რომელთაც უნდა მივბაძოთ, რომელთაგანაც ბევრი რამ უნდა ვისწავლოთ, განისაზღვრება ჩვენი ლიტერატურის ძირითადი იდეურ-მხატვრული მონაპოვრების მნიშვნელობა, მისი სიმწიფე, მისი წვლილი მშრომელთა კომუნისტური აღზრდის საქმეში.

ორატორი ლაპარაკობს დალესტინის მწერალთა (რ. გამზათოვი, ი. ქარიშკვი, ფ. ალიევა, გ. სულიმანოვი, მ. გაჯიევი...) მიღწევებზე კომუნისტის სახის შექმნაში.

ჩვენი თათბირის თემა და საუბრის დონე, — ამბობს ორატორი, — შორს სცილდება ამ აუდიტორიის ფარგლებს. ამიტომ კარგი იქნებოდა, ამ თათბირის მასალები ცალკე წიგნად გამოვეყცა.

ბორის ვასილიევი (მოსკოვი) ხაზს უსვამს თუ რა დიდ ადგილს იჭერს ამ ბოლოდროინდელ პროზაში სამამულო ომის თემა, მიმოიხილავს ზოგიერთ ნაწარმოებს და დამსწრეთ საკუთარ გამოცდილებასაც უზიარებს. მწერლისათვის, — ამბობს ბ. ვასილიევი, — უდიდესი კრიტიკრიუმი უნდა იყოს სიმართლე. ყოველი მწერლის არსებაში ზის რედაქტორი. ჩვენ იმაზე უნდა ვფიქრობდეთ, რისი თქმაც გვსურს და არა იმაზე, რომ დაეწერთ ის, რისი დაბეჭდვაც გაიოლდება. და თუ მხატვრის პოზიცია ნაღდია, პარტიულია, მას არაფერში სჭირდება ქარაგმები, შარადები და კროსვორდები, მას ვინც ბევრ დროსა და ენერგიას კარგავს რებუსებზე, თვითონ იდეა ხელიდან ეცლება, ეს იდეა უმქრქალდება, მეორე პლანზე გადაუდის. მაგრამ მთავარი ხომ ისაა, რომ ვაჩვენოთ როგორია ჩვენი გმირი და არა იმის გაგება, ვინაა იგი. სხვაგვარად ხასიათი ბიოგრაფიით იცვლება. ცოცხალი სახის ნაცვლად ხშირად ხელთ შეგვრჩება ხოლმე ნიღბები: პარტორგი-ნიღაბი, ვეტერანი მუშა-ნიღაბი, წარმოების მოწინავე — ესეც ნიღაბი. ლიტერატურა კარნაველად არ უნდა გადავაქციოთ.

ადამიანებს სჭირდება დიდი მიზანი, დიდი იდეა, იდეა-ჩირაღდანი, იდეა-იარაღი; მიზანი, იდეა, რომელიც ეფუძნება მარქსისა და ენგელსის მოძღვრების მეცნიერულ ფუნდამენტს. ეს იდეა მეოცე საუკუნის არსთა არსია. ლიტერატურაში უნდა ვაჩვენოთ ამ იდეის ცხოველმყოფელობა, უნდა ვაჩვენოთ ამ იდეის ხორცისშემსხმელნი.

ფ ა ზ ი დ ი ნ მ უ ჰ ა მ ე დ ი ე ვ ი (ტაჯიკეთი): ტაჯიკური საბჭოთა ლიტერატურის ფუძემდებლებმა და დღევანდელი მწერლების უფროსი

თათბრის წარმომადგენლებმა კომუნისტების სახეთა შესანიშნავი გაღვრვა შექმნეს. მაგრამ ბოლო ხანებში ასეთი შთამბეჭდავი სახეები არ შექმნილა. რატომ? ვითომ ცხოვრება არ იძლევა სათანადო მასალას? ეს სწორი არაა. ნამდვილმა მწერალმა დაკვირვებული თვალით, შინაგანი ხილვით უნდა შენიშნოს და წარმოაჩინოს ის, რაც ახალია ჩვენს ცხოვრებაში, ადამიანთა ურთიერთობაში, ხოლო ჩვენს ირგვლივ აურაცხელი გმირი კომუნისტია. ახლა ძალზე ხშირად ვლაპარაკობთ „ჩვეულებრივი“ კომუნისტების ხასიათებზე, მათს „მიწიურობაზე“, ვშიშობთ, რომ კომუნისტი პერსონაჟი „ზეადამიანი“, უშეცდომო, უნაკლო ადამიანი არ გამოგვივიდეს. ამგვარმა მოთხროვნებმა შეიძლება სულ სხვა შედეგი მოგვცეს. პირადად მე მინდა ლიტერატურაში ვიხილო კომუნისტების გმირული, უჩვეულო ხასიათები, რომანტიკულიც კი. ცხოვრებაში მათ ბევრჯერ შეხვდები.

ხ ა რ ლ ა მ პ კ ო რ ბ უ (მოლდავეთი): როდესაც თვალს ვადევნებთ საბჭოთა ლიტერატურის განვითარების მთელ გზას, დიდი გარჯის გარეშე შევნიშნავთ, რომ ყველაზე მნიშვნელოვანი მხატვრული ხასიათები მოგვევლინა ისტორიის დიდ გზაჯვარედინზე, ყველაზე მძაფრი ისტორიული, ზნეობრივი და სოციალური შეჯახებების პროცესში: რევოლუციის, სამოქალაქო ომის, ინდუსტრიალიზაციის, კოლექტივიზაციის, დიდი სამამულო ომის, სახალხო მეურნეობის აღორძინების პერიოდში და ა. შ. ხასიათები თითქოს რეალური ისტორიული დროის და რეალური ისტორიული მოვლენების განვითარებასთან ერთად ვითარდებოდა. რამდენადმე სხვაგვარი ვითარებაა დღეს. თუმცა არანაკლებ მნიშვნელოვანი და ღრმა სოციალური და ზნეობრივი პროცესები ხდება, ვიდრე წინა პერიოდებში, მაინც ეს პროცესები სიღრმისეულია, ზედაპირზე არაა მოქცეული და ყველასათვის როდია შესამჩნევი. ჩვენ უნდა გვაღელვებდეს და უნდა გავიაზროთ ის, რაც ხდება ჩვენს ხასიათში, ჩვენს ფსიქიკაში მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუციის ეპოქაში. უნდა ვადიაროთ, რომ ყოველთვის როდი ვასწრებთ ცხოვრების მხარდამხარ სიარულს, ხშირად ჩამოვრჩებით.

საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობის თავმჯდომარე — გ რ ი გ ო ლ ა ბ ა შ ი ძ ე ლაპარაკობს, რომ თვით ეს თათბირიც მეტყველებს იმაზე, თუ რა დიდია ჩვენი მწერლების ინტერესი ხალხის ცხოვრებისადმი. ჩვენი თათბირის საუბრის თემა, — თქვა მან, — მეტად ღრმაა.

3. „კრიტიკა“ № 7.

და საპასუხისმგებლოა. თანასწორუფლებიან ხალხთა ძმურ ოჯახში აყვავდა და გაიფურჩქნა ქართული კულტურა. მოძმე ხალხთა ლიტერატურა და კულტურა ვითარდება ურთიერთგავლენით, ურთიერთგამდიდრებით. ჩვენი ხალხის სულიერი დაახლოების ამ კეთილშობილურ საქმეში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს რუსული ენა, რომლის მეშვეობითაც ერთი მოძმე ხალხის ლიტერატურის მიღწევები ხელმისაწვდომი ხდება სხვა მოძმე ხალხების ლიტერატურებისთვისაც. აქ ამხანაგმა ე. შევარდნაძემ ილაპარაკა რუსული და ქართული ლიტერატურის წარმტაცი მეგობრობის დიდ ტრადიციებზე, — თქვა გრ. აბაშიძემ, — იმ შესანიშნავი რუსი პოეტების მუშაობაზე, რომელთა თარგმანის მეოხებითაც ქართულმა პოეზიამ შორს გაითქვა სახელი. ესტაფეტა გრძელდება და ახალგაზრდა თაობის ნიჭიერი რუსი პოეტები სიყვარულით თარგმნიან ჩვენი პოეზიის ახალ-ახალ მიღწევებს.

აქ დასახელებული იყო საბჭოთა მწერლების, მათ შორის ქართველი მწერლების, მრავალი შესანიშნავი წიგნი, რომლებშიც მოცემულია კომუნისტთა მომხიბვლელი სახე, მაგრამ ჯერ ცოტაა გაკეთებული, ჯერ კიდევ ვალში ვართ ჩვენი პარტიისა და ხალხის წინაშე. ჩვენს სტუმრებს, — განაგრძო ორატორმა, — შესაძლებლობა მიეცათ საკუთარი თვალით ენახათ, რა ძვრები ხდება ჩვენს რესპუბლიკაში, გასცნობოდნენ იმ ადამიანებს, ვისი მარჯვენითაც ხდება ეს ძვრები. მათ ნახეს და შეიტყვეს, რითი სულდგმულობს დღეს ჩვენი ხალხი, როგორ ასორციელებს იგი ჩაის პლანტაციებზე თუ სამშენებლო ხარაჩოებზე ხუთწლედის გეგმას უნდა მოგახსენოთ, რომ ამ მოგზაურობის პირველი შედეგი უკვე გვაქვს — „კომუნისტში“ დაიბეჭდა ვილ ლიპატოვის ნარკვევი ქუთაისის ქარხნის მუშაზე, რომელსაც იგი ორი დღის წინ შეხვდა.

დასასრულ გრ. აბაშიძემ მადლობა მოახსენა საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტს იმ მაღალი შეფასებისათვის, რომელიც მან მისცა ქართველ მწერალთა შემოქმედებით აქტიურობას და აღნიშნა, რომ ქართველი მწერლები არამარტო სიტყვით, არამედ საქმით მიპყვებიან სწორ ლენინურ კურსს, რომელსაც ატარებს პარტიის ცენტრალური კომიტეტი, ამჟამად საუკეთესო ქართველი პოეტები და პროზაიკოსები იმყოფებიან ხუთწლედის უმთავრეს ობიექტებზე, სადაც შრომობენ თავიანთი მომავალი წიგნების გმირთა მხარდამხარ და უთუოდ შექმნიან მნიშვნელოვან ნაწარმოებებს, სადაც ღირსეულად იქნებიან გამოყვანილი

ჩვენი ახალმშენებლობების მოწინავე ადამიანები. ჩვენი თათბირი, — თქვა ორატორმა, — განსახილველი პრობლემების მნიშვნელოვანებისა და დონის გამო, ძალზე პოპულარული გახდა მთელს რესპუბლიკაში. ვფიქრობ, თათბირის მონაწილენი ერთსულოვნად დაუჭერენ მხარს ამხანაგ ე. შევარდნაძის წინადადებას, რომ ამგვარი თათბირები ყოველწლიურად ჩატარდეს საქართველოში აპრილში, ჩვენი პარტიის ფუძემდებლის — დიდი ლენინის დაბადების თვეში.

ჩვენი ლიტერატურა გამუდმებით გრძნობს პარტიის დიდ მხარდაჭერას და დახმარებას. ამგვარი ზრუნვისა და ჩვენი შრომისადმი ნდობის გამოვლენა იყო სკკპ ცენტრალური კომიტეტის გენერალური მდივნის ამხანაგ ლ. ი. ბრეჟნევის გამოსვლა კომკავშირის XVII ყრილობაზე. ასეთი ნდობა კიდევ უფრო მეტად შთაგვაგონებს ვუძღვნათ ჰიმნი პარტიას, ჩვენი წიგნებით უკვდავყოთ ჩვენი ეპოქის გონების, ღირსებისა და სინდისის — საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის დიადი საქმენი.

თათბირის მუშაობა შეაჯამა ვ ი ტ ა ლ ი ო ზ ე რ ო ვ მ ა, მან დაწვრილებით, საფუძვლიანად ისაუბრა თათბირის შემოქმედებით და პრაქტიკულ შედეგებზე და დასასრულ თქვა:

— შეჭველია, უფლება გვაქვს მივიჩნიოთ, რომ ჩვენი შემოქმედებითი თათბირი იყო შინაარსიანი, სასარგებლო, და მან თავისი წვლილი შეიტანა საბჭოთა ლიტერატურის განვითარების ძალზე მნიშვნელოვანი საკითხის გაშუქებაში, კიდევ უფრო მჭიდროდ დარაზმა საბჭოთა მწერლები აქტიური, ნაყოფიერი და მომთხოვნელური შრომისათვის, კიდევ უფრო ახლობელი გახდა მათთვის საბჭოთა ხელოვნების კარდინალური თემატიკა — საბჭოთა ხალხის, კომუნისტების მშენებელი ადამიანების ცხოვრებისა და შრომის, კომუნისტური პარტიის გმირული საქმიანობის თემატიკა, მოღვაწეობა კომუნისტებისა, რომლებიც განასახიერებენ ჩვენი ეპოქის გონებას, ღირსებასა და სინდისს.

ამას ხელს უწყობდა ის სასახარულო, დიდად შთამაგონებელი მოვლენა, რაც ამ დღეებში მოხდა. ჩვენ დიდი სიხარული მოგვანიჭა და სიამაყის გრძნობა აღვიძრა ლიტერატურისა და ხელოვნების დამსახურების მაღალმა შეფასებამ, რომელიც მათ მისცა ლეონიდ ილიას ძე ბრეჟნევმა კომკავშირის XVII ყრილობაზე. ჩვენ აღფრთოვანებული ვიყავით იმით, რომ ამ გამოსვლაში მოვისმინეთ ჩვენი შემდგომი ცხოვრებისა და შემოქმედებითი მუშაობის საპროგრამო სიტყვები.

საბჭოთა კავშირის მწერალთა და კრიტიკოსთა სრულიად საკავშირო თათბირის მონაწილეებმა მისალმების წერილი გაუგზავნეს საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალურ კომიტეტს.

„კრიტიკის“ რედაქციამ სთხოვა საკავშირო თათბირის მონაწილე ქართველ მწერლებს გამოეთქვათ თავიანთი აზრი ამ დიდენიშვნელოვან ღონისძიებაზე.

აი, რას ამბობენ ისინი:

თენგიზ ბუაჩიძე

საბჭოთა ლიტერატურაში არიან გმირები, კომუნისტები — ლევისონი, კორჩაგინი, დავიდოვი, ჩაპაევი და ბევრი სხვა, რომლებიც არასოდეს წაიშლებიან ჩვენს მეხსიერებაში.

კომუნისტებს ისტორიული მისია აკისრიათ საბჭოთა საზოგადოებაში. „კომუნისტებო, წინ!“ — ეს მოწოდება ხშირად გაისმოდა სამოქალაქო ომისა და დიდი სამამულო ომის ფრონტებზე, ხუთწლეულების დიად სახალხო მშენებლობებზე.

მართლაც, კომუნისტები არიან იქ, სადაც წყდება საბჭოთა ქვეყნის არსებობის, განვითარების, წინსვლის მთავარი ამოცანები, მოწინავე ხაზზე დგანან საზოგადოების, პარტიის საუკეთესო შვილები.

და არ არსებობს ლიტერატურისათვის უფრო დიდი, უფრო საპატიო ამოცანა, ვიდრე სწორად ასახოს კომუნისტების სახეები. მათი გმირობა, მათი მაორგანიზებელი და წარმმართველი როლი საბჭოთა საზოგადოების განვითარებაში.

23-27 აპრილს თბილისში შემდგარი საკავშირო თათბირი — „ჩვენი ეპოქის გონება, ღირსება და სინდისი“ — მეტად წარმომადგენლობითი ფორუმი იყო. საბჭოთა კავშირის ყველა სამწერლო ორგანიზაციის წარმომავნილი გამოვიდა ამ ფორუმზე, ილაპარაკა

იმ ნაკლსა და მიღწევებზე, რომლებიც გვაქვს კომუნისტის სახის ხორცშესხმის საქმეში. ჯერ კიდევ ცოტაა გაკეთებული, ჯერ კიდევ ვალში ვართ ჩვენი პარტიისა და ხალხის წინაშე — ეს აზრი გამოთქმული იყო მრავალი ამხანაგის გამოსვლაში, მათ შორის ქართველი მწერლების სიტყვებშიც.

თუ გავითვალისწინებთ, რა ძვრები ხდება ჩვენს რესპუბლიკაში, რითა სულდგმულობს დღეს ჩვენი ხალხი, მართლაც, უნდა ვაღიაროთ, რომ დღევანდელი ქართული მწერლობა უფრო აქტიურად უნდა იყოს ჩაბმული ცხოვრების ფერხულში, უფრო სრულად, სისხლსავსედ და ნათლად უნდა ასახავდეს ხალხის საუკეთესო შვილებს — ქართველი კომუნისტების ყოველდღიურ შრომას.

არსებობს ყველა პირობა იმისათვის, რომ სახელოვანმა ქართველმა მწერლობამ ღირსეულად გაართუას თავი ამ საპატიო ამოცანას და შექმნას ჩვენი დიდი ეპოქის შესაფერისი მაღალმხატვრული ნაწარმოებები: სწორედ ამაში მდგომარეობდა აპრილის საკავშირო თათბირის არსი. მწერლების საპატიო მოვალეობაა, უკვდავონ თავიანთ წიგნებში ჩვენი ეპოქის გონების, ღირსებისა და სინდისის — საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის დიდი საქმენი.

ნოდარ დუმბაძე

პარტიის ცენტრალური კომიტეტისა და ქართველი მწერლების ინიციატივით თბილისში ჩატარებული კრიტიკოსთა და ლიტერატორთა სრულიად საკავშირო თათბირი, რომელიც მიექმდნა ჩვენს ლიტერატურაში კომუნისტის სახეს, დიდმნიშვნელოვანი ღონისძიება იყო. თათბირზე გაიმართა საქმიანი, დროული სჯა-ბაასი საბჭოთა ლიტერატურის ყველაზე საჭირობოროტო საკითხებზე. უეჭველია, რომ ეს თათბირი სტიმულს მისცემს კომუნისტისა და მისი სახელოვანი საქმეების ამსახველ ახალ ნაწარმოებთა შექმნას.

ქართველი მწერლები დიდი აღმავლობით შეხვდნენ პარტიის მოწოდებას, — რაც შეიძლება ღრმად ჩასწვდნენ ჩვენი სახელოვანი მუშებისა და კოლმეურნეების ცხოვრებას, რათა შემდეგ ნაწარმოებებში ასახონ მათი გმირული აღმშენებლობითი შრომა. ამ მო-

წოდების პასუხად ქართველ მწერალთა რამდენიმე ჯგუფი შემოქმედებით მივლინებაში გაემგზავრა. თქვენ ალბათ წაგიკითხავთ უკანასკნელ ხანს შექმნილი ნაწარმოებები, რომელთა ავტორები არიან ლადო მრელაშვილი, გურამ ფანჯიკიძე, შოთა ნიშნიანიძე, ხუტა ბერულავა, ჯანსუღ ჩარკვიანი, მორის ფოცხიშვილი, მერაბ ელიოზიშვილი, გიორგი ნატროშვილი, ნოდარ წულეისკირი, მიხეილ ლოხვიცი და სხვ. გამომცემლობა „მერანმა“ უკვე გამოუშვა წიგნების სერია „ქართველი მწერლები — ხუთწლედის მხარდამხარ“.

სულ უფრო და უფრო მტკიცდება ჩვენი კავშირი მოძმე საბჭოთა ხალხებთან. „ძმავ, ძმითა ხარ ძლიერი“, ამბობს ხალხი. ეს გრძნობა ჩვენთვის მახლობელი და ძვირფასია.

განა ხალხთა ძმური სიყვარულის დადასტურება არ იყო გალაკტიონ ტაბიძის საიუბილეო საღამო, რომელიც მოსკოვში, კავშირების სახლის სვეტებიან დარბაზში გაიმართა?

განა ძმური სიყვარულის დადასტურება არ იყო დღესასწაული, რომელიც ჩვენთან, საქართველოში გაიმართა კაცობრიობის სიამაყის, დიდი პუშკინის დაბადების 175 წლისთავის აღსანიშნავად?

განა შეიძლება დავივიწყოთ ამაღელვებელი დღეები. აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში რომ მოეწყო? განა ეს დღეები არ იყო ორი ძმის — ქართველი და აფხაზი ხალხების მეგობრობისა და მოყვრობის დიადი გამოვლინება, მათი დიდი სიყვარულის დემონსტრაცია, საგალობელი?

„ჩვენი ეპოქის გონება, ღირსება და სინდისი“ — ამ დევიზით თბილისში გამართული საკავშირო თათბირი ღიდად დაგვეხმარება, რათა უფრო სისხლსავსედ, უფრო შთამბეჭდავად, მეტი შთაგონებით ვაჩვენოთ ჩვენი დროის მოწინავე ადამიანის — კომუნისტის სახე.

რევაზ მარგიანი

თბილისში ჩატარებული საკავშირო თათბირი დევიზით — „ჩვენი ეპოქის გონება, ღირსება და სინდისი“ მნიშვნელოვანი მოვლენა მთელი ჩვენი მრავალეროვნული მწერლობისათვის. ფრიად სასიამოვნოა ის ფაქტი, რომ ამ დიდ ფორუმში მონაწილეობდნენ ყველა ეროვნული მწერლობის თვალსაჩინო წარმომადგენლები, ყველა თაობის მხატვრული სიტყვისა და კრიტიკული აზროვნების გამოჩენილი ოსტატები.

ჩვენი ეპოქის მოწინავე ადამიანის — კომუნისტის სახის შექმნა ყველა საბჭოთა მწერლის საპატიო და უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა. ამ მხრივ ჩვენს ლიტერატურას უმდიდრესი გამოცდილება აქვს — შეიძლება ითქვას, რომ უკვე შექმნილია დიდი ტრადიცია. ყველა ეროვნულ მწერლობაში, საკუთარი ეროვნული გამოცდილების საფუძველზე გამოკვეთილად ჩანან მებრძოლი და მოაზროვნე, უაღრესად აქტიური, სამშობლოს კომუნისტური იდეალებისთვის თავგანწირული ადამიანები...

თვალი რომ გადავავლოთ მრავალეროვნულ საბჭოთა მწერლობას, ჩვენს თვალწინ გაცოცხლებიან გმირული ხასიათები, რომლებიც საბჭოთა ადამიანების თაობებისთვის იდეალად გვესახებიან, ისინი ჩვენს გვერდით არიან დღესაც, ჩვენთან იბრძვიან და შრომობენ.

მაგრამ ის, რაც ათწლეულების მანძილზე შეიქმნა, უკვე ისტორიაა და დღეს ჩვენ გვჭირდება ახალი, 70-იანი წლების გმირი კომუნისტების სახეთა გალერეა, გვჭირდება ვაჩვენოთ არამარტო დღევანდელი, არამედ ხვალინდელი დღის გმირიც, რომლის გონება და მარჯვენა სასწაულებს ახდენს. ამ პათოსით იყო გამსჭვალული საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივნის ამხ. ედუარდ შევარდნაძის ვრცელი და შინაარსიანი სიტყვა ამ თათბირზე. ამაზე ამახვილებდნენ ყურადღებას ვალენტინ კატაევი და ვიტალი ოზეროვი, გრიგოლ აბაშიძე და დანიელ გრანინი, მარია პრილეჟაევა და მირზა იბრაჰიმოვი, გურამ ასათიანი და ალექსანდრე მეყიროვი და სხვანი და სხვანი.

ეს მეტად საინტერესო შემოქმედებითი თათბირი რამდენიმე დღეს გაგრძელდა და, რაც განსაკუთრებით საგულისხმოა, თათბი-

რის მონაწილეებმა — სტუმარმა და მასპინძელმა მწერლებმა მოიარეს მთელი საქართველო, თვალნათლივ ნახეს, თუ როგორი საყოველთაო სახალხო შრომითი შემართება სუფევს ჩვენს რესპუბლიკაში დღეს, როგორ იბრძვის ქართველი ხალხი პარტიის XXIV ყრილობის გადაწყვეტილებათა განხორციელებისათვის. მწერლებმა პირადი კონტაქტები დაამყარეს თავიანთი ნაწარმოებების მომავალ გმირებთან — ენგურპესისა და ალაზნის არხის მშენებლებთან, რუსთაველ მეფოლადებთან და ქუთაისელ ავტომშენებლებთან, სახელგანთქმულ მეჩაიებთან და მევენახეებთან. ყველგან და ყველადღერში იგრძნობოდა, რომ ჩვენი ხალხი თავდადებით იღვწის რესპუბლიკის შემდგომი წინსვლისათვის, მთელი ჩვენი საბჭოთა სამშობლოს საკეთილდღეოდ.

პირადად მე ამ ბოლო ხანებში დავეწრე ჩვენი დღევანდელი ცხოვრებისადმი მიძღვნილი ნაწარმოებების ციკლი, რომელიც გამოვა ცნობილ სერიაში „ქართველი მწერლები — ხუთწლედის მხარდამხარ“. ეს იქნება ჩემი სიტყვა, ჩემი პასუხი იმ ღირსშესანიშნავ მოვლენებზე, რომლებიც ამ ბოლო ხანს ხდება ჩვენს რესპუბლიკაში.

ხალხთა ძმობა და მეგობრობა, პატრიოტულ-ინტერნაციონალური სულსკვეთება მსჭვალავს დღევანდელ ქართულ მწერლობას და მწამს, რომ ახლო მომავალში ჩვენ ვიხილავთ ახალ და ახალ ძალზე საინტერესო, ჩვენი დროის ჰეროიკის ამსახველ მხატვრულ ტილოებს.

ნაზი კილასონია

(ღია ბარათი რომანტიკულ თანამედროვეს)

მშვენიერებას მრავალი სახე აქვს, — მრავლად ფეროვანია. მშვენიერია ოთხკედელშუა შემოტანილი სოსანი — ვით საღამო ყანებისა.

მშენებელია მოლოდინი სიტყვისა, რომლის აბრეშუმის წვერს უკვე წაატანე ხელი და აჰა — საცაა უნდა ამოჰხვეწო შრიალა გორგალი, დღეებით, თვეობითა და წლობით რომ ფეროვნებდა შენში.

მშენებელია წამი თვალახელისა, პირველი ყვირილისა, — რადგან მილიარდობით შესაძლებელ სიცოცხლეთა შორის მაინცდამაინც შენ გაიმარჯვე — შენ მოხველ ქვეყნად.

მშენებელია...

მშენებელია!..

უფროვე მიტომ, რომ მხოლოდ სიცოცხლისთვის არ მოვლენიხარ ქვეყანას: შენ მოხველ, როგორც მოწმე ეპოქალურობისა და აკვანი შენი მიჯნად უდგა შეუქსა და ჩრდილს, ჭიდილს უწყალოს, მაინც მშენებელს.

მე მახსოვს ბავშვისათვის ძნელად გასატეხი სიტყვა — „კოლექტივიზაცია“...

მტკრიან შარავნაზე მივლოდავდი და ვიმეორებდი: კოლექტივიზაცია! ო, როგორ მიჰირდა ამის გამოთქმა. და ჯერ არაფერი მესაქმებოდა იმ ყამირებთან, რომლის გატეხვა მართლა უჭირდათ ადამიანებს.

თავშლით პირახვეულ ქალებს გრძელ ხონჩებზე ეყარათ ხორბალი. ისინი სათითაოდ არჩევდნენ მარცვალს. ცხელი შუადღე და მზისფერი ხორბალი. მას შემდეგ მოწიწებით გეთაყვანები, ქვეყნის სასწაულო, კრიალა მარცვალო. დამპურებელო, სისხლო და ხორცო.

აი, კიდევ: ძნის ჩრდილს შეგფარებივართ ბალები. პერანგზე საკინძჩახსნილი, გაოფლილი კაცები ხარბად სვამენ წყალს დოქებიდან. წყალი წურწურათ დასდით ყელსა და მკერდზე. თვალი კევრებისაკენ უჭირავთ. აჲ, ამ ცხელ ალოობაზე შევხვდი ღმობიერებას, კეთილშობილებას ადამიანისას: კაცი ფეხდაფეხ მისდევს კევრში შებმულ ხარს, ჩაშლილი ძნიდან იღებს ერთ ბლუჯა ოქროს და საჭმელად უწვდის დაუნანებლად, დაუყვედრებლად... შენ, ძმობავ ხარისა და კაცისა, — განა არა ხარ ღირსი დიდი პოემებისა, უმაღლესი ლექსისა?.. იმ ფიცრულში, სადაც ჩვენ ზაფხულის ღაჩეებს ვტეხავთ, მინდვრებიდან, ანულებიდან გუგუზნ-გრიალით შემოდის ჩვენში ახალი ყოფა, ეპოქა რკინის ხარებისა. საბანს თავ-

ზე ვიფარებ და ლოცვასავით ვამბობ ლექსს პირველ ტრაქტორისტზე,
კულაკებმა რომ დასწვეს თურმე:

„შუადამეა, კოლექტივს სძინავს,
ზეცა იხუტებს მთვარეს დაღუულს,
მხოლოდ დიაკოვს არ ეძინება,
სოფლის გარეთ ხნავს პეტრე ანეთუს...“

მერე ცრემლები მახრჩობს:

„გაჰკრეს ასანთი და მიიმაღნენ,
იდგა ტრაქტორი გაუნძრევლად,
და დიაკოვის დამწვარი ფერფლი
რიყრაჟის სიოს მიჰქონდა ველად...“

მაგრამ კაკლების იქით ამოდის დიდი მზე და ქალებს საუზმე
მიაქვთ დაღლილ ტრაქტორისტებთან. მაშ, ყველაფერი კარგადაა. მაგ-
რამ ასანთი მაინც გაჰკრეს: ჩვენ მივბროდით თავზარდაცემულნი
კალოზე. იწვოდა ძნა და ბავშვები ვტიროდით. ცეცხლი ანათებდა
დამეულ მინდორს, სახეებს, ცრემლებს... ეს უკვე პირველი შეხვე-
დრა იყო უღმობელობასთან, „ჩემისა“ და „ჩვენის“ მცენებათა
ბრძოლასთან, უკანასკნელ კონფულსიასთან. პირველი სკოლა იყო
ჩემი, პირველი ანბანი.

რაკიდა სიტყვა ანბანზე ჩამოვარდა, იმასაც მოგიყვები, რო-
გორ სწავლობდნენ ჩვენი ქალები ანბანს:

მაშ, კაკლებს იქით დიდი მზე ამოდიოდა. ჩვენ ვიღვიძებდით
და თარო-წალოებს ვჩხრეკდით, ვეძებდით, ვიყოფდით, ვჰამდით.
მერე აკვნიდან ვაყენებდით პაწაწებს და მინდვრად, დედებთან
მიგვყავდა. დედები სამარგლავიდან თუ სათოხარიდან წელს იმარ-
თავდნენ, ხელგაშლით გვეგებებოდნენ და გულში იკრავდნენ თოთო
ბალებს, ძუძუს უწვდიდნენ. განა ასე არ იყო, მინდვრებო, ბაღე-
ბო, ვენახებო? ასე არ იყო განა? და თუ ეს ასე იყო, — განა არა
ხართ ღირსნი მრავალზე მრავალი წიგნი დაიწეროს თქვენზე. წიგნი,
სადაც შრომის ადამიანთა სინდისი ცასავით იკრიალებს.

ბინდისას ბრუნდებოდნენ ისინი, ჩვენი ქალები, ოღონდ კა-
ცებზე ცოტა ადრე, რომ ვახშმის თადარიგი დაეჭირათ. და ვიდრე
ზედადგარებზე შემდგარ ქვაბებში იხარშებოდა კარტოფილი, ცხვე-

ბოდა კეცებზე ნაკვერჩხალწყარილი ხმადები, — ოჯახში მოდიოდნენ ახალგაზრდები („კომკავშირელები“ — ვამბობდით ბავშვები მოწიწებით) ისინი ანსა და ბანს ახაზვინებდნენ რვეულებში იმ დაღლილ ხელებს. მითხარ, ხომ არის ამაში რომანტიკა, მკაცრი რომანტიკა? განა არ ელის იგი რომანტიკა თავის მხატვარს, თავის პოეტს? იჩქარე, მეგობარო, მანამ გახსოვს, მანამ არსებობ, ვით მომსწრე და მოწმე. ეს შენი ღირსებისა და სინდისის ვალია!

შენი ცხოვრება, ჩემი ცხოვრება სავსეა ეპოქებით, რადგან ყოველ წელს კი არა, ყოველ დღეს მოჰქონდა ჩვენთან პლანეტის ძვრები. რომელი ერთი ჩამოგიტვალო, რომელი ერთი გაგახსენო? და ყოველი მათგანი მშვენიერებით, თუნდაც მკაცრი მშვენიერებით, არის სავსე. აი, რა თქვა ამას წინათ მიხაილოვსკოეში, პუშკინისეული ნაკრძალის მომვლელმა იმ ადამიანებზე, ყოველდღე რომ აწყდებიან ერთიან ნაკადად ამ წმინდა ადგილს: „ისინი ეძებენ რალაცნაირ სიხარულს თავისთვის, რალაც ახალ რწმენას, რალაც მშვენებას. ისინი წერენ ამის შესახებ, ისინი ჩამოდიან და როცა ასეთი მომხილველი აქ აღმოჩნდება, მისთვის ფრინველთა გალობაც, ყვავილთა გაშლაც — რალაც ლიტურგიულია, რალაც ღვთაებრივია“...

ეს ღვთაებრიობა, ეს ზეგარდმო ნიჭი ისევ და ისევ შენი ღირსეული ხალხისთვის უნდა გამოაბრწყნო, შენი ღირსეული წარსულისთვის, შენი იმედიანი მომავლისთვის. ამას თხოულობს აწმყო შენგან, ჩვენგან, — მათგან, ვინც მხატვრული სიტყვის მონა და მსახური გახლავართ. უანგაროა ეს სამსახური, წმინდა და მოუსყიდველი. იცი? კარგა ხნით ადრე, ვიდრე ჩვენ გავჩნდებოდით, საბჭოთა მწერლობის სინდისი მაქსიმ გორკი ერთ-ერთ ამერიკელ მილიონერს ესაუბრა:

— „რას ფიქრობთ ხელოვნებაზე?

— რა ბრძანეთ? — მკითხა მან.

— რას ფიქრობთ-მეთქი ხელოვნებაზე?

— ო! — წყნარად მომიგო — მე კი არ ვფიქრობ, არამედ ვყიდულობ მას...“

ფულისმიერი ცინიზმი ამაზე შორს ვერ წავა.

...

— „ლექსები კი როგორ მოგწონთ? — ვკითხე მე.

— ლექსები? — კითხვითვე მიპასუხა მან. — ლექსები?

ო, დიახ! ძალიან მომწონს. ცხოვრება ძალიან სასიხარულო იქნება, როცა ყველა დაიწყებს ლექსად რეკლამების ბეჭედვას.

— ვინ არის თქვენი საყვარელი პოეტი? — უმაღლვე მივაგებე კითხვა.

მოხუცმა გაკვირვებით შემომხედა და ნელა მკითხა:

— რა ბრძანეთ?

მე კითხვა გავუმეორე.

— ჰმ... — თქვა მან და ეჭვის ნიშნად თავი ჩაიქნია. — რისთვის უნდა მიყვარდეს პოეტი და რა საჭიროა მისი სიყვარული?“

ასე ბრძანა უიტმენის ქვეყანაში კაცმა, რომელმაც საუბრის დასაწყისიდანვე განაცხადა: „ცხოვრებას სწორად ხედავ მხოლოდ ოქროს გორიდანო“.

მას შემდეგ მოდის და მოდის:

უმდიდრესები ოქროს გორებზე იხსნდნენ.

ულარბესნი ბარკადებს სწირავდნენ პოეტურ სულს.

„კაცს აქვს შურისგების უფლება, — ამბობდა იქვე გორკი.
— ამ უფლებას მას ადამიანები ანიჭებენ“.

ზოგჯერ სიმღერაც შურისგებაა, ისევე როგორც სიმღერა-გამარჯვება, სიმღერა-სიყვარული, სიმღერა-ბედნიერება. ასეთი შურისმგებელი სიმღერაა „ინტერნაციონალი“ — და არა მხოლოდ პურისთვის, არამედ მაღალი იდეალებისათვის... სიმღერა სიყვარულია პუშკინისეული:

«И сердце бьется в упоенье

И для него воскресли вновь

И божество, и вдохновенье,

И жизнь, и слезы, и любовь».

სიმღერა — სიმამაცეა ბაგრიცკის, სვეტლოვის პოეზია, სიმღერა — იარაა ლადო ასათიანის „კრწანისის ყაყაჩოები“, სიმღერა — ამალღებაა გალაკტიონის „ნიკორწმინდა“, სიმღერა — ბედისწერაა ბარათაშვილის „სულო ბოროტო“ და ანა კლანდაძისეული „თქვა სატანამ. ზღვას ფოლადის ხელი დაჰკრა...“

და ყველა მათი გამაერთიანებელია — პოეტური სინდისი. აბა, შეძლოს და იყიდოს იგი ოქროს გორაზე შემომგდარმა კაცმა!

მაგრამ ხომ არ დაგვაიწყდა? — ჩვენ მუხლზე გადავტეხეთ

ცხელი ხშიადი, გავინაწილეთ და ჭრიჭინობელებით საცხე ღამეში
ეს იყო ახალი მილიონერების (რადგან ჩვენ მილიონები ვიყავით)—
უგემრიელესი ტრაპეზი. მილიონები მოდიოდნენ ჩვენთან მარამ
დემენჩენკოსა და პაშა ანგელინას, ალექსი სტახანოვისა და პაპანინე-
ლების, ჩკალოვისა და ჩელუსკინელების სახელით, კოლხეთის ჭაო-
ბის დამშრობთა და პირველი ქართველი მფრინავი ქალების სახე-
ლით მილიონები იხრებოდნენ ჩვენს ბავშვურ თავებთან და ჩაგვძა-
ხოდნენ, რომ უკვე დაიწყო ახალი ერა და რომ ჩვენ ამ ერის პირ-
ველი ბავშვები ვიყავით. დაწერე, დახატე, შეჰქმენი, თქვი — შენ
თავიდათავი მოვალე ხარ ამისა! გაიხსენე, როგორ მოვიდა შენამდე
ექო შორეული ცეცხლოვანი ესპანეთისა. როგორ გაიგონე სიტყვა
„პასიონარია“. როგორ შეიყვარე იმ ბავშვობიდან საოცარი ქალი დო-
ლორეს იბარტური, რომელიც დღემდეც არ გინახავს. უამბე ახლებს,
როგორ გვეხურა ყველას თავზე ესპანური ქუდები. ჯერ კიდევ არ ვი-
ცოდით, რას ერქვა ფაშიზმი, ვინ იყო გარსია ლორკა, — მაგრამ
ჩვენი პატარა, ესპანურქუდიანი თავები თავისებურად იყვნენ მი-
ცემულნი იმ ქარტეხილებს. დღეს ვტირი, როცა დახვრეტილ პო-
ეტს — ლორკას ვიხსენებ, პატივს ვცემ დიდი მოწამის — სამ-
შობლოსდაუბრუნებელი მოწამის — დოლორეს იბარტურის გაუტე-
ხელობას, ვეთაყვანები ადამიანებს — ყოველი მხრიდან რომ შეეშ-
ველნენ რესპუბლიკური ესპანეთის დამცველებს. „ესპანია ენ ელ
კორასონ“ — „ესპანეთი გულში“ — პაბლო ნერუდას ეს წიგნი ესპა-
ნელმა რესპუბლიკელებმა დაბეჭდეს ფრონტულ სტამბაში:

„დე, ვარსკვლავებმა, ვით თავთუხმა კასტილიისაჲ
აღნიშნოს თქვენი სახელები, თქვენი ბრძოლები,
რადგან მაგ მსხვერპლით აღიდგინეთ ნდობა მიწისა,
მაგ გულუხეობით, მაგ სიკვდილით —
ო, სისხლიანო ფლატეებო მდინარეების...“

ანდა:

„დედებო,

ცრემლის, მწუხარების და სიკვდილს იქით
შეხედეთ, დგება განთიადი და დახოცილებს
მოაქვთ სალამი ბნელ მიწიდან, როგორც თავთავებს“.

1938 წ.

...მე ძრწოლით ვიღებ ფანქარს, რათა გამოვთვალო:

$$\begin{array}{r} 1973 \\ - 1938 \\ \hline 35 \end{array}$$

35 წლის შემდეგ, 1973 წლის სექტემბერში ჩილეს პოეტი ეფ-
რან ბარკერო კივილგარეული ლექსით ამბობს:

„შენ მოკვდი, პაბლო? არა, არ მჯერა!
სნებამ დაგაგდო? ესეც ტყვილია...“.

„ჩილე გულში“ — ასე შეიძლება იმ ლექსის დასათაურება, რომლის გულიდან ამოდება ვერ მოასწრო. ასე ტრაგიკულად დაუწყვილდა ერთმანეთს პოეტისა და სამშობლოს გული...

ერთმა საბჭოთა პოეტმა აღნიშნა: „იგი იყო ჩილეს პატრიოტი და პატრიოტი სამართლიანობისათვის ბრძოლისა, სადაც არ უნდა ყოფილიყო იგი — მადრიდის კედლებთან თუ სტალინგრადის კედლებთან. ნერუდას პოეზია ღაღადებს იმაზე, რომ შეუძლებელია იყო მოქალაქე და არ იყო ინტერნაციონალისტი“.

ეს სტრიქონები ყველაზე მეტად ჩვენ გვესმის, ჩვენ მიგვაქვს გულთან, რადგან თავისთავად ჩვენში, ჩვენს გულში არსებობს იგი — ვით უღიადესი მაღლი კაცობისა. გული ჩვენი არაა უბრალოდ გული, რომელიც მხოლოდ სასიცოცხლოდ ფეთქავს — მას ჩვენთან ერთად ვზრდიდით, ვამაღლებდით, ვამდიდრებდით, ვაკეთილშობილებდით. გულით შევხაროდით მონაპოვრებს ტრაქტორებიდან, პირველი კომბაინებიდან — კოსმიური ერის დაწყებამდე და... დარტყმებსაც გულით ვიღებდით. ჩვენ, როგორც წილნი ისტორიისა, სრული უფლებით ვამაყობთ ჩვენი მამებით, საძულველ ფაშიზმს რომ მოერივნენ, ფერხითით რომ დაგვიყარეს მათი დაფლეთილი ღროშები, და ჩვენ გამარჯვების მზისკენ აგვწიეს. დიახ, მამებთან ერთად ჩვენც ვართ ისტორია ჩვენი ქვეყნისა. და ჩვენი ისტორიის პირველ თავში ორი ქალიშვილი, ორი ზოია გვყავს ჩაწერილი; ვით სიმბოლო ერთი მრწამსისა, ერთი გულისთქმისა, ერთი სინდისისა, ერთი ღირსებისა.

მშვიდობით, ჩემო მეგობარო, უკეთ — ნახვამდის. რადგან

კვლავ შევხვდებით ერთმანეთს იმ წიგნებში, ოდესმე რომ დაწერენ ჩვენზე, იმ ფერებში, ოდესმე რომ შეჰქმნიან ჩვენთვის...

ოღონდ უნდა ვეცადოთ — დარჩენილი წლები ისე შეუმღვრევლად მოვიხმაროთ, რომ ისტორიის სარკემ ნათლად აგვრეკლოს. მაშინ ექნებათ მშვენიერი, მხოლოდ და მხოლოდ მაშინ.

წიგნაკრები და ცხოვრება

6. ფილოსოფიური რომანი

დრო ფიზიკურად შეგრძნება-
დია, სივრცე მხოლოდ წარმოსა-
ხვას ემორჩილება. მწერლის მიერ
დროისა და მისი მოქალაქეობრი-
ვი პათოსის გამოხატვა ყოველ-
თვის არ გულისხმობს ფიზიკური
დროის გამოხატვასაც. მწერალს

ქართული პროზის განვითარების ზოგიერთი საკითხი

შეუძლია დაარღვიოს ეს კანონე-
ბი, დრო გადაიტანოს სივრცეში
და დაეყრდნოს მითოსს... ეს ძა-
ლზე სახიფათო და რთულია, რა-
დგან სულ იოლია ფანტასტიკაში,
უფრო მეტიც, ზღაპრულობაში
გადაქრა, ისევე, როგორც იოლია
მითოსის ტყვე აღმოჩნდე.

ეს ფიქრები წამოიჭრება, როცა
ო. კილაძის რომანს —
„გზაზე ერთი კაცი მი-“

△ △
როსტომ ბეჟანიშვილი

წერილი მეორე.

▽ ▽

დიოდო — კითხულობ. საგულისხმოა, რომ ერთ-ერთმა ნიჭიერმა პოეტმა, რომელიც გამოირჩევა პოეტური წარმოსახვის უკიდურესობამდე მისული გამხოლოებით, დაწერა დიდტანიანი რომანი.

ჩვენს სინამდვილეში არ ყოფილა შემთხვევა პირიქით მომხდარიყოს, რომანისტს ლექსები დაეწეროს. ასე მოვიდნენ პროზაში ნ. დუმბაძე, თ. ჭილაძე, ა. სულაკაური, ა. გეწაძე და სხვები. პოეტი რომ რომანს დაწერს, იცვლება მისი არა მხოლოდ ქართული ხელწერა, არამედ დამოკიდებულების ფორმებიც სამყაროსა და მოვლენების მიმართ. თ. ჭილაძის პროზაში აზრის, ძიების, დიდი სათქმელის მძაფრი სურვილი ყოველთვის შეინიშნებოდა, ბუნებრივია, რომ იგი რომანად იქცა. ჩვენთვის ეს მოულოდნელიც იყო და ლოგიკურიც. ყოველივე ეს დიდ მოთხოვნილებებს უყენებს თ. ჭილაძეს, მით უმეტეს, რომ იგი, სხვა მწერლების მსგავსად, პატარა მოთხოვნებით კი არ შეუდგა ახალ ქარში მუშაობას, არამედ დიდტანიანი რომანით. ეს არის აღიარებული და საინტერესო პოეტის რომანი, ერთგვარი ქართული გაბედულება, რაც სერიოზულ, გულდასმით ანალიზს მოითხოვს.

4. „კრიტიკა“ № 7.

თ. ჭილაძის რომანი — „გზაზე ერთი კაცი მიდიოდა“ ფილოსოფიური რომანია. ქართულ პროზაში ამ სახის არათუ რომანის, არამედ მოთხრობის ტრადიციაც არა გვაქვს. ამას განსაკუთრებით უნდა გავესვას ხაზი, რადგან ფილოსოფიური რომანი დიამეტრალურად განსხვავდება ყოფითი, ემპირიული რომანისაგან და მას სხვა საზომებით უნდა მიდგომა. შემთხვევითი არ იყო, რომ ლ. სანიკიძის წერილში, რომელიც „მნათობში“ გამოქვეყნდა, მოხმობილი იყო ქართული და ბერძნული მითოლოგია, შუა საუკუნეების თეოლოგიური სამყარო, ალეორძინების ეპოქის კულტურა და აი ამ დიდი სიმადლებების ფონზე იყო ცდა თ. ჭილაძის რომანის წარმოჩინება-განხილვისა. პოზიციას, თუ რა კუთხით იქნება განხილული ეს რომანი, უდიდესი მნიშვნელობა აქვს. ჩვენ უნიკალური ექსპერიმენტის მოწმენი ვავხდით. მითი, რომელიც სხვა ერების ლიტერატურაში დიდხანია დომინირებდა (ევრიბიდე, სენეკა, კორნელი) პირველად იქცა ქართული რომანის თემად. ნაცნობ სიუჟეტზე, მითი იქნება ეს თუ რომელიმე მწერლის მიერ შექმნილი სიუჟეტი, ყოველთვის შეიძლებოდა წერა და და-

ლიან საინტერესო შედეგების მიღწევაც. გოეთე ეკერმანთან საუბარში პირდაპირ მიუთითებდა, რომ მწერალმა თავი უნდა შეიკავოს უსათუოდ ორიგინალური სიუჟეტის მოფიქრებისაგან, რადგან მსოფლიოში, რომანებისა და პოემების კოლოსალური რაოდენობის მიუხედავად, ძალიან ცოტა ორიგინალური სიუჟეტები. აქ სიუჟეტის წინააღმდეგი კი არ არის ვინმე. პირიქით, ორიგინალური სიუჟეტი, თავისთავად, უკვე აღმოჩენაა, მაგრამ ძალიან ძნელია ამ აღმოჩენის წარამარა გამეორება. მწერლის ოსტატობა იზომება იმითაც, თუ როგორ დაამუშავებს იგი ნაცნობ სიუჟეტს. გოეთე სწორედ ამას გულისხმობდა. ამიტომაც არის, რომ მთელი ანტიკური ტრადიცია ორ-სამ სიუჟეტს უტრიალებს. ამიტომაც არის, რომ შექსპირის თითქმის არც ერთი სიუჟეტი არ იყო ორიგინალური. ასევე, ფაუსტის სიუჟეტი რამდენიმე მწერალმა გამოიყენა, მხოლოდ გოეთემ კი შექმნა ჭეშმარიტი „ფაუსტი“.

ასეთი ბევრი მაგალითის დამოწმება შეიძლება მსოფლიო ლიტერატურის ისტორიიდან. ეს შეეხება როგორც ქართულ, ასევე ევროპულ თუ აღმოსავლურ მწერლობებს.

ყოველივე ამის გახსენება ოპილადის რომანში უძველესი მითის არსებობის გამო დაგვიჭრდა და უკვე თვით პრობლემის ამ ასპექტით წარმოჩენა გასაგებს უნდა ხდიდეს ხსენებული რომანის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას. იგი შედეგია ძველი მითის და მასზე დამყარებული ფილოსოფიური სისტემის თანამედროვე, ახლებური წაკითხვისა. „გზაზე ერთი კაცი მიდიოდა“ სპეციალური განხილვის და ანალიზის საგნად უნდა იქცეს. ჩემი შეხედულებანი პირველი შთაბეჭდილებების პათოსს არ სცილდება და კონკრეტულად კი რომანის სტრუქტურულ ანალიზს მიეძღვნება.

რომანი სამი ნაწილისაგან შედგება: „აიეტი“, „უხეირო“ და „ფარნაოზი“. თითოეული ნაწილი ცალკე ამბავია. რომანის პირველ ნაწილს ფაბულაც აქვს: ეს არის „ოქროს საწმისის“ მითის თანამედროვე თვალით წაკითხვა, მითის ფესვების დაძებნა და მისგან ამოზრდილი მხატვრული სახიერება.

რომანი ასოციაციების, სიმბოლოების, რთული პოეტური სა-

ხეების ეპიკური დინებაა, სადაც დრამატიზმი (ვანსაკუთრებით რომანის პირველ ნაწილში) სიუჟეტურ კოლიზიებში კი არ არის. რადგან სიუჟეტიც და ფაბულაც ცნობილ მითს ემყარება, არამედ აზრის პარადოქსულად აგების ხელოვნებაში, ფრაზის ემოციურ და ფსიქოლოგიურ შინაგან სტრუქტურაში, ფრაზის დინამიკაში. აქ ამბავი კი არ არის არაჩვეულებრივი, პირიქით, სიუჟეტი განგებ დამდორებულია, ე. წ. დაყოვნებული პლანით არის თითქოს გადაღებული. არაჩვეულებრივია თვით ამბის თხრობა, თვით მწერლის გამხოლოცებული აზროვნება, მხატვრული სახეების სტრუქტურა.

კოლხეთის სამეფო, მოხუცი აიეტი და მისი შვილები ქარისა, აფრასიონი და მედეა, ნაშვილები ფრიქსე, რომელმაც აიეტის რწმენით უბედურება მოუტანა სამეფოს, ყველაზე მეტად კი მედეა, რომლის ხელშეწყობით და დახმარებით გაიტაცა იასონმა ოქროს საწმისი, არის რომანის პირველი ნაწილის სიუჟეტური ქარგა. გზადაგზა მწერალი ხატავს საინტერესო პორტრეტებს, რომლებიც მითოსს ყოფითი ეგზოტიკის იერს ანიჭებენ. ესენი არიან: მეზღვაური და მეთევზე ბედია, ვინც გადაარჩინა პატარა

ფრიქსე, აკვნის ოსტატი ბოჩია და მისი ცოლი ფოთოლა, შავთვალეზა მალალო, თავისი ექვსი ქალიშვილით, აიეტის და ყამარი. ღვინის ვაჭარი ბახა და მისი სარდაფი, ორმოცსაფეხურიანი კიბით რომ შეიძლება იქ ჩასვლა...

რომანში სიტყვა თვით ეძებს ასოციაციას, ასოციაცია კი კონკრეტული ხდება სიტყვაში, სადაც დროს, ყოფით ფაქტურას უკვე აღარა აქვს არსებითი მნიშვნელობა. ასეთი სტილით მწერალი აღწევს უმთავრეს მიზანს. ადამიანის სიცოცხლეზე, ხალხის უკვდავებაზე მოთხრობილია დიდი არტიზიმით, პარადოქსული წიაღსვლებით, ფიზიკურ ტკივილებამდე მისული გულახდილობით.

ყოველი ფრაზა ო. ჭილაძის ამ ნაწარმოებში სახიერი სურათია. ეს სურათები ჩვენ ბრჭყვიალებით კი არ გვჭრიან თვალს, არამედ სიზუსტით და ფერადოვნებით. ამ სურათების ლოგიკა და ურთიერთკავშირი ქმნის ყოველი ეპიზოდის, სცენისა თუ კოლიზიის სილამაზეს.

რომანი მოზაიკურია, სადაც ყოველ დეტალს თავისი ფუნქცია აქვს, მთლიანად კი ისინი საერთო განწყობილების შესაქმნელად „მუშაობენ“.

პერსონაჟთა უმრავლესობა სიმბოლურია. ბახა მხოლოდ ღვინის

ვაჭარი არ არის, რომანში ის ეპიკურეული საწყისის გამოხატვაა. ბოჩია და მისი ცოლი ფოთოლა, თავიანთი ურიცხვი შვილებით, სიკვდილთან შეჭიდებული სიცოცხლეა. ცოლ-ქმარს თავისზე მოხუცი შვილები ჰყავთ, თვითონ კი მარად ახალგაზრდანი არიან. ფრიქსე ნოსტალგიით შეპყრობილი ჰაბუკია, რომელიც შეეწირა ამ გრძნობას. აფრასიონი მეოცნებე და ილუზიებზე შეყვარებულია და ამიტომაც დაიღუპა. ქარისა პატივმოყვარეობის განსახიერებაა, პატივმოყვარეობამ აუხვია მას თვალი, როცა ბედი ფრიქსეს დაუკავშირა; ვეღარ შეძლო მისი უკუგდება და ბოლოს, ქმრისა და შვილებისაგან მიტოვებული მეფე ლირის სკეფსიზმს ეხიარა. ერთადერთი შვილი აიეტისა, რომელსაც ადამიანური თვისებების სრული კომპლექსი აქვს — მედეაა. მან სიყვარულის გამო გაწირა მამა, სამშობლო, სახელი და დიდება. მედეა გრძნობს ამ საბედისწერო ნაბიჯს, მაგრამ მაინც თამამად მიდის სისხლიან და მკლიან გზაზე.

რომანის სტილი ელვარეა, კაშკაშა, ამიტომ თითქოს არც იგრძნობა ისეთი მნიშვნელოვანი სტრუქტურული ელემენტის მთლიანად განდევნა, როგორცაა დიალოგი. მაგრამ დიალოგის უა-

რყოფა მაინც ორ საშიშროებას შეიცავს: შეიძლება დამძიმდეს სტილი, უარეს შემთხვევაში კი მოსაწყენი, მონოტონური გახდეს. ო. ჭილაძის ნაწარმოებში ეს საშიშროება არ უნდა იგრძნობოდეს. დიალოგი შეცვლილია თბრობის დინამიზმით, ფრაზის შინაგანი ფერადოვნებით. უფრო ფართო მასშტაბით ო. ჭილაძის რომანი დიალოგია მწერალსა და მკითხველს შორის. ავტორი მკითხველთან ერთად უკირკიტებს მითსა და მის საფუძვლებს და ამ ფსიქოლოგიურ ანალიზში ერთი წუთითაც არ ანელებს მკითხველის ყურადღებას. ცნობისმოყვარეობა იღვიძებს, მასთან ერთად — მკითხველის მეხსიერების ჩრდილწაფარებული უჯრედებიც. სადაც შესაბამისი ინფორმაცია არის შემონახული. ამიტომ, ეს წიგნი, ერუდირებული, ამ სიტყვის კარგი გაგებით, მკითხველისათვის არის გათვალისწინებული. შედარებით დაბალი კვალიფიკაციის მკითხველს იგი შეიძლება მოსაწყენად და არასაინტერესოდ ეჩვენოს, რადგან ასეთი მკითხველი რომანში ჩვეულებრივ მძაფრ სიუჟეტს და დრამატულ ინტრიგას ეძებს. ო. ჭილაძის რომანის სიუჟეტი კი ნახევარ

გვერდზე შეგვეძლო მოგვეთხორო, რადგან აქ სიუჟეტი არ არის მთავარი. აქ მთავარია მწერლის დამოკიდებულება მითთან და სინამდვილესთან. ამ მხრივ იგი უჩვეულო მოვლენა ქართულ პროზაში.

სხვა მდგომარეობა გვაქვს რომანის მეორე ნაწილში, რომლის სახელწოდებაა „უხეირო“, ამ ნაწილში გამოყვანილი მეომრის სახელის მიხედვით. რომანის ეს ნაწილიც იწყება საკმაოდ დინამიკურად. ვანში, კოლხეთის სამეფოში ბრუნდებიან მეფე აიეტის მიერ განდევნილი ლტოლვილები. მათთან ერთად ბრუნდება უცხო ხალხიც, ბრუნდება მრავალი პროფესიონალი მეომარი, რომელთაც ომი და კაცის კვლა ხელობად აქვთ გადაქცეული. მშვიდ ქალაქში შემოდის ადამიანთა ექსპრესიული ტალღა და მათთან ერთად მეომარი უხეიროც, რომელსაც ილიაში ფიჩხივით აქვს ამოჩრილი ნადავლი შუბები და ფარ-იარაღი. ამ დინამიკური სურათის მერე ვეცნობით თვით მეომარს, მის ცოლს მარესს და მალე მოწმენი ვხდებით უხეიროს მძიმედ დაჭრისა, რამაც იგი სარეცელს მიაჯაჭვა. აქ წყდება რომანის დინამიზმი.

თავისთავად ცხადია, რომანის მეორე ნაწილს მითი აღარ უდევს

საფუძვლად და ამიტომ მკითხველის წარმოსახვა ლოკალიზებულია. რომანში ოქროს საწმისის მითი მედეას გაქცევით და აიეტის სიკვდილით შეწყდა. მეორე ნაწილში მწერალი საჭიროდ აღარ თვლის ამ მითს მიუბრუნდეს. ნაცვლად ამისა, იგი თვითონ თხზავს მითს, მისადაგებულს თავის ეპიკურ ამოცანასთან და არა იმ სიუჟეტურ კოლიზიებთან, რითაც წიგნის პირველი ნაწილი დასრულდა.

„უხეიროში“ რამდენიმე სიუჟეტური ხაზია, ისინი ცალ-ცალკე ეფინებიან სივრცეს. პლასტიკურ ხატვას სცვლის მსჯელობა პერსონაჟთა ნამოქმედარის შესახებ და მათი მოქმედების დაწვრილებითი ანალიზი. ავტორი პერსონაჟების მოქმედების კომენტირებას იწყებს, ცდილობს ჩავვახედოს მათ სულში, დაგვანახოს ის უფსკრული, რაც ჰყოფს პრაქტიკულ შედეგს მათი სურვილებისაგან. რომანის ამ რთულ ამოცანას მწერალი მთლიანად იღებს თავის თავზე და ძალიან ცოტას უტოვებს პერსონაჟებს დამოუკიდებელი მოქმედებისათვის. აქ დიდი ზომიერების დაცვაა საჭირო, რადგან სულ ადვილად შეიძლება ასეთი პერსონაჟები ადამიანების ნაცვლად იქცნენ ცალკეული იმპულსებისა და ინსტინქტების გამო-

ხატულებებად. ამ შემთხვევაში ფრესკებს არ ვასცილებდებიან.

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ ამ ნაწილში ძალიან ბევრი პერსონაჟია (უხვირო, მარეხი, ოყაჯადო, ცუცა, ინო, პოპინა, ფარნაოზი, ფილამონე, კამა, კუსა, ქალუკა, პატუ, რახილო, შუბუ), რომელნიც პირველ ნაწილში არ იყვნენ. ამას თუ დაუვმატებთ „აიტიდან“ გადმოსულ პერსონაჟებს (მეთევზე ბედია, შავთვალეხა მაღალ თავისი ექვსი ქალიშვილით, ღვინის ვაჭარი ბახა, ფაშვიანი ყვასაბი და სხვ.), ადვილად მივხვდებით, რომ მკითხველი ამდენი პერსონაჟის ხეირიანად გაცნობასაც ვერ ასწრებს, ისე გადიან ისინი მოქმედებიდან.

რომანი, ჩვეულებრივი გაგებით, თავებს არ შეიცავს. იშვიათია პაუზები გრძელი პერიოდების შემდეგ. ასეთ დიდტანიან წიგნში კი მკითხველს შესვენება უნდა, არა ფიზიკური, არამედ — ემოციური. მკითხველს უნდა ნამდვილი პაუზა. პაუზა ხომ ერთი თავისაგან მეორე თავის მხოლოდ ფორმალური გამოყოფა არ არის. პაუზას თავისი სიუჟეტური ფუნქცია აქვს. პაუზის გარეშე შეიძლება მხოლოდ ეტიუდი, ესკიზი, ნოველა იწერებოდეს. ზოგ შემთ-

ხვევაში — მოთხრობაც. მაგრამ რომანი არ შეიძლება პაუზის გარეშე, მით უმეტეს, ისეთი რომანი, სადაც სიუჟეტურ ქარგას კი არ მისდევს მკითხველი, არამედ — აზრობრივ წიაღსელებს. მკითხველს ამის გასაგებად, აღსაქმელად და გასაანალიზებლად დრო სჭირდება. სწორედ ამისთვის არის საჭირო პაუზა. ასეთი პაუზა შეიძლება პეიზაჟი, დიალოგი და სხვა მრავალი სტრუქტურული ხერხი იყოს, რაც შეენაცვლებოდა მსჯელობას, ამოსუნთქვისა და გონზე მოსვლის შესაძლებლობას მისცემდა მკითხველს. ასეთ რომანს ერთბაშად ვერც წაიკითხავ და ვერც გაიგებ. მწერალმა იგი უნდა წაგაკითხოს, ამას ემსახურება სწორედ პაუზა. რაც არ უნდა საინტერესო გამოდგეს მსჯელობა, მისი მომდევნო პასაჟი უსათუოდ უნდა იყოს ემოციური განტვირთვის სცენა, რათა მკითხველმა შეისვენოს შემდეგი, ფსიქოლოგიურად დაძაბული და აზრობრივად ძლიერი, სცენის გასაგებად. ასეა დაწერილი ბალზაკის „შაგრენის ტყავი“ და „უცნობი შედევი“. ყოველ ღრმა მსჯელობას ამ რომანებში სცენის შედარებით მსუბუქად აღსაქმელი ეპიზოდები, ამიტომ მკითხველი კარგად ითვისებს იმ

ფილოსოფიურ აზრს, რაც მწერლის უმთავრესი მიზანი იყო.

რომანის მეორე ნაწილს არა აქვს ფაბულა, სიუჟეტის განვითარებაც სრულიად შეწყვეტილია; დრო „უხეიროში“ სრულიად შეჩერებულია, მოქმედება მხოლოდ სივრცეში ვითარდება. მწერალი მსჯელობს სამართლიანობასა და უსამართლობაზე, პატიოსნებასა და ვერაგობაზე, მოვალეობასა და ღალატზე, სიყვარულზე, რწმენაზე. ყველა ეს მსჯელობა საღად არის წარმართული და ფილოსოფიური ქვეტექსტით სწორია, მაგრამ რომანი მხოლოდ მსჯელობა ხომ არ არის? მსჯელობამ თუ არ შეიძინა კონკრეტული ადამიანური სახე პერსონაჟთა მოქმედებაში, შეიძლება ვერ შეასრულოს თავისი ემოციური ამოცანა. ჩვენ ხომ მხატვრულ ნაწარმოებთან გვაქვს საქმე და არა ფილოსოფიურ ესსესთან.

ჩვენ პერსონაჟების წარამარა წარმოჩენას კი არ მოვითხოვთ (თითქოს, ამით რელიეფურობა და სახიერება მიემატებოდა მათ!). რომანის პირველ ნაწილში აიეტო იშვიათად გამოჩნდება, მაგრამ ქვეტექსტით, სიმბოლური თუ ფილოსოფიური მინიმუმებით იგი ყველა გათამაშებული კოლიზიის აშკარა თუ ფარული მონა-

წილეა; რაც მთავარია, მას აქვს პიროვნული ბედი. დრამატული ამბავი მის სამეფოში ხდება, მკითხველი მზარდი დრამატიზმით ელის მეფის დამხობას, რაც მოხდა კიდეც. მეორე ნაწილში კი, მეომარი უხეირო ვერ იქცა ცენტრალურ გმირად, წარმმართველ ძალად. მან ვერ „შემოკრიბა“ თავის ირგვლივ ეპიზოდები და პერსონაჟები. ამიტომაც არის, რომ რომანის მეორე ნაწილში ცალცალკე აღებული ყველა სცენა ინტერესით იკითხება, ბევრი მათგანი ემოციურადაც მიმზიდველია, მაგრამ ისინი არ გროვდებიან ერთი, ძირითადი ფოკუსის ირგვლივ.

რომანისტიკოსის ეპიკური თხრობის კარგი უნარი, უფრო მეტიც, ჩინებული უნარი არ კმარა, თუ თხრობა დამორჩილებული არ არის რთული ნაწარმოების სტრუქტურას. რომანში ფაბულა მაინც უნდა იყოს საერთო. სიუჟეტის უარყოფა გვხვდება სხვა მწერლებთანაც, მაგრამ იქ უსიუჟეტობა თავისთავად გულისხმობს პერსონაჟთა სიმცირეს. უსიუჟეტო ნაწარმოებში შეიძლება კარგად მოთხრობილი იყოს ერთი ან ორი ადამიანის ამბავი, მათი ცხოვრება. მრავალ პერსონაჟს კი, როგორც ამ რომანშია, ფაბულა მაინც უნდა აერთიანებდეს.

მასობრივი სცენები კინოხელოვნების სპეციფიკაა, როცა მყუდრებული ერთდროულად შეიძლება ათას ადამიანსაც უყურებდეს, მაგრამ არც ერთის დამახსოვრება ან პიროვნული ბედის ცოდნა მისთვის არ იყოს საჭირო. რომანში კი, თვით ეპიზოდურ პერსონაჟსაც, თავისი სიუჟეტური ფუნქცია და პიროვნული ბედი უნდა ჰქონდეს. კლასიკური მაგალითია ილიას „ოთარანთ ქვრივი“. იქ სულ ორჯერ, რამდენიმე სტრიქონში გამოჩნდება სოსია მეფისქვილე, მაგრამ ამ მოხუცს აქვს პიროვნული ბედი, თუმცა მთავარი მოთხრობაში ოთარანთ ქვრივისა და გიორგის დედამეილობაა.

ეს რომანის და არამარტო რომანისა და მოთხრობის უძველესი კანონია, მისი გამეორება შეიძლება ბანალურადაც ყლერდეს, მაგრამ ნაწარმოების წარმატების საფუძველი ისიცაა, რომ იგი ზოგიერთ უძველეს და უმარტივეს კანონს უნდა ემორჩილებოდეს.

ო. ჭილაძის რომანის მესამე ნაწილი „ფარნაოზი“ ექსპრესიულად იწყება. რელიეფურად არის დახატული კრეტაზე გადახვეწილ ფარნაოზი, მისი მარტოობა, შიმშილი და მიუსაფრობა. ნავსადგურის ცხოვრება კარგად არის აღწერილი. ასევე შთამბეჭდავია

ფარნაოზის დაბრუნება ვანში, ჭაობიანი სივრცე, რომელსაც იგი სიხარულით მიარღვევს, რადგან ეს მისი სამშობლოა. ძლიერი სცენაა ფარნაოზის ვანში შესვლა და გიჟი დედაბრის მასპინძლობა. დედაბერი შავთვალემა მალალოა, იგი თავს დამნაშავედ გრძნობს ინოსა და ფარნაოზის სიყვარულის დამსხვრევამი. საერთოდ, რომანის ეს ნაწილი ძლიერად არის დაწერილი, მწერალი უბრუნდება პირველი ნაწილის პოეტურ ფერადოვნებას, მის ფრაზაში კვლავ ჩნდება სიღრმე და დინამიკა, ე. წ. ფრაზეოლოგიური მიკროკოსმი, რაც ამ რომანის სტრუქტურული ელემენტია და აზრობრივისა და შინაარსეულის გარდა თავისთავადი სილამაზე და მომნიბველელობა აქვს.

მესამე ნაწილში მითიდან აღარაფერი გვაქვს რამდენიმე პერსონაჟს გარდა (იგულისხმება ავტორის მიერ შეთხზული მითი). სტილი თხრობისა რეალისტურ-ყოფითი ამბებისკენ იხრება.

რომანის ერთ-ერთი საინტერესო ეპიზოდია მეთევზე ბედიას დაღუპვა და ცოლის მიერ მისი დაკრძალვა. მწერალს ეს სცენა დიდი სახიერებითა და ფიზიკურ ტკივილებამდე მისული სიზუს-

ტით აქვს აღწერილი. სიმბოლოურია ბედიას ზღვაში დაკრძალვა, ზღვა მისი სახლი, სიცოცხლე იყო, ზღვა, რომანის სხვა პერსონაჟებისათვისაც, ხმელეთთან შედარებით, წმინდა ადვილია.

ფსიქოლოგიური სიღრმითაა გადმოცემული ფარნაოზის სიყვარული ინოსადმი, ამ სიყვარულის მომწესხველი ძალა, ფარნაოზის გაორება, ანუ ფარნაოზის იდეალისა და ცხოვრებისეული სინამდვილის კონფლიქტი, ფარნაოზის რთული შინაგანი სამყარო. საერთოდ, უნდა აღინიშნოს, რომ ო. ჭილაძე ძლიერია ფსიქოლოგიური წიაღსვლებისა და მოტივირების დროს, როგორც მხატვარი და მოაზროვნე.

მთლიანად წიგნში ამკარად შეიგრძნობა მირაჟების, სიმბოლოების, სუმბურული სამყაროს მონაცვლეობა წერის რეალისტურ მანერასთან. ამ ტიპის რომანში არც შეიძლება დასხვანაირად ყოფილიყო. ჩვენი მკითხველი გადაეჩვია სიმბოლოების ენას, რის გამოც, ყოფითი რეალიზმის სწორხაზოვნება, ზოგჯერ საწინააღმდეგე ეჩვენება. ხელოვნება უფრო რთულია, ვიდრე სინამდვილე. უფრო ზუსტად, ხელოვნება იგივე სინამდვილეა, ოღონდ მხატვრული სახეებით აგებული. ამ ტიპის ხელოვნებასთან გვაქვს

საქმე ო. ჭილაძის რომანში — „გზაზე ერთი კაცი მიდიოდა“.

7. ისტორიული რომანი

ლ. ტოლსტოის წერილებში „ხელოვნების შესახებ“ გამოთქმულია ერთი საინტერესო აზრი, როცა იგი იხილავს რომანისტების მიერ სტანდარტიზებულ ფინალურ სცენებს. „ბევრი რომანისტი, — ამბობს ტოლსტოი, — რომანს ცოლ-ქმრის ქორწინებით ამთავრებს და ძალიან ცდება, ასე რომ ამთავრებსო“. გენიალური მწერალი იქვე დასძენს, რომ რომანის ასე დამთავრება იგივეა, მკითხველს უამბო მოგზაურთა შესახებ და თხრობა იქ შეწყვეტო, როცა ისინი ავაზაკებს ტყვედ ჩაუვარდნენ. სიყვარული ქორწინების მერეა ძნელი მოსათხრობი, თორემ იქამდე პოეზიაა...

მსგავსად ამისა, ძნელია ვისაუბროთ რომანზე, რომელიც ავტორის სამ წიგნად აქვს გამოიზნული, მკითხველი კი ჯერჯერობით მხოლოდ პირველ წიგნს იცნობს. ტრილოგიაში პირველი წიგნი, ჩვეულებრივ, საექსპოზიციო ნაწილია. რ. ჯაფარიძის რომანი „მძიმე გვარი“, რომელიც სულ ახლახან გამოვიდა, ადასტურებს ამ მოსაზრებას. მართლაც, რომანის მეორე და მესამე წიგნებმა შეიძლება სულ ყირამალა

დააყენოს ჩვენი პროგნოზები, რადგან მკითხველი თუ პირველი წიგნიდანვე მიხვდა ყოველი ხასიათის განვითარებას, მაშინ აღარც ღირს მეორე და მესამე წიგნების დაწერა. რ. ჯაფარიძე, როგორც გამოცდილი მწერალი, ალბათ ბევრ მოულოდნელ სიტუაციას შექმნის მომდევნო წიგნებში და ამიტომ ჩემი შეხედულებანი მხოლოდ ისტორიული რომანის იმ ზოგად ასპექტებს შეეხება, რაც „მძიმე ჭვარის“ პირველი წიგნის გაცნობამ გამოიწვია.

თანამედროვე რომანების მეორე რ. ჯაფარიძემ გამოაქვეყნა ისტორიული რომანი. რას მივაწეროთ ფაქტურის ასეთი კარდინალური შეცვლა? ისტორიულ თემაზე რომანი — ეს რ. ჯაფარიძის დროებითი გატაცებაა, თუ მისი პრინციპული პოზიცია თანამედროვეობის ზოგიერთი საკითხის ისტორიული მასალის ფონზე წარმოჩენის დროს. ჩვენ ხომ რ. ჯაფარიძის რომანის „ვნების კვირის“ მეორე წიგნს ველოდით, რომანისა, რომელიც ეპოქით, ფაქტურით, გამომსახველობით ხერხების მთელი კომპლექსით უაღრესად თანამედროვე და საჭირო წიგნი უნდა ყოფილიყო. ბუნებრივია, მწერალს არავინ არ ართმევს უფლებას, შეაჩეროს ერთ რომანზე მუშაობა და მეორე

რეს მოჰკიდოს ხელი, თუ რომანი მისი მსოფლმხედველობის, მისი ესთეტიკური პოზიციის ახლებური ან განსხვავებული ხილვების წარმოჩენას ემსახურება. მაგრამ ამყამად ყოველივე ამას აღარა აქვს მნიშვნელობა, რადგან ჩვენ ხელთა გვაქვს უკვე ისტორიული რომანის პირველი წიგნი.

როგორ აღიქვამს თანამედროვე მკითხველი თავის ისტორიას განვითარების დღევანდელ ეტაპზე? მკითხველის დამოკიდებულებაში ისტორიასთან ხომ არ არის ერთგვარი სქემატიზმი, ერთგვარი პოსტ ფაქტუმ, მომხდარა ფაქტის კონსტატაცია? რა შეიძლება ანტიერესებდეს მწერალს ისტორიულ ფაქტში, როცა შემეცნებითი თვალსაზრისით, ეს ფაქტი ისტორიკოსების, სოციოლოგების, ეკონომისტების მიერ უკვე საფუძვლიანად არის შესწავლილი, გაანალიზებული და მეფასებული? ყოველივე ეს სრული ზემოპირტებაა. ისტორიკოსების, სოციოლოგების, ეკონომისტების მიერ გაანალიზებულია ფაქტი, რაც სინამდვილეში მოხდა. მაგრამ ხომ გვახსოვს არისტოტელეს გაფრთხილება: „ისტორია წერს მხოლოდ იმაზე, რაც ნამდვილად მოხდა, პოეტი კი იმაზეც, რაც

შეიძლება მომხდარიყო...“ მაშასადამე, თანამედროვე მწერალს ისტორიაში აინტერესებს არა მხოლოდ ის, რაც მოხდა, არამედ ისიც, რაც შეიძლება მომხდარიყო, და ამ, მომხდარისა და შესაძლებლის არა მხოლოდ ისტორიული, სოციოლოგიური და ეკონომიური მხარე, არამედ პირველ რიგში ემოციური ასპექტი... თუ ამ თვალსაზრისით მივიხედვებით თანამედროვე მწერლის შეჩერებას ისტორიულ რომანზე. ინტერესი უკვე გამართლებული იქნება.

მეორე საკითხია იმ „დამაკავშირებელი ხიდების“ არსებობა, რამაც ჩვენს დროსა და ისტორიულ ფაქტს შორის შინაგანი, შემეცნებით-ემოციური კავშირი უნდა დაამყაროს. მეოცე საუკუნის ადამიანს უნდა აინტერესებდეს ასაწერი ისტორიული ფაქტი არა ანტიკვარულ-სამუზეუმო მნიშვნელობით, არა მხოლოდ ისტორიის წინაშე მამულიშვილური ვალის მოხდის მნიშვნელობით; არამედ თანამედროვე ტკივილებთან შეფარდებაში, თანამედროვე სოციალურ მიზნებთან და ეთიკურ ნორმებთან ურთიერთობაში. მაშასადამე, ისტორიული ფაქტი, ისტორიულობის მიუხედავად, თანამედროვეთათვის აქტუალური უნდა იყოს, აქტუალური თავი-

სი სოციალურ-ისტორიული ასპექტით.

ისტორიულ თემაზე შექმნილ რომანს სხვა მნიშვნელოვანი მიზეზებიც უძღვის. ეს არის თანამედროვე ტკივილების ისტორიულ ანალოგიებში გადატანა ანუ თანამედროვე სოციალურ-ეთიკური ამოცანების გადაწყვეტა ისტორიული მასალით. ეს გზა მისასაღმებელია, რადგან ამ ტიპის რომანი თანამედროვეობის სამსახურში არის ჩაყენებული, ზოგჯერ ნეტად ემოციურიცაა, რადგან მკითხველი ასეთ რომანს გარკვეულ ტრადიციებზე დაყრდნობით აღიქვამს.

გარდა ამისა, ისტორიულ რომანს აქვს წმინდა შემეცნებითი მნიშვნელობა. აქ ორი ასპექტია, ისტორიული რომანი დოკუმენტის რომანი უნდა იყოს თუ მხოლოდ ფონი ისტორიული დრამის გასათამაშებლად? რამდენად მოეთხოვება მწერალს დაიცვას ისტორიული სიზუსტე, სიზუსტე მხოლოდ პრობლემას ეხება თუ ყოფსაც, წვრილმანებსაც? აქაც არანაკლები საშიშროება ელის მწერალს, რომ ისტორიული ნიღბები არ გადააქციოს თანამედროვე აზრების რუპორებად, რაც კლასიციზმის ესთეტიკური ნორმა იყო. როგორც ვხედავთ, იმდენი საკითხი მოგროვდა, რომ

თამამად შეიძლება ითქვას, ყველა ამ საკითხის გათვალისწინებით, მწერალს, რომელსაც ისტორია მხოლოდ რაინდული ან მზაკვრული ეგზოტიკა არა ჰგონია, არანაკლები სიძნელეების გადალახვა დასჭირდება, ვიდრე თანამედროვე მასალაზე მუშაობის დროს.

რ. ჯაფარიძის რომანის პირველი წიგნი კომპოზიციურად კარგად არის შეკრული. მის სტრუქტურას ეტყობა გამოცდილი მწერლის ხელი. გამოკვეთილია მთავარი გმირის სახე — მეფე სოლომონი, მისი მეუღლე დედოფალი თინათი. დამაჯერებლად დახატულია მეფის ძიძიშვილი დათუნა ნაფიჩაძე, მეფის ერთგული თავადები — წულუკიძეები, მეფის ძმები — მიტროპოლიტი იოსები და არჩილი. რომანის გეოგრაფიული მოქმედების არც ფართოა, მეტად დინამიკურია. ჩვენ ვხედავთ რაჭის, იმერეთის, სამეგრელოს, მესხეთის ციხეებსა და გადასასვლელებს, სოფლებსა და მიუვალ სიმაგრეებს, ვეჭვებთ ფონს რიონსა და ცხენისწყალზე, ხანისწყალსა და მტკვარზე. ფართოა სოციალური წრეც: თავადები, მთავრები, აზნაურები, გლეხები, სამღვდელეობა და ა. შ. იყო საშიშროება ავტორი გაყოლოდა ყოფილ ფონს, დეტალიზაციას (რაც

ადრე რ. ჯაფარიძის ზოგიერთ ნაწარმოებში შეინიშნებოდა), მით უმეტეს, რომ ისტორიულ რომანში არის ამ ცდუნების საშიშროება: აქ არის ეგზოტიკა, აქ არის ფოლკლორი, აქ არის თვით ისტორია და ხალხის მესხიერებაში შემონახული ტრადიციები. მაგრამ მწერალი არ გაყვა ამ მაცდუნებელ გზას. რომანში ყველაფერი დამორჩილებულია ერთ ძირითად თემას, იმერეთის მეფის სოლომონის ცდებს დაიბრუნოს არამარტო კანონიერი ტახტი, არამედ სახელიც, აღადგინოს სამეფოს ერთიანობა, მოსპოს შინაური მტრები, რათა ხელ-ფეხი გაეხსნას გარეშე, ნამდვილ მტერთან საბრძოლველად.

როცა რომანი „მძიმე ჯვარი“ დამთავრდება, პირველი წიგნი ალბათ იქცევა ტრილოგიის საქსპოზიციო ნაწილად, თუმცა უკვე ამ ნაწილში სოლომონის მეფობის საკმაოდ დრამატულ სიტუაციებთან გვაქვს საქმე. პირველი წიგნის ფინალში ვხედავთ სოლომონს, რომელიც იწყებს ძლევამოსილ მსვლელობას იმ სახელისაკენ, რაც მას ისტორიამ შემოუნახა. ჭერჯერობით კი ვნახეთ გამწარებული მეფე, რომელმაც საყვარელი მეუღლეც კი დასთ-

მო, ანაცვალა სახელმწიფოს ინტერესებს, თავისი ქვეყნის მომავალს. პირველი წიგნის დასასრულს სოლომონი მართლაც ისეთად იქცა, როგორც იწინასწარმეტყველა თავის ძმასთან, მიტროპოლიტ იოსებთან საუბრის დროს:

„...ამერიდან მე კაცი, ადამიანი, აღარა ვარ. რაც ადამიანური გამაჩნდა, დღეს სამუდამოდ დავკარგე, გულშივე ჩავიკალი... დღეის ამას იქით ყველა, ვისაც სიცოცხლე არ მოყირჭებია, მიფრთხილდეს! სისხლისღვრას, იცოდე, არ მოვერიდები, თუ დამჭირდა, მკვდარს მკვდარზე მივაბამ, მთელ სამეფოს კიდით კიდემდე სახრჩობელებით მოვფენ. ჩემი ცოდვა იმათ ზიდონ, ვინც ამ ზომამდე მიმიყვანა და მეორეთ-მოსვლის დროს ღმერთსაც იმათ გასცენ პასუხი“.

რომანი ერთი გმირის, ამ შემთხვევაში, სოლომონის ირგვლივ აერთიანებს ყველა სიუჟეტურ კოლიზიას. მაგრამ ასეთი მრავალპლანიანი რომანი პოლიფონიურიც უნდა იყოს, სიუჟეტური კოლიზიები დასხვა პერსონაჟები ანტიურაჟისათვის არ უნდა იყოს მოხმობილი. თითოეულს, ბუნებრივია, სჭირდება პიროვნული ბედი და დრამატული ისტორია ამ ბედის შესაქმნელად, რათა მათ

ფონზე უფრო გამოიკვეთოს მთავარი გმირის სახე. ჯერ ნაადრევია თითოეული პერსონაჟის განვითარებაზე გარკვეულად რაიმეს თქმა, რადგან რომანის ორი წიგნი დასაწერია, ფაქტიურად, დასაწერია რომანის ძირითადი დრამა.

ეპიკურად არის აღწერილი სურათი ალექსანდრე მეფის გარდაცვალებისა. ასევე კარგად არის ნაჩვენები სამეფოს ძალაუფლების მიმტაცებლთა სახეები ამ ეპიზოდში — ლევან აბაშიძე და როსტომ ერისთავი. რელიეფურია მეფე სოლომონი, რომელიც ამ ეპიზოდში, ახალგაზრდობის მიუხედავად, იჩენს ნებისყოფის სიმტკიცესა და გაბედულებას. ეს სწორად მიგნებული სახასიათო შტრიხი, შემდგომ, სამწუხაროდ, იკარგება. გულწრფელია სოლომონის პირველი რეაგირება ოტია დადიანის წინადადებაზე. დრამატულია სოლომონისა და არგვეთის ბატონის, მეფის ბაბუის ლევან აბაშიძის შინაგანი ქიშპი. სოლომონ მეფის საუბარი გლეხ ოქროა ბრეგვაძესთან კი ხელოვნურობის შთაბეჭდილებას ტოვებს. გლეხი ოქროა ძალიან „დალაგებულად“ სთავაზობს მეფეს სოციალური რეფორმების პროექტს. ამ ეპიზოდში მწერლის ტენდენცია წინ უსწ-

რებს მხატვრულ სამოსელს, მით უმეტეს, რომ ეს გლეხი შემდგომ აღარსად გვხვდება. კარგი კი იქნებოდა, მეფე სოლომონის ხასიათის განვითარებასთან ერთად მწერალს ეჩვენებინა გლეხის ხასიათიც არა ეპიზოდურად, არამედ — მთელი წიგნის მანძილზე.

რომანტიკითაა შემოსილი სოლომონისა და მისი მხლებლების დაეხული მგზავრობა და სტუმრობა ძიძის ოჯახში, იქ გატარებული ღამე, დედოფალ თინათის მოსვლა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მკითხველი რომანის პირველივე გვერდებიდან ეცნობა მეფის მტრებს ძალიან პირდაპირ და გაშიშვლებულად. ლევან აბაშიძისა და რაჭის ერისთავის მოქმედებაში აშკარად ჩანს მათი სიძულვილი მეფისადმი, ეს კი დრამატიზმს ანელებს. უმჯობესი იქნებოდა, უფრო შენიღბული ყოფილიყვნენ ლევან აბაშიძე და რაჭის ერისთავი, ასევე მათი თანამზრახველნი. ასევე ძალიან აშკარად და გულახდილად უზიარებს მეფე თავის ეჭვებსა და სახელმწიფო გეგმებს ახლობლებს, იქნება ეს გიორგი წულუკიძე, ძიძიშვილი თუ სხვანი. ისინიც, თავის მხრივ, ძალიან ფამილარულად ერევიან ყოველგვარ საუბარში.

ძიძის სახლში, მეუღლის —

თინათის წინაშე, მამულის დასაცავად სოლომონის მიერ წარმოქმული მონოლოგი პათეტიკურია. მეფის მსმენელი მხოლოდ თინათია, რომელსაც ძალიან უყვარს ქმარი და მონოლოგის გარემოც მისი თანამზრახველია. ეს მონოლოგი დიდ აუდიტორიას გულისხმობს და არა ინტიმურ სახლვეს. საერთოდ, რომანის ამდაგვარ ეპიზოდებში ძალიან ბევრს ხომ არ ლაპარაკობს სოლომონი მამულისადმი თავდადებაზე, ხალხისადმი ერთგულებაზე? ეს გრძნობები და მისწრაფებები ჩვენ მის მოქმედებაში უნდა დავინახოთ. აქვე ერთი რამეც უნდა შევნიშნოთ: მართალია, ისტორიულ რომანში აუცილებელი არ არის ენობრივი არქაიზმი, მაგრამ არც ასე მეტისმეტად თანამედროვე ლექსიკით მეტყველება შეიძლება. ენაში მეტად უნდა ვიგრძნოთ, რომ ამავე მე-18 საუკუნეში ხდება. ეს განსაკუთრებით ეხება დიალოგებს და არა ავტორის მეტყველებას. დიალოგები თანამედროვე ქართული ენისაგან სინტაქსურად მაინც უნდა იყოს განსხვავებული. ე. ი. მოიძებნოს რაღაც ლექსიკური ერთეულები, რითაც ვიგრძნობთ ისტორიულ დროს, პერსონაჟების

სოციალურ განსხვავებას; არ შეიძლება, რომ მეფე, კათალიკოსი, ბერი, გლეხი, თავადი, ქართლის დესპანი, ახალციხის ფაშა და ოდიშის მთავარი — ყველა ერთნაირად გამართულად, ერთი ლექსიკით მეტყველებდეს. დიალოგებში ეს მკაფიოდ უნდა იგრძნობოდეს, მით უმეტეს იმ მასალის მიხედვით, რაც მწერალს ხელთა აქვს — ოდიშის, რაჭის, გურიის, მესხეთის და საქართველოს სხვა კუთხეებისათვის დამახასიათებელი კილოკავები, ენობრივი თავისებურებანი.

რომანის მომდევნო წიგნებში სასურველია კარგად გამოიკვეთოს დრამატული კვანძი — რატომ შეიკრა სამთა კავშირი (ლევან აბაშიძე, მამია გურიელი, როსტომ ერისთავი) მეფის წინააღმდეგ; გამოიკვეთოს წინააღმდეგობა თვით ამ სამ დიდგვაროვანთა შორის, რადგან ასეთი ურთიერთწინააღმდეგობა უნდა ყოფილიყო მათი სისუსტის მიზეზი სოლომონის წინააღმდეგ ბრძოლაში. ჭერჭერობით, რომანის პირველ წიგნში ამ დრამატული ამბების მხოლოდ ფასადია ნაჩვენები და არა კულისები, სამზარეულო, სადაც მწიფდება და მზადდება მათი ფეოდალური სულმდაბლობა და მზაკვრობა, მათი ლატი მეფისა და ერის წინაშე. ამ

შემთხვევაში, მწერლის კომენტირება ისე რელიეფურად ვერ დახატავს სურათს, როგორც თვით პერსონაჟთა პიროვნული ბედის თამაში. კონკრეტულად: მწერალი აკვიწერს იმერეთის სამეფოს ძალზე არეულ დროს, მაგრამ ძალზე ძუნწად არის ნაჩვენები ყამთა სიკვლე. ყამთა სიკვლე არამარტო ლევან აბაშიძისა და მამია გურიელის მოქმედებით შეიძლებოდა გამოხატულიყო. იგი უნდა გამოვლენებულიყო თვით მეფის ერთგული თავადებისა და აზნაურების ხასიათებშიც, რადგან ისინი, ერთგულების მიუხედავად, ფეოდალური საზოგადოების შვილები იყვნენ. ისტორიულად ხომ შესწავლილია და დადგენილი, რომ იმ დროს იმერეთისა და ქართლ-კახეთის სამეფოებში ბევრი რამ სიბნელით, უმეცრებით, გაუგებრობით, ბურუსით იყო მოცული. ფეოდალურ საქართველოში, უმრავლეს შემთხვევაში, უფრო მდაბალი ინსტინქტები მოქმედებდნენ და არა მხოლოდ სალი გონების ადამიანები. ეს ითქმის მეფე სოლომონის ერთგულ ადამიანებზეც კი, რადგან ისინი თავის მოქმედებაში არ შეიძლება მხოლოდ ალტრუისტულ პრინციპებს დამყარებოდნენ. ისინი, მართალია, დიდ საქმეში მხარს უჭერდნენ მეფეს, მაგრამ მათ ჰქონ-

ღათ თავიანთი მიკროინტერესებიც, რაც ღრმა ხასიათების დრამატიზმს ქმნიდა. ამ ინტერესების გარეშე მათი ჩვენება გააღარიბებდა სოციალურ სურათს.

მომდევნო წიგნებში მკითხველმა უნდა იგრძნოს სოლომონის ეპვიც, იძულებითი მოქმედებანიც და სიბრძნეც, რაც მისი ახალგაზრდული ოცნებების პრაქტიკული შემოწმება იქნება.

ტახტდაკარგული მეფე ხოტევეშია გახიზნული ერთგულ თანამომძიებთან ერთად. მერე მიყრუებულ სოფელ სხარტალში გადავიდა, რადგან რაქის ერისთავის მხრივ თავდასხმის შიში ჰქონდა. სხარტალში მეფე ორ თვეს აპირებს დარჩენას, სანამ ჯარს შეკრებს ტახტის დასაბრუნებლად. მართალია, სოლომონი ახალგაზრდაა, მაგრამ ერთგული თავადებისა და თანამებრძოლების გარემოცვაში მაინც არ უნდა იყოს აწრიალებული. პარალელს არ ვავლებთ, მაგრამ გავიხსენოთ გოთეს შეხედულება ნაპოლეონზე, რომ „მან (ნაპოლეონმა) ყოველთვის იცოდა; რა უნდა დაეკეთებინა დამარცხებისა და გამარჯვების შემთხვევაში, და, რომ ის, ყველა სიტუაციაში, ორივე ფეხით მაგრად იდგა დედამიწაზე“. ვფიქრობ, ეს სოლომონმაც უნდა იცოდეს.

დედოფალ თინათის სოფლებთან შეხვედრა, მისი „გათვალვა“, მერე შელოცვა და ქალების სჯა-ბაასი ცოტა რამით არის დაკავშირებული რომანის ძირითად ამბავთან. მეფე სოლომონის თანამეცხედრე ასეთი მიაბიტი არ უნდა იყოს, სახელმწიფო საქმეებზეც უნდა ფიქრობდეს და არა — მხოლოდ თავის სიყვარულზე ახალგაზრდა ქმრისადმი. გულქანთან ურთიერთობაში თინათი ამჩატებულია, თითქოს საკუთარ ღირსებაში არ არის დარწმუნებული, ქალურ ეჭვებს აპყობს, რაც მის სახელმწიფოებრივ აზლზე ნაკლებად მეტყველებს. საერთოდ, რომანში დიდი ადგილი ეთმობა მეფე-დედოფლის ინტიმურ საუბრებს, რაც მათ საზოგადოებრივ მდგომარეობას თითქოს ერთგვარად აუბრალლებს. ფოიერბახი სწორად შენიშნავდა: „ქონში სხვანაირად აზროვნებენ, ვიდრე სასახლეში“.

თინათის სრული ანტიპოდია ოდიშის მთავრის ოტია დადიანის ასული მარიამი, სოლომონის მომავალი თანამეცხედრე. მარიამი პირველი წიგნის ფინალში სულ რამდენიმე სტრიქონში გამოჩნ-

დება, მაგრამ საოცარი რელიეფურობით აგრძნობინებს მკითხველს თავის პატივმოყვარეობასაც, გაყინულ გულსაც და იმერეთის დედოფლის გვირგვინისადმი სწრაფვასაც.

რომანში არის ერთი ასეთი ეპიზოდი. ნაშუაღამევს სოლომონი მცირე ამალით მიდის, რათა ჭრუჭულის წისქვილებთან შეხედეს პაპუნა და ქაიხოსრო წერეთლებს. წიგნში კვითხულობთ: „მოდინახის გადასახედმა მთლად მოაჯადოვა. განთქმული ციხის ქონგურებიდან მნახველის თვალწინ განსაცვიფრებელი სანახაობა იშლებოდა...“ მერე აღწერილია ეს ზღაპრული ადგილები, მაგრამ მწერალს ავიწყდება, რომ ღამეა, უფრო მეტიც, მისივე თქმით, „წყვიდაღია“, „შუაღამეა“ და ყოველივე ეს არ გამოჩნდებოდა. ერთი აბზაცის მერე, როცა პეიზაჟის აღწერა მთავრდება, აღნიშნულია „მზიანი დარი იდგაო“, მაგრამ როდის გათენდა, არ არის ნათქვამი. ღამაში პეიზაჟის აღწერა წინ უძღვის ამ უკანასკნელ ფრაზას და მოხვედრილია ღამის კონტექსტში.

რომანში პრინციპული მნიშვნელობა ენიჭება სოლომონისა და მისი ძმის იოსების საუბარს. იოსები დესპანად გაგზავნა სოლომონმა ქართლსა და კახეთს. იოსები

სები ძალიან სწორად, საღად და გამართულად ანალიზებს იმდროინდელ პოლიტიკურ ვითარებას, ქართლ-კახეთის, ოსმალეთის, ახალციხის ფაშის, რუსეთის მისწრაფებებს. სოლომონი კი მოწაფის როლშია, იმასაც ვერ ხვდება, მეფე ერეკლეს რატომ არ შეუძლია იმერეთს ჯარითა და იარაღით დაეხმაროს. ძმების ეს პოლიტიკური საუბარი დღევანდელი ისტორიკოსის თვალთა და ნახული პოლიტიკური სურათია, ეს ავტორის სწორი თვალსაზრისია, რომელიც მაშინ არ შეიძლება ასე ზედმიწევნით სცოდნოდათ, რადგან ყოველივე ეს მომხდარი კი არ იყო, არამედ ხდებოდა ან უნდა მომხდარიყო; თვით ყველაზე შორსმჭვრეტელ სახელმწიფო მოღვაწეთათვისაც კი ეს მხოლოდ ვარაუდები შეიძლება ყოფილიყო. ამიტომ იოსებიც ასეთი ლოგიკური და კატეგორიული ვერ იქნებოდა თავის პოლიტიკურ დასკვნებში. გავიხსენოთ ისტორიული ანალოგიები. ბარათაშვილის პოემა „ბედი ქართლისა“ სულ სხვა იდეურ-პოლიტიკური პოზიციიდან არის დაწერილი, ვიდრე ლექსი „საფლავი მეფის ირაკლისა“. სოლომონისა და იოსების საუბრით რომანში ნაჩვენებია პოლიტიკური ბრძოლის შედეგი, რაც ასე

გასაგებად მხოლოდ ჩვენ, მე-20 საუკუნის აღამიანებმა ვიცით. მწერალმა კი თვით პოლიტიკური ბრძოლა უნდა გვიჩვენოს, რომლის შედეგიც შეუძლებელია ასე ნათლად წინასწარ იცოდნენ სოლომონმა და იოსებმა.

მეფე სოლომონი განიზრახავს ახალციხის ფაშას სთხოვოს დახმარება და მისი ჯარით დაიბრუნოს ტახტი, დათრგუნოს ლევან აბაშიძე და მამია გურიელი. მაგრამ საწერეთლოს ლევან აბაშიძე შემოესევია... გლეხობას არბევინ და ხალხი, რომელიც რამდენიმე დღის წინ აღტაცებული შეხვდა სოლომონის მობრძანებას. ახლა ლანძღვა-გინებით უმასპინძლდება მას. ეს ფსიქოლოგიურად ძალიან ზუსტი და მტკიცეული სცენაა. ასეთი ტკივილებით უნდა მიდიოდეს სოლომონი იმერეთის სამეფოს აღდგენისაკენ. ეს არის ტიპური ქამთა სიკვამლე ფეოდალურ საქართველოში, რაც ზემოთ აღვნიშნე. გამწარებული ბრბო მეფეს სთხოვს პასუხს დარბევის გამო და დახმარებას გასაქირიდან თავდასახსნელად. მეფე ძლივს შეაღწევს ციხე მოდინახეში. როცა მას ბაჭუა სოფრომამე მოუტანს სასიხარულო ამბავს ლევან აბაშიძის გაბრუნების შესახებ, მეფეს ხელთ არაფერი აქვს და იძულებულია მახარობელს თავისი ჩო-

ხაახალუხი უბოძოს. ეს მეორე მტკივნეული და ფსიქოლოგიურად კარგად მოძებნილი დეტალია. მაგრამ ამ მეტყველ შტრიხებს მწერალი არ აღრმავებს, არ მიდის დრამატული გამწვავების ვხით, როცა კონფლიქტი არა მხოლოდ მთლიანად ნაწარმოებშია, არამედ ყოველ „კადრში“, ყოველ სიტუაციაშია.

რომანში კარგად არის აღწერილი საწერეთლოდან სოლომონის გამგზავრება, ალის ციხესთან იასე ქსნის ერისთავის შეხვედრა და ქართლის დიდებულთა მიერ მისი გაცილება ახალციხისაკენ. აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ მსჯელობა ირან-თურქეთის პოლიტიკაზე რუსეთის მიმართ და იქჟამინდელი ევროპის პოლიტიკური მდგომარეობა კვლავ მწერლის დღევანდელი პოზიციაა და არა — პერსონაჟების საკუთარი კონცეცია.

ნაწარმოებში რელიეფურად არის გამოკვეთილი სოლომონის აუდიენცია ახალციხის ფაშის ჰაჯი-აჰმადის კარზე. ამ ეპიზოდში გადაჭარბებული ის კი არ არის, ჰაჯი-აჰმადი რომ ბიბლიოფილია (არ არის გამორიცხული, ჯალათსაც კი წიგნები უყვარდეს), მაგრამ ჰაჯი-აჰმადის ბიბლიოფილო-

ბაშიც კი, მკითხველმა უნდა დაინახოს მისი მზაკვრული სახე, ე. ი. ყოველი კოლიზია უნდა მუშაობდეს ძირითადი დრამატურული ხაზის წარმოსაჩენად.

ახალციხის ფაშამ სოლომონს მისცა სამი ათასი მხედარი დაკარგული ტახტის დასაბრუნებლად, სანაცვლოდ კი ტყვეების გაყიდვა და სხვა მძიმე ბეგარა დაადო. ჰაჯი-აჰმადმა მძევლად დაიტოვა ებისკოპოსი მაქსიმე, სოლომონის ერთგული მრჩეველი. ეს სრულიად ბუნებრივია. ამიტომ გაუგებარია და მოტივირებას არის მოკლებული წიგნის ფინალში მაქსიმეს თავდახსნა ტყვეობიდან, მით უმეტეს, რომ სოლომონს მან ვერავითარი საგულისხმო ცნობები ვერ ჩამოუტანა.

ემოციურია საქართველოში მობრუნებულ მეფესთან ტყვეების შეხვედრა. სოლომონი მათ ვერ შეველის. ტყვეები სწყყევლიან. ეს არის პირველი შედეგი სოლომონის სამშობლოში გამოლაშქრებისა ახალციხის ფაშის საექსპედიციო კორპუსთან ერთად.

ძალზე ცოტა რამეს ვგებულობთ ლევან აბაშიძისა და რაჭის ერისთავის ზრახვებისა და მათი ხასიათის შესახებ. ისინი მეფის მტრები არიან, ჩვენ მათ სოლომონის თვლით ვუყურებთ. ხასიათების სრულყოფის მიზნით

კი საქაროა პირუტყვ სიტუაციებიც, მეფეს მტრის ბანაკიდან უნდა შევხედოთ, ლევან აბაშიძისა და რაჭის ერისთავის თვლით. ეს აუცილებელია, რადგან სოლომონის მტრები გავლენიანი ადამიანები არიან და თანამზრახველნიც ჰყავთ. მწერალმა მათ პიროვნებაშიც უნდა მოძებნოს სახასიათო ნიშნები, უარყოფითთან ერთად დადებითი თვისებებიც, რაც მათ უსათუოდ ჰქონდათ. ლევან აბაშიძე და რაჭის ერისთავი მკითხველმა მხოლოდ ერთხელ ხახა, სოლომონის ძეფედ კუროთხვევის ყამს, მერე ამ პერსონაჟებს აღარ ვხვდებით, მათ მხოლოდ ახსენებენ საუბრებში მეფის ბანაკის წევრები.

ახალციხის ფაშის საექსპედიციო კორპუსს, რომელსაც რუსტამბეგი სარდლობდა, თავს დაესხნენ ლეკები, ლევან აბაშიძემ და რაჭის ერისთავმა რომ დაიჭირა მეფის წინააღმდეგ საბრძოლველად. კორპუსი მთლიანად განადგურდა. თხმელისციხეში თავშეფარებულმა ბეგებმა სოლომონი მოლაღატედ გამოაცხადეს, თავდასხმა მისი მოწყობილი ჰგონიათ. ახლა სოლომონს მტერი მიემატა. ებრძვიან შინაურებიც და გარეშენიც საექსპედიციო კორპუსის გადარჩენილმა ნაწილმა კი ჯავრი ხანისწყლის პირას განლა-

გებულ სოფლის მოსახლეობაზე იყარა. სოლომონი ორ ცეცხლშუა პოექცა. კორპუსის დაღუპვის გამო ახალციხის ფაშისაგან სიყვდილი ელის, განდგომილი თავადები კი შესაპყრობად დასდევენ. ძიძიშვილის თანხლებით მეფე მიდის სხარტალასკენ, სადაც თინათი ჰყავს დატოვებული.

ასეთ მძიმე სიტუაციაში, ფსიქოლოგიურად გაუპართლებელი უნდა იყოს ძიძიშვილთან სოლომონის სიზმრებზე საუბარი, როგორ ეზმანა თინათის რომ სტაყებდნენ. ამით მწერალს სურს მიგვანიშნოს სოლომონის მოსალოდნელ პირად უბედურებაზე, მაგრამ ჯობდა ეს უბედურება მოულოდნელი ყოფილიყო, იმ უბედურებასთან ერთად, რაც სოლომონს უკვე თავს დაატყდა.

ხოტევის ციხეში სოლომონის მეუღლესთან შეხვედრის სცენა, სამწუხაროდ. არ ითვალისწინებს სიტუაციის ტრაგიკულობას. სოლომონი ცოლს ბოდიშს უხდის, რომ უსაჩუქროდ მოვიდა. საქმე მხოლოდ იმას როდი ეხება, მეფე ეტყოდა თუ არა. დედოფალს „ეს ერთხელ მაპატიე, ნუ გამებუტებოი“... განა სოლომონი — მეფედა სარდალი — ახლა იმ მდგომარეობაშია, რომ უსაჩუქროდ მისელისათვის ცოლს პატიება სთხოვოს? მას ხომ მტრები ფეხდაფეხ

მოსდევენ შესაპყრობად და მისი სამეფოს ყოფნა-არყოფნის საკითხი ბეწვზე ჰკიდია!

ემოციურია სცენა თინათის აღსარებისა, როცა მეფეს ურჩევს შეერთოს ოტია დადიანის ქალი მარიამი, რათა ამ გზით ტახტი დაიბრუნოს. ამ ეპიზოდში თინათი მსხვერპლს გაიღებს, სოლომონი კი მხოლოდ დიდულოვნებასა და კეთილშობილებას იჩენს. ფსიქოლოგიურად ძალიან საპასუხისმგებლო სცენაა. იქნებ სჯობდა ამ ეპიზოდში თინათი უფრო სიტყვააძუნწი ყოფილიყო. თინათი ხომ საკუთარ სიყვარულზე, დედოფლის გვირგვინზე ნებაყოფლობით ამბობს უარს. აქ ნაკლებადმნიშვნელოვანია პატივმოკვარეობის გრძნობა, რომელიც ქალს შეაკავებდა ამგვარი ნაბიჯის გადადგმისაგან. სარწმუნოა, რომ ჰკვიანი მამულიშვილი ასე მოიქცეოდა. ოღონდ ეს ტრაგედიაა და მელოდრამად არ უნდა გადაიქცეს. თინათის მხრივ მინიშნებაც კმარა, აღარ არის საჭირო დეტალებზე საუბარი. დეტალები თავისთავად ცხადია, როგორც იქნება. დეტალებზე საუბარი ამცირებს თინათის, ჩრდილს აყენებს მის ქალურ კდემამოსილებას. ამას ისედაც მიხვდება

მკითხველი. მკითხველმა ქალის მართოლვარე გული უნდა იგრძნოს, რომელიც ქვეყნის ინტერესებისათვის საკუთარ სიყვარულს სთმობს. სიყვარულზე ძვირფასი კი მისთვის ქვეყნად არაფერია. თინათისაგან სიყვარულის დათმობა, ფაქტიურად, სიცოცხლის დათმობაა, განქორწინებული დედოფალი ხომ მონასტერში უნდა აღიკვეცოს მონაზვნად. ეს დიდა ტრაგედია ქვეტექსტებზე უნდა იყოს აგებული, ნახევარტონებზე და არა—არგუმენტირებულ მსჯელობაზე. მსჯელობა პათეტიკურს ზღის სცენას, რომელიც სევდიანი და ტრაგიკული უნდა იყოს.

რომანში ფსიქოლოგიურად ძლიერი და დამაჯერებელია სოლომონისა და მისი ძმის მიტროპოლიტი იოსების მეორე საუბარი, როცა მათ გადაწყვიტეს ოტია დადიანთან დამოყვრება და ამით სახელმწიფო-სამხედრო კავშირის შექმნა. ამ შეხვედრის დროს მეფემ გამოიტირა თავისი სიყვარული.

შთაბეჭდავია პირველი წიგნის ფინალური სცენები, ცხენისწყა-

ლზე გასვლა, ოტია დადიანის მიწვევა და გორდში სტუმრობა, დადიანის მასპინძლობა, ქორწილისათვის სამზადისი და მეფის სულიერი მდგომარეობა. ამ სცენებში კარგად იგრძნობა, როგორ იკრებს ძალებს სოლომონი, რწმუნდება რომ მის უბედურებას მალე ბოლო მოეღება და იგი ოდიშის მხედრობით, მიქელაძისა და წულუკიძის მხედრობით ტახტს დაიბრუნებს და ამბოხებულთ დასჯის. ჯვარისწყრის წინ სოლომონს ავონდება თინათი და ცრემლით სავსე თვალებით ხვდება თავის მომავალ თანამეცხედრეს, მარიამს. ეს სცენა შინაგანი დაძაბულობით არის სავსე, გვგვჩნება პერსონაჟების მოქმედებისა, ვხედავთ და ვგრძნობთ მათ, იქნება ეს მოხუცი ოტია, პატივმოყვარე კაცო ჩიჩუა თუ მთავრის ვაჟი...

სოლომონისა და თინათის დიდი პირადი ტრაგედიით დაიწყო იმერეთის სამეფოს მტკიცე ბალავრის ამოშენება. როგორი კედლები აპყვება ამ ბალავარს, რომანის მომდევნო წიგნები დაგვანახებენ.

აი, კიდევ ერთი ახალი რომანი — ვახტანგ გოზალიშვილის „უამი სიბრძნისა და სიყვარულისა“ (ნაწილი პირველი, 1973 წელი).

გამომცემლობა — „ირისთონის“ მიერ წიგნისთვის წამძღვარებული ანოტაცია გვაუწყებს, რომ „მკითხველი ნაწარმოების გმირებთან ერთად განიცდის ჩვენი დღეების

ერთი რომანის ხ ა რ ვ ე ზ ე ბ ი

მჩქეფარებას, ახალგაზრდების მისწრაფებებს, წრფელ სიყვარულს. იმას თუ ისინი თავისდაუნებურად(!) როგორ გადადიან სიბრძნის ასაკში...“

მაგრამ, სამწუხაროდ, როგორც ხშირად ხდება ხოლმე, ეს რეკომენდაცია ყალბია და არ შეეფერება რომანის შინაარსსა და დედააზრს. მძიმეა ამის თქმა, მაგრამ ფაქტს ვერსად გავექცევით: ჩვენს ხელთაა არა რომანი, არამედ განყენებული მსჯელობებითა და სქემატური პასაჟებით შეკოწიწებული ნაწარმოები, სადაც ვერც ახალგაზრდათა ნამდვილ მი-

△ △
ნუგზარ აფნაზავა
▽ ▽

სწრაფებებს ვხედავთ, ვერც მათ წრფელ სიყვარულს (მას შიშველი, მდაბალი ვნებები ცვლის). მით უმეტეს, ბოლომდე გამოუცნობი რჩება, „თავისდაუნებურად როგორ გადადიან“ ეს ახალგაზრდები „სიბრძნის ასაკში“ (ყოველ შემთხვევაში, ამას ვერ ვხედავთ რომანის პირველ წიგნში).

ჯერ ერთი, არსად ჩანს ანოტაციაში ნახსენები „ჩვენი დღეების მჩქეფარება“, არც შრომა, არც ახლის შენების პათოსი, არც საბჭოთა ადამიანების შემოქმედებითი წვა და გატაცება. ავტორი, ჩვეულებრივ, არ ხატავს პერსონაჟთა საქმიანობის სურათებს (ამ მხრივ, შედარებით, ჟურნალისტებს სწყალობს). სამაგიეროდ, წიგნი სავსეა ხასიყვარულო სცენებით, ქეიფისა და ხელჩართული ჩხუბის აღწერით, ცარიელი, არაფრისმთქმელი დიალოგებით, ყურით მოთრეული ენაშხვილობით.

ვინ არ იცის ფ. ენგელსის ცნობილი გამოხატულება: „რეალიზმი, ვარდა დეტალების სიმართლით ვადმოცემისა, გულისხმობს ტიპიურ ვითარებაში ტიპური ხასიათების სწორ წარმოსახვას“. ვ. გოზალიშვილის ნაწარმოებს რეალისტური „საყოფაცხოვრებო“ რომანის პრეტენზია აქვს. ამდენად, იგი უნდა აკმაყოფილებდეს ზემოთ ნახსენებ პირობებს. მაგრამ რო-

მანის ზერელე გადაკითხვაც კი ცხადყოფს, რომ აქ არც ტიპური გარემოა დახატული, ვერც მართალ დეტალებს ვხედავთ (მცირე გამოწაკლისის გარდა) და არც ტიპური ხასიათებია წარმოსახული. ამას თუნდაც ის ადასტურებს, რომ ასოთხმოცგვერდიან ნაწარმოებში არ არის ერთი ჭეშმარიტად დადებითი გმირიც კი.

ექიმი ლევანი შვილს ასე არიგებს: „რას აიჩემე კრიტიკული კორესპონდენციების წერა. გინდა მთა-ბარი შენ გაასწორო? მამაშვილობას ვაფიცებ, ნუ გადაიკიდებ რაიონის ხელმძღვანელებს“... (გვ. 3). სწორედ ასე, ამ შეგონებით იწყება რომანი. ლევანი განაწყენებულია იმით, რომ „ჯანგანის გამგეობიდან“ გაათავისუფლეს და „მოწინააღმდეგეთა ჯიბრზე“ „ორ წელიწადში შესანიშნავი მკურნალის რეპუტაცია მოიხვეჭა“ (გვ. 94) (!). იგი ანგარიშიანი მამაა, ცდილობს, როგორმე მინისტრის მოადგილის ქალიშვილი მოაწონოს თავის ვაჟს: „ზურაბს ჰკუთნა რომ ჰქონდეს იმ ქერა გოგოს ვერ დაითანხმებდა?.. ასეთ კარგ საცოლეს ვერც ინატრებს კაცი. შესანიშნავი თანამდებობის სასიამაო, დედისერთა, ლამაზი ქალიშვილი“ (გვ. 102)... რაიონული გაზეთის ხელმძღვანელი სანდრო ჭუჭულაშვილი

„ღვარძლიანი და ჭორიკანა რედაქტორია“ (გვ. 66). კომკავშირის რაიკომის პირველი მდივანი გივი კაკალაშვილი „სადაც საქიროა ქედმაღალია, ხოლო ზოგჯერ წელში ოთხად იკეცება“ (გვ. 50). (იასაც შეუნიშნავს: „ესეც კარგი პინგვინი ყოფილა! არა, ეს მლიქვნელები თითქოს ყველას ეჭავრება, მაგრამ სიამოვნებთ კია და“ (გვ. 54)...).

ნაწილობრივ, ზურაბი თუ გამოდგება დადებითი გმირის როლში, ისეთი გმირისა, „მჩქეფარე დღეებს“ რომ შეეფერება, მაგრამ რაღაც ძალზე მკრთალი პორტრეტი გამოუვიდა ავტორს. ხშირად ეს ვითომდა მეგრძოლი ყურნალისტი ყოყოჩა, ბაქია კაცისა და მიზანსწრაფული კარიერისტის შთაბეჭდილებას ახდენს. „ჯერ რაიონის გაზეთის რედაქცია, — მსჯელობს ზურაბი, — ამასთან ცხოვრების ლაბირინთები უნდა გაიაროს კაცმა და მერე ისე უნდა ავიდეს ამ უმშვენიერეს გადასახედაზე, მააააშ!“ (გვ. 10). იგი ზედმეტად თავდაჯერებულია და სხვებს ჭკუას ასწავლის, თუმცა ხშირად თვითონვე სცოდავს ხოლმე. თვით ყურნალისტობაც ზურაბმა სხვის ჯიბრზე (ალბათ მამის მოწინააღმდეგეთა ჯიბრზე) გადაწყვიტა: „ყურნალისტი ვიქნები! ყურნალისტი! ოოო, რო-

გორ გავამასხრებ საქვეყნოდ, ისე გავათახსირებ, რომ ალაზანმა და იორმა ვერ გარეცხოს! ამბობდა მაშინ, მაგრამ როცა უკვე ყურნალისტი მართლაც გახდა, ძველი მოსაზრება დაივიწყა, ვინაიდან ცხოვრებაში იმდენი ავ-კარგია მოსაგვარებელი, რომ მხოლოდ პირადულზე ფიქრი სათაკილოცაა“ (გვ. 94).

ნუ გაგაკვირვებთ ამ უქვესიოდ სტრიქონის მანძილზე მომხდარი მეტამორფოზა ზურაბისა. ასევე, სავსებით მოულოდნელად და ულოგიოდ, 158-ე გვერდზე „გამოსწორდება“ შიო, ეროსის „კორპორაციის“ ძველისძველი წევრი; ცოტა მოგვიანებით, 176-ე გვერდზე ასევე უცებ და უცნაურად გარდაიქმნება ქარაფშუტა, ავი და ეგოსტი ევა (თუმცა, მპატიეთ, ორი გვერდით წინ მამამ აცნობა ზურაბს: „ევა სულ გამოცვლილა, დადინჯებულა“).

საერთოდ, წიგნში არ არის არც ერთი თანმიმდევრული ხასიათი. არც ერთი ტიპი, რომელიც შეიძლება დაგამახსოვრდეს. ყველაფერი ძალზე სქემატურია — პერსონაჟიც, სიტუაციაც, დიალოგიც... სქემატურია აფროდიტას და ეროსის, გვანჯისა და ვრამიტონის, სანდროს და თურმანას სა-

ზეები: სქემატურია ხორნაბუჯის
სცენა; სასტუმროში გამართული
ჩხუბის სურათი... არაფრის-
მთქმელი დიალოგის მაგალითად
მხოლოდ ორ ადგილს დავიმოწ-
მებ:

„— ზურაბ, რატომ ხდება ისე,
რომ ადამიანს თითქოს ახსოვს,
უფრო სწორედ, უნდა ახსოვდეს
და ამბობს ხოლმე მასხოვსო (?).
სინამდვილეში კი აღარ ახსოვს.
რატომ?

— როგორ ვითხრა.

— მოსაჩვენებლად ხომ არ აკე-
თებენ ამას?

— ვინ იცის! — ზურაბი სარკე-
ში დააკვირდა იას ჩაცმულობას,
სახეს.

— ნუ თუ?

— ააა...

— რა?

— არაფერი.

— შენ ვერ გამიგე.

— ია, ია!

— რა, ზურაბ, რა მოხდა?“
(გვ. 70).

და კიდევ:

„— რა კარგია, უშიშრად დავი-
ძინებ, ხომ ზურაბ?

— ვისი გეშინია, ია?

— არა, ისე. რატომ უნდა მე-
შინოდეს?

— ია, გახედე რა ლამაზია ვარ-
სკვლავებით მოჭედილი ცა, რო-

მელიც ყოველთვის ჩემს სოფელს
ლელვთანვეს მაგონებს.

— აქედან შორს არის შენი სო-
ფელი?

— სულ ოცი წუთის საეალია.

— ჰოო...

— რა, ია.

— არაფერი. ასეთ ღამეში არ
შეიძლება ოცნებამ არ გაგიტა-
ცოს, ხომ?

— სწორეა. პოეტური ღამეა.
დაცული ტყე მარტო ქიზიყში კი
არა მთელს კახეთში ერთ-ერთი
კარგი ადგილია: იცი, ია, ამბობენ,
აქ რუსეთის მეფისნაცვლის ჭლე-
ქით მძიმედ დაავადებული ძმა
განიკურნაო“ (გვ. 78).

ყოველ მხატვრულ ნაწარმოებ-
ში, მით უმეტეს რომანში, ყოვე-
ლი დეტალი, ყოველი წვრილმანი
პირდაპირ თუ არაპირდაპირ მთა-
ვარი ამბის განვითარებას, მთავა-
რი სათქმელის ცხადად გამოხა-
ტვას უნდა ემსახურებოდეს. სა-
რეცენზიო ნაწარმოებში კი ეს
ჭეშმარიტება უგულვებელყოფი-
ლია. რომანის სიუჟეტური ხაზი
არაფრისმაქნისი დეტალებითაა
გადატვირთული. მაგალითად, გა-
ჭიანურებული და ზედმეტია ყუ-
რნალისტების — გვანჯისა და გრა-
მიტონის ისტორია. არაფერს მა-
ტებს ნაწარმოებს თურმანას სა-
ხე და მასთან დაკავშირებული
ამბები.

ავტორისეულ თხრობაში კარბობს გულუბრყვილო და განყენებული მსჯელობანი (აქვე უნდა ვთქვათ: ყურნალისტ ზურაბის სახე და ავტორი ხშირად ისე ემთხვევიან ერთმანეთს, როგორც ეკრანზე გაორებული გამოსახულება სწორი ფოკუსირებისას). იგრძნობა მწერლის გატაცება ბუნდოვანი სენტენციებით. აი, ამის ორიოდე მაგალითი: „აღამიანი ხომ უფრო მეტს ფიქრობს, ვიდრე მეტყველებს! თუმცა კაცი რასაც ფიქრობს, ყველაფერს რომ ლაპარაკობდეს, მაშინ აღამიანები ერთმანეთს მტვრად აქცევდნენ“ (გვ. 4). „აღამიანი დედამიწაზე ერთადერთი სულიერია, რომელიც ორჯერ წამოჰკრავს ხოლმე ფეხს ერთსა და იმავე ქვას. ცხოველები კი ამას არ აკეთებენ“ (იქვე). „რას ვბოდავ. კაცის სილამაზე სად თქმულა: ლამაზი კაცი და ჰკუიანი ჯერ არ შემხვედრია. კაცი ინტელექტით ფასდება. ალვის ხე მაღალი იზრდება, მაგრამ მისი არც ჩრდილი ვარგა და არც ფიცარი“ (გვ. 23). „მესამე დღეს ზურაბი თბილისს დაბრუნდა. პირველი სიყვარულით ანთებული გული სამუშაო კაბინეტში ისევე მოიწყენს, როგორც ბული ბული გალიაში“ (გვ. 120).

ძალზე ხშირად გვხვდება ნაწარმოებში ყალბი პათეტიკა, ღრმა

ფსიქოლოგიურობის ან პოეტურობის პრეტენზიით აღბეჭდილი ადგილები. ყალბია „გაბრაზებული ახალგაზრდების“ ევროპულ პრობლემაზე მსჯელობა (გვ. 180). ან კიდევ შემდეგი პასაჟები: ზურაბს „სახეზე სისხლი მოაწვა, ცოტაც და იფეთქებდა, მაგრამ გონება მსძლია გრძნობათა ალტკინებას და სიწითლემაც გაუარა“ (გვ. 134). „ერთმანეთს კარგახანს უცქეროდნენ, თვალებით ებაასებოდნენ. ასეთ შემთხვევაში ხშირად ერთმანეთის გულში ჩაწვდომას ლამობენ აღამიანები. მამაშვილს შორის თვალთა დუელის მთელი შინაარსის გამოხატველი „ვინ-ვის!“ იყო“ (გვ. 99). ზურაბმა „საქართველოს თითქმის ყველა კუთხე მოიარა. პატარა, მაგრამ (!) ულამაზესი ქვეყნის სხვადასხვა ბუნებოვანი (!) კუთხეების ხილვით ყურნალისტი აღფრთოვანებულია. მზად არის ხმამაღლა იყვილოს (!), ცას შესწვდეს, იალებუზზე, მყინვარწვევრსა თუ ყაზბეგზე(?) მარტოდმარტო ავიდეს და იქიდან ყველას გასაგონად ხმის ჩახლეჩამდე იყვილოს—„ქართლკახეთი, იმერეთი, გურია და სამეგრელო, ყველა ჩემი სამშობლოა, საყვარელი საქართველო“. აფხაზეთის, აჭარის ზღვისპირეთი.

მესხეთ-ჯავახეთი, რაქა-ლეჩხუმი-სა და სვანეთის მთები, ყველა, ქსნისა და არავგის ხეობა — ყველა ჩემი სამშობლოა, ყველა!“ (გვ. 138).

საერთოდ, რომანში ხშირად წააწყდებით უაზრო, გულუბრყვილო, პათეტიკურ მსჯელობასა და შეძახილებს. ეროსის ჭკუაზე მოყვანას ზურაბი ასეთი შეკითხვით აპირებს: „ნუთუ ვერ ხვდებით, რომ გზას ასცდიო!“ (გვ. 165), ან: „ამხანაგო ეროსი, ვინ მოგცათ უფლება ქალიშვილს უზღვრულად მოექცეთ?“ (გვ. 156). ხოლო ეროსის ავტორი ასე ალაპარაკებს: „ჩვენ უბრალო ადამიანები ვართ, გვიყვარს დროსტარება, გართობა, ამაში ცუდი რა ნახე?— ეს თითქმის ვედრებას (?) ჰგავდა, მაგრამ ცისფერ თვლებში ჩასაფრებულმა შურისძიებამ (?) მაინც გამოანათა“ (155).

თუ არა ავტორის ენის სიღარიბით, სხვა რით უნდა აიხსნას, რომ ორ-სამჯერ, ზოგჯერ უფრო ხშირადაც მომახერებლად მეორედება ერთი და იგივე პასაჟი, სურათი, სახე. აი, მაგალითად: „მღერის ზურაბი, მღერის გატაცებით, მღერის თავისებურად. მის სიმღერას აკომპანიმენტი არა სჭირდება, მღერის თავისთვის“ (გვ. 5); „...ჭრინით მღერის. ასე ჰგონია, მხოლოდ მას ესმის და არც

კი ფიქრობს, რომ სხვაც ვინმე უსმენს. მღერის თავისთვის, ემღერება და მღერის!“ (გვ. 6); „ავთანდილივით მიიმღერის კორეს-პონდენტი, თავისთვის მღერის, ემღერება და მღერის!“ (გვ. 10).

ზოგიერთი სცენის აღწერისას ვ. გოზალიშვილს აშკარად ღალატობს ზომიერების გრძნობა და ზუსტად დახატული სურათის ნაცვლად რაღაც უცნაურ, დამახინჯებულ გამოსახულებას ვლუბულობთ:

სცენა ხორნაბუჯში: ზურაბმა ხევში გადაჩეხვას გადაარჩინა ია: „ზურაბს თვალები გაუფათოვდა, ფერი დაეკარგა და აკანკალდა. ხელები უმწეოდ გაასავსავა, ის იყო უნდა დაცემულიყო, რომ მუხლებში უცნაური ძალა იგრძნო (!). თვალის დახამხამებაში ვეფხვის სისწრაფით ისკუბა და იას მარწუხებივით (!) შემოაჭოდო მკლავები“ (გვ. 26). ხომ გავგონებთ კლასიკური კიბაობის ილეთებს?

სცენა მამა-შვილს შორის: „მოწოლილმა ბოღმამ იფეთქა და ლევანი ელვის უსწრაფესად ეცა ზურაბს, მძლავრ მკლავებში მოიძწყვდია“ (გვ. 98); „ლევანმა მარჯვენა მკლავში მოიძწყვდია ზურაბის კისერი, მერე თმებში სწვდა, თავი გადაუწია“ და ა. შ. (გვ. 99). ხომ ჰგავს ძიუ-ლოს ილეთებს?

უსათუოდ უნდა ვუსაყვედუროთ ავტორს ზედმეტი ეროტიზმით გატაცება. შიშველი ნატურალიზმითაა სავსე მის მიერ აღწერილი სცენები. ამასთან, ეს სცენები, უმთავრესად, სტერეოტიპულია.

აი რამდენიმე, ყველაზე დამახასიათებელი მაგალითი: „უთხრავამ და ბეჭებზე ხელი მოუთათუნა, თან კბილები ენებიანობის ნიშნად გააკრაჭუნა“ (გვ. 31). „ეგრე რომ სხვაგან კვერცხს არ დებდეს, არც ასე დაუმსხვილდებოდა ბარძაყები“ (გვ. 56). „ქვრივმა თითქოს ადგილი დაუტოვა, მაგრამ თეძოები სკამიდან სულაც არ გადაუწვივა“ (გვ. 57). „ცალი თვალი შეგვგრემანი ქვრივის აფუებული ბარკლებისაკენ მიუბრუნდა... აღარ დააყოვნა და ხელი მისი ბარძაყისკენ გააპარა“ (გვ. 57). „ცხელი, კაცის ხელმიუკარებელი ძუძუები ზურაბის შიშველ მკლავებზე აცეკვდნენ“ (გვ. 71)... შეიძლებოდა უამრავი ასეთი მაგალითის მოყვანა (გვერდები 24, 29, 30, 31, 35, 39, 55 და ა. შ.).

ყველაზე მოუწესრიგებელი რომანში მაინც მისი ენა და სტილია. წიგნი სავსეა ორთოგრაფიული და სინტაქსური შეცდომებით. ავტორი მეტად უგულისყუროდ, მეტიც — უპასუხისმგებლოდ მო-

ქცევია ენას. ამის საილუსტრაციო მაგალითი შეიძლება ყოველგვერდზე (მერწმუნეთ, არ ვაჭარბებ!) მოიძებნოს, მაგრამ დავასახელებ მრავალთაგან მხოლოდ რამდენიმეს: „იხლართება უამრავი უხილავი ძაფები“ (გვ. 15). „მაგრამ საკმაოზე მეტად გაფარჩხული ობობა ბადეს ქსელავდა“ (16). „არც მე ვარ გულუბრყვილო, დაწინწკლული კალმახი, რომ უბრალოდ გავებაშენს მახეში“ (გვ. 16). (კალმახი შეიძლება გავებას ბადეში და არა მახეში!) „ზურაბმა ვერ გაუძლო ცეცხლოვან, წყლიან (!) შავ თვალებს, თავი ძირს დახარა. მერე იას წვივებისკენ გაექცა თვალი, რომელსაც მოკლე კაბა მუხლებს ვერც კი უფარავდა“ (გვ. 37). „ჩვეულება რჯულზე უმტკიცესიაო: შინ მაინც ხელების დაბანვა ექიმს ჩვეულებად აქვს“ (გვ. 93). „მე ვანა თბილისში გადასვლაზე წინააღმდეგ ვარ?“ (გვ. 97). „დიდხანს იკრავდნენ ერთმანეთს გულში. გონს მალე მოეგნენ“ (გვ. 121). „ეს არ იყო ვნებისაღმძვრელი კოცნა. ეს განსაცდელგამოვლილი (?) ქალიშვილის ამბორია, სატრფოს ისე რომ სჭირდება ასეთ დროს. მაგრამ ამაზე იას სულაც არ უფიქრია. ასეთ დროს ყველაფერი ინსტინქ-

ტით, თავისთავად ხდება ხოლმე“ (გვ. 124). „უხერხულობისაგან ლამაზ მებუფეტე ქალს ორივე დაკვირვებით უცქერის“ (გვ. 179). „საზამთრო გადმონარცხა და ნაწილ-ნაწილ დაამსხვრია“ (გვ. 160)..

ვ. გოზალიშვილი პროფესიით ჟურნალისტი, და არცთუ ურიგო ჟურნალისტი. მამასაღამე, იგი პატივს უნდა სცემდეს თავის პროფესიას. მაგრამ წიგნში ეს არ იგრძნობა. თავი გავანებოთ გვანჯსა და გრამიტონს — „ძველ ჟურნალისტებს“. მაგრამ რა ვფიქრობ ასეთ ფრაზას: „ჟურნალისტებიც საწერ მაგიდას ხელპირდაუბანელი მიუჯდებიან (!) ხოლმე და იწყებენ ტყინის ჭყლეტას“ (გვ. 6). ან კიდევ: „ჟურნალისტიც ხომ ცხოვრების ლაბირინთებში დაძვრება (!), მოუსვენრად დასუნსულებს (!) ხან აქ, ხან იქ და იწერს

ყოველივეს... ჟურნალისტსაც ფხიზელი თვალი-ყური უნდა ჰქონდეს... ჟურნალისტს შიშის გრძნობაც საკმაოდ უნდა ჰქონდეს“ (გვ. 9). არა მგონია, ვ. გოზალიშვილის რომელიმე კოლეგას ესიამოვნოს თავისი პროფესიის ასეთი დახასიათება, სადაც ჟურნალისტი, ბევრი რომ არ ვთქვათ, ლამის ჩვეულებრივ მეძებართანაა გაიგივებული.

ვ. გოზალიშვილს თავის რომანში ერთგან ასეთი რამ აქვს ნათქვამი: „ყველა ხომ გენერალი ვერ იქნება. ზოგი ოფიცერია, სხვადასხვა რანგის ოფიცერი. მწერლობაც ასეა, ყველა ერთი რანგისა ვერ იქნება. სხვადასხვა რანგის მწერლები ერთმანეთს ავსებენ, საჭირო საქმეს აკეთებენ“ (გვ. 75). რაც მართალია — მართალია!..

მაგრამ ჰქვია კი ამას „საჭირო საქმის გაკეთება“?

კრიტიკული მენიშვნები კრიტიკაზე

უკვე ორ წელზე მეტი დრო გავიდა მას შემდეგ, რაც გამოქვეყნდა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილება ლიტერატურულ-მხატვრული კრიტიკის შესახებ. ამ დიდმნიშვნელოვან დოკუმენტში ერთხელ კიდევ მკაფიოდ აღინიშნა, თუ რა დიდი როლი ეკისრება ლიტერატურულ კრიტიკას მხატვრული ლიტერა-

მეტი პატივად!

ტურის წინაშე მდგომი გრანდიოზული ამოცანების შესასრულებლად.

ორი წელი სავსებით საკმარისი დროა იმისათვის, რომ ჩვენს ლიტერატურულ და შემოქმედებით ორგანიზაციებს სათანადო დასკვნები გაეკეთებინათ სკკპ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილებიდან და თავიანთი მუშაობა გარდაექმნათ პარტიის მითითებათა განსახორციელებლად. ახლა უკვე შეიძლება ვილაპარაკოთ ამ მუშაობის პირველ შედეგებზე და გა-

ზურაბ ჭუმბურიძე

ნვსაზღვრით მიღწეული წარმატებანი თუ ჯერ კიდევ აღმოუფხვრელი ნაკლოვანებანი.

საერთოდ შეიძლება ითქვას, რომ ჩვენი ლიტერატურულ-შემოქმედებითი ორგანიზაციების მუშაობაში და ჩვენს სალიტერატურო პრესაში უკვე იგრძნობა გარკვეული დადებითი მოვლენები: გახშირდა დისკუსიები, იმატა კრიტიკულმა წერილებმა და წიგნებმა, რომლებშიც უფრო საფუძვლიანად არის გაანალიზებული ლიტერატურული პროცესის დამახასიათებელი ნიშნები თუ ცალკეული ნაწარმოებები, გაიზარდა მომთხროვნელობა კრიტიკის პროფესიული დონისადმი, გამახვილდა ყურადღება თანამედროვეობის აქტუალურ სოციალურ, ესთეტიკურ და ეთიკურ პრობლემებზე. მაგრამ აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ სალიტერატურო კრიტიკის გააქტიურების, მისაპროფესიული დონის ამაღლების პროცესი ჯერჯერობით ნელა მიმდინარეობს; ჯერ კიდევ ცოტაა მებრძოლი, პრინციპული კრიტიკული წერილები, რომლებშიაც მოცემული იქნებოდა „თანამედროვე მხატვრული პროცესის მოვლენების, ტენდენციებისა და კანონზომიერებათა ღრმა ანალიზი“, ჯერ კიდევ არაინვიათია სახობო წერილები,

რომლებიც „შეიცავენ დაუსაბუთებელ კომპლიმენტებს, სჯერდებიან ნაწარმოების შინაარსის ზერელე გადმოცემას, წარმოდგენას ვერ გიქმნიან მის რეალურ მნიშვნელობასა და ღირებულებაზე“; ჯერ კიდევ იწერება რეცენზიები შედარებით უმნიშვნელო ნაწარმოებებზე, მაშინ როცა უყურადღებოდ რჩება ბევრი უფრო მნიშვნელოვანი და საინტერესო ნაწარმოები.

ყოველივე ამას ადვილად დაინახავს მკითხველი, თუ თვალს გადააელვებს ჩვენს ლიტერატურულ პერიოდიკას.

„ლიტერატურულ საქართველოს“ ჩვენს სალიტერატურო ორგანოთა შორის განსაკუთრებული ადგილი უკავია. მისი ვალია იყოს ჩვენი მწერლობის სარკე და ოპერატიულად ეხმაურებოდეს ყოველ ახალ მოვლენას, მაგრამ გარდა ამისა, რაკი ჯერჯერობით ჩვენს რესპუბლიკაში არ არსებობს სპეციალური გაზეთი, რომელიც ქართული კულტურის საკითხებს გააშუქებდა, „ლიტერატურულ საქართველოს“ უხდება ნაწილობრივ მაინც შეავსოს ეს ხარვეზი და სათანადო ყურადღება დაუთმოს ხელოვნებისა და მეცნიერების საკითხებსაც. ეს გარემოება, რა თქმა უნდა, ართუ-

ლებს რედაქციის მუშაობას, მაგრამ გაზეთი საერთოდ წარმატებით ართმევს თავს მის წინაშე მდგომ ამოცანებს და ფართო პოპულარობით სარგებლობს მკითხველთა შორის, მის ხმას ინტერესით უგდებს ყურს ქართული კულტურის გულშემატკივართა მრავალათასიანი არმია.

ცხოვრება წინ მიდის, იზრდება „ლიტერატურული საქართველოს“ მკითხველთა წრე, მათი გემოვნება, მოთხოვნილება, იზრდება გაზეთის ტირაჟი, მაგრამ მისი პერიოდულობა და მოცულობა კი უცვლელი რჩება. დიდი ხანია მომწიფდა საკითხი, რომ გაზეთს დაემატოს ორი ვვერდი მაინც, თუ მეტი არა, მაგრამ ეს საკითხი ჭერჭერობით კვლავ გადაუჭრელი რჩება.

ასეთ პირობებში გაზეთს მით უფრო მოეთხოვება სრულად გამოიყენოს თავისი შესაძლებლობანი, თავისი ფურცლები დაუთმოს მხოლოდ განსაკუთრებით საინტერესო და მაღალმხატვრულ ნაწარმოებებს, მხოლოდ პრინციპულ და საქმიან კრიტიკას, მხოლოდ აქტუალური საკითხებისა და მნიშვნელოვანი მოვლენების გაშუქებას.

ამ მხრივ „ლიტერატურულ საქართველოში“ ზოგი რამ მოსაგვარებელია: ზომიერ მეტია საზე-

იმო და საიუბილეო წერილები, საინფორმაციო ხასიათის მასალები, სხვადასხვა ყურნალ-გაზეთებიდან გადმობეჭდილი წერილები და რეცენზიები...

ხშირად, თუ მთელი ნომერი არა, მთელი გვერდები მაინც დათმობილი აქვს მწერალთა საიუბილეო თარიღებისადმი მიძღვნილ მასალებს. რასაკვირველია, ამაში ცუდი არაფერია, როცა საქმე ეხება კლასიკოსებს, რომელთა შემოქმედების ანალიზი და პრობაგანდა სალიტერატურო გაზეთის უშუალო მოვალეობაა.

შარშან დიდი ზეიმით აღინიშნა ვლადიმერ მაიაკოვსკისა და ვლადიმერ ტაბიძის დაბადების 80 წლისთავი. საბჭოთა ლიტერატურის ამ კორიფეებს სალიტერატურო გაზეთმა დამსახურებულად მიუძღვნა სპეციალური ნომრები; მათდამი მიძღვნილი არაერთი საინტერესო წერილი დაიბეჭდა გაზეთის სხვა ნომრებშიც. მათ შორის აღსანიშნავია ბ. ყლენტიის „უკანასკნელი შეხვედრები ვლადიმერ მაიაკოვსკისთან“, გრ. აბაშიძის „ჩვენი ეპოქის დიდი პოეტი“, ა. ვასაძის „ესმოდა სახე მელოდიების“, ვლ. ლეონოვიჩის „გმადლობთ, ქართველნო, გალაკტიონისთვის“. საიუბილეო ხასია-

თს სხვა წერილებიდან ინტერესით იკითხება გრ. აბაშიძის „შანდორ პეტეფი“, მ. ჯგუბურიას „პოეტის გახსენება მისივე სტრიქონებით“ და სხვანი.

მაგრამ, ჩვენი აზრით, ზოგჯერ გაზეთის ფურცლებზე გამოქვეყნებულ საიუბილეო წერილებსა და მილოცვებში დაცული არ არის ზომიერება. გვხვდება ქარბი ქებადიდება, გამეორებანი. კეთილი სურვილებით საგსე მისალოცი წერილების სიმრავლეს, ვფიქრობთ, აჯობებდა გაზეთს გამოექვეყნებინა ერთი ან ორი კვალიფიკაური კრიტიკული წერილი, რომელშიც მოცემული იქნებოდა მწერლის ლიტერატურული პორტრეტი ან მისი შემოქმედების ანალიზი.

„ლიტერატურულ საქართველოში“ (ასევე სხვა ყურნალ-გაზეთებშიც) წესად არის ქცეული გადამობეჭდვა იმ წერილებისა, რომლებიც ჩვენს მწერლებზე თუ მათ ცალკეულ ნაწარმოებებზე ქვეყნდება მოძვე რესპუბლიკებში ანდა უცხოეთში. მარტო შარშან გაზეთმა ათამდე ასეთი წერილი გადამობეჭდა. მათი უმეტესობა ქართველ მკითხველს ახალს ბევრს არაფერს ეუბნება. ამიტომ შეიძლება დადგვრებოდით მხოლოდ მოკლე ინფორმაციას. რომ მავანი ავტორის წიგნი მავანს „კრიტიკა“ № 7.

ენაზე გამოიცა და მას მავან გაზეთსა თუ ყურნალში ასეთი და ასეთი რეცენზია მიეძღვნაო. გადამობეჭდვა კი სასურველია მხოლოდ მაშინ, როცა წერილს რაიმე განსაკუთრებული და პრინციპული მნიშვნელობა აქვს, როცა ქართველი მწერალი ან მისი ნაწარმოები ახლებურად, ორიგინალური კუთხით არის დანახული.

„ლიტერატურული საქართველოს“ ღირსებაა, რომ იგი არ იფარგლება მხოლოდ ვიწრო ლიტერატურული სფეროთი და აშუქებს მეცნიერებისა და კულტურის საკითხებს, აქვეყნებს რეცენზიებს თეატრალურ დადგმებზე, კინოფილმებზე, მეცნიერულ ნაშრომებზე, ადგილს უთმობს მცირეფორმიან მეცნიერულ გამოკვლევებსაც ფართო მკითხველი საზოგადოებისათვის საინტერესო საკითხებზე. ყოველივე ეს კარგია, მაგრამ ზომიერების დაცვა ამ მხრივაც საჭიროა. მაგალითად, შარშან 13 აპრილის ნომერში დაიბეჭდა ს. სხირტლაძის წერილი „ორი სახელის იდენტურობის გამო“, რომელიც ეხებოდა საკუთარი სახელის ორ ფორმას: ნიკოლოზ და ნიკოლოზ. ამ საკმაოდ ვრცელი წერილის თემა არსებითად შეიძლება მოკლე შენიშვნით ამოწურულიყო.

მისასალმებელია, რომ გაზეთმა

საგანგებო ყურადღება დაუთმო მეცნიერულ-პოპულარულ ლიტერატურას და 30 ნომერზე ნომერში გამოაქვეყნა ნ. დუმბაძის, მ. წიკლაურისა და ა. შენგელიას წერილები ნ. კეცხოველის, ა. ლეკიაშვილის, ე. ხარაძისა და ჯ. ნადირაძის წიგნებზე. ეს წერილები თუ რეცენზიები დიდი სიყვარულით და საქმის ცოდნითაა დაწერილი, მაგრამ ერთი კი მიანც უნდა ითქვას: იმავე წიგნებს „ლიტერატურულ საქართველოში“ ადრეც (ოღონდ სხვადასხვა დროს) მიეძღვნა ცალ-ცალკე რეცენზიები, ხოლო ერთი წიგნის რამდენჯერმე რეცენზირება ერთი ირგანოს ფურცლებზე მხოლოდ ნაშინ არის გამართლებული, თუ შეფასება სხვადასხვაგვარია. ამჯერად კი საქმე ასე არ ყოფილა. მაგალითად, ჯ. ნადირაძის „არქეოლოგიური ნარკვევების“ შესახებ „ლიტერატურულ საქართველოში“ ჯერ 19 იანვარს დაიბეჭდა გ. ნათენაძის რეცენზია, შემდეგ კი — 30 ნომებერს ა. შენგელიასი. ორივე რეცენზენტი დადებითად აფასებს წიგნს, რეცენზიების სათაურიც სავსებით ერთნაირია (გამეორებულია წიგნის სათაური).

„ქართული ხალხური პოეზიის“ I ტომს გაზეთმა ჯერ 19 იანვარს ვრცელი ანოტაცია უძღვნა, შემ-

დეგ 13 აპრილს — ალტდა არაბულის რეცენზია „მცირე შენიშვნების“ სათაურით, ბოლოს კი — 31 აგვისტოს ალექსი ჭინჭარაულის წერილი, რომელსაც გაზეთის მთელი გვერდი უჭირავს. ამ რეცენზიებში (განსაკუთრებით — მესამეში) წიგნის ზეგრი არსებითი ნაკლია აღნიშნული და საყურადღებო შენიშვნებია გაკეთებული, მაგრამ მიანც იბადება კითხვა: რამდენად გამართლებულია ასეთი ინტერესი ხალხური პოეზიის ერთი ტომისადმი, როცა თანამედროვე ქართული ლიტერატურის არაერთი ნაწარმოება გაზეთის ყურადღების გარეშე დარჩა?

ყოველივე ეს საფუძველს გვაძლევს ვთქვათ, რომ „ლიტერატურულ საქართველოს“ შეუძლია უფრო ეკონომიურად გამოიყენოს თავისი ფურცლები და მეტი ყურადღება დაუთმოს თანამედროვე ლიტერატურული ცხოვრების ძირითად და აქტუალურ მოვლენებს.

„ლიტერატურული საქართველოს“ ფურცლებზე შარშან გამოქვეყნებული წერილებიდან აღსანიშნავია ჩვენი ცნობილი მწერლისა და კრიტიკოსის გიორგი ნატროშვილის ორი წერილი: „მწერალი და ცხოვრება“ (9. II) და

„დღევანდელსა და სახვალიოზე“ (3. VIII). მართალია, ეს წერილები უფრო პუბლიცისტურია და არა ლიტერატურულ-კრიტიკული, მაგრამ მათში დაყენებული მეთად აქტუალური და საჭირობო-როტო საკითხები განხილულია ლიტერატურასთან მჭიდრო კავშირში, ლიტერატურული მასალის მოშველიებით.

როგორც ნატროშვილი აღნიშნავს, მორალური ატმოსფეროს გაწმენდისა და გაჯანსაღებისათვის ბრძოლა მწერლობის უპირველესი ამოცანაა. როცა გარკვეულ წრეებში მოხდა საზოგადოებრივი შეგნების დეფორმაცია, გაიღვიძა მოხვეჭის ბნელმა ინსტიქტმა, გაჩნდა სოციალური წყლულები და ეს წყლულები თავის დროზე გამოიტანა მზის სინათლეზე ქართულმა მწერლობამ. თანამედროვე ქართულ მწერლობას, კერძოდ ჩვენს პროზას ამ მხრივ დიდი დამსახურება მიუძღვის: „მან ჯერ ისევ ადრე შეამჩნია ბევრი რამ და შეამზადა საზოგადოებრივი აზრი და ფსიქოლოგიური ატმოსფერო იმ მძაფრი, დაძაბული, არა იოლი, უკომპრომისო ბრძოლისთვის, რაც რესპუბლიკის პარტიულმა ორგანიზაციამ ესოდენი წარმატებით დაიწყო და აგრძელებს ყოველგვარი მანკიერების, ხარბი მომს-

ვეჭელური ინსტიქტების აღმოსაფხვრელად“.

კრიტიკოსი სავესებით სწორად შენიშნავს, რომ „ნეგატიურს, ჩამორჩენილს, ჩრდილოვანს ჩვენი პროზა კარგად ებრძვის, მაგრამ პოზიტიურს ვერ აჩვენებს. არა და, ბრძოლის წარმატებისა და თვით რეალიზმის პრინციპების შესაბამისად, სწორედ ამ ნათელისა და ჩრდილოვანის ესოდენ მძაფრი კონტრასტები, კეთილი და ბოროტი საწყისების ბრძოლის ჩვენება არის საჭირო, თორემ უამისოდ სურათი ცალმხრივი გამოდის“.

აქედან გამომდინარე, კრიტიკოსი ჩვენი სიტყვის ოსტატების წინაშე აყენებს ამოცანას: ახალ ქართულ რომანებსა და მოთხრობებში ასახონ ჩვენი დროის მთავარი გმირი, მშრომელი ქართველი ვაჟკაცი, ვინც განასახიერებს დღევანდელ საქართველოს, ისე როგორც თავის დროზე საქართველოს განასახიერებდა ოთარაანთ ქვრივი ან ელგუჯა.

საერთოდ უნდა ითქვას, რომ ქართული კრიტიკა ბოლო დროს სულ უფრო და უფრო ხშირად აყენებს მწერლობის წინაშე თანამედროვე გმირის პრობლემას. ეს საკითხი დასმულია ტ. კვანცილაშვილისა და ა. ბაქრაძის წერილებშიც (ტ. კვანცილაშვილის

წერილი „მისაბაძი გმირიც გვჭირდება“ დაიბეჭდა „ახალგაზრდა კომუნისტში“ 9. VI, 1973 წ., ა. ბაქრაძისა — სათაურით „ზნეობრივი გმირისათვის“ — „ლიტერატურულ საქართველოში“ 26. X. 1973 წ.).

ა. ბაქრაძე თავის წერილში საკითხს თავისებური კუთხით აყენებს: „ქართული კრიტიკა ხშირად წერს და ითხოვს, შრომისა და ბრძოლის გმირები უნდა ასახოს სიტყვაკაზმულმა ლიტერატურამ. მართალი და აუცილებელი მოთხოვნაა, მაგრამ რატომღაც უყურადღებოდ ვტოვებთ გმირობის კიდევ ერთ სახეობას — ზნეობრივ გმირობას“.

ვფიქრობთ, ნამდვილი გმირი წარმოუდგენელია ზნეობრივი სიწმინდისა და სიფაქიზის გარეშე, ასე რომ, როცა ჩვენი კრიტიკა მოითხოვს შრომისა და ბრძოლის გმირთა დახატვას, ეს თავისთავად ზნეობრივი სისპეტაკის ჩვენებასაც გულისხმობს. გასაგებია, რომ ა. ბაქრაძე ყურადღებას ამახვილებს გმირობის გამოვლინებაზე სწორედ ზნეობის სფეროში, მაგრამ მაინც, ჩვენი აზრით, მის დებულებას სჭირდება ერთგვარი დაზუსტება, რათა ზნეობრივი გმირისა და შრომის ან ბრძოლის გმირის არსებითი დაპირისპირება არ გამოგვივიდეს.

ა. ბაქრაძის ხსენებული წერილი კიდევ ერთ შენიშვნასაც იწვევს: როცა კრიტიკოსი თანამედროვე ქართულ მწერლობაში ზნეობრივი გმირის დახატვის ცდებს ეხება (გიორგი კალანდარია ნ. შუღლისკირის „თუთარჩელადან“, ზაალ ანჯაფარიძე ე. ყიფიანის „ცაში ასროლილი ქუდე-ბიდან“), მას აქვე უნდა გახსენებოდა გ. ფანჯიკიძის „თვალი პატიოსანის“ მთავარი გმირი ოთარ ნიჟარაძეც.

შარშან „ლიტერატურული საქართველოს“ ფურცლებზე რამდენიმე საყურადღებო წერილი გამოაქვეყნა ახალგაზრდა კრიტიკოსმა ჯანსუღ ღვინჯილიამ. ესენია: „დამაფიქრებელი კითხვა“ (23. III), „ლიტერატურული პაექრობის კარგი ტონისათვის“ (24. V), „ერთი ლექსის სივრცე“ (28. IX), „ქართული კულტურის ღვიძლი საქმე“ (21. XII) თუ გავიხსენებთ ჯ. ღვინჯილიას იმ წერილებსაც, რომლებიც გასულ წელს რესპუბლიკის სხვა ყურნალ-გაზეთებში დაიბეჭდა, სიამოვნებით უნდა დავასკვნათ, რომ მათი ავტორის სახით ქართულ კრიტიკას საიმედო ძალა შეემატა.

წერილში „ლიტერატურული

პაექრობის კარგი ტონისათვის“ ავტორი სავესებით სწორად აღნიშნავს, რომ „თანამედროვე ქართული სალიტერატურო კრიტიკის ერთ-ერთი ძირითადი ნაკლი კამათის კულტურის დაბალი დონეა“ და კონკრეტული მაგალითები მოჰყავს ამის საილუსტრაციოდ.

„დამაფიქრებელი კითხვა“, რომელიც დასმულია ჯ. ღვინჯილიას მეორე წერილში, შემდეგია: საითკენ მიდის ქართული ლექსი? ამავე საკითხს გაზეთი კვლავ უბრუნდება 30 ნოემბერს გამოქვეყნებულ წერილში „ფიქრები თანამედროვე ქართულ პოეზიაზე“. ზემოხსენებული ორი წერილიდან უფრო ვრცელი და საინტერესოა „ფიქრები თანამედროვე ქართულ პოეზიაზე“. წერილის ავტორის აზრით, დროა გაირკვეს ტრადიციულ ქართულ ლექსთან მიმართება და დადგინდეს, რა გვესმის ჰემმარიტ ტრადიციულობად: ზედაპირული ნიშნები თუ სიღრმისეული სულისკვეთება. „ტრადიციულობასთან მიმართება გასარკვევია იმიტომაც, რომ თანამედროვე ქართულ პოეზიაში შემინევა ტენდენციები საუკუნეობით ჩამოყალიბებული ქართული ლექსის მდიდარი ნიშნების კარგვისა, შეიმჩნევა უსახო განცდის, არაქართული სულის-

კვეთების, ხელოვნურად გაუცხოებული ფსიქოლოგიის და ნასხვისარი განწყობილების დემონსტრირება“.

განსაკუთრებით საყურადღებოდ მიგვაჩნია წერილის ის ნაწილი, რომელიც შეეხება ვერლიბრს ჩვენს პოეზიაში. „ქართულ პოეზიაში ვერლიბრი იმდენად მოძლავრდა, — წერს ავტორი, — რომ თავისთავად გაჩნდა კითხვა, იგი ჩვენი პოეზიის განვითარების გზის ბუნებრივი ნაყოფია, თუ ერთგვარი ლიტერატურული მოდურობა?.. არის თუ არა ვერლიბრი ქართული ლექსის განვითარებისათვის ბუნებრივი გზა და შეერწყმის თუ არა იგი ქართულ პოეტურ კულტურას? ვერლიბრი უცხოური პოეზიის გავლენამ მოამძლავრა, თუ იგი ისტორიული წიალიდან ამოიზარდა? თანამედროვე პოეზიის ეს საყოველთაოდ გავრცელებული ფორმა მართლა უფრო სრულყოფილად გამოხატავს დღევანდელი ადამიანის სულიერ ცხოვრებას, თუ იგი მხოლოდ ზოგიერთი ერის სულიერი წყობის შესაფერია მხოლოდ და სხვებისთვის, კერძოდ ჩვენთვის, ორიგინალურობის წყურვილით ატაცებული ფორმა?“

„შესასწავლია თანამედროვე ქართული პოეზიის რითმის პრო-

ბლემა, — განაგრძობს კრიტიკოსი. — გადარბდა თუ არა იგი თვისობრივად ვალაკტიონის შემდეგ და ამის მიზეზი უფრო ობიექტურია თუ სუბიექტური, ე. ი. სულიერი ცხოვრების გამოსახატავად გამოყენებული ახალი ფორმები იწვევს რითმისადმი ყურადღების მოდუნებას თუ, უბრალოდ, ძლიერი ტალანტი არ ამაგრებს მას?“

მართალია, აქ ძირითადად მხოლოდ კითხვებია დასმული, მაგრამ ამ კითხვების ასე ჭიქურ დაყენებაც დამსახურებად უნდა ჩავუთვალოთ წერილის ავტორს და უნდა დავეთანხმოთ მას, რომ ამ საკითხებზე ლიტერატურული დისკუსიის გამართვა ყოველმხრივ მომწიფებულია და ფრიად სასარგებლო იქნება.

პოეტური ფორმის საკითხებს, ბუნებრივია, გაზეთში გამოქვეყნებულ სხვა წერილებშიც ეთმობა ყურადღება, კერძოდ, ისეთ წერილებშიც, რომლებიც ცალკეული პოეტების შემოქმედებას ან კონკრეტულ ნაწარმოებებს ეხება. მხედველობაში გვაქვს, სახელდობრ, გ. ასათიანის „ვიდრე ის ტოტი ორხევა“ (24. VIII) და გ. მალულარის „პოეტის ახალი წიგნი“ (16. XI). პირველი ეხება ბესიკ ხარანაულის პოემას „ხეიბარ

თოჯინას“, მეორე — ლია სტურუას ლექსთა კრებულს.

ლ. სტურუაც და ბ. ხარანაულიც ვერლიბრის ნიჭიერი ოსტატები არიან უახლეს ქართულ პოეზიაში და, ბუნებრივია, მათ ნაწარმოებებს რეცენზენტები დადებით შეფასებას აძლევენ. ცხადია, კრიტიკოსები რითმიანი ლექსის წინააღმდეგ არ ილაშქრებენ, მაგრამ აშკარად თავისუფალ ლექსს ანიჭებენ უპირატესობას, როცა აცხადებენ: „ზოგიერთი თანამედროვე პოეტის ლექსს რითმა მძიმე ბორკილივით ჰკიდია, სუნთქვის საშუალებას არ აძლევს აზრს, ზოგზე კი თუნუქის მსუბუქი ეყვანივით უღარუნობს“ (გ. ასათიანი); ანდა: „უროთმო ლექსებს ზოგიერთი პოეტი იმიტომ კი არ წერს, რომ რითმა შემოაკლდა ან გარკვეულ ბგერათა რივის უღერადობის შესაბამისი ბგერები ვერ მოუნახავს, არამედ იმიტომ, რომ რითმის ფორმალური მხარე საშუალებას არ აძლევს ზუსტად გადმოსცეს აზრის ან გააზრებული განცდის ნიუანსები. გარდა ამისა, მათ მიაჩნიათ, რომ რითმის მუსიკალური, სიმღერისათვის დამახასიათებელი უღერადობა ცოტათი ამსუბუქებს ღრმა აზრის ან ღრმა განცდის დიფერენცირებულ

მნიშვნელობას“ (გ. მალულარია).

თუ რიტმული და რითმოვანი ლექსების მთხზველბად მაინც-დამაინც უნიჭო პოეტებს ვიგულისხმებთ, მოტანილ ციტატებში სადავო თითქოს არაფერია, მაგრამ რას ერჩით, მეგობრებო, ჩვენს შესანიშნავ პოეტებს, რომლებიც მშვენივრად ახერხებდნენ და ახერხებენ ღრმა აზრისა თუ განცდის გამოხატვას რითმიანი ლექსით და რომელთაც რიტმი ან რითმა ხელს კი არ უშლის, პირიქით, ხელს უწყობს მეტი ემოციური ზეგავლენა მოახდინონ მკითხველზე!

ჩვენ შორსა ვართ იმ აზრისაგან, რომ ურითმო ლექსი ან ვერლიბრი ქართული პოეზიისათვის სრულიად უცხოა და მიუღებლად მივიჩნით, მაგრამ ისიც ვიცით, რომ ქართველი მკითხველი დღემდე რითმიან ლექსს უფრო ეწყობა, აიტაცებს, იზებირებს და ჭირსა თუ ლხინში იმველიებს მას.

ანგარიში უნდა გაეწიოს ლექსის მესამე სახესაც, რომელსაც თითქოს საშუალო ადგილი უკავია კლასიკურ ლექსსა და ვერლიბრს შორის. ასეთი ლექსი აგებულია არათანაბარმარცვლიანი ტაეპების მონაცვლეობაზე, რაც მეტრული კანონზომიერების სახეს არ ატარებს. თანამედროვე ქართულ პოეზიაში მას განსაკუ-

თრებით ხშირად მიმართავს მურმან ლებანიძე. სწორედ მ. ლებანიძის პოეზიაზე დაკვირვება უდევს საფუძვლად ა. ხინთიბიძის წერილს „ფიქრები თანამედროვე ვერსიფიკაციაზე“ („ლიტერატურული საქართველო“, 5. VI). მკვლევარის აზრით, „ავტორისეული ტენდენცია — რაც შეიძლება, გაექცეს კლასიკურ სტილს. მართალია, აქცენტური მოწესრიგების ილუზიას ქმნის, მაგრამ პრინციპში ვერ სცილდება ტრადიციული ლექსწყობის ხერხემალს, მოწყვეტილი არ არის დედაძარღვს ქართული მეტრიკისა“. ერთი სიტყვით, მ. ლებანიძე ძირითადად მაინც კლასიკური, ტრადიციული ლექსწყობის ნიადაგზე ღვას და არა ვერლიბრისა. ასეთია ამ წერილის ძირითადი დასკვნა.

გ. ასათიანმა, გარდა ზემოთ ნახსენები წერილისა, რომელიც ბ. ხარანაულის პოემას ეხება და ღია წერილის ფორმით არის დაწერილი, შარშან „ლიტერატურული საქართველოს“ ფურცლებზე გამოაქვეყნა აგრეთვე ფრცველი კრიტიკული სტატია „დიდი მოლოდინის“ სათაურით (იხ. 13, 20, 27 აპრილის ნომრები). მას ქვესათაურად აქვს „კრიტიკული ჩანაწერები თანამედროვე პროზის გამო“. ებრძვება ამ წერი-

ღის გაგრძელებაა „ჰუმანურობის პრობლემა დღევანდელ ქართულ პროზაში“, რომელიც „მარშანგე ყურნალ „ცისკრის“ მეცხრე ნომერში დაიბეჭდა.

ეს წერილები, როგორც თვითონ ავტორი შენიშნავს, ჩვეულებრივ მიმოხილვას არ წარმოადგენს. მისი აზრით, „გასული ათწლეული ქართულ მწერლობაში იყო ჰუმანური ინტერესების შემდგომი გაღრმავების წლები“, და კრიტიკოსი ცდილობს გვიჩვენოს, თუ როგორ დგას ჰუმანურობის პრობლემა 60-იანი წლების ქართულ პროზაში.

მწერლობის რომელიმე მოკლე პერიოდის დამახასიათებელი ნიშნების შემჩნევა არც ისე ადვილია, რადგან ერთი პერიოდი მეორისაგან ჩინური კედლით როდია გამიჯნული და ესა თუ ის ნიშანი წინა პერიოდების წიაღშივე ისახება. ეს ითქმის მით უფრო ჰუმანიზმის შესახებ, ურომლისოდაც მწერლობა საერთოდ არ არსებობს. მიუხედავად ამ სიძნელისა, ვფიქრობთ, გ. ასათიანმა სწორად შენიშნა ზოგიერთი დამახასიათებელი თავისებურება თანამედროვე ქართულ პროზაში ჰუმანიზმის პრობლემის გაშუქების მხრივ.

„სალიტერატურო კრიტიკის არსებობა, — წერს გ. ასათიანი,

— ყოველგვარ აზრს მოკლებულია, თუ ის თავისი საგნის მთავარ თემას ვერ ჩასწვდა, სათანადოდ ვერ გაიაზრა მისი შინაარსი და მხოლოდ ლიტერატურული ფაქტების აღწერით ან დილეტანტური შემფასებლობით დაკმაყოფილდა. კრიტიკული აზროვნება... იწყება სწორედ იქ, სადაც თავდება მიმოხილვა და შეფასება, როდესაც კრიტიკოსი თვითონ დგება შემოქმედის, მაძიებლის როლში, ნათლად გრძნობს თავისი საქმის სიმძიმეს — ჰუმანობისა და მოძრაობის ყველა მტკიცეულ სიმბტომს და სწორედ ამ ტყვილით რწმუნდება, რომ მისი ხელობა უბრალო დამატება არაა „მხატვრული“ ლიტერატურისა, არამედ რეალური საჭიროებით გაპირობებული ახალი ფასეულობის შექმნის ცდა“.

თვითონ გ. ასათიანის წერილები სწორედ ასეთი „ახალი ფასეულობის შექმნის ცდა“ და არცთუ წარუმატებელი ცდა. ამ წერილებში იგრძნობა ღრმა დაფიქრება ცხოვრებისა და ლიტერატურის მტკიცეულ საკითხებზე, იგრძნობა დიდი შინაგანი კულტურა. ისინი ისევე ლაღად და ინტერესით იკითხება, როგორც კარგი მხატვრული ნაწარმოები.

„დიდ მოლოდინში“ ავტორი აღნიშნავს, რომ „პოეზია საქართველოში არ თმობს საუკუნეების მანძილზე მოპოვებულ მდგომარეობას, მაგრამ პრობლემათა მთავარი სიმძიმე 60-იანი წლებიდან მაინც პროზას აწვება“. პრობლემათა სიმძიმის ცენტრის პროზისაკენ გადასაცვლებას მოჰყვა 60-იან წლებში „დიდი გადასახლება“ პოეტებისა პროზაში. პოეტებმა, რომლებიც პროზის ერთ ამეტყველდნენ, ახალი ქედრადობა შესძინეს მას.

გ. ასათიანი მოკლედ, მაგრამ მკაფიოდ ახასიათებს ცალკეულ მწერლებსა თუ ნაწარმოებებს, გამოყოფს მათ დამახასიათებელ თავისებურებებს. კრიტიკოსის საყვარელი ხერხია შედარება-დაპირისპირება. ასე ერთიმეორესთან შეპირისპირების გზით არის დახასიათებული, მთავალითად, მ. ელიოზიშვილის „ბებერი მეზურნეები“ და ა. სულაკაურის „ტალღები ნაპირისაკენ მიისწრაფიან“, თ. ჭილაძე და გ. გეგეშიძე, რ. ჭეიშვილი და ნ. წულეისკირი და სხვანი.

„დიდი მოლოდინის“ ნაკლია ერთგვარი სქემატურობა. რაკი ასეთი დიდი და საინტერესო საუბარი წამოიწყო, კრიტიკოსს უფრო ვრცლად უნდა განეხილა თანამედროვე ქართული პროზის

თვალსაჩინო ნიმუშები. მეორეც, მას უყურადღებოდ არ უნდა დაეტოვებინა ისეთი მნიშვნელოვანი ნაწარმოებები, როგორცაა ლ. მრელაშვილის „ყაბახი“, რ. ჯაფარიძის და გ. ფანჯიკიძის რომანები და სხვანი. მაგრამ საერთოდ ამ წერილში იგრძნობა დიდი პროფესიული კულტურა, იგრძნობა ზრუნვა ქართული მწერლობის ბედზე. მიუხედავად იმისა, გაცივნიარებთ თუ არა კრიტიკოსის ცალკეულ დებულებებს და მისეულ შეფასებებს, შეუძლებელია გულგრილი დავრჩეთ წერილში აღძრული მწვავე პრობლემების მიმართ, არ გავციტაცოს მისმა შინაგანმა პათოსმა.

ამიტომ მე ვერ დავეთანხმები რ. მიშველაძეს, რომელმაც შარშან „ლიტერატურული საქართველოს“ ფურცლებზე (21. XII) პოლემიკა გაუმართა გ. ასათიანს და უარყოფითი შეფასება მისცა მის წერილს. ჩემი აზრით, რ. მიშველაძე ამ კამათში წვრილმანებს გამოედევნა და დავა დაუწყო გ. ასათიანს ისეთ ცალკეულ ფრაზებზე, რომლებიც ავტორს ჰიპერბოლურად ჰქონდა ნახმარი („უამთა შემაჯამებელი თაობა“, „ბედნიერების შკალა“, „დრო პირველკლასელი მოწაფის მეფური დაუდევრობით შლის დაფაზე ყველა წინაღლით წერ-

ტილდასმულ ჯამს“ და სხვა).

ზოგჯერ თბონენტი თავის კოლევას ისეთ რამეს სდებს ბრალად, რაც მისი წერილიდან სულაც არ გამოდინარეობს. საყოველთაოდ ცნობილი ჭეშმარიტებაა, რომ ქართული პროზა ღარიბია ინტელიგენტთა სახეებით. ეს აღნიშნა გ. ასათიანმაც, რომელმაც ამ მხრივ პირველ ცდად ი. ჭავჭავაძის არჩილი და კესო მიიჩინა და თანაც დასძინა, შემდგომშიაც მხოლოდ რამდენიმე ინტელიგენტის სახე გამოიკვეთა მეტად მკრთალ ფონზეო. მათი ჩამოთვლა კრიტიკოსს არ მიუჩნევია საჭიროდ, რადგან ამჯერად საკითხს სპეციალურად არ ეხებოდა. რ. მიშველაძის წერილიდან კი ისე გამოდის, თითქოს გ. ასათიანს არ ახსოვდეს ან განგებ ივიწყებდეს ქართულ ლიტერატურაში დახატულ ინტელიგენტთა სახეებს (მაგალითად, კონსტანტინე სავარსამიძეს).

მიმოხილვითი ხასიათის წერილებიდან, რომლებიც შარშან „ლიტერატურული საქართველოს“ ფურცლებზე დაიბეჭდა, აღსანიშნავია კიდევ ერთი წერილი — ზუგუზარ წერეთლის „ქართული ახალგაზრდული მწერლობის ზოგიერთი საკითხისათვის“. მასში ყურნალ „ცისკრის“ ფურცლებზე 1972-73 წლებში გა-

მოქვეყნებული მხატვრული პროდუქცია არის განხილული, მაგრამ ძირითადად ყურადღება გამახვილებულია ახალგაზრდა მწერლებთან მუშაობის საორგანიზაციო მხარეზე. ახალგაზრდა შემოქმედთა ნაკლოვანი მხარეების აღნიშვნისას ავტორი მხოლოდ ასეთი ზოგადი მსჯელობით იფარგლება: „იდეური და ნათელი ლექსების ფონზე მაინც შევხვდებით ხოლმე პრეტენზიულ, ფილოსოფიური სენტენციებით შექმნილ ლექსს, სადაც ახალგაზრდა ავტორის პოზიცია ბუნდოვანია და სათქმელიც ბოლომდე არ არის ნათქვამი. ასეთი პოეტური ექსპერიმენტები მკაცრად უნდა უკუვაგდოთ“. აჯობებდა, კრიტიკა უფრო კონკრეტული და ზუსტი ყოფილიყო, თორემ ასეთ ზოგად შენიშვნებს, როგორც ცნობილია, თავის თავზე არავინ ღებულობს.

ჩვენ უყურადღებოდ არ დავვიტოვებია შარშან „ლიტერატურულ საქართველოში“ დაბეჭდილი თითქმის არც ერთი ლიტერატურულ-კრიტიკული წერილი, რომელიც თეორიული ან მიმოხილვითი ხასიათისა იყო და სცილდებოდა ცალკეული ნაწარმოების ან მწერლის შემოქმედების შესახებ მსჯელობის ფარგლებს. რო-

გორც ვხედავთ, ამგვარი წერილების რიცხვი დიდი არ ყოფილა.

იშვიათად გვხვდებოდა აგრეთვე სალიტერატურო კრიტიკის ისეთი ფორმები, როგორიცაა ესეი, ლიტერატურული პორტრეტი, კრიტიკული დიალოგი.

გიორგი შატბერაშვილის კოლორიტული პორტრეტი წარმოგვიდგინა ნიკა აგიაშვილმა თავის წერილში „შატბერაანთ კარგი ბიჭი“. ესეისტური სტილით არის დაწერილი აკაკი გაწერელიას პატარა, მაგრამ შთაბეჭდავი წერილი „ლექსი, როგორც სარკმელი“, რომელიც ეხება ქართული ლექსის შესანიშნავ ოსტატს დავით გაჩეჩილაძეს.

იმ კრიტიკულ წერილებსა და რეცენზიებს შორის, რომლებიც ცალკეულ ნაწარმოებებს ან წიგნებს ეხება, აღსანიშნავია ლ. კალანდაძის „ჭაშნიკი ერთი წიგნისა“ (ვ. ჭელიძის ლიტერატურული წერილების კრებულზე), შ. სულაბერიძის „ომკადახდილის პოეზია“ (თ. ჯანგულაშვილის ლექსებზე), ტ. კვანცილაშვილის „შემართება ღიმიართლისათვის“ (ლ. მრელაშვილის „ყაბახზე“), ჯ. თითმერიას „ერთი პატარა მოთხრობა“ (ნ. ლუმბაძის „დიდროზე“), თ. წივწივაძის „მე ჩამატანეთ საქართველოს ციხის კედელში“ (ჯ. ხარკვიანის „რწმენის კედელზე“),

ლ. ალიმონაკის წერილია ა. აბულაშვილის ლექსებზე და სხვანი.

მისასალმებელია, რომ გაზეთში მარტო კრიტიკოსების წერილები და რეცენზიები კი არ იბეჭდება, არამედ დროდადრო თავიანთი თანამოკალმეების შემოქმედებაზე წერილებს აქვეყნებენ პოეტები და პროზაიკოსებიც. პროზაიკოსის წერილი მეგობარი მწერლის ახალ რომანზე ან პოეტისა — პოეტზე ხშირად კრიტიკოსის რეცენზიაზე უფრო საინტერესოა, რადგან ცნობილია, რომ ერთი პროფესიის ადამიანებს უკეთ შეუძლიათ ოსტატის თვალთ შეაფასონ ნაწარმოები, შეამჩნიონ ერთმანეთის ნაკლიცა და ღირსებაც. შარშან „ლიტერატურულ საქართველოში“ დაიბეჭდა შ. ამისულაშვილის წერილები გიორგი ქუჩიშვილსა და მირზა გელოვანზე, ნ. ჩაჩავას წერილი მაყვალა მრეველიშვილზე, ლ. სულაბერიძისა — ფრიდონ ხალვაშზე, ზ. ლორთქიფანიძისა — ალექო შენგელიას ლექსების წიგნზე, გ. გოგიჩაიშვილისა — სერგო კლდიაშვილის ორ მოთხრობაზე. ვრცელი და საინტერესო წერილი უძღვნა რ. ჯაფარიძემ მურმან ლებანიძის ბოლოდროინდელ ნაწარმოებებს. საგანგებო აღნიშვნის ღირსია ე. კვიციანიშვილის გულთბილი წერილი უდროოდ დაღუპული მეგობ-

ბარი პოეტის შოთა ჩანტლაძის ლექსებზე.

გაზეთში გარკვეული ადგილი ეთმობოდა მკითხველთა მოკლე რეცენზიებსა და წერილებსაც, მაგრამ ჩვენ მათზე არ შევჩერდებით, რადგან ამ მხრივ რაიმე განსაკუთრებული და სავანგებოდ აღსანიშნავი არაფერია. ამჟამად ჩვენი განხილვის სფეროს სცილდება აგრეთვე თეატრალური და კინორეცენზიები, მაგრამ გაკვრით მაინც უნდა აღვნიშნოთ ამ სახის რამდენიმე საინტერესო წერილი, მით უმეტეს, რომ ჩვენი დრამატურგების შემოქმედება თითქმის მხოლოდ სპექტაკლებთან დაკავშირებით იპყრობს ხოლმე ყურადღებას და იქცევა კრიტიკული განსჯის ობიექტად. გასულ წელს „ლიტერატურული საქართველოს“ ფურცლებზე გამოქვეყნებული ამგვარი წერილებიდან აღსანიშნავია ლ. სულაბერიძის „შეხვედრა ფოთის თეატრში“ (ეხება ო. ჩხეიძის ახალი ტრაგედის „გიორგის“ დადგმას), გ. გვერდწითელის „ბედნიერებასთან გათანაბრება“ (ეხება ე. ყიფიანის „ცაში ასროლილი ქუდების“ დადგმას მესხეთის თეატრის სცენაზე), მ. სანიკიძის „პოსეი-თეატრში“, ლ. სანიკიძის „ერთობ-ლონის სასახლე“ (ეხება თ. ჭილაძის პიესის დადგმას რუსთაველის

ლივი გამარჯვება“ (ეხება თ. ჭილაძის პიესას „ფურცლები საოჯახო ალბომიდან“ და მის დადგმას ქუთაისის თეატრში). საინტერესო წერილებს შორის შეიძლება დავასახელოთ აგრეთვე გ. გვერდწითელის „აყვავდა თუ არა ნუში?“ ა. წულუკიძის „ფიქრები ქართულ საოპერო თეატრზე“ და ე. ამაშუკელის „ქართული სახვითი ხელოვნების ზოგიერთი საკითხი“.

ერთი სიტყვით, გასული წლის „კრიტიკული მოსავალი“ ჩვენს სალიტერატურო გაზეთში არცთუ ისე მცირე ჩანს. კრიტიკული პროდუქციის ხვედრითი წონის ზრდა უთუოდ თვალსაჩინოა. მაგრამ მთელს ამ პროდუქციას ერთი დიდი და საერთო ნაკლი აქვს: ესაა ნაკლები კრიტიკული პათოსი და ჭარბი ქება-დიდება.

საკმარისია ითქვას, რომ შარშან მთელი წლის მანძილზე „ლიტერატურულმა საქართველომ“ გამოაქვეყნა მხოლოდ ერთი წერილი (ვიმეორებთ, მხოლოდ ერთი!), რომელიც მხატვრულ ნაწარმოებს უარყოფით შეფასებას აძლევს. ესაა აკაკი ბაქრაძის „მაც-თუნებელი წინასიტყვაობა და... რომანი“. მასში გაკრიტიკებულია

ალ. კეცაძის რომანი „იბერიის ლეგენდა“. მაგრამ საკითხავია, ნუთუ შარშან ან წინა წლებში ქართულ ლიტერატურაში მეტი არაფერი შექმნილა ისეთი, რომელიც მხატვრულად თუ იდეურად სუსტი იყო და მძაფრ, პირუთვნელ კრიტიკულ შეფასებას იმსახურებდა?!

მეორე მხრივ, გაზეთის ფურცლებზე გამოქვეყნებულ წერილებში უხვად არის დახარჯული კომპლიმენტები და სახოტბო ეპიტეტები, რომლებიც ზოგჯერ ამკარად გადაჭარბებულია და მკითხველის დეზორიენტაციას იწვევს. როცა წერილი საიუბილეო ხასიათისაა ან გარდაცვლილ მწერალს ეხება, მაშინ, გასაგები მიზეზების გამო, ნაკლოვანებებზე არავინ ლაპარაკობს, დადებითი მხარტებია წინ წამოწეული. მაგრამ ყოველთვის ხოტბასა და გუნდრუკის კმევას მხოლოდ ზიანი მოაქვს ლიტერატურისთვის.

მაგალითად, მიხეილ ტიბანელის ფსევდონიმს ამოფარებული რეცენზენტი ახალგაზრდა პოეტ გ. ჯულუხიძის ლექსებს ასე ახასიათებს: „გრ: ჯულუხიძის ლექსი თავისუფალია სიყალბისაგან, ამიტომ გვჭერა ყველაფერი, რასაც პოეტი წერს, — უბრალო, სუბა, მაგრამ პლასტიკური სახეებით ოჯი აღადგენს საქართველოს

ლამაზ. შენებითა და ნგრევით, დრამატიზმითა და გამარჯვებია სიხარულით აღსაესე წარსულის სურათებს“.

გ. ჯულუხიძე ნიჭიერი ახალგაზრდა პოეტია და მას უთუოდ სჭირდება თბილი სიტყვა ჩვენი კრიტიკისაგან, მაგრამ ასეთი აწეული, საზეიმო ტონით დაწერილი პანეგირიკი მას საზგებლობას ვერ მოუტანს. ანდა რას ნიშნავს კრიტიკოსის ასეთი განცხადება: „გრიგოლ ჯულუხიძე იმ თაობას ეკუთვნის, რომელთაც, მართალია, ომის წლები სიზმარივით ახსოვთ, მაგრამ იმ დღეთა საშინელება ახლობელი ადამიანების დაკარგვით განიცადეს. მეხსიერებას შემორჩენილი ეს ფაქტი იზრდება და მწიფდება (!) პოეტთან ერთად“.

რეცენზიაში ერთი კრიტიკული შენიშვნაც კი არაა. საკითხავია, ნუთუ კრიტიკოსმა ერთი სტრიქონიც ვერ აღმოაჩინა პოეტის წიგნში, რაც შენიშვნას გამოიწვევდა?!

სამწუხაროდ, ამ მხრივ ეს რეცენზია იშვიათ გამოჩაყლის როლი წარმოადგენს. ხშირად რეცენზენტები ერიდებიან თუნდაც მოკრძალებული ფორმით მეგობრული. საქმიანი შენიშვნები გაუზიარონ მწერალს. საქმე ისეთ კურობაზეა, რომ წერი-

ლი, რომელსაც გაკეთებული აქვს რუბრიკა „მკითხველის შენიშვნა“, სინამდვილეში არავითარ შენიშვნას არ შეიცავს (იხ. 16 მარტის ნომერი).

დასასრულ, ერთი ნაკლიც უნდა აღინიშნოს: გასულ წლებში შეიქმნა და გამოიცა ბევრი ნაწარმოები, რომლებიც ქართული მწერლობის მიღწევად თუ არა, საყურადღებო მოვლენად მაინც უნდა ჩაითვალოს, „ლიტერატუ-

რულ საქართველოს“ კი მათ შესახებ ჯერჯერობით კრიტიკ არ დაუძრავს, არ შეუფასებია ისინი. აი, სწორედ ეს გახლავთ გაზეთის კრიტიკის განყოფილების ძირითადი ხარვეზი და საერთოდ ჩვენი თანამედროვე სალიტერატურო კრიტიკის არსებითი ნაკლი. ამ ნაკლოვანებათა გამოსწორებისათვის ბრძოლა უნდა გახდეს მომავალში ჩვენი კრიტიკის მთავარი საზრუნავი.

კავშირი გაერთიანების

1906 წელს მთელი ოჯახით მოსკოვში გადასახლების შემდეგ ვლადიმერ მაიაკოვსკი ყოველთვის ოცნებობდა საქართველოში ჩამოსვლაზე. მაგრამ ჯერ გიმნაზიაში სწავლამ, შემდეგ რეაქციით გართულებულმა სიტუაციამ და ბოლოს ოჯახის მძიმე ეკონომიურმა

ვ. მაიაკოვსკის ურთიერთობანი საქართველოში

პირობებმა საშუალება არ მისცეს განზრახვა სისრულეში მოეყვანა.

საქართველოში ჩამოსვლა მან მხოლოდ 1914 წლის მარტში შეძლო თავის მეგობარ პოეტებთან, ვასილ კამენსკისთან და დავით ბურლიუკთან ერთად.

ამ პირველი სამახსოვრო ჩამოსვლის დროს ვ. მაიაკოვსკის ინიციატივითა და ხელმძღვანელობით გაიმართა დიდი ლიტერატურული საღამო თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრში. პოეტს გულ-

△ △
გიორგი ციციშვილი

წერილი მეორე.

▽ ▽

მა არ მოუთმინა, რომ ერთი დღით ქუთაისში არ ჩასულიყო და მშობლიური ქალაქი არ მოენახლებინა. რუსეთში გადასვლის შემდეგ საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე, ეს ერთადერთი შემთხვევა იყო მისი საქართველოში ჩამოსვლისა. ეტყობა, აქ დამყარებული მენშევიკური რეჟიმი ნაკლებად იზიდავდა პოეტს. გარდა ამისა, საქართველოში შემოსვლის შემთხვევაში მას გარკვეული საფრთხეც ელოდა.

საყოველთაოდ ცნობილია, რა დიდი სიხარულით შეხვდა ვლადიმერ მაიაკოვსკი საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებას. ნახევარი თვეც არ იყო გასული, რაც მენშევიკებმა თბილისი დატოვეს, რომ მაიაკოვსკიმ გამოსცა პლაცატი ოთხი გრაფიკული სურათით, რომლებზეც ასახულია ეს მოვლენა.

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ ვ. მაიაკოვსკის ინტერესი თავისი მეორე სამშობლოსადმი (როგორც იგი მას უწოდებდა) კიდევ უფრო გაიზარდა. 1921 წლიდან სკვდილამდე (1930 წ.) ე. ი. ცხრა წლის განმავლობაში, იგი ოთხჯერ ჩამოვიდა საქართველოში, აქედან სამჯერ იყო თბილისში: 1924 წლის აგვისტოში, 1926

წლის თებერვალში და 1927 წლის დეკემბერში, ხოლო 1929 წელს იმყოფებოდა მხოლოდ გავრაში, რადგან თბილისში ჩამოსვლა სხვადასხვა მიზეზებისა გამო ვერ მოახერხა.

ამ ჩამოსვლებმა, რომლებიც, პოეტის ენერგული, ქმედითი და მუდამ საქმეს მოწყურებული ხასიათის გამო, ყოველთვის ნაყოფიერი და ორმხრივ სასარგებლო იყო, ვ. მაიაკოვსკი კიდევ უფრო მეტად დააკავშირა საბჭოთა საქართველოს, მის მწერლობას, ქართველ ინტელიგენციასა და მშრომელებს. პოეტმა ამ წლებში მრავალი ახალი მეგობარი გაიჩინა. იგი გაეცნო ჩვენი რესპუბლიკის სამეურნეო და კულტურულ მიღწევებს და, თავის მხრივ, კიდევ უფრო შეაყვარა თავისი მჩქეფარე რევოლუციური შემოქმედება ქართველ ხალხს.

საქართველოში ყოფნისას იგი ხშირად გამოდიოდა ლექციამოსხსენებებითა და საკუთარი ლექსების კითხვით ხალხმრავალი აუდიტორიის წინაშე უნივერსიტეტსა და მუშათა ცენტრალურ კლუბში, მწერალთა კავშირსა და ამიერკავკასიის კომუნისტურ უნივერსიტეტში, რუსთაველისა და ოპერის თეატრებში, სამხედრო ნაწილებსა და საკონცერტო დარბაზში. იგი აქტიურად მონა-

წილებდა თბილისის პრესაში, სადაც ბეჭდავდა ახალ ნაწარმოებებს; ეთათბირებოდა ქართველ კოლეგებსა და ჟურნალისტებს, აქტიურად მონაწილეობდა საქართველოს საზოგადოებრივ-ლიტერატურულ ცხოვრებაში. ერთი სიტყვით, ეწეოდა უაღრესად ნაყოფიერ, შრომატევად და ფართე მასშტაბის შემოქმედებითსა და პოლიტიკურ-აღმზრდელთა მუშაობას.

დიდად საგულისხმოა ის ფაქტიც, რომ ვ. მიაკოვსკის 1924 წელს თბილისში ჩამოსვლის დროს, უნდოდა თავისი პიესის „მისტერია-ბუფის“ დადგმა მთაწმინდის პლატოზე ფუნქიულიორის ზემო სადგურთან. ამაზევე ოცნებობდა დიდი ქართველი რეჟისორი კოტე მარჯანიშვილი, რომელიც გულწრფელი სიმპათიით, ყურადღებითა და ინტერესით აღევნებდა თვალს ვ. მიაკოვსკის შემოქმედებასა და საზოგადოებრივ საქმიანობას. მან ლუსთაველის თეატრის სარეპერტუარო გეგმაში ვ. მიაკოვსკის ეს პიესაც შეიტანა.

ირაკლი თოიძის მოწმობით, ვ. მიაკოვსკი ფრიად დაინტერესებული იყო „მისტერიის“ დადგმის იდეით და დაწვრილებით ეკითხებოდა ხოლმე მას ესკიზებისა და მაკეტის ამბებს. ი. თოი-

ძე მაშინ „ლეფელთა“ წრეში შედიოდა და, სხვა ქართველ „ლეფელებთან“ ერთად, ხშირად ხვდებოდა მიაკოვსკის საქართველოს მწერალთა კავშირში, სადაც ისინი — ერთ პატარა ოთახში იკრიბებოდნენ და ცხარედ კამათობდნენ. იქ მიაკოვსკი მაც წაიკითხა თავისი ლექსები.

უმდიდრესი და უძველესი ქართული ზეპირსიტყვიერების ცოდნა მეტად ძლიერი ფაქტორია, რომელმაც გარკვეული დიდი დაასვა ვ. მიაკოვსკის მხატვრულ-ესთეტიკური გემოვნების გამომუშავებას, ქართველი ადამიანის ბუნების წვდომას, ქართული ენის სტიქიონთან შესისხლზორცებას, ტრადიციულ ქართულ ფოლკლორულ სახეებში გარკვევას. დამოწმებულია, რომ ვ. მიაკოვსკი ჩინებულად იცნობდა ქართული ფოლკლორის არაერთ ნიმუშს. ზეპირად იცოდა „არსენას ლექსის“ ადგილები და ხალხური ლექსი არსენა ჯორჯიანი-ვიღზე. მთელი თავისი სიცოცხლის განძილზე ასხოვდა და ხშირალაც წარმოუთქვამს მრავალი ქართული ანდაზა, კაფია. სხარტულა. ქართული ლექსის რიტმიკა, მახვილის თავისებური დას-

მა, რაც ლექსის განსაკუთრებულ პულსაციას ქმნის, ქართული პოეზიის მეტრიკა და მუსიკალობა სამუდამოდ აღიბეჭდა მის მესიერებაში. მაიაკოვსკის პოეტურ სმენაზე ამ ფაქტორებმა ძალიან დიდი გავლენა იქონიეს.

აკაკი ბელიაშვილი მოგვითხრობს ვ. მაიაკოვსკის ლიტერატურულ სადამოებზე, თბილისში რომ იმართებოდა. აქედანაც ცხადი ხდება, თუ რა კარგად იცოდა ვ. მაიაკოვსკიმ ქართული ზეპირსიტყვიერების ნიმუშები:

„მასხოვს ერთ სადამოზე, როდესაც მაიაკოვსკი აღტაცებით ლაპარაკობდა ქართული შაირის (ამ სიტყვის ხალხური შაირობის გაგებით) შესახებ, ერთმა ქალიშვილმა ადგილიდან ჰკითხა:

— თქვენ ქართული იცით? აბა, თქვით, რას ნიშნავს „მაკოცე“.

— მაგ სიტყვის მნიშვნელობა არათუ ვიცი, — უპასუხა მაიაკოვსკიმ, — არამედ პრაქტიკულადაც კარგად ვასრულებ.

— შაირი ხომ უწმაწურიო ხოლმე, — შენიშნა მეორე ქალიშვილმა, — რად მოგწონთ და აქებთ ასე შაირობას?

— რადაა უწმაწური?! — თქვა მაიაკოვსკიმ და მაშინვე უასძინა ქართულად: „ვნახე შენი ახალუხი. რატომ გააქვს ბრახა-ბრუბი“.

ან კიდევ: „ნიკო, შენი საათიო, ხან ცხრა არი, ხან ათიო“. რაა აქ უწმაწური“?

ძალზე საინტერესოა პოეტ-აკადემიკოსის გიორგი ლეონიძის წერილი მაიაკოვსკის შესახებ, რომელშიც, სხვათა შორის, მრავალი საყურადღებო დეტალია აღნიშნული: „მე მაიაკოვსკი ისეთი მასხოვს, როგორსაც მას ხატავენ მემუარისტები და ბიოგრაფები: ჯონით ხელში იგი თავისი ფართო ნაბიჯებით კეცავს ქუჩათა ვერსებს, ხანდახან თავისთვის დუღუნებს ლექსებს. და კიდევ: მაიაკოვსკი ესტრადაზე. იგი ყველაზე საუკეთესოა წამკითხველთაგან, რომელთათვისაც ოდესმე მომისმენია. მბრძანებლური, დამთრგუნველი ხმა. უბადლო გონებამახვილობა... როდესაც ჩვენ ერთმანეთს გაგვაცნეს, ვფიქრობდი, თავდაჯერებული, უკმეხი ხასიათის ადამიანს შევხვდებოდა მეტი და ჩემი სასიამოვნო გაცემა გამოიწვია მისმა თავმდაბლობამ და რაღაც დიდმა ადამიანურმა სითბომ, რომელიც მის ხმაში ჟღერდა, ყოველ მის ექსტრასკვალავდა. ჩემთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინა ბოქტის იმ ლექსებმა, სადაც ლაპარაკია ვნებათა სიმშავეზე და უმწიკვლო სინაზეზე, რაც ერთ დიდ ადამიანურ ხასიათში შეირწყა...“

ჩვენი შემდეგი შეხვედრა ქა-
ლაქგარეთ, კრწანისის ბაღებში
მოხდა, სადაც მხიარული კომპა-
ნია შეიკრიბა. მაიაკოვსკი ცოტას
სკამდა, იგი უფრო თვალყურს
ადევნებდა თავის მეგობრებს,
ბევრსა და მხიარულად მუსაი-
ფობდა, ზეპირად კითხულობდა
ქართულ ლექსებს. მან გაიხსენა
ბავშვობა, ქუთაისი, ბაღდადი.
თქვა, რომ ოცნებობს ინახულოს
მშობლიური სოფელი და ძალიან
გაეხარდა, როცა ვაცნობე, რომ
ეკატერინე მეორისა და ვოლტე-
რის მიმოწერაში მოხსენებულია
ქართველთა და რუსთა გაერთიან-
ებული ჯარის მიერ ბაღდადის
ციხე-სიმაგრის აღების ამბავი“.

ქართველ მეგობრებთან ვ. მაია-
კოვსკის ურთიერთობის გაგების
თვალსაზრისით მეტად საყურაღ-
ღებოა ცნობილი ქართველი მსა-
ხიობი ქალის ა. თოიძის მოვონე-
ბა. ამ მოვონებიდან, სხვათა შო-
რის, ისიც ჩანს, რომ ვ. მაიაკოვს-
კი თვალყურს ადევნებდა და
კარგად იცნობდა საქართველოს
კინოსტუდიაში დადგმულ ფილ-
მებს და ეს ინტერესი ქართული
კინოსადმი სრულიადაც არ იყო
შემთხვევითი: ვ. მაიაკოვსკი თვი-
თონაც წერდა კინოსცენარებს,
მონაწილეობდა ფილმებში. სწო-
რედ საერთო საქმისადმი საყვა-

რულმა დააძმობილა იგი გამოჩე-
ნილ ქართველ რეჟისორ ნიკო-
ლოზ მენგელაიასთან (თუმცა იგი
მას ადრეც იცნობდა, მენგე-
ლაიას ფუტურისმით გატაცების
პერიოდებიდან) და მის მეუღლეს-
თან — გამოჩენილ კინომსახიობ
ნატო ვაჩნაძესთან.

„მაიაკოვსკი, — წერს ა. თოი-
ძე, — ჩვეულებრივ, დიდ ყუ-
რადღებას იჩენდა ჩვენდამი,
ახალგაზრდობისადმი... წარმოუ-
დგენელი დატვირთულობის მიუ-
ხედავად, მას შეეძლო ყოფილი-
ყო ძალზე ყურადღებიანი; არ
იშურებდა თავის გულის სით-
ბოს. მუდამ ზრდილი და თანაგრ-
ძნობიანი, იგი არ ემორჩილებო-
და მრავალ პირობითობას არა-
მარტო შემოქმედებაში, არამედ
ცხოვრებაშიც და თამამად ამ-
ხელდა მეშხანობას, რომელიც
ძალიან სძულდა“. ქართველი
ახალგაზრდობისადმი ვ. მაიაკოვ-
სკის ყურადღებიანობას, გულის-
ხმიერებას, მის უანგარო შემწეო-
ბას არაერთი მისი ქართველი
ნაცნობი აღნიშნავდა.

ვ. მაიაკოვსკი კარგად იცნობ-
და მოსკოვში მყოფ მრავალ ქარ-
თველს, მათ შორის ცნობილ
მხატვრებს ირაკლი თოიძეს და
სოლიკო ვირსალაძეს, კრიტიკოს-

სა და თეატრალურ მოღვაწეს სერგო ამდლობელს, კინოოეფისორებს მიხეილ კალატოზიშვილს და ლეო ესაკიას, პუბლიცისტ ვლადიმერ მაჭავარიანს და სხვ. ვ. მაიაკოვსკი, ა. თოიძის მოწმობით, „ყველა მათგანის ამბავს დაწვრილებით გამოიკითხავდა ხოლმე“.

ახალგაზრდა ქართველი მწერლებისადმი მაიაკოვსკის ყურადღებიანობაზე მოგვიხსრობა გამოჩენილი ქართველი პოეტი ალიო მირცხულავაც. იგი წერს: „ჩვენ, ახალგაზრდა ქართველი პოეტები, შევხვდით ვლადიმერ ვლადიმერის ძეს მწერალთა სასახლეში. მახსოვს, იმ შეხვედრაზე მე წავიკითხე ჩემი ლექსი „დარიალი“. ვ. მაიაკოვსკი ყურადღებით მისმენდა. ლექსი მოეწონა“. ამ საღამოზე ლექსები სხვა ქართველმა პოეტებმაც წაიკითხეს. მაიაკოვსკი ძალზე კმაყოფილი დარჩენილა. „მას ხელთ ეპყრა გზათ ნაყიდი ჩვენი ლექსების პატარა კრებულები, რომლებიც ახალი გამოცემული იყო, ჩვენ ვვრძნობდით პოეტისა და დიდი გულის ადამიანის მზრუნველსა და გულწრფელ ხელშეშველებას“.

ცნობილია, თუ რაოდენ დიდ მნიშვნელობას აძლევდა ვ. მაიაკოვსკი თავის გამოსვლებს ფარ-

თო აუდიტორიის წინაშე, სადაც იგი კითხულობდა თავის ნაწარმოებებს, გამოდიოდა მოხსენებებით და პასუხობდა დამსწრეთა შეკითხვებზე. საყურადღებოა, რომ ამ საღამოების ორგანიზაციაში დიდი ხნის მანძილზე ხელმძღვანელ როლს ასრულებდა თევდორე იასეს ძე დოლიძე. ვ. მაიაკოვსკი მთელი გულით ენდობოდა მას და დარწმუნებული იყო, თ. დოლიძე არ დააღალატებდა. იმ ხანად კი არაერთი დეკადენტი და მეშჩანი ცდილობდა სკანდალი აეტეხა მაიაკოვსკის საღამოებზე, რათა „ჩაეგდო“ რევოლუციური პოეტის ხალხთან შეხვედრა, ხელი შეეშალა მისი შემოქმედების პოპულარიზაციისათვის. ამ მხრივ თ. დოლიძისადმი გამოჩენილი ნდობა შემთხვევითი არ იყო. წიგნზე „მისტერია-ბუფი“, რომელიც ვ. მაიაკოვსკიმ თ. დოლიძეს აჩუქა და რომელიც ახლანდელ მოსკოვის ერთ-ერთ მუზეუმში ინახება. პოეტს ასეთი წარწერა გაუკეთებია: „ჩემს მუდმივ მეგობარს ხელოვნებაშიც და საქართველოს მხრივაც“.

ქართველ სტუდენტებთან ვ. მაიაკოვსკის ურთიერთობის თვალსაზრისით არანაკლებ საყურადღებოა შემდეგი გარემოება: 1910 წლიდან ოქტომბრის რევოლუციამდე პეტერბურგის უნი-

ვერსიტეტსა და პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში სწავლობდა რამდენიმე ათეული ქართველი სტუდენტი. მარტო პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში მათი რიცხვი ოცდაათს აღემატებოდა. აქვე იცემოდა ხელნაწერი ყურნალი „ქართველი პოლიტექნიკოსი“, რომელშიც პირველად გამოქვეყნდა ვ. მაიაკოვსკის ლექსი „კოფტაფატა“. ეს გარემოება, ვ. მაიაკოვსკის მიერ თავისი ლექსის გადაცემა ქართველ სტუდენტთა ყურნალში პუბლიკაციისათვის, მრავლისმეტყველია. ამის გამო საინტერესო მოგონება აქვს დოცენტ მ. გორგიძეს, რომელიც ქართველ მწერალ მიქელ პატარიძესა და გიორგი დოლიძესთან ერთად იმ ხანად პეტერბურგის პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში სწავლობდა და მათთან ერთად ხელნაწერ ყურნალ „ქართველი პოლიტექნიკოსის“ სარედაქციო კოლეგიაში შედიოდა.

მის. გორგიძის გადმოცემით, 1913 წელს პეტერბურგის ქართველ სტუდენტთა სათვისტომოს ესტუმრა ვ. მაიაკოვსკი, რომელიც მ. პატარიძის ბინაზე (პეტერბურგის გარეუბან ლესნოიში) შეხვდა ქართველ სტუდენტებს. ამ სტუდენტებს შორის მრავლად იყვნენ მისი გიმნაზიელი ამხანაგები ქუთაისიდან.

„ჩვენ, — წერს მ. გორგიძე, — დიდხანს ვსაუბრობდით ხან ქართულ, ხან რუსულ ენაზე. ვიგონებდით ქუთაისს, 1905 — 1906 წლების რევოლუციურ ამბებს, მოსწავლეთა დემონსტრაციებს, „მარსელიოზიანი“ პროკლამაციების კითხვასა და გავრცელებას, მოსწავლეთა დასაშინებლად რეალური სასწავლებლის ეზოსა და გიმნაზიის წინ დადგმულ ხარბაზნებს...

მაიაკოვსკიმ, სუდაკოვმა და პატარიძემ გაიხსენეს როგორ ატარებდნენ ისინი არდადეგებს რიონის პირად, როგორ გადაცურავდნენ ხოლმე რიონს და როგორ ყვინთავდნენ თეთრი ხიდიდან გადახტომის დროს... მაგრამ ყველაზე მეტად ჩვენ ვსაუბრობდით რუსულსა და ქართულ ლიტერატურაში თანამედროვე მოდურ მიმდინარეობათა შესახებ. დებატები ფრიად გაცხოველებულ ხასიათს ატარებდნენ, რამდენადაც სუდაკოვი კლასიკოსების მომხრე იყო და მძაფრად აკრიტიკებდა სიმბოლიზმსა და ფუტურისმს... ბოლოს მიქელ პატარიძემ საწერი მაგიდის უჭრიდან ამოიღო ჩვენი ხელნაწერი ყურნალი „ქართველი პოლიტექნიკოსი“, გადასცა იგი ვ. მაიაკოვსკის და უთხრა:

„გადაათვალიერე, ვალოდია, ეს ჩვენი კოლექტიური ნაჯღაბნი“. მიაკოვსკი დაინტერესდა, კუთხეში მდგარ პატარა მაგიდასთან განცალკევდა, წაიკითხა იგი დიდი ყურადღებით და გვითხრა, რომ ყურნალი ჩინებულია, მრავალფეროვანია და დიდი ინტერესით იკითხებაო.

მეგობრული შეხვედრის სიბოძომ, ჩვენმა ლიტერატურულმა კამათმა, მოგონებებმა სიყმაწვილის შესახებ — ყოველივე ამან პოეტს აღუძრა სურვილი დაეტოვებინა რაიმე ჩვენი შეხვედრის სამახსოვროდ. მან მოინდომა თვითონაც მიეღო მონაწილეობა ჩვენს ყურნალში და აი ჩვენი ყურნალის ფურცლებზე აღიბეჭდა მისი ლექსის ცამეტი სტრიქონი“. ასე გაჩნდა ვ. მიაკოვსკის ცნობილი ლექსის „კოფტა—ფატას“ პირველი პუბლიკაცია.

1914 წლის დასაწყისში გამოვიდა რუსი ფუტურისტების პირველი ყურნალი, რომელშიც გამოქვეყნებული იყო ქართულ ხელნაწერ ყურნალში პირველად დაბეჭდილი მიაკოვსკის ლექსი, სრულიად უცვლელი სახით, მაგრამ ბოლოში ოთხი ახალი სტრიქონის დამატებით.

საბჭოთა პოეზიის დიდი ფუძემდებლის და ჩვენი ეპოქის უნიკიერესი პოეტის ვ. მიაკოვსკის

შემოქმედებაში საქართველომ, ქართველმა ხალხმა, მისმა მდიდარმა მხატვრულ-კულტურულმა ტრადიციებმა მრავალნაირი გამოვლენა ჰპოვა.

ამ მხრივ, უპირველეს ყოვლისა, აღსანიშნავია პოეტის მიერ ქართულ თემაზე დაწერილი ლექსები, რომლებშიც მოჩანს ქართული სინამდვილისა თუ ბუნების სურათები, საქართველოს ისტორიისა და საზოგადოებრივი ცხოვრების ეპიზოდები, ეროვნულ-ეთნოგრაფიული ყოფის დეტალები, ხალხის სოციალური და ნაციონალური თავისუფლებისათვის ბრძოლის მომენტები.

ვ. მიაკოვსკის ლექსებში ხშირადაა ჩაწინწყლული ქართული ხნეჩვეულებების ანარეკლი, ქართული ანდაზები, შესიტყვებანი, იდიომური თქმები, სხვადასხვა ქართული ტერმინი, ქართული ყოფისათვის ნიშანდობლივ საგანთა და მოვლენათა აღმნიშვნელი სიტყვები, ტოპონიმიკური და გეოგრაფიული სახელები და მრავალი სხვა ნართაული თუ პირდაპირი დეტალი.

ქართველი ხალხის ინტერესების დაცვის გულწრფელი სურვილი მოჩანს საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე, 1920 წელს გამოცემულ ერთ-ერთ პლაკატზე მიწერილ

ლექსებში, სადაც ინგლისელია მიერ ბათუმის მოსალოდნელი ოკუპაცია და ქართველ მენშევიკთა ანტიხალხური პოლიტიკაა სატირულად გაკიცხული.

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვებით აღფრთოვანებული პოეტი ამ ესტორიულ მოვლენას სპეციალური პლაკატითა და ლექსებით მიესალმა.

საქართველოს პირველი, შედარებით სრული და შთაგონებული გახსენება მოცემულია 1922 წელს გამოქვეყნებულ პოემაში „მიჟვარს“, რომლის ერთ-ერთი თავი — „როცა ბიჭუნა ვიყავი“ ეძღვნება საქართველოში გატარებულ დაუვიწყარ დღეებს, ქუთაისისა და რიონის აღწერას.

ქართველი ადამიანი, როგორც ლექსის ერთი პერსონაჟი, პოეტს გამოყვანილი ჰყავდა თავის ლექსში „სევასტოპოლი — იალტა“ (1924 წ.), რომელიც მაიაკოვსკიმ თბილისში გადასცა დასაბეჭდად „ზარია ვოსტოკას“ რედაქციას. თბილისშივე დაწერილი ვ. მაიაკოვსკის ცნობილი ლექსი „თამარი და დემონი“ (1924 წ.). ეს ჩინებული პოეტური ნაწარმოები საქართველოს სინამდვილით არის შთაგონებული.

განსაკუთრებული მხატვრული ძალითა და შთაგონებით გამოირჩევა ამავე 1924 წელს დაწერილი ფართოდ ცნობილი ლექსი „ვლადიკავკაი—თბილისი“, რომელიც საქართველოს თემისადმი მიძღვნილ მაიაკოვსკის ნაწარმოებთა შორის მართლაც ერთი უშესანიშნავესია.

ამ ლექსში ავტორი თითქმის გარდაისახება ხან ქართველ ვაჟკაცად, რომელმაც ათეული საუკუნეების წინ თავის ქვეყანას უმშვენიერესი მიწა-წყალი დაუმკვიდრა და დარიალის ხეობის გასაღები ხელთ მისცა, ხან თავი რუსთაველისა და თამარ მეფის თანამედროვედ წარმოუდგენია, ხანაც თავის თავს იმ მთიელ მებრძოლად სახავს, ვინც საქართველოსა და კავკასიის ხალხებს თვითმპყრობელობის კლანჭებისაგან იცავდა.

კლასობრივი და სოციალური მოტივი აქ ნაციონალურს იქვემდებარებს და რუსი ხალხის შეილი ქართველი მშრომელებისადმი უდიდეს თანაგრძნობას, სიყვარულსა და სიმპათიას ამჟღავნებს.

ქართველი ხალხისა და თავისუფალი საქართველოსადმი სიყვარულის აპოთეოზად ჟღერს

ვ. მაიაკოვსკის ცნობილი სტრიქონები, რომლებშიც ლირიკული გმირი ქართველი მშრომელი კაცის სახით წარმოგვიდგება, კაცისა, ვინც საკუთარი სისხლის ფასად მოუპოვა თავის ჭაღარა სამშობლოს თავისუფლება და ზედნიერება:

Двадцать,
а может,
 больше веков
волок угнетателей узы я,
чтоб только
 под знаменем большевиков
воскресла
 свободная Грузия.

Да,
я грузин,
 но не старенькой нации,
забитой
 в ущелье в это.

Я —
 равный товарищ
 одной Федерации
грядущего мира Советов.

ამ ლექსის ლირიკული გმირი, ეროვნებით ქართველი, ისეთსავე მოქალაქეობრივ სიამაყეს გრძნობს გულში, როგორსაც ლირიკული გმირი საბჭოთა პასპორტზე დაწერილი ლექსისა. ეს უკანასკნელი კი ეროვნებით რუსია. ასეთი სიამაყე ახალ სოციალისტურ სინამდვილეზე ამოიზარდა, იგი საბჭოთა მოქალაქის ახლებური თვითშეგნებიდან.

მშრომელთა ახალი სახელმწიფოს უძლეველობის რწმენიდან მომდინარეობს და მაღალი ინტერნაციონალიზმითაა გაპირობებული. ლექსში ჭეშმარიტი შთაგონებით არის გამოთქმული სურვილი საქართველოს ინდუსტრიულ რესპუბლიკად გარდაქმნისა; პოეტი ნატრობს იმ დროს, როცა საქარხნო დამლაზე „თბილისი“ იქნება ამოტვიფრული და ფრთაძალი თვითმფრინავები თანასწორუფლებიანი რესპუბლიკის დედაქალაქს საქართველოს მთიანეთთან დააკავშირებენ.

საქართველოს სიყვარული, მისი ბუნებისა და ხალხის სიმშვენეირის ღრმა და ალალი განცდა იგრძნობა ამ შესანიშნავი ლექსის ცნობილ სტრიქონებში:

Я знаю:
 глупость — эдемы и рай!
Но если
 пелось про это,
 должно быть,
 Грузию,
 радостный край,
 подразумевали поэты.

თბილისში არის დაწერილი და 1924 წელს „ზარია ვოსტოკაში“ დაბეჭდილი ლექსი „საიუბილეო“, რომელიც მეტად საგულისხმოა ვ. მაიაკოვსკის იმეამინდელი განწყობილების, იდეალების, თანამედროვეობასთან მისი

კავშირისა და რუს მწერლებთან დამოკიდებულების თვალსაზრისით. იდეურ-მხატვრულად ამ უმნიშვნელოვანეს ლექსში კვლავ გამომჟღავნდა პოეტის დაუოკებელი სწრაფვა საქართველოსაკენ.

თბილისშივეა დაწერილი და გამოქვეყნებული ლექსი „აჯანყებათა გუგუნით“. იგი ეძღვნება ბაქოს გმირი კომისრების ხსოვნას. ინტერნაციონალიზმის სულისკვეთებით აღსავსე და თავისუფლების საქმის ერთგულების გამომხატველ ამ ლექსში პოეტურად ვაცოცხლებულია სტეფანე შაუმიანისა და ალიოშა ჯაფარიძის გმირული სახეები.

საქართველოში გატარებული წლების ქუთაისის დღეების მოგონებები ცოცხლდება ვ. მაიაკოვსკის ლექსში „მექსიკა“ (1926 წ.). რომელშიც მექსიკური ეგზოტიკა დაპირისპირებულია საქართველოს ზღაპრულ ბუნებასთან.

საქართველოს სიყვარული, მის წინაშე მოვალეობის გრძნობა მკაფიოდ არის გამოთქმული 1926 წელს დაწრილ ცნობილ ლექსში — „საუბარი ფინინსპექტორთან პოეზიის შესახებ“. ეს ვ. მაიაკოვსკის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ნაწარმოებია. პოეტისავე სიტყვით რომ ვთქვათ, ეს არის

საუბარი „მუშათა მწყობრში პოეტის ადგილზე“, რაც, არსებითად, საბჭოთა პოეზიის მიზნებსა და დანიშნულებაზე საუბარს ნიშნავს.

საბჭოთა პოეზიის როლისა და მნიშვნელობის ასეთი შთაგონებული, ხატოვანი და ამასთან მეტყველი განსაზღვრა, როგორც ამ ლექსშია მოცემული, პირდაპირ გასაოცარ ძალას იძენს. ამიტომაც იქცა გავრცელებულ აფორიზმად ვ. მაიაკოვსკის გრძნეული სიტყვები:

Поэзия —

та же добыча радия.

В грамм добыча,

в год труды.

Изводишь

единого слова ради

Тысячи тонн

словесной руды.

Но как

испепеляюще

слов этих жжение

рядом

с тлением

слова—сырца.

Эти слова

приводят в движение

Тысячи лет

миллионов сердца.

ილია ჭავჭავაძისა და აკაკი წერეთლის ესთეტიკის რემინისცენციები მოჩანს პოეტის დანიშნუ-

ლების მაიაკოვსკისეულ გააზრებამი.

А, что
если я
народа водитель
И одновременно —
народный слуга?

მაგრამ „სამოციანელთა“ ესთეტიკა აქ ახალ, ეპოქის თანადროულ იდეურ საფეხურზე მალდება, რითაც სოციალისტური შეგნებულობის და კლასობრიობის ფორმას იძენს:

Класс
гласит
из слова нашего,
а мы
пролетарии,
двигатели пера.

ამ ლექსში გამოთქმული ვ. მაიაკოვსკის ესთეტიკური შეხედულების თანახმად, სწორედ პოეტური სიტყვა უკვდავყოფს თანამედროვეობას.

აი, სწორედ ამ უბრწყინვალეს პოეტურ ნიმუშში, სადაც ასეთი შორსმჭვრეტელობით, ღრმა გააზრებით და მაღალი მხატვრობით გადმოგვცა თავისი ესთეტიკური პრინციპები, ავტორმა, საქართველოსადმი თავისი მარადიული სიყვარულის ნიშნად, ჩაუტოო თავისი გულწრფელი დაღადავის გამომხატველი სიტყვები, ეს შთაგონებული სიტყვე-

ბი, დღეს საქვეყნოდ არის ცნობილი:

«Я
в долгу перед вами...
багдадские небеса»...

საქართველოსადმი ვ. მაიაკოვსკის განსაკუთრებული დამოკიდებულების გამომხატველია ის გარემოებაც, რომ თბილისის პრესაში პოეტმა პირველად გამოაქვეყნა მთელი რიგი თავისი ლექსები და ცალკეული თავები ჯერ კიდევ დაუმთავრებელი პოემებიდან. მაგალითად, ნაწყვეტი პოემიდან „ვლადიმერ ილიას ძე ლენინი“, ნაწყვეტი პოემიდან „მფრინავი პროლეტარი“; ლექსები: „ვლადიკავკავი — თბილისი“, „აჯანყებათა გუგუნით“, „საიუბილეო“, „სერგეი ესენინს“, „ბაქო“, „ძერჟინსკის ჯარისკაცები“ და სხვ.

საქართველოსთან ვ. მაიაკოვსკის ურთიერთობაზე მსჯელობისას, ჩვენ უფლება გვაქვს ავღნიშნოთ ქართული კლასიკური ლიტერატურის აშკარა გავლენა მის შემოქმედებაზე. მიუხედავად მისი პოეზიის რუსული ეროვნული ხასიათისა, იგი აშკარად განიცდის ქართული ენისა და ლიტერატურის შემოქმედებასაც. ეს არის ლიტერატურათა ურთიერთ შემოქმედების და ურთიერთგამ-

დიდრების მეტად ხილული და საგულისხმო მაგალითი.

როგორც უკვე აღვნიშნავდით, ვ. მაიაკოვსკიმ არამარტო კარგად იცოდა ქართული ენა, არამედ კითხულობდა კიდევ ქართული მხატვრული ლიტერატურის ნიმუშებს. იგი ბავშვობიდანვე გაეცნო ქართული ხალხური ზეპირსიტყვიერებისა და მხატვრული ლიტერატურის უფრო თვალსაჩინო ნაწარმოებებს და კარგადაც ახსოვდა ისინი. არის სრული საფუძველი ვამტკიცოთ, რომ მის ცალკეულ თხზულებებსა და შთლიანად შემოქმედებაზე გარკვეული ზემოქმედება მოახდინა შ. რუსთაველის, დ. გურამიშვილის, ნ. ბარათაშვილის, ი. ჭავჭავაძის, ა. წერეთლისა და ბესიკის პოეზიამ.

განსაკუთრებით დიდი გავლენა მოახდინა ვ. მაიაკოვსკიზე გამოჩენილი ქართველი მგოსნისა და თავდადებული რევოლუციონერის იროდიონ ევდოშვილის ცეცხლოვანმა პოეზიამ. ამ დიდი, მაგრამ დღესაც ჭეროვნად შეუფასებელი მწერლისა და მოღვაწის რევოლუციური სულისკვეთებით გაჟღერთილმა შემოქმედებამ პირველად აგრობინა ჭაბუკ მაიაკოვსკის თავისუფლებით შთაგონებული, მამაცური და მომწოდებლური, მხატვრული სიტ-

ყვის ძალა. ი. ევდოშვილის რევოლუციური მგზნებარებით, მტრისადმი შეურიგებლობით და მძაფრი პუბლიცისტური პათოსით აღსავსე ლექსებმა თვალნათლივ დაანახა მაიაკოვსკის. თუ რა სასწაულის მოხდენა ძალუძს განმათავისუფლებელი მოძრაობის სამსახურში ჩამდგარ პოეზიას.

სწორედ ი. ევდოშვილი იყო ის პოეტი, რომელმაც 12-13 წლის ვ. მაიაკოვსკის პირველი მხატვრული გაკვეთილი მიაღებინა რევოლუციური ესთეტიკის სფეროში და ენერგიულად უბიძგა იმ საქმელო, მაგრამ კეთილშობილური გზისაკენ, რომელმაც ჩვენი დროის უნიჭიერესი შემოქმედი რევოლუციური პოეზიის ერთგული გახადა და ახალი ესთეტიკური პრინციპების გზაზე დააყენა. ჭაბუკი მაიაკოვსკი ცოცხალი მოწმე იყო იმისა, თუ რაოდენ ალაფრთოვანებდა 1905-7 წლების რევოლუციის დროს მასებს ი. ევდოშვილის ლექსები, როგორ უტოლდებოდნენ ისინი ტყვიასა და მახვილს.

ი. ევდოშვილის რამდენიმე ლექსი ვ. მაიაკოვსკიმ ზებირად იცოდა. (მაგალითად, „მეგობრებს“, „წითელი დროშა გავშალოთ“, ადგილები ლექსებიდან

„სიმღერა მაისის ღამეს“, „ყორანს“, „ქარიშხალი“; დამოწმებულია, რომ ვ. მაიაკოვსკი იცნობდა ევდოშვილის შემდეგ ლექსებსაც: „ახალგაზრდებს“, „თავისუფლება“, „გმირს“, „ძმებო, გავიდეთ ბრძოლის ველზე-ღა“, „მუზა და მუშა“).

ვ. მაიაკოვსკის შემოქმედების ავტორიტეტული მცოდნე, ცნობილი საბჭოთა კრიტიკოსი ვ. პერცოვი ამტკიცებს, რომ სწორედ ქართულმა რევოლუციურ სიმღერათა რიტმებმა წარმოშვეს ვ. მაიაკოვსკის ძირითადი რიტმი, რომელიც პოეტის მიერ რიტმთა საერთო ძიების პროცესში გაიზნა.

ქართული პოეტური კულტურის, ქართული ლექსთწყობის ზემოქმედებამ ვ. მაიაკოვსკიზე, გარდა წმინდა რიტმული მხარისა, განსაკუთრებით ორი მიმართულებით იჩინა თავი.

პირველი, ეს არის საოცრად ქმედითი, აქტიური და მრავალფეროვანი ქართული ზმნის გავლენით ვ. მაიაკოვსკის შემოქმედებაში ზმნის საგრძნობი აქტივისაცია. ცნობილია, რომ თავისი ფორმათა მრავალრიცხოვნობით, მრავალფეროვნებით, წინადადებაში აქტიური როლით ქართული ზმნა იშვიათი მოვლენაა მსოფლიოს ენათა შორის. ქართულად

მეტყველების ჩვევამ და ქართული ლექსალური ნიმუშების ბავშობიდანვე ზეპირად ცოდნამ განაპირობა ვ. მაიაკოვსკის მიერ ზმნის აქტიური როლის „გადატანა“ რუსულ ენაშიც (პირველ ხანებში შეიძლება ქვეცნობიერად, ინსტინქტურადაც კი).

ვ. მაიაკოვსკის პოეზიაზე ქართული ლექსის გავლენის მეორე მომენტი მუდგენდება პოეტის რითმთა თავისებურებაში. რუსმა მკვლევარებმა ადრევე მიაქციეს ყურადღება იმას, რომ ვ. მაიაკოვსკი არ მისდევდა რუსული პოეზიის ტრადიციას (ამ ტრადიციის მიხედვით, ირითმებოდა მხოლოდ სიტყვათა მახვილის შემდგომი მარცვლები). იგი რითმავს სიტყვის მახვილისწინა ნაწილსაც, რაც ესოდენ დამახასიათებელია ქართული ლექსთწყობისათვის. ამგვარად, ქართული ლექსთწყობის ნიშნეული სახე რითმისა გადავიდა პოეტის ლექსებში, სადაც შეეგუა და შეერწყა რუსულ რითმს. ამგვით შეიქმნა რითმის ახალი სახეობა, ესოდენ დამახასიათებელი მაიაკოვსკის პოეზიისათვის.

რუსული საბჭოთა პოეზიის მშვენებად ქცეულმა და ეპოქის მაჯისცემის სწორუპოვრად გადმომცემმა მაიაკოვსკისეულმა ლე-

ქსებმა ქართულ ლიტერატურაშიც დაიმკვიდრეს უსათუთესი ლექსალური ნიმუშებისა და შთამავონებელი მაგალითის მნიშვნელობა.

წინამდებარე წერილი ჩვენ იმის აღნიშვნით დავიწყეთ, რომ საქართველოსთან ვ. მაიაკოვსკის კავშირურობას პრინციპული იდეურ-მხატვრული მნიშვნელობა აქვს, როგორც სრულიად ახალი შინაარსის, სოციალისტური შინაარსის მქონე ლიტერატურულ ურობობას, როგორც ამ ურობობის ახალ სახეს. ამ წერილის დამთავრება კი იმის აღნიშვნით გვინდა, რომ ქართული მწერლობის ვ. მაიაკოვსკის შემოქმედებასთან ორმხრივი მი-

მართების შესწავლას, ქართული პოეზიის მაიაკოვსკისადმი დამოკიდებულების შესწავლას, თანამედროვე ქართული ლიტერატურისათვის არანაკლებ პრინციპული მნიშვნელობა აქვს, რამდენადაც, არსებითად, ეს არის საბჭოთა ლიტერატურის სახელმძღვანელო იდეურ-მხატვრული პრინციპების პრაქტიკის ნათელყოფა, ლიტერატურულ საქმეში მათი მომარჯვებისა და პრაქტიკული ხორცშესხმისათვის ხელშეწყობა, საბჭოთა პოეზიაში მათი დამკვიდრებისა და გაძლიერებისათვის მხარის შეშველება.

ეს საქმე კი ჩვენი სალიტერატურო კრიტიკისა და ლიტერატურისმცოდნეობის უპირველესი ამოცანაა.

რეაქციები,

მიმოხილვები

„არა მგერა არავითარი ნოვატორობა პოეზიაში (საერთოდ ხელოვნებაში), თუ იგი ამავე დროს არ მოასწავებს ადამიანურობის რაიმე ახალი კუთხის, ახალი ნაკადის მიგნებას.

თანაც, იქნებ, დღეს, ვიდრე ოდესმე, გვმართებს უფრო მახვილი თვალი და ყური გვქონდეს ადამიანურ ტკივილთა მიმართ“.

ეს სიტყვები კრიტიკოს ლავროსი კალანდაძეს ეკუთვნის.

არ შეიძლება ამ სიტყვების დამწერს ადამიანზე არ შესტიოდეს

კრიტიკოსის წიგნი

გული. კრიტიკოსი ყველაფერს ერთი საზომით ზომავს: რაც არ უნდა შეიქმნას ცისქვეშეთში—უდიდესი რაკეტული მანქანები ან უმნიშვნელოვანესი მეცნიერული აღმოჩენები, —თუ ისინი ადამიანთა სამსახურში არ ჩადგება, მას არ სწამს ასეთი პროგრესი.

...იმ დღიდან ბარე ათი წელი გავიდა. მწერალთა კავშირის დარბაზში ცხარედ კამათობდნენ პოეზიის საკითხებზე. ტრიბუნაზე ერთმანეთს ცვლიდნენ ახალგაზრდა თუ ხანდაზმული მწერლები,

გურამ ბათიაშვილი

კრიტიკოსები, იყო აზრთა სხვაობა, მტკიცება, სჯა. მოკამათენი ვერა და ვერ თანხმდებოდნენ ზოგიერთ საკითხზე. ამ სჯა-კამათში გაილია მთელი დღე, საღამო, ხანაც მოახლოვდა და ირაკლი აპა-შიძემ, რომელიც სხდომას თავმჯდომარეობდა, დარბაზს აუწყა:

—ახლა კი დისკუსიაში ჩაერევა ქართული კრიტიკის მძიმე არტილერია. სიტყვა ეძლევა ლავროსი კალანდაძეს, მოემზადება ბესარიონ ქლენტი, — და დარბაზს ისეთი ღიმილით გადახედა, თითქოს ეუბნებოდა, „აი, ესენი დამთავრებენ ამ დისკუსიას, გვეტყვიან ვინ მართალი იყო და ვინ კიდევ საკუთარ გუდას ბერავდაო“.

ლავროსი კალანდაძის გამოსვლას ყოველთვის ყურადღებით ისმენ, რადგან იცი — იგი ობიექტური და ლოგიკურია. არ უყვარს ტრიბუნაზე საკუთარი თავმოწონებისათვის მკვევრმეტყველება, არც ბამბის ჩხრილას ეცდება, ლაპარაკობს დინჯად და აუჩქარებლად, ხოლო როცა კამათის ცეცხლი მოედება და გონებისმიერ სჯას ემოციაც შოეძალება, ლაპარაკში გურული კილოც გაერევა. გრძნობთ, რომ ამ დროს იგი მეტად უშუალო და გულწრფელია, წრფელად, დაუფარავად არქმევს ყოველ საგანს თავის სახელს.

ქართული კრიტიკის ამ ერთ-ერთ თვალსაჩინო წარმომადგენელს რომ შესცქერი, რატომღაც იმედიანი ხარ. იქნება იმის გამო, რომ მის და მისი თაობის გვერდით ქართული აზროვნების ჩინებული წარმომადგენლის, გერონტი ქიქოძის სილუეტს დალანდავ ან იქნებ იმის გამოც, რომ იცი, რასაც იტყვის, ობიექტურობის გამოხატულება იქნება მხოლოდ. მისი ამგვარი ობიექტურობა, კეთილსინდისიერება ყურადღების მაქსიმალურ დაძაბვას გავალებს, გავალებს ანგარიში გაუწიო მის სიტყვას.

დინჯი სჯა და ემოცია, გულწრფელი ობიექტურობა და საკვლევი მასალის ღრმა შესწავლისაკენ მისწრაფება ერთმანეთს შერწყმია ლავროსი კალანდაძის წიგნში „ლიტერატურული წერილები“.

ამ წიგნს მრავალი ღირსება აქვს. კრიტიკოსს შეუტრებია თითქმის ყველა წერილი, რაც მას ლიტერატურული მოღვაწეობის მანძილზე შეუქმნია და ერთ წიგნში გაუერთიანებია. ამგვარი კრებულის შედგენა კრიტიკოსს ერთგვარ ხიფათსაც უქადის და აი, რატომ: მთელი ცხოვრების მანძილზე იგი წერს მრავალ საკითხზე, ზოგჯერ მნიშვნელოვანზე, ზოგჯერაც ნაკლებ მნიშვნელოვანზე. ისიც ხდება, რომ პრობლემა, რომელიც გუ-

შინ ღირებული იყო და გარკვეულ ინტერესსაც ბადებდა, დღეს უკვე მოძველდა, რადგან საკითხი თვით ცხოვრებამ გადაწყვიტა, და ახლა ყველაფერი დღესავით ნათელია. და ის, რომ პრობლემისადმი ინტერესი შენელდა ან სულ გაქრა, ხშირად კრიტიკოსსაც ენებს, რადგან დღევანდელი მკითხველის ფსიქოლოგია სულ სხვაგვარად აღიქვამს მას, მაგრამ პრინციპი — „რა“ და „როგორ“ — მუდამ უცვლელი რჩება.

ლ. კალანდაძის წიგნის კითხვისას კიდევ ერთხელ რწმუნდები, რომ დიდი მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ რა პრობლემაზე წერ. მაგრამ არანაკლები და ზოგჯერ გადამწყვეტი მნიშვნელობაც კი ენიჭება იმას, თუ როგორ წერ. რამდენჯერ ყოფილა, რომ ხარისხს გადაურჩენია პრობლემა, შემოუღნახავს იგი შთამომავლობისათვის მანამ, სანამ პრობლემისადმი ინტერესი კვლავ გაღვივებულა.

ამიტომ ლ. კალანდაძის ამ საკვათად სქელტანიან წიგნს თვალს რომ გადაავლებ, გაგაოცებს კიდევ ავტორის გაბედულება დღევანდელ მკითხველს შესთავაზოს ათეული წლების წინათ დაწერილი ლიტერატურულ-კრიტიკული წერილები; უფრო მეტიც. შესთავაზოს წერილები ისეთ ნაწარმოებებზე, რომელთა არსებობაც კი დაავიწყ-

და მკითხველს, რადგან მათ ვერ მოიკიდეს ფეხი. კითხულობ ამ წერილებს და ხედავ, თუ რის გამო არ დევკარგეთ მათში წამოჭრილი პრობლემებისადმი ინტერესი. ლ. კალანდაძისათვის უცხოა პანეგირიკული ხასიათის წერილები.

ლ. კალანდაძის წიგნი ქართული საბჭოთა მწერლობის ერთი გვერდაუვლეელი ფურცელია. ეს იმიტომ, რომ იშვიათია მწერალი, ვისაც საბჭოთა საქართველოში ემოლვაწეოს, რაიმე საყურადღებო, მნიშვნელოვანი შექმნას და მასზე ლ. კალანდაძეს რაიმე არ დაეწეროს — რეცენზია, შემოქმედებითი პორტრეტი. საიუბილეო წერილი თუ სხვა რამ. ამ წერილების ჩამოთვლა იგივეა, რომ ჩამოვთვალო თითქმის ყველა მნიშვნელოვანი პოეტი თუ პროზაიკოსი, ვისაც ამ ნახევარი საუკუნის მანძილზე უმოღვაწნია საქართველოში.

აი, გალაკტიონისადმი მიძღვნილი წერილების მთელი ციკლი. ეს წერილები შეცავენ საინტერესო დაკვირვებებს, პოეტის შემოქმედების ცალკეული მომენტების ასხნის ცდებს. ზოგან თხზულებათა ანალიზს შეფასება სჯაბნის, მაგრამ ერთი წერილი „აკაკი და გალაკტიონი“ მეტად საყურადღებო დაკვირვების ნაყოფია. ამ წერილში ლ. კალანდაძემ მიუთითა გალაკტიონის დიდ კავშირზე აკაკის შემოქ-

მედებსათან, საკმაოდ დასაბუთებულად. გალაკტიონის ლექსებზე დაყრდნობით ცხადყო გალაკტიონის ლტოლვა აკაკისაკენ.

წიგნში შესულია აგრეთვე წერილები რუსული მწერლობის ბრწყინვალე წარმომადგენლებზე (ნეკრასოვი, გორკი, შოლოხოვი და სხვ.), წერილები ხელოვნებაზე.

ლ. კალანდაძის ჭეშმარიტ ლიტერატურულ აღლოზე ლაპარაკობს ის ფაქტი, რომ იგი საქართველოში ერთ-ერთი პირველი წერს წერილს ჰემინგუეის „მოხუცსა და ზღვაზე“. ლ. კალანდაძე იშვიათად განიხილავს ნაწარმოებს ემპირიულად. იგი ცდილობს ლიტერატურული პარალელების დრმა ანალიზის მეოხებით მივიდეს ჭეშმარიტ ჯასკენამდე, ცხადად წარმოაჩინოს ავტორის ნაწარმოები და თავისი პოზიციაც დაგვანახოს. ამის ერთ-ერთი ნიმუშია აღნიშნული წერილი. ერთი შეხედვით, უცებ შეიძლება უცნაურიც გეჩვენოს. „მოხუცისა და ზღვის“ პარალელი ე. ნინოშვილის „პალიასტომის ტბასთან“, მაგრამ კრიტიკოსი ისეთი ტაქტით, საკითხის დრმა კვლევით მავგანინებს ამ ნაწარმოებების თავისებურებათა ზოგად ერთიანობაზე, რომ კიდევ ერთხელ რწმუნდებით — მწერლებს, დედამიწის რომელ სარტყელშიც არ უნდა ცხოვრობდნენ ისინი, აერთიანებთ ადამიანის ბედზე

8. „კრიტიკა“ № 7.

ფიქრი. არც ჩეხოვისა და გ. რჩეულიშვილის მოთხრობებში მონახული ანალოგიები გეჩვენებთ მიუღებლად და უცხოოდ.

წიგნში არის პოლემიკური ხასიათის წერილები და, რაც მთავარია, ისევ და ისევ მწერლებზე დაწერილი, მათი შემოქმედების მიმომხილველი, შემფასებელი წერილები, ასე რომ, ამ წიგნის მეოხებით მკითხველს შეუძლია მიახლოებითი წარმოდგენა იქონიოს არა მხოლოდ ჩვენი დროის ლიტერატურულ-კრიტიკული აზროვნების, არამედ ქართული საბჭოთა მწერლობის დონესა და მდგომარეობაზე საერთოდ.

რასაკვირველია, ძნელია და წარმოუდგენელიც განიხილო ყველა ის წერილი, რომელიც კრიტიკოსს თავის წიგნში შეუტანია, მაგრამ რამდენიმე პრობლემის გამოყოფა ზოგადად მანაც დაგვანახებს იმას, თუ რა აწუხებს კრიტიკოსს, რაზე ფიქრობდა იგი წლების განმავლობაში. ცხადია, ესეც არ იქნება კრიტიკოსის ნაღვაწის ამომწურავი, სრული შეფასება...

ფიქრები... ფიქრები...

ამას წინათ ცნობილმა რუსმა პოეტმა ევგენი ევტუშენკომ ასეთი რამ თქვა: „მხოლოდ იმ კრი-

ტიკოსებს ვცემ პატივს, რომელ-
თა მუშაობაც ჩვენი საზოგადოე-
ბის ფილოსოფიის ნაწილს შეად-
გენს; გარდა ამისა, ნამდვილი
კრიტიკა — ეს ლიტერატურაზე
მსჯელობა როდია, იგი თვით არის
ლიტერატურა“.

ვფიქრობთ, ეს სავსებით სწო-
რი შეფასებაა ნამდვილი კრიტი-
კისა. ერთი უზუსტობა რომ არ
იყოს დაშვებული, ცნობილი პო-
ეტის მოსაზრებას, უკრიტიკოდ
მიიღებდა კაცი. კონკრეტულად,
როცა იგი ამბობს, „ნამდვილი
კრიტიკა ეს ლიტერატურაზე
მსჯელობა როდიაო“, ამით, ვფიქ-
რობთ, კრიტიკის ერთ-ერთ მთა-
ვარ ამოცანას უგულებელყოფს.
მაგრამ ეს ციტატა სულ სხვა რა-
მის გამო გავიხსენეთ; კერძოდ,
იმის გამო, რომ კიდევ ერთხელ
გავუსვათ ხაზი ერთ გარემოებას
— კრიტიკა თავისთავად არის ლი-
ტერატურა. თუ კრიტიკოსი მა-
ღალი ლიტერატურის დონეზე არ
დგას, თუ თავად კრიტიკოსის მი-
ერ შექმნილი პროდუქცია არ წარ-
მოადგენს ნამდვილი ლიტერატუ-
რის ნიმუშს, ძნელია მისმა სიტ-
ყვამ გავლენა მოახდინოს. თა-
ნამედროვე კრიტიკა ფონს ვერ
გავა მხოლოდ ამა თუ იმ ლიტე-
რატურული ფაქტისა თუ მოვ-
ლენის შეფასებით, რაოდენ ზუს-
ტიც არ უნდა იყოს ეს შეფასე-

ბა. ჩვენ კი ხშირად შეფასებას
უფრო წინა პლანზე ვაყენებთ...

ლავროსი კალანდაძე ხშირად
მსჯელობს ლიტერატურაზე. ფიქ-
რობს მასზე. კონკრეტულად რო-
მელიმე მწერალზე წერისას იგი
ერიდება გადაუხვიოს თემას.
„სხვა“ უფრო გლობალური სა-
კითხებისათვის იგი სხვა დროს
ირჩევს და წერს წერილს, რომელ-
საც კრიტიკის ნიშნებიც ახასი-
ათებს და ბელეტრისტიკისაც.

ლიტერატურის საკითხებზე სა-
უბრისას კრიტიკოსი ირჩევს ამ-
გვარ ფორმას: ბავშვობის მეგო-
ბარი, რომელიც კარგა ხანია არ
უნახავს, გამოუგზავნის წერილს.
მოიკითხავს ოჯახის, ჯანმრთე-
ლობის ამბავს, თითო-ოროლა თა-
ვის გასაჭირსაც შესჩივლებს და
შემდეგ, თითქოს სხვათა შორის,
ლიტერატურაზე ჩამოუგდებს
სიტყვას /„სხვა რა? ისევ ჩვენს
თავსამტვრევ საგანს მივუბრუნ-
დები, მოგეხსენება, რომ ლიტერა-
ტურას, განსაკუთრებით ქართულ
ლიტერატურას, ისევ თავადა-
კლული ვადევნებ თვალს. რო-
გორც ყოველთვის. იცი რა გით-
ხრა?!“ და ასე იწყება ლიტერა-
ტურაზე საუბარი. ადრესატი ჯერ
წერს რამდენიმე ზოგად. სტერე-
ოტიპულ ფრაზას და შემდეგ თა-
ვის გულისტივილს უზიარებს
კრიტიკოსს.

ან კიდევ: მის მეგობარს კარგა მოზრდილი თხზულება დაუწერია. თხზულება კრიტიკოსს არ მოსწონებია და აი, იმართება დი-ალოგი, რომელიც ავტორს „დღი-ურების“ სახით შემოუნახავს; თუმცა, აქვე, ლ. კალანდაძე გვაფ-რთხილებს:

„შეიძლება, ძვირფასო მკით-ხველო, მთელი ეს ამბავი მოგო-ნილიც იყოს შენს საინტრიგოდ. რომ როგორმე ყური დაგაგდე-ბინო ჩემი სათქმელისათვის. ასეც რომ იყოს, ვფიქრობ, დიდი ცო-დვა არაა“.

ყველაფერი ეს იმისთვის უნდა მწერალს, რომ წამოიწყოს საუ-ბარი მწერლობის საკითხებზე. და იგი იყოს არა მშრალი, არა დამ-რიგებლური, არამედ საინტერე-სო ფორმით შემოთავაზებულყო მოსაზრებანი ლიტერატურის და-ნიშნულებაზე.

ზოგჯერ კრიტიკოსი მოქმედ პი-რებსაც კი გამოიგონებს ხოლმე იმ თავისი პატარა „პიესისათვის“, რომელშიც ასევე ლიტერატუ-რის შესახებ ლაპარაკობენ. ამ „პიესაში“ თვითონაც მონაწილე-ობს, როგორც თავგამოდებული დამცველი თავისი ლიტერატუ-რული შეხედულებებისა. კიდევ არსებობს ფორმები, რომელთა მეოხებითაც ლ. კალანდაძე იწ-ყებს საუბარს ადამიანის დანიშ-

ნულებაზე /ასე მაგალითად, „ეს მოხდა ნადირობის დროს. ზუთნი ვიყავით. კისვენებლით მდინარის პირას. ერთმა თქვა: მირჩევნია ერთი დღე მეტი ვიცოცხლო, ვიდ-რე სიკვდილის შემდეგ ასი ძეგ-ლი დამედვასო“/.

და მაინც რა ამოცანას ისახავს ამგვარ წერილებში ლ. კალანდა-ძე? ეს ყველაფერი როგორც აღ-ვნიშნეთ, არის ფორმა, რომლის მეოხებითაც კრიტიკოსი მკით-ხველს უზიარებს თავის მოსაზრე-ბებს და არა მხოლოდ უზიარებს, იბრძვის კიდევ, რომ ლიტერა-ტურის თაობაზე მკითხველს შთა-უნერგოს სწორი შეხედულება, რადგან კარგად იცის, თუ რა დი-დი მნიშვნელობის ფაქტორია— მკითხველს ასწავლო კარგისა და ცუდის გარჩევა. ასწავლო იცო-დეს, თუ რა არის ნამდვილი ლი-ტერატურა და რა—არა! ხომ ფაქ-ტია, რომ ჩვენი ფართო მკით-ხველი ხშირად ლიტერატურულ სუროგატს უფრო ეტანება, ვიდ-რე ნამდვილი მწერლობის ნი-მუშს.

ალბათ, ამითაა გაპირობებული ის, რომ ლ. კალანდაძე მკითხვე-ლის პრობლემასაც აღძრავს ერთ თავის წერილში, ესაუბრება მას ნამდვილ პოეზიაზე, უხსნის და

ასწავლის მის სიყვარულს, გაგებას; ზოგჯერ არარსებულ პიროვნებასაც კი რეალურად წარმოგვიდგენს, მერე მას ოპონენტად დაისვამს და ეკამათება, რათა თეზისა და ანტითეზის შეპირისპირების მეოხებით მკითხველმა უფრო ცხადად დაინახოს ავი და კარგი.

ამ წიგნში არის ერთი წერილი — „ბუტბუტებს მტკვარი“. ამ წერილშიც ასევე ლ. კალანდაძის ფიქრებია გამჟღავნებული. ფიქრები ენაზე. ფაქტიურად ეს წერილი გამოძახილია აგაევის ცრუმეცნიერული დასკვნებისა, რომლებიც ამ რამდენიმე წლის წინათ იბეჭდებოდა ცენტრალურ პრესაში. ლ. კალანდაძე პოეტური ბუნების, პოეზიაზე შეყვარებული პიროვნებაა და მკითხველს ამ თვალსაზრისით უმჟღავნებს თავის ფიქრს. პოეტური სიტყვის უდიდესი ძალის მეოხებით იგი ერთხელ კიდევ ადასტურებს ენის ფენომენის უკვდავ მნიშვნელობას ერის სულიერ ცხოვრებაში.

იყო კრიტიკოსი, ეს იმას ნიშნავს, რომ იყო საზოგადო მოღვაწე და საზოგადოების საჭირობოტო საკითხებში უმაღლეს ჩაერიო, დააჩქარო საზოგადოებაში მომწიფებული რომელიმე პროცესის განვითარება, ან კიდევ პირიქით

— ხმამაღლა თქვა იმის შესახებ, რომ ეს პროცესი არაფერს კარგს არ მოუტანს საზოგადოებას. აი, ამით იქცევა ხოლმე კრიტიკა საზოგადოების ფილოსოფიის მატარებლად, მის მკაფიოდ გამოხატველად. ამ შემთხვევაში კრიტიკას, ალბათ, უფრო მეტი მისია აკისრია, ვიდრე პოეზიას, პროზას, დრამატურგიას.

თავისი ხანგრძლივი შემოქმედებითი ცხოვრების მანძილზე ლ. კალანდაძეს არაერთხელ ჰქონია შემთხვევა, ელაპარაკნა საზოგადოებრივი ცხოვრების სატიკვარზე, გვერდში ამოსდგომოდა და გაემხნევებინა რომელიმე კარგი წამოწყება, ან კიდევ პირიქით — შეკამათებოდა კოლეგებს, უმაღლეს და თავაზიანად მიეთითებინა მათს შეცდომებზე, განემართა, რომ ისინი ცდებიან.

„ლიტერატურულ წერილებში“ რამდენიმე პოლემიკური ხასიათის წერილია შესული. ლ. კალანდაძემ შეიძლება თავიდან ბოლომდე უარი თქვას რომელიმე ავტორის მოსაზრებაზე, საკმაოდ დამაჯერებელი კონტრარგუმენტიც წამოაყენოს, მაგრამ არასოდეს ეცდება იაფი ხერხებით, ნიშნისმოგებით მკითხველი გააციონოს და ამით უღირსჰყოს მოკამათე. ესეც ხომ ერთ-ერთი დამახასიათებელი ნიშანია პიროვნების,

მწერლის შინაგანი კულტურისა. როგორ არა ჰგავს ეს პოლემიკა იმას, ახლა რომ იმართება ზოგჯერ ჩვენი ყურნალ-გაზეთების ფურცლებზე და სინამდვილეში საბრალდებო აქტებს უფრო ჩამოჰგავს, ვიდრე მწერალთა დიალოგს, საზოგადო მოღვაწეთა ჭირისუფლურ ლაპარაკს ამა თუ იმ პრობლემაზე.

ლ. კალანდაძე ეკამათება გ. ხუხაშვილს ანა კალანდაძის იმ ლექსებას თაობაზე, რომელიც ამ 15-16 წლის წინათ დაუსტამბავს პოეტს. ჩვენთვის ცხადი ხდება, რომ იმ დროს ახალგაზრდა კრიტიკოსის ზოგიერთი მოსაზრება, მართლაც, მცდარია და იგი უსამართლოდ საყვედურობს პოეტს, როცა აკრიტიკებს მის ლექსებს. „ღრუბლები“, და „ზედაზნის

ტყეებზე ციმციმებს ვენერა“, მაგრამ ლ. კალანდაძე ტაქტიკა და წმინდა ლიტერატურული არგუმენტირებით მიუთითებს ამის გამო.

ლ. კალანდაძე ეკამათება აკად. აკაკი შანიძეს „ვეფხისტყაოსნის“ 1183-ე სტრიქონის მეორე ტაეპის „ამა ორთა კიდევანთა აზრი არა არ იქნებიან“ თაობაზე. საყურადღებოა აგრეთვე მისი პოლემისტური პათოსით დაწერილი წერილი ლიტერატურისა და ხელოვნების ფუნქციის გამო გაზ. „ახალგაზრდა კომუნისტის“ ფურცლებზე გაშლილი დისკუსიის შესახებ.

„ლიტერატურული წერილები“ მისი ავტორის თვალსაჩინო კრიტიკულ-ლიტერატურული მოღვაწეობის ერთგვარი შეჯამებაა.

„ხისფერი ორდენის“ მონოგრაფიული

შესწავლის პირველი ხელა

ლალი ავალიანი

განხორციელებულია ცისფერ-ყანწელთა ლიტერატურული ჯგუფის იდეურ-ესთეტიკური ნააზრებისა და მხატვრული შემოქმედების მონოგრაფიული შესწავლის პირველი ცდა — გამოვიდნელი დუმბაძის წიგნი

„ქართული სიმბოლი-
ზმი“.

„ცისფერი ორდენი“ ისტორიის კთენილებად იქცა. მის ირგვლივ ერთხანს ვამეფებულ დუმილსაც მოედო ბოლო: ქართულ ლიტერატურისმცოდნეობაში გამოჩნდა რამდენიმე მომცრო ნარკვევი, ჯგუფის მოღვაწეობის ამა თუ იმ ასპექტს რომ ეხებოდა. ყოფილი ცისფერყანწლების: ტ. ტაბიძის, პ. იაშვილის, ვ. გაფრინდაშვილის, გ. ლეონიძისა და სხვათა პოეზიის მონოგრაფიული შესწავლითაც ნაწილობრივ წარმოჩნდა „ცისფერი ორდენის“ ავკარიგი.

ზემოხსენებული ნაშრომები მაინც ვერ ავსებენ იმ ხარვეზს, რაც ნამდვილად შეინიშნება ჩვენს ლიტერატურისმცოდნეობაში: XX საუკუნის 20-იანი წლების ქართული სალიტერატურო დაჯგუფებანი დღემდე არ გამხდარა მონოგრაფიული კვლევის საგანი. ეს კი უთუოდ საშური საქმეა, რათა უახლესი ქართული ლიტერატურის ისტორიის ეს ურთულესი მონაკვეთი „თეთრ ლაქად“ არ დარჩეს შემდგომი ფაობებისათვის.

მომავალში უთუოდ მეტი ყურადღება მიექცევა XX საუკუნის რევოლუციამდელი ქართული მწერლობის კვლევასაც. ამ მხრივ

სამაგალითო და მისაბაძია გორკის სახელობის მსოფლიო ლიტერატურის ინსტიტუტის სამტომიანი ფუნდამენტური ნაშრომი: «Русская литература XIX — начала XX в.» (1890—1917), М., 1968, 1971, 1972; რომელიც ბოლო წლების საბჭოთა ლიტერატურისმცოდნეობის მნიშვნელოვანი შენაძენია.

საკებებით კანონზომიერია, რომ „ცისფერი ორდენის“ შეფასებისას, ჩვენი ლიტერატურისმცოდნეობა დღეს უარს ამბობს 30-იანი წლების კრიტიკის ერთგვარად დაუნდობელ ტონზე და პირუთვნელ, დაღინჯებულ მსაჯულად გვევლინება.

ყოველივე ზემოთქმულის გათვალისწინებით, წელი დუმბადის ნაშრომის გამოქვეყნება თავისთავად მისასალმებელი ფაქტია.

დასაწყისშივე შევნიშნავ, რომ 10-20-იანი წლების რთული ლიტერატურული პროცესის „სინტეზში მოყვანა“ იმთავითვე მრავალ დაბრკოლებას შეუქმნიდა მკვლევარს. გავითვალისწინოთ საარქივო მასალის სიმცირე და ცისფერყანწელთა პერიოდიკის სრული კომპლექტების უქონლობაც, იმდროინდელი კრიტიკული აზროვნების ნაწილობრივი გადაფასება თანამედროვე ლიტერატურისმცოდნეთა მიერ...

სწორედ ამიტომ, არც იყო მოსალოდნელი, რომ ცისფერყანწელთა ჯგუფის მონოგრაფიული შესწავლის პირველი ცდა უნაკლო იქნებოდა.

უწინარეს ყოვლისა, შევეხები ავტორის მიერ გამოყენებულ კრიტიკულ თუ მემუარულ ლიტერატურას.

ცისფერყანწელთა ჯგუფის შესახებ არსებული თანამედროვე კრიტიკული ნაშრომების სიმცირის კვალობაზე მოსალოდნელი იყო, რომ მკვლევარი გამოწვლილვით შეისწავლიდა ამ წყაროებს, გულდასმით გაეცნობოდა აგრეთვე მემუარულ ლიტერატურასაც. რაც შეეხება 10-20-იანი წლების სალიტერატურო კრიტიკას, ამ პერიოდის ყველა მკვლევარი დამეთანხმება, რომ ნელი დუმბაძე მისთვის საინტერესო უამრავ მასალას მიაგნებდა იმდროინდელ პრესაში.

ამ მხრივ ნაშრომში ყველაფერი რიგზე არ არის. ცისფერყანწელთა ჯგუფის, ცისფერყანწელი პოეტების თეორიული თუ მხატვრული პროდუქციის კვლევას სათანადო სიღრმესა და ძალმოსილებას მიაჩნებდა მირიან აბულაძის, გურამ ასათიანის, გიორგი მარგველაშვილის, თამაზ ჩხენკელის, ალექსანდრე ტურკოვის

ცალკეული წერილების გათვალისწინება¹. დავით კლდიაშვილის, სერგო კლდიაშვილის, ნინო ტაბიძის, გიორგი ლეონიძის, შალვა დემეტრაძის, ანდრეი ბელის, ბორის პასტერნაკის, ილია ერენბურგისა და სხვათა მოგონებები კი დაეხმარებოდა მკვლევარს ჯგუფის ისტორიის ზოგიერთი საკითხის დადგენაში, ხოლო „ცისფერი ორდენის“ დახასიათებას მეტაკოლორიტს შესძენდა.

უურნალ „ცისფერი ყანწების“ გამოსვლას ქუთაისისა თუ თბილისის მრავალი გაზეთი გამოეხმაურა, ავტორი კი სრული დაუეჭვებლობით აცხადებს: „ცისფერი ყანწების“ გამოცემას ფ. მახარაძის დასახელებული წერილის გარდა, ოფიციალური გამოხმაურება არ მოჰყოლიაო“ (გვ. 87). ამ მოსაზრების გასაბათილებლად ლ. შენგელაიას, თ. ჭუმბურიძის, „სტუდენტის“, „ისარის“, „Ман“-ისა და სხვათა წერილების, დ. კისრაძისა და კ. მიქელაძის ლექციამოხსენებების გახსენებაც კმარა. არც 20-იანი წლების კრიტიკა გამხდარა მკვლევარის საგანგებო

¹ ცხადია, ავტორი ვერ გაეცნობოდა გრიგოლ ხერხეულიძის, გალინა ცურიკოვასა და სხვათა უახლეს საინტერესო ნაშრომებს.

ყურადღების ობიექტი. ავტორი სრულად უგულვებლყოფს დიდმნიშვნელოვან საკითხს — ცისფერყანწელთა ჯგუფისა და 20-იანი წლების სხვა სალიტერატურო დაჯგუფებების ურთიერთმომართებას; 30-იანი წლების მდიდარი კრიტიკული პროდუქციიდან კი მხოლოდ ბ. ბუაჩიძის წერილებს ეხება.

აღნიშნული ლიტერატურის გათვალისწინება, იმდროინდელი პერიოდიკის გულდაგულ ჩხრეკა უთუოდ გაამდიდრებდა ნაშრომს და ცისფერყანწელთა ჯგუფის ისტორიასაც უფრო სრულყოფილად წარმოგვიდგენდა.

ნაშრომში უგულვებლყოფილია „ცისფერი ორდენის“ მოღვაწეობის ბევრი ღირსსაცნობი ეპიზოდი: ჯგუფის საჯარო გამოცდები, მისი მცდელობა უზრუნველ „ცისფერი ყანწების“ შესამენამრინა და ამავე სახელწოდების ყოველკვირეული გაზეთის გამოცემისათვის: ავტორი არ იცნობს შ. აფხაიძის მიერ გამოქვეყნებულ დოკუმენტს ჯგუფის თვითლიკვიდაციის შესახებ და ა. შ.

წყაროთა უგულვებლყოფის კიდევ ერთი მაგალითი: კიტა აბაშიძისა და ცისფერყანწელების სიახლოვის დასტურად მკვლევარს მხოლოდ შ. აფხაიძისა და კ. ნადირაძის მოგონებები მოაქვს;

მაგრამ შეუძლებელია მათი ურთიერთობის სათანადო წარმოჩენა იმდროინდელი პრესის მონაცემების, დავით კლდიაშვილის მემუარების („ჩემი ცხოვრების გზაზე“) პირველი პუბლიკაციის და რაც მთავარია, თვით კიტა აბაშიძის წერილის „გონს მოდით!“ (გაზ. „ჩვენი მეგობარი“, 1916, № 15; „ცხოვრება და ხელოვნება“, თბ., 1971) გაუთვალისწინებლად.

შესავალში ავტორი მოკლედ მიმოიხილავს ფრანგულ და რუსულ სიმბოლიზმს, ეხება სიმბოლიზმის ესთეტიკასა და ფილოსოფიურ საფუძვლებს. მეორე თავი „სიმბოლიზმი ქართულ ლიტერატურაში“ მოიცავს შემდეგ ქვეთავებს: 1. „ცისფერი ყანწების“ თეორიული წინამძღვრების საკითხებისათვის („საკითხებისათვის“ ერთ-ერთი იმ კორექტურულ შეცდომათაგანია, ასე უხვად რომ არის გაბნეული ნაშრომში), 2. „ცისფერი ყანწების“ ორგანიზაცია. პრესა, 3. ცისფერყანწელთა შემოქმედება (პ. იაშვილი, ვ. გაფრინდაშვილი, ტ. ტაბიძე, კ. ნადირაძე, ს. კლდიაშვილი, შ. აფხაიძე, ს. ცირეკიძე, შ. კარმელი). ბოლო თავს — „სოციალისტური რეალიზმის გზით“ — ერთვის „მოკლე დასკვნები“. ავტორი გულდასმით აანალი-

ზებს ცისფერყანწელთა ჯგუფის თეორიულ წინამძღვრებს (გვ. 54-81), მაგრამ სულ რამდენიმე ფურცელს უთმობს მათ ორგანიზაციასა და ბეჭდურ გამოცემებს (გვ. 82-91). ცისფერყანწელი პოეტების თეორიულ-მხატვრული ნაზრების ერთმანეთისაგან გამოცალკევებულად განხილვამ (გვ. 92-206) დააქუცმაცა, აღსაქმელად რთული გახადა „ცისფერი ორდენის“ საერთო კონტურები.

ნელი დუმბაძის უეჭველ დამსახურებად უნდა ჩაითვალოს ჯგუფის ქართველი იდეური წინამორბედების წარმატებით დავირგვინებული ძიება. მხედველობაში მაქვს არჩილ ჯორჯაძისა და კიტა აბაშიძის ეროვნულ-პოლიტიკურ და ესთეტიკურ შეხედულებათა ზეგავლენის ჩვენება ცისფერყანწელთა იდეურ-მხატვრული მრწამსის ჩამოყალიბებაზე.

ავტორი ააშკარავებს ცისფერყანწელების პოლიტიკური იდეალების უნიათობას, მათი ესთეტიკური შეხედულებების დეკადენტურ არსს. მკვლევარი სრულიად სპარტლიანად მიიჩნევს, რომ „ცისფერი ორდენი“ მხოლოდ უცხოური სიმბოლიზმის მიბაძვით არ შექმნილა, იგი ითვალისწინებს „ჩვენი ქვეყნის სოციალურ-ისტორიულ და პოლიტიკურ მდგომარეობას, რომელ-

მაც განაპირობა დეკადენტური მიმდინარეობის წარმოშობა მეოცე საუკუნის დასაწყისში“ (გვ. 49). ფასეულია ნაშრომი იმითაც, რომ ნელი დუმბაძე თვალსაჩინოს ხდის სიმბოლიზმის ანტირეალისტურ, ანტიჰუმანისტურ ბუნებას. რისთვისაც უხვად იშველიებს მარქსიზმ-ლენინიზმის კლასიკოსებისა და პროგრესული მწერლების მოსაზრებებს.

სიმბოლიზმის, როგორც იდეალისტური მსოფლმხედველობის კრიტიკას ხელი არ უნდა შეეშალა ავტორისათვის ჯგუფის პოზიტიური მხარის გამომზეურებაში.

„ცისფერი ორდენის“ ავტორისული შეფასება უპირატესად ნეგატიურია, ნაკლებადაა გათვალისწინებული მისი მხატვრული მიღწევები; არ არის გამოკვეთილად ნაჩვენები „ცისფერი ორდენის“ (და არა ცალკეული პოეტების) გადახრები ორთოდოქსული სიმბოლიზმის პოზიციიდან.

ზოგჯერ რეცენზენტი წიგნის ავტორს უსაყვედურებს, რატომ არ გაქვს განხილული და შესწავლილი ესა თუ ის საკითხიო, მაშინ, როდესაც ამგვარი საკითხების კვლევა სრულიადაც არ შეადგენდა ავტორის მიზანს. ამგვარ ცთომილებათა ასარიდებლად

შევეცდები, ერთი მხრივ, მკვლევარის მიზანდასახულება გავითვალისწინო, მეორე მხრივ, წარმოვაჩინო — წარმართავს თუ არა ავტორი კვლევას თავისი მიზანდასახულების შესაბამისად.

როგორც შესავლიდან ჩანს, სარეცენზიო ნაშრომი ცისფერყანწელთა სალიტერატურო დაჯგუფების მონოგრაფიული შესწავლის. ქართული სიმბოლიზმის სპეციფიკის, მის ეროვნულ თავისებურებათა დადგენის ცდას წარმოადგენს (გვ. 4).

ქართული სიმბოლიზმის სპეციფიკის დადგენისათვის მკვლევარს უნდა გაეთვალისწინებინა იმდროინდელი ქართული პოეზიის მდგომარეობა.

ილიას მოკვლამ, ხოლო 1915 წელს აკაკისა და ვაჟას გარდაცვალებამ მოამთავრა ერთი ბრწყინვალე პერიოდი ქართული პოეზიისა, „მაშინ ეპოქა გათავდა დიდი“. ქართულ პოეზიაში თითქოს გამეფდა მყუდროება ქარიშხლის წინ. ძველი გზით სიარული აღარ ხერხდებოდა, ახლის გამკვალავი კი ჯერ არავინ ჩანდა. ილიასა და აკაკის გავლენისაგან თავის დაღწევა ადვილი არ იყო. რეაქციის წლებში ქართულ პოეზიაში მოძრავლდნენ ეპიგონები, უნიათო მიმბაძველები, რომლებმაც დააპ-

დაბლეს, დააქვეითეს ქართული კლასიკური ლექსი.

რა თქმა უნდა, შეცდომა იქნებოდა 10-იანი წლების ქართული პოეზიის მთლიანად, ხელაღებით ნეგატიურად შეფასება. მაგრამ საქმე ის არის, რომ მიმბაძველობა ნამდვილად, ამკარად შეინიშნებოდა იმდროინდელ ქართულ პოეზიაში.

ყოფილი ცისფერყანწელი კოლაუ ნადირაძე იგონებს: „გვწამდა, რომ არსებითად სწორ გზას ვადექით, რომ ქართული ლექსის ფორმა და მისი აღნაგობა დაკნინებას განიცდიდა, რომ აკაკი წერეთლის მიერ სავსებით ამოწურული ქართული ლექსის აკაკისებური წყობა გადაიქცა შტამპად, შაბლონად, რომ აკაკის ეპიგონებმა დაუკარგეს ქართულ ლექსს სილამაზე და ჟღერადობა, გააუბრალოეს, დააყრუეს იგი. ქართული ლექსი გახდა გემოვნების დაცემისა და საოცარი ჩამორჩენილობის მაჩვენებელი. ისეთი შთაბეჭდილება იქმნებოდა, თითქოს რუსთაველი უფრო თანამედროვე პოეტი იყო, ვიდრე აკაკის მიმბაძველ პოეტთა ლეგიონი“ („ლიტერატურული საქართველო“, 1967, № 40).

სხვა საკითხია, რომ სწორედ ამ დროისათვის იძენდა ბრწყინვალეობას ს. შანშიაშვილის, ა. აბა-

შელის, ი. გრიშაშვილის პირველი პოეტური ცდები. და რაც მთავარია, ამ დროს უკვე ქმნიდა გალაკტიონი, რომელიც ყოველთვის განზე იდგა 10-20-იანი წლების სამწერლო დაჯგუფებებისაგან. ის „მარტო“ იყო და ამ „სიმარტოვეში“ მოიპოვა XX საუკუნის ქართული პოეზიის მეფის, ქართული ლექსის დიდი რეფორმატორის სახელი.

ექვს არ იწვევს ცისფერყანწელთა ღვაწლიც; მათ ღრმად ჰქონდათ გაცნობიერებული იმდროინდელი ქართული პოეზიის გარკვეული წილის ეპიგონიზმი და უსუსურობა. ქართული ლექსის განახლებისათვის მათ სიმბოლიზმს მიმართეს.

ნელი დუმბაძის ნაშრომში ცისფერყანწელთა ღვაწლი უფრო ობიექტურად წარმოჩნდებოდა, ავტორს იმდროინდელი ქართული პოეზიის მდგომარეობა რომ გაეთვალისწინებინა.

მონოგრაფიის ავტორი უბუღბუღებლად ცისფერყანწელთა საარაკო ძმობა-მეგობრობას.

პ. იაშვილი წერდა: „ცისფერი ყანწები“ ერთი პოეტიკა. ამაში მისი ძალა. შვიდი წელიწადი გაუძელით ჩვენ გაუძლებელ საქართველოში, რადგან სიყვარულის გარდა ვიცოდით ერთმანეთის პა-

ტივისცემა“ („ბარბიკადი“, 1924, № 1).

განა საგანგებო ყურადღების ღირსი არ იყო ის ფაქტი. რომ „ცისფერი ორდენის“ მოპაექრნიც კი ქედს იხრიდნენ მათი ურყევი სიმტკიცის წინაშე? ცისფერყანწელებს „ერთმანეთი უყვართ. ერთმანეთს აფასებენ, ახალისებენ, გულს უკეთებენ, ეხმარებიან და ეს კი მეტისმეტად საჭიროა მწერლისათვის. ...ჩვენი აზრით, ეს ერთი დიდი ფაქტორთაგანია „ყანწელების“ არსებობისა. ...ისინი მაინც მაგარნი არიან და იქნებიან თავისი შინაური ინტიმიტი“ („მნათობი“, 1926, №5-6).

მკვლევარი ერთგან შენიშნავს: „ცისფერი ყანწების“ შემოქმედების ნათელი მხარეა... ქართული პოეზიის განახლების, ქართული კულტურის წინსვლისათვის გზების დაუცხრომელი ძიება“ (გვ. 239); მაგრამ ეს განცხადება ლიტონ ფრაზად რჩება, რადგან ნაშრომში ცისფერყანწელთა აღრინდელი პოეზიის განხილვისას „ქართული პოეზიის განახლებისათვის გზების დაუცხრომელი ძიება“ არ ჩანს: ავტორისეული ანალიზი ოდენ ნეგატიურ სურათს წარმოგვიჩენს.

ავტორს საგანგებოდ უნდა გა-

მოეკვება ცისფერყანწელთა ჯგუფის განსაკუთრებული როლი იმდროინდელ სალიტერატურო და ჯგუფებებში. აქი „ცისფერი ორდენის“ პრინციპული „მტრები“ კი აღიარებდნენ მათ მხატვრულ მიღწევათა ძალმოსილებას? პროლეტარული მწერლობის წარმომადგენელი შ. დუდუჩიკა წერდა: „ლექსის ტექნიკის გამშვენიერება უმადლეს ხარისხანდის აიყვანეს სიმბოლისტებმა. ... მათი პოეტური შემოქმედების განსხულებებს მშვენიერი ტექნიკა — უდაო ფაქტია. თავისი ელასტიური ტექნიკით სიმბოლისტებმა „მოაჯადოვეს“ თითქმის ყველა პოეტები. ... სიმბოლისმის გავლენას ვერ ასცდა ვერც ერთი პოეტი, ვერც ერთი ჯგუფი“ (გაზ. „კომუნისტი“, 1923, № 84).

ცისფერყანწელი პოეტების ბევრი ადრინდელი ლექსი თუ „თეორია“ ერთგვარი „პოზაა“, გამართლებული ტ. ტაბიძის „ნიღაბის აპოლოგიით“. ავტორი არ ითვალისწინებს ნიღაბმომარჯვებულ ცისფერყანწელების „ოინებს“, ამიტომაც მისი მიმართება ცისფერყანწელთა თეორიული თუ მხატვრული პროდუქციისადმი ხშირად ზედმეტად სწორხაზოვანია.

მოხსენიების ღირსი იყო უთუ-

ოდ ცისფერყანწელთა გულითადი მეგობრობა რუს პოეტებთან, მათი შემოქმედებითი თანამშრომლობა ქართულ-რუსული კულტურული ურთიერთობის განმტკიცებისათვის.

ცისფერყანწელთა ძმობას მონივრაფიის ავტორმა, სრულიად დაუსაბუთებლად, გამოაკლო ერთობ კოლორიტული ფიგურა — „ადრინდელი“ გიორგი ლეონიძე. მართალია, პოეტი „ცისფერ ორდენს“ მოგვიანებით, 1918 წლიდან მიემხრო, მაგრამ „ბახტრიონის“ რედაქტორის იმეამინდელი თეორიული წერილებისა თუ ლექსების გაუთვალისწინებლობა ცისფერყანწელთა „ჯგუფური პორტრეტის“ გამოუტყობებელ ხარვეზად მიმაჩნია.

ნაშრომის მიხედვით შეიძლება შეიქმნეს შთაბეჭდილება, რომ „ცისფერი ორდენი“ მაშინ ერთადერთი დეკადენტური ჯგუფი იყო საქართველოში, ხოლო სხვა მწერლების შემოქმედება კი რეალიზმის ტრადიციული გზით მიემართებოდა. დეკადენტიზმით გატაცება ხომ საერთო სენი იყო იმ ეპოქისა! მკვლევარი ამაზე არაფერს გვეუბნება.

ნაშრომში გვხვდება ცალკეული ხარვეზები. ჯერ სადავო მოსაზრებებს შევხებით:

1. ნაშრომის უდიდესი ნაწილი

კალაქელი ცისფერყანწელი პოეტების შემოქმედებათა განხილვას ეთმობა. ცნობილია, რომ დღევანდელმა პირთუფნელმა და ლიტერატურის ისტორიკოსის სიდიშჩიო აღქურვილმა კრიტიკამ ცისფერყანწელთა ბევრ ისეთ ლექსში, სადაც ადრინდელი კრიტიკა „სიმბოლისტურ რეციდივებს“ ხედავდა, ნათელი და ცხოველმოსილი პოეზია დაინახა. კერძოდ, კრიტიკოსები ერთხმად აღიარებენ პ. იაშვილის გარდასახვის ბრწყინვალე უნარს, რომელმაც მის „დარიანულ“ ლექსებს „უცდომელი ფსიქოლოგიური სიმართლე“ (ბ. ქლენტი) მიანიჭა. ლიტერატურული მისტაფიკაციის ეს იშვიათი ნიმუში შეიყვარა რუსმა მკითხველმაც (მთარგმნელები ვ. გაფრინდაშვილი და გ. მარგველაშვილი). „ელენე დარიანის დღიურები“ დღესაც არის ლიტერატურისმცოდნეთა საგანგებო ყურადღების საგანი: ერთი ვარაუდით. ამ ლექსებში „არაფერია სპეციფიკურ-სიმბოლისტური, ისინი უპირატესად სატრფიალო-ეროტიკული ლექსებია, რომლის მსგავს ნაწარმოებს სიმბოლიზმამდეც ვხვდებით“ (მ. რაღიანი): სხვა მოსაზრებით. „საქმე გვაქვს რუსული სიმბოლიზმის გავლენასთან. ვლადიმერ სოლოვიოვის იდეალისტური „თეურგიული“ კო-

ნცეფციის ერთგვარ დაგვიანებულ ანარეკლთან. მასში იგრძნობა ქალური ფსიქიკით აღქმული სოლოვიოვისეული ფილოსოფია ეროსისა, სოლოვიოვის მისტიკური „მუდმივი ქალურობის“ თეორიის გავლენა, სიყვარულის, როგორც „ყოვლადერთიანობის“ აღქმის საჭიროება“ (გ. მეჩკვილაძე).

ასეთი ვრცელი ექსკურსი იმისათვის დაგვირდა, რომ გვეჩვენებინა: „დარიანული“ ლექსები ყველა შემთხვევაში სერიოზული კვლევის ობიექტია. წინამდებარე ნაშრომის ავტორი კი მათ „ევას მოდგმის დამდაბლებული, ცხოველურ ინსტინქტამდე დაყვანილი სურვილების“ გამოხატულებად (გვ. 97), „წმინდა პორნოგრაფიულ ლექსებად“ (გვ. 109) მიიჩნევს და განხილვის ღირსად არც თვლის.

2. გვხვდება მეორე უკიდურესობაც: კოლაუ ნადირაძის ტიპიურ ურბანისტულ ლექსში „ავზინანი ქალაქი“, რომელშიც ავტორი ხარკს უხდის „სიმანინჯის ესთეტიკას“. მკვლევარს „კაპიტალიზმის კონკრეტული კრატია“ დაუნახავს (გვ. 152).

3. ხშირად მკვლევარი ამა თუ იმ ნაწარმოების კონკრეტულ იდეურ-მხატვრულ ანალიზს (რაც ცისფერყანწელთა იმდროინდელ

პოეზიაში გარკვეულ სიძნელებებს უკავშირდება) ფაქტიურად თავს არიდებს და ამგვარი განცხადებებით კმაყოფილდება: „მთელი ეს კიზი (ს. ცირევიძისა — ლ. ა.) ...კითხველისათვის გასაიდუმლოებული და ბუნდოვანია“ (გვ. 165); „ძნელია წარმოიდგინო ქარვისფერი ლოცვა. ბუნდოვანია აგრეთვე სტრიქონი — „მიიღე ჩემგან საალერსოდ ეს მინანქარი“ (გვ. 174) — ეს პასაჟი შ. აფხაიძის ლექსს „Santa Marria“-ს ეხება; „აგრეთვე ლექსები (შ. აფხაიძისა — ლ. ა.) „ოიკავამა“ (მართლწერა დაცულია. ლ. ა.) და „სოლო სიონში“ ბუნდოვანი ლექსებია“ (გვ. 175); „შ. აფხაიძის ლექსი „ღვთისმშობელი პროსპექტზე“ რებუსის ჩინებული ნიმუშია“ (გვ. 175); პ. იაშვილის „ფარშავანგები ქალაქში“ დატვირთულია სახეებით, რომლებიც ძნელი გასაშიფრავია, ბუნდოვანია“ (გვ. 98); პ. იაშვილის „წითელი ხარი“ „დატვირთულია ბუნდოვანი სახეებით, რომლებიც აბნელებს აზრს, იდეას. ყველაფერი ეს აძნელებს პოეტის უშუალო კონტაქტის დადგენას თემასთან, საერთოდ სინამდვილესთან (?!)“ (გვ. 107).

ამბობენ, „პოეტური ნაწარმოებები უთუოდ წააგავსო შიფრით ნაწერს“ (კ. გამსახურდია). ზემო-

ხსენებული ლექსების „გაშიფრვა“ კი აუცილებელიცაა და შესაძლებელიც.

4. ცისფერყანწელები ჭეშმარიტი პატრიოტები იყვნენ, ფრანგი სიმბოლისტებისაგან განსხვავებით, მათთვის უცხო არ იყო ეროვნული ტკივილი, მაგრამ არამართებულია მოსაზრება: „თვითმკვლელობა და ლოთობაც კი მათს პოეზიაში დაკავშირებულია მშობლიური ქვეყნის ბედუკუღმართობასთან“ (გვ. 239). თვითმკვლელობისა და ლოთობის კულტი ხომ საერთო კომპონენტებია სიმბოლისტური პოეზიისა!

5. არადამაჯერებელია „ცისფერი ყანწების, სახელწოდების ავტორისეული გააზრება: „ცისფერი — რომანტიკული, ოცნება დამოუკიდებელი, ძლიერი სახელმწიფოს აღდგენაზე“ (გვ. 90). „ცისფერი“ — „არ ამ ქვეყნიური“, მიღმური ფერია. ის ცისფერყანწელთა ტრანსცენდენტურისაკენ სწრაფვას უნდა უკავშირდებოდეს და არა მათ ეროვნულ იდეალებს.

ნაშრომში მოიძვეება ცალკეული უზუსტობანი და ფაქტობრივი შეცდომები: არტურ რემბოს „მთვრალი ხომალდის“ თარგმანს ავტორი პ. იაშვილის ნაცვლად ტ. ტაბიძეს მიაწერს (გვ. 25); 32-ე გვერდზე ვკითხულობთ: „ლიტერატურული დაჯგუფების „პარნა-

სის“ წარმომადგენელი შ. ბოდ-
ლერი საბოლოოდ სიმბოლიზის
მიეკედლა“. 1867 წელს გარდაც-
ვლილი პოეტი 70-80-იან წლებ-
ში ჩამოყალიბებულ ფრანგულ
სიმბოლიზმს ვერ „მიეკედლებო-
და“: მკვლევარის „გამოანგარიშე-
ბით“, ყურნალ „ცისფერი ყანწე-
ბის“ პირველი ნომერი 1916 წლის
მარტის დამდეგს გამოსულა (გვ.
82). ყურნალის პირველი ნომრის
გამოცემის ნამდვილი თარიღის
(28 თებერვალი) დასადგენად ქუ-
თაისისა და თბილისის იმდროინ-
დელი გაზეთების „მეგობრის“,
„სამშობლოს“, „სახალხო ფურც-
ლისა“ და „საქართველოს“ გადა-
თვალეირება იკმარებდა; ცალკე
თავს უძღვნის ავტორი ცისფერ-
ყანწელთა პრესას (გვ. 82-91),
მაგრამ „ცისფერი ორდენის“ პე-
რიოდიკის მიმოხილვას კი არა,
მისი ყველა ბეჭდური გამოცემის
ჩამოთვლასაც კი ვერ ახერხებს.
მაგალითად, გაზეთებს „ბასტიონ-
ისა“ და „რუბიკონს“ საერთოდ
არ ასახელებს; ავტორი წერს, რომ
1912-13 წლებში პ. იაშვილი
„ოქროს ვერძს“ რედაქტორობ-
და (გვ. 92). ამ ყურნალის რამ-
დენიმე ნომერი 1913 წელს გამო-
ვიდა. უმართებულთა განცხადე-
ბა, „საქართველოში დაბრუნე-
ბულ პაოლო იაშვილს პირველი
იმპერიალისტური ომით დანგრე-

ული (?!) სამშობლო დახვდაო“
(აგ. 98). ყურს ეჩოთიერება უხეი-
რო ფრაზები: „შემთხვევითი არ
არის ის, რომ ლექსი იწყება და
მთავრდება ვრუბელთან და ბოდ-
ლერთან ვალერიან გაფრინდამვი-
ლის ინტიმური ურთიერთობით“
(გვ. 111); „ეს არის აღიარება
„წმინდა ხელოვნების“ სამსახუ-
რისა, საითყენაც ტიცთან ტაბიქეს
უბიძგებდა სინამდვილესთან შე-
ურიგებლობა, აწმყო ცხოვრებას-
თან კონტრასტი (თუ კონფლიქ-
ტი? — ლ. ა.)“ (გვ. 131).

უსამართლობა იქნებოდა, რომ
წამრომში გაბნეული უამრავი კო-
რექტურული შეცდომისათვის პა-
სუხისმგებლობა მხოლოდ ავტორს
დაკისრებოდა. თუმცა შეცდომაც
არის და შეცდომაც: როცა
გვხვდება „შემოქმედბა“ (გვ.
187), „ინსტიტუცია“ (გვ. 188),
„მთვარია“ (გვ. 29) და მისთანანი,
ეგ არაფერი; მაგრამ რა გუყოთ
„შ. მორეასა“, „პ. უელსს“, „რ.
დრაიზერს“ (გვ. 20-21), „კოსმო-
პოლიტიკურს“ (გვ. 81), „სკარ-
პიონს“ (გვ. 38), „ზოლოტო-
რუნცს“ (გვ. 38, — „ზოლოტოე-
რუნოს“ ნაცვლად!), რამდენჯერ-
მე განმეორებულ „იარეალურს“
(გვ. 158, 190, 191) და სხვ.? არის

შეცდომები რუსულ ენაზე დამოწმებულ ციტატებშიც.

დაბოლოს, კიდევ ერთი საკითხი. მკვლევარის აზრით, „ცისფერი ყანწები“ არ წარმოადგენდა მართოდენ სიმბოლიზმის ნაირსახეობას. იგი ეკლექტიზმის გზას ადგა, იმ დროისათვის ფართოდ გავრცელებულ თითქმის ყველა იზმებს ენათესავენოდა“ (გვ. 238). თავისთავად ამ მოსაზრების საწინააღმდეგო იქნება არაფერი გვექნოდა, ავტორს თვალნათლივ რომ წარმოეჩინა სხვადასხვა „იზმების“ კვალი ცისფერყანწელთა თეორიულ თუ მხატვრულ ნაწარმოებებში. ცისფერყანწელთა ეკლექტიზმი ხომ იმთავითვე იყო შენიშნული: „ეს ის ხალხია, რომელნიც ათი წლის განმავლობაში ოცნებობდნენ ლიტერატურული სკოლის შექმნაზე და დღემდესაც ვერ შემოფარგლეს თავის იდეოლოგიური და ესთეტიკური არე და დღესაც ჰიბრიდულმდგომარეობაში არიან Credo-ს მხრივ“ — წერდა გაზ. „ტრიბუნა“ 1923 წელს.

ძნელია ვილაპარაკოთ „ცისფერი ორდენის“ მტკიცე და ერთიან იდეურ-ესთეტიკურ მრწამსზე, მწყობრ მსოფლმხედველობაზე: საქართველოში ცისფერყანწელთა ჯგუფმა უფრო ბრწყინვალე პოეტური ნიჭით, გულითადი ინტიმიტა და უანგარო მეგობრობით დაიმკვიდრა მდგომარეობა, ვიდრე ჩამოყალიბებული, დასაბუთებული თეორიული სისტემითა და მისი შესაბამისი პოეტური პროდუქციით.

ზემოთქმული „ცისფერი ორდენის“, როგორც ლიტერატურული ჯგუფის სისუსტეზე მეტყველებს. ჯგუფის ამ თვალსაზრისით შეფასება „ქართული სიმბოლიზმის“ ავტორს არ უცდია.

წინამდებარე ნაშრომი პირველი ცდაა. უთუოდ გასათვალისწინებელია მასალის კვლევის სირთულეც. მაგრამ ცისფერყანწელთა ჯგუფის პოეტური მემკვიდრეობის ყოველმხრივი, უფრო საფუძვლიანი შესწავლისთვის გადადგმული ეს პირველი ნაბიჯი საგულისხმოა და მნიშვნელოვანი.

გ ა შ ი მ ე დ ა ...

„მეოცე საუკუნის ქართული ლირიკის ისტორიიდან“ (კრებული II). კრებულში დაბეჭდილია გ. ვაჩეჩილაძის, გ. მარგველაშვილის, ზ. აბზიანიძის, გ. კალანდაძის, მ. გვეტაძის, ა. ვასაძის და გ. ხერხეულიძის წერილები. მათში გ. ტაბიძის, ი. გრიშაშვილის, კ. კალაძის, გრ. აბაშიძის, ლ. ასათიანის, მ. მაჭავარიანისა და სხვათა ლირიკული ნაწარმოებების ანალიზის შუქზე ნაჩვენებია ქართული საბჭოთა ლირიკის განვითარების ზოგიერთი საყურადღებო ტენდენცია.

წიგნი გამოცემულია „მეცნიერების“ მიერ. თბილისი, 1973 წ. რედაქტორი — ბ. ჟღენტვი; ტირაჟი 900 ცალი, ფასი 1 მანეთი და 14 კაპ.

ქართული ლირიკის ისტორიისადმი მიძღვნილი პირველი კრებული გამოვიდა 1971 წელს, სახელწოდებით — „მეოცე საუკუნის ქართული ლირიკის ისტორიის ნარკვევები“. მასში განხილული იყო ქართული რევოლუციამდელი ლირიკის ძირითადი ტენდენციები, სოციალისტური რეალიზმის დამკვიდრება ქა-
9. „კრიტიკა“ № 7.

რთულ პოეზიაში; აქვე დაბეჭდილი იყო მონოგრაფიული გამოკვლევები გამოჩენილ ქართველ პოეტებზე.

* * *

რეკავზ ჯავარძემ. „აწონილი სიტყვა“ (კრიტიკული წერილები). მწერლისა და პუბლიცისტის რ. ჯავარძის ამ წიგნში შესული წერილების უმეტესობა პოლემიკური ხასიათისაა. ისინი შეეხება ლიტერატურისა და კრიტიკის, ხელოვნებისა და საზოგადოებრივი ცხოვრების აქტუალურ საკითხებს. ნაწილი წერილებისა პირველად ქვეყნდება.

წიგნი გამოცემულია „საბჭოთა საქართველოს“ მიერ. თბილისი, 1973 წელი. რედაქტორი — ჯ. დვინჯილია, მხატვარი — დ. დუნდუა. ტირაჟი 20.000 ცალი, ფასი 1 მანეთი და 5 კაპ.

* * *

შოთა რევიზვილი. „ესთეტიკური რევიზიონიზმი და

მარქსისტული ესთეტიკა“ (მონოგრაფია). ნაშრომი შედგება ოთხი თავისაგან: თანამედროვე ესთეტიკური რევიზიონიზმი; კ. მარქსისა და ფ. ენგელსის ბრძოლა რეალიზმის თეორიის შესამუშავებლად; კ. მარქსისა და ფ. ენგელსის ესთეტიკური შეხედულებები; კ. მარქსისა და ფ. ენგელსის ესთეტიკური შეხედულებები 1849 წლის შემდეგ.

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორის შ. რევიშვილის ამ მონოგრაფიაში ნაჩვენებია თანამედროვე ესთეტიკური რევიზიონიზმის პოლიტიკურ-კლასობრივი ხასიათი და დასავლეთის საზოგადოებაზე მისი მავნე ზემოქმედება.

წიგნი გამოცემულია „საბჭოთა საქართველოს“ მიერ. თბილისი, 1973 წელი რედაქტორი—გ. ბერძენიშვილი, მხატვარი — ტ. შეყილაძე. ტირაჟი 2.000 ცალი; ფასი 1 მანეთი და 87 კაპ.

* * *

თენგიზ ბუაჩიძე. „გოგოლი, დოსტოევისკი, ტოლსტოი“ (ნარკვევები). პროფ. თ. ბუაჩიძის ამ წიგნში გამოქვეყნებული ნარკვევები შეეხება მე-19 საუკუნის რუსული კრიტიკული

რეალიზმის დიდი წარმომადგენლების შემოქმედებას.

წიგნი გამოცემულია „მერანის“ მიერ. თბილისი, 1973 წელი. რედაქტორი — ე. ქარელიშვილი, მხატვარი — ს. ცინცაძე. ტირაჟი 3.000 ცალი, ფასი 34 კაპ.

* * *

ლევან ასათიანი. „ლიტერატურული წერილები, ნარკვევები“ (კრებული). წიგნი შედგება სამი თავისაგან: ლიტერატურული წერილები, ნარკვევები ქართული ფელეტონის ისტორიიდან და ნარკვევები.

ცნობილი ლიტერატურისმცოდნისა და კრიტიკოსის ლ. ასათიანის ამ წიგნში გამოქვეყნებულია მისი რჩეული წერილები და ნარკვევები. აქ მკითხველი გაეცნობა ქართული ლიტერატურისა და ჟურნალისტიკის ისტორიის საკითხებს, რუს და ქართველ მოღვაწეთა შემოქმედებით პორტრეტებს, დოკუმენტურ ნარკვევებს.

წიგნი გამოცემულია „მერანის“ მიერ. თბილისი, 1974 წელი. რედაქტორი — გ. მარგველაშვილი, ტირაჟი 3.000 ცალი, ფასი 1 მანეთი და 28 კაპ.

* * *

გურამ გვარდნიშვილი — „წერილები თანამედროვე ქართულ ლიტერატურაზე“ (კრიტიკული წერილები). კრიტიკოსი ამ წიგნში თანამედროვე ქართველ მწერალთა შემოქმედებასა და ცალკეულ ნაწარმოებებს მიმოიხილავს. აქ შესულია აგრეთვე პოლემიკური წერილები. ამ სტატიების უმეტესობა გამოქვეყნებულია პერიოდულ პრესაში.

წიგნი გამოცემულია „მერანის“ მიერ. თბილისი. 1973 წელი. რედაქტორი — ე. ქარელიშვილი, მხატვარი — გ. კალაძე. ტირაჟი 2.000 ცალი, ფასი 84 კაპ.

* * *

ნოდარ ნათაძე — „ღროთა მიწნაზე“ (გამოკვლევა). ნაშრომი შეიცავს ოთხ თავს: ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი მოტივი სასულიერო და საერო მწერლობაში; ადამიანი და საწუთრო „ვეფხისტყაოსანში“; იდეალური ადამიანი. ხასიათის პრობლემა „ვეფხისტყაოსანში“; ადამიანის იდეალი რუსთაველამდე და მის დროს. წიგნს ახლავს აგრეთვე წინასიტყვაობა და ფართო შესავალი.

წიგნი გამოცემულია „საბჭოთა საქართველოს“ მიერ. თბილისი, 1974 წელი. რედაქტორი — მ. წიკლაური, მხატვარი — გ. წერეთელი. ტირაჟი 3.000 ცალი, ფასი 86 კაპ.

* * *

ჯანსუღ ღვინჯილია. „პროტიკული წერილები“. ჯ. ღვინჯილიას კვლევის საგანს თანამედროვე ქართული ლიტერატურული პროცესი შეადგენს. ეს წიგნიც ჩვენი დღევანდელი ლიტერატურისა და კრიტიკის აქტუალურ მოვლენებს ეხება. ნაშრომში ავტორი აანალიზებს მ. ლებანიძის, შ. ნიშნიანიძის, ო. ჭილაძის და სხვათა შემოქმედებას.

წიგნი გამოცემულია „საბჭოთა საქართველოს“ მიერ. თბილისი, 1974 წელი. რედაქტორი — ნ. კანდელაკი; ტირაჟი 2.000 ცალი; ფასი 61 კაპ.

* * *

რევაზ მიშველაძე — „პროტიკული მონოლოგები“ (კრიტიკული წერილები). წიგნი ეძღვნება ლიტერატურისა და კრიტიკის პრობლემებს. აქვე დაბეჭ-

დილია პოეტებისა და მწერლების შემოქმედებითი პორტრეტები.

წიგნი გამოცემულია „საბჭოთა საქართველოს“ მიერ. თბილისი, 1973 წ.; რედაქტორი — დ. ციგროშვილი, მხატვარი — ტ. შეყილაძე. ტირაჟი 3.000 ცალი, ფასი 1 მანეთი და 20 კაპ.

* * *

ანა ღვინიაშვილი — „საფრთხე მკვლამე“. მწერალ ა. ღვინიაშვილის ეს ნაშრომი უმთავრესად მისი ავტორის მოგონებებსა და შთაბეჭდილებებსზეა აგებული.

წიგნი გამოცემულია „განათლების“ მიერ. თბილისი, 1973 წელი, რედაქტორი — ალ. გაბესკირია, მხატვარი — თ. კარბელაშვილი. ტირაჟი 2.000 ცალი; ფასი 10 კაპ.

* * *

„სოციალისტური ლიტერატურის მხატვრული ფორმის პრობლემები“. სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის მ. გორკის სახელობის მსოფლიო ლიტერატურის ინსტიტუტმა ამ სახელწოდებით გამოსცა ორტომეული, რომელშიც შევიდა ცნობილი ლიტერატურისმცოდნეების ს. ბოჩაროვის,

ნ. გვის, ნ. დრაგომირეცკაიას, ე. ერმილოვის, ლ. კსელევის, ვ. კოჟინოვის, მ. კურგინიანის, ა. შიასნიკოვის, პ. პალიევსკის, ი. პოდგაეცკაიას, ი. ელსპერგის, მ. ვირშმანის უაღრესად აქტუალური პრობლემებისადმი მიძღვნილი ნაშრომები.

პირველი ტომის ორ დიდ ნაწილში („შესწავლის ასპექტები“ და „მხატვრული ფორმა და სინამდვილე“) ათი, მეორე ტომში კი („მხატვრული ნაწარმოების შინაგანი ლოგიკა და მხატვრული ფორმა“) შვიდი გამოკვლევა-სტატიაა დაბეჭდილი. ამ ორტომეულის ცენტრალური თემებია: სოციალისტური რეალიზმის მხატვრული ფორმა და სინამდვილე; შინაგანი ლოგიკა და განვითარება ლიტერატურული ნაწარმოებისა, მისი ფორმისა; ორტომეულში განხილულია სოციალისტური რეალიზმის მხატვრული ფორმის აღმოცენებისა და განვითარების ზოგადი ესთეტიკური და თეორიულ-ლიტერატურული საკითხები და კონკრეტულად გაანალიზებულია ამ სახის საეტაპო ნაწარმოებები.

* * *

„ლიტერატურა და მანამდროშემობა“, № 12. საკავშირო

გამომცემლობა „ხუდოყესტვენ-ნაია ლიტერატურამ“ გამოსცა ამ ცნობილი სერიის მეთორმეტე კრებული, რომელშიც შევიდა 1972 წელს საკავშირო სალიტერატურო ყურნალ-გაზეთებში გამოქვეყნებული საუკეთესო სტატიები. სარედაქციო წინათქმამი ვკითხულობთ:

„ეს კრებული თავისებური კოლექტიური „ანგარიშია“ ჩვენი კრიტიკისა, თუ როგორ ასრულებს იგი სკკპ ცენტრალური კომიტეტის ცნობილ დადგენილებას ლიტერატურულ-მხატვრული კრიტიკის შესახებ, როგორ ამაღლებს მომთხროვნელობას ნაწარმოებთა იდეურ-ესთეტიკური მხარეებისადმი, რამდენად დროულად, ღრმად და სწორად აყენებს იგი თვით ცხოვრებიდან გამომდინარე ჩვენი ლიტერატურის განვითარების ახალ, არსებით საკითხებს, როგორ ავითარებს და სრულყოფს საკუთარ მეთოდოლოგიას, რამდენად სერიოზულად და ჩაორმაგებით ანალიზებს საბჭოთა კავშირის ხალხთა მწერლობაში მიმდინარე პროცესებს; მათ შემოქმედებით ურთიერთგამომყვდობასა და ურთიერთგავლენას“...

წიგნი სამ ნაწილადაა დაყოფილი. პირველ თავში („თანამედ-

როვეობის პრობლემები და მრავალეროვანა ლიტერატურული პროცესი“) ქვეყნდება წამყვანი კრიტიკოსებს, ლიტერატურის-მცოდნეებს, მკვლევარების (ლ. ნოვიჩენკო, ვ. ნოვიკოვი, ლ. იაკიმენკო, ვ. ოსკოცკი) სტატიები, რომლებიც ეძღვნება განვითარებული სოციალიზმის ეპოქაში მიმდინარე ლიტერატურულ პროცესებს, მათ შორის თვით კრიტიკისთვის ნიშანდობლივ კანონზომიერებებს.

ამჯერ ნაწილში დაბეჭდილია სტატიები თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკური, რევოლუციის პირობებში ლიტერატურის ადგილა და როლზე (ფ. კუზნიცოვი, ე. სტარიკოვა, ი. კუზნიჩევი, გ. ცუბრიკოვა, ა. ბუჩისი, ი. კრამოვი, ვლ. ოგნევი).

მეორე ნაწილში („წიგნი — კრიტიკა — ცხოვრება“) განხილულია რ. ბაბაჯანის, მ. ქარიშის, ი. მელეჟის ნაწარმოებები, რომლებსაც სახელმწიფო პრემია მიენიჭათ, აგრეთვე უკანასკნელი წლების სხვა თვალსაჩინო თხზულებები. ამ განყოფილებაში დაბეჭდილი სტატიების ავტორები არიან — გ. ბაკლანოვი, ე. ვვტუშენკო, ა. კავანი, მ. პარხომენკო, ვ. ივანოვი, ვ. ბარანოვი. აქვეა დაბეჭდილი ვ. ხმარას სტატია, რომელშიც დასაბუთებულადაა გა-

კრიტიკებული ს. ბაბაევსკის რომანი „თანამედროვენი“.

კრებულის მეორე ნაწილს ეწოდება — „ნაწარმოებები, რომლებზეც კამათობენ“. აქ კრიტიკოსები ვ. სოკოლოვი, მ. სინელნიკოვი და მწერალი ი. ტროფიმოვი იხილავენ ამ უკანასკნელის მიერ ბოლო წლებში შექმნილ ნაწარმოებებს.

კრებულის მესამე ნაწილში დაბეჭდილია ს. მაშინსკის სტატია „ოქროსმადიებელი ჰიმალაის პირისპირ (საცნობარო-ბიბლიოგრაფიული საქმის თაობაზე)“.

ჩვენი ლიტერატურულ-კრიტიკული პროცესებით დაინტერესებულ ყველა პირს, განსაკუთრებით კი პროფესიულ ლიტერატორებს დიდ დახმარებას გაუწევს საგანგებო განყოფილება „ბიბლიოგრაფიის საკითხები. წლის ლიტერატურული ქრონიკა“.

* * *

„კონტექსტი — 72. ლიტერატურულ-თეორიული გამომკვლევათა ახალი კრებული, რომელშიც აქტუალური პრობლემები განხილულია „სოციალური,

ისტორიული სინამდვილისა და თანამედროვე იდეოლოგიური ბრძოლის კონტექსტში“. აქ დაბეჭდილია: ლენინური პრემიის ლაურეატის, აკად. მ. ხრაპჩენკოს „სემიოტიკა და მხატვრული შემოქმედება“, ი. ბარაბაშის „ალგებრა და ჰარმონია“ (სტრუქტურალიზმის მეთოდოლოგიის კრიტიკა), კ. დოლგოვის „რ. ინგარდენის ლიტერატურის ფენომენოლოგია“, ი. ელსბერგის „ლიტერატურა-ბუნება-კულტურა“ (პოლემიკა ურბანიზაციის ბურჟუაზიულ აპოლეგეტიკასთან), მ. ბახტინის „სიტყვის ხელოვნება და ხალხური კულტურა სიცილისა (რაბლე და ვოგოლი)“, ვ. კოჟინოვის „ლიტერატურის ისტორიის აგების პრინციპების გამო“, ა. ლოსევის „ლოგიკა სიმბოლოსი“ (საუბარია სიმბოლოს, როგორც შემეცნების კატეგორიის დიალექტიკაზე), პ. ფლორენსკის „აგებულება სიტყვისა“ (პუბლიკაცია).

* * *

„პასუხისმგებლობა მომავლის გამომ“. „სოვეტსკი პოსა-ტელმა“ გამოსცა ცნობილი ლიტერატურისმცოდნის, კლასიკური და თანამედროვე ლიტერატურის

შველევარის, დობროლიუბოვის სახელობის პრემიის ლაურეატის ევგენია კნიპოვიჩის ლიტერატურულ-კრიტიკული ნაწარმოებების კრებული „პასუხისმგებლობა მომავლის გამო“, რომელშიც შევიდა სტატიები: „როცა ლენინს ვკითხულობთ“, „ბრესტ-თეორეტიკოსის არქივიდან“, „მხატვარი და ისტორია“, „ფრანც კაფკა“, ჰაინრიხ მანი და საბჭოთა კავშირი“, „რემარკის უკანასკნელი რომანი“, „თომას მანი ფაშიზმის შესახებ“ და სხვ. ე. კნიპოვიჩი მარქსისტულ-ლენინური ესთეტიკის პოზიციებიდან ანალიზებს მე-20 საუკუნის დასავლეთ ევროპის ურთულეს მოვლენებს, იძლევა თანამედროვე რევოლუციონისტული ლიტერატურული შეხედულებების კრიტიკას.

* * *

„საშუაუნის გზებზე...“ გამომცემლობა „ხულოფესტვენანია ლიტერატურამ“ დაბეჭდა ცნობილი კრიტიკოსისა და ლიტერატურისმცოდნის ლ. იაკიმენკოს წიგნი „საუკუნის გზებზე. საბჭოთა ლიტერატურის აქტუალური საკითხები“. მ. გორკის ადრეული ნაწარმოებებიდან დღევანდელი მწერლების სულ უკანასკნელი დროის ნაწარმოებებამდე — ასე ვრცე-

ლია წიგნში განხილული მასალა. გამოკვლევის ცენტრშია ორი საკვანძო პრობლემა: თანამედროვე ეპოსი (პირველ რიგში — რომანი) და მხატვრული მეთოდი. საბჭოთა რომანის კონცეფციის კვლევის პროცესში ავტორი ეკამათება მ. კუზნეცოვს, კ. სიმონოვს, გ. გაჩევის, ე. კოჟინოვს. ლ. იაკიმენკოს წიგნში სხვადასხვა ასპექტით გაანალიზებულია პ. კუუზნეცოვის, ი. რითხეუს, ი. მელეჟის, თ. გონჩარის, ს. კურილოვის, ა. მუხტარის, ა. კეშოკოვის, გ. ხოჯერის, ჩ. აიტმატოვის, ს. კურილოვის და სხვათა ნაწარმოებები.

შემოქმედებითი მეთოდისა და კვლევის მეთოდოლოგიის პრობლემებთან დაკავშირებით მსჯელობისას მკვლევარი მიუღებლად მიიჩნევს სოციალისტურ რეალიზმში რომანტიზმის დამოუკიდებლად არსებობის იდეას. იგი მხარს უჭერს თანამედროვე საბჭოთა ლიტერატურაში სოციალისტური რეალიზმის მეთოდის ერთიანობას და მისი ფორმებისა და შესაძლებლობების ნაირსახეობას.

* * *

„პიბერნატიკა კუმიანიტარულ მაცნეირებებში“. სსრკ

მეცნიერებათა აკადემიასთან არსებული „კიბერნეტიკის“ კომპლექსური პრობლემის სამეცნიერო საბჭოს კიბერნეტიკის ფილოსოფიურ საკითხთა სექციამ გამოსცა ბ. ბირიუკოვისა და ე. გელერის მონოგრაფია „კიბერნეტიკა ჰუმანიტარულ მეცნიერებებში“. წიგნში განხილულია სხვადასხვა ჰუმანიტარულ მეცნიერებაში კიბერნეტიკის გამოყენების მეთოდოლოგიური საკითხები, გაშუქებულია კიბერნეტიკის ლოგიკურ-სემიოტიკური პრობლემები. ადამიანის ფსიქიკის, კულტურისა და ხელოვნების კვლევის კიბერნეტიკული ასპექტები.

გამოცემას ახლავს სპეციალური ლიტერატურის ვრცელი ბიბლიოგრაფია.

* * *

„მწერალი, ხელოვნება, დრო“. „სოვეტსკი პისატელმა“ გამოსცა კონსტანტინე ფედინის კრიტიკულ-ესეისტური, პუბლიცისტური, მემუარული, ეპისტოლარული ნაწარმოებების კრებული. ესაა ამ კრებულის მესამე, შვესებული გამოცემა. კრებული შესდგება ხუთი დიდი განყოფილებისაგან: „მარადიული თანამგზავრები“, „თანამედროვენი“, „შრომა მწერლისა“, „განვლილი გზა“, „საუბარი ხელოვნებაზე“.

მკითხველი გაეცნობა კ. ფედინის სტატიებს რუს, საბჭოთა, უცხოელ კლასიკოსებსა და თვალსაჩინო თანამედროვე მწერლებზე (პუშკინი, გოგოლი, ჩერნიშევსკი, ტოლსტოი, ბლოკი, გორკი, გოეთე, შილერი, ჰიუგო, ფრანსი, როლანი), მოგონებებს ალ. ტოლსტოიზე, ალ. ფადეევზე, ნ. ტიხონოვზე, ი. ერენბურგზე, მ. ზოშჩენკოვზე, მ. პრიშვინზე და სხვ. აქვეა კ. ფედინის სტატიები სტეფან ცვაიგზე, ბერტოლდ ბრესტზე, ანრი ბარბიუსზე, ჰალდორ ლაქსნესზე, კ. ივაშკევიჩზე... თეატრის, მუსიკის, მხატვრობის თვალსაჩინო მოღვაწეებზე.

* * *

„ადამიანი და ომი“. „სოვეტსკი პისატელმა“ გამოსცა ა. ბოჩაროვის წიგნი „ადამიანი და ომი (სოციალისტური ჰუმანიზმის იდეები ომის შემდეგ ომზე შექმნილ პროზაში)“. წიგნის პირველ ნაწილში ნაჩვენებია ომზე შექმნილი საბჭოთა რეალისტური პროზის ჰუმანიტური საფუძვლები, მეორე ნაწილში — ამ თემაზე შექმნილი ნაწარმოებების მხატვრული მიღწევები და გამოცდილება. თავის ვრცელ გამოკვლევაში ავტორი ვრცლად და საფუძვლიანად აანალიზებს მრავალ

ვალეროვან საბჭოთა პროზაში შექმნილ ნაწარმოებებს — ვ. ბერეჟკოს, ვ. ბაკლანოვის, მ. შოლოხოვის, კ. სამონოვის, ჩ. აიტმატოვის, მ. სლუცკისის, თ. გონჩარის, ვ. ბიკოვის, ა. ადამოვიჩის, მ. ბირზეს, პ. კუჟუბერგის, ი. ბრილის და სხვათა ნაწარმოებებს.

* * *

„რიტმი, სივრცე და დრო“... სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის მსოფლიო კულტურის ისტორიის სამეცნიერო საბჭოს ვიზით ლენინგრადში გამოვიდა ნაშრომების კრებული „რიტმი, სივრცე და დრო ლიტერატურასა და ხელოვნებაში“ (სარედაქციო კოლეგია: ბ. ეგოროვი — პასუხისმგებელი რედაქტორი, ბ. მეილახი, მ. საფაროვი).

კრებულის პირველ განყოფილებაში დაბეჭდილია ბ. მეილახის წერილი „რიტმის, სივრცისა და დროის პრობლემები შემოქმედების კომპლექსურ შესწავლაში“; მეორე განყოფილებაში პრობლემები განხილულია მხატვრული შემოქმედების ცალკეულ სახეებთან — ლიტერატურასთან (პროზა, პოეზია), თეატრთან, არქიტექტურასთან, მუსიკასთან, კინემატოგრაფიასთან მიმართებაში. მესამე განყოფილებაში იგი-

ვე თემები განხილულია საბუნებისმეტყველო-მათემატიკური მეცნიერებების ასპექტში. კრებულში შესული სტატიების ავტორები არიან ცნობილი მეცნიერები: ა. ლოსევი, მ. კაგანი, ე. ეტკინდი, ვ. ივანოვი, ნ. ფორტუნატოვი, ტ. მოტილიოვა, ვ. მარტინოვი და სხვ.

* * *

„მხატვრული და მეცნიერული შემოქმედება“. სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის მსოფლიო კულტურის ისტორიის სამეცნიერო საბჭოს მხატვრული შემოქმედების კომპლექსური შესწავლის საბჭოს გრიფით გამომცემლობა „ნაუკას“ ლენინგრადის განყოფილებამ გამოსცა შრომათა კრებული „მხატვრული და მეცნიერული შემოქმედება“. კრებულის რედაქტორი და წინათქმის ავტორია ბ. მეილახი. წინათქმას მოსდევს სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტის, სკკპ ცენტრალურ კომიტეტთან არსებული მარქსიზმ-ლენინიზმის ინსტიტუტის დირექტორის პ. ფედოსევისა და მწერალ დანიელ გრანინის წერილები მხატვრულ და მეცნიერულ შემოქმედებათა კომპლექსური კვლევის საგანზე. კრებულში მასალები დაბეჭდილია

სამ განყოფილებად. საერთო საკითხები; ხელოვნება და მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესი; შემოქმედება და კიბერნეტიკა. სტატიების ავტორები არიან სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსები ბ. კედროვი და ი. ლიფშიცი (ფიზიკა), აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი მ. ვოლკენშტაინი (ბიოლოგია), პროფ. მ. გერასიმოვი (ანთროპოლოგია), პროფ. მ. იაროშევსკი (ფსიქოლოგია), პროფ. ბ. ბირიუკოვი (ფილოსოფია), კომპოზიტორი ე. დენისოვი, კრიტიკოსები და ლიტერატურისმცოდნეები: ბ. შეილახი, ი. სოროკინი, ზ. გერშკოვიჩი, ბ. რუნინი, სცენარისტი ი. რუდი და სხვ.

* * *

„სხვადასხვა შანრის ლიტერატურულ ნაწარმოებთა რამდამტირება“. ასე ჰქვია საკავშირო გამომცემლობა „ვისშია შკოლას“ მიერ პროფ. ნ. სიკორსკის რედაქტორობით გამოცემულ ავტორთა კოლექტივის შრო-

მას, რომელიც დამხმარე სახელმძღვანელოდაა დაშვებული ჩვენი ქვეყნის უმაღლესი სასწავლებლების ჟურნალისტიკის ფაკულტეტებსა და განყოფილებებზე.

სახელმძღვანელოს პირველ ნაწილში დახასიათებულია ლიტერატურის ძირითადი ჟანრები და სახეობები, მეორე ნაწილში გაუქებულია მასობრივი პოლიტიკური, მეცნიერულ-პოპულარული საცნობარო-ენციკლოპედიური ლიტერატურის, სახელმძღვანელოების რედაქტირების თავისებურებები. მესამე ნაწილი ეხება როგორც თანამედროვე, ისე კლასიკური ლიტერატურული ნაწარმოებების რედაქტირების პრინციპებსა და ამ სფეროში არსებულ მდიდარ გამოცდილებას გვიზიარებს. ბუნებრივია, რომ მწერლობის ორგანოების და ყველა ჟურნალ-გაზეთის სალიტერატურო ნაწილების თანამშრომლებისათვის თეორიული და პრაქტიკული თვალსაზრისით წიგნის ეს ნაწილია განსაკუთრებით საგულისხმო.

СОДЕРЖАНИЕ АЛЬМАНАХА «КРИТИКА»

№ 7, 1974 г.

«Ум, честь и совесть нашей эпохи». Воплощение образа коммуниста в современной художественной литературе. Отчет о Всесоюзном творческом совещании писателей и критиков, состоявшемся с 23 по 27 апреля 1974 г. в г. Тбилиси. Печатаются выдержки из выступлений: В. Озерова (Москва), Ф. Кузнецова (РСФСР), М. Ибрагимова (Азербайджанская ССР), И. Дзеверина (Украинская ССР), А. Шарифова (Казахская ССР), А. Бучиса (Литовская ССР), В. Санги (Южно-Сахалинск), А. Сафронова (Москва), Л. Кайумова (Узбекская ССР), Н. Прилежаевой (Москва), Г. Асатиани (Грузинская ССР), И. Чегринова (Белорусская ССР), В. Фоменко (Ростов-на-Дону), В. Гросса (Эстонская ССР), С. Данилова (Якутская АССР), А. Чепурова (Ленинград), И. Тарба (Абхазская АССР), А. Атаджанова (Туркменская ССР), Н. Шундика (РСФСР), Б. Олейника (Украинская ССР), Л. Якименко (Москва), Р. Тедати (Осетинская АССР), П. Зеиле (Латвийская ССР), В. Катаева (Москва), Т. Ростиашвили (Тбилиси), З. Баллояна (Армянская ССР), А. Межирова (Москва), И. Стаднюка (Москва), Д. Гранина (Ленинград), К. Абукова (Дагестанская АССР), Б. Васильева (Москва), Ф. Мугамедова (Таджикская ССР), Х. Корбу (Молдавская ССР), Г. Абашидзе (Грузинская ССР). Печатаются также мнения грузинских писателей — участников форума: Т. Буачидзе, Н. Думбадзе, Р. Маргиани, Н. Киласониа.

Литература и жизнь. Бежанишвили Р. Некоторые вопросы развития грузинской прозы. Статья П. Разбор новых романов: Огара Чиладзе — «Шел по дороге человек» (изд-во «Мерани», 1973 г.); Реваза Джапаридзе — «Тяжелый крест» (изд-во «Мерани», 1973 г.); Абхазова Н. Погрешности одного романа. Критический анализ романа В. Гозалишвили «Время мудрости и любви» (часть I, изд-во «Ирыстон», 1973 г.).

Критические заметки о критике. Чумбуридзе З. Больше пафоса! (о критике на страницах газеты «Литературули Сакартвело» за 1973 г.).

В семье единой. Цицишвили Г. Взаимосвязи В. Маяковского с Грузией. Статья II.

Обзоры. Рецензии. Батиашвили Г. Книга критика (о книге Лавросия Каландадзе «Критические статьи», изд-во «Мерани», 1972 г.); Авалиани Л. Первая попытка монографического изучения «Голубого ордена» (о книге Нелли Думбадзе «Грузинский символизм», изд-во «Сабчота Аджара», 1973 г.).

Вышли в свет. Короткие аннотации новых книг советских критиков, литературоведов.

შ ი ნ ა ა რ ს ი

„ჩვენი ეპოქის გონება, დირსება და სინდისი“. მწერალთა და კრიტიკოსთა სრულად საკავშირო შემოქმედებითი თამბირის ანბარში	3
თამბირის მონაწილეთა გამოსვლა:	
თ. ბუაჩიძე	36
ნ. დუმბაძე	37
რ. მარბიანი	39
ნ. კილასონია	40
ლიტერატურა და ცხოვრება	
როსტომ ბეჰანიშვილი ქართული პროზის განვითარების ზოგიერთი საკითხი. წერილი მეორე	48
ნუშუარ აფხაზაშვი. ერთი რომანის ხარვეზები	70
კრიტიკული შენიშვნები კრიტიკაზე.	
ზურაბ ჭუმბურიძე. მეტი პათოსი!	78
კავშირი გულთა შორის.	
ბიორბი ციციშვილი. ვ. მაიაკოვსკის ურთიერთობანი საქართველოსთან. წერილი მეორე	95
რეცენზიები მიმდინარეობაში.	
ბურაბ ბათიაშვილი. კრიტიკოსის წიგნი	110
ლალი ავალიანი. „ცისფერი ორდენის“ მონოგრაფიული შესწავლის პირველი ცდა	117
ბამბიძეა...	129
Содержание альманаха «Критика» № 7 1974 г.	139

გამომცემლობის რედაქტორები —
ტირა ინჟინერველი, ნინო ახალკაცი

ყდა — ოთარ ჯიშკარიანი
ტექრედაქტორი — თამარ მამფორია

□ □ □

გადაეცა ასაწყობად 21. V.74. ხელმოწერილია დასაბუქდად 19.VII.74.

აქლადის ზომა 60×84¹/₁₆ საბუქდი № 1, ნაბუქდი თაბახი 8,14.

საალრიცხო-საგამომცემლო თაბახი 6,58

შეკვ. № 1950. უე 00412. ტირაჟი 3000.

ფასი 50 კაპ.

საქართველოს კპ ცკ-ის გამომცემლობის სტამბა,
თბილისი, ლენინის ქ. № 14.

Библиография изд-ва ЦК КП Грузии, Тбилиси, ул. Ленина, 14

ფანო 50 კპვ.